

**Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata
Helyi Esélyegyenlőségi Programja
2018-2023**

**Készítette:
Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata
KultúrAsz Közhasznú Egyesület**

**Debrecen
2018. június**

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
1. A település bemutatása	12
2. A városi társadalom jellegzetességei	14
3. A mélyszegénységben élők és a romák helyzete, esélyegyenlősége	25
3.1. Jövedelmi és vagyoni helyzet	26
3.2. Foglalkoztatottság, munkaerő-piaci integráció	27
3.3. Pénzbeli és természetbeni szociális ellátások, aktív korúak ellátása, a munkanélküliséghez kapcsolódó ellátások	38
3.4. Lakhatás, lakáshoz jutás, lakhatási szegregáció	46
3.5. Telepek, szegregátumok helyzete	49
3.6. Egészségügyi és szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés	53
3.7. Közösségi viszonyok, helyi közélet, a közösség színterei	54
3.8. Következtetések: problémák beazonosítása, fejlesztési lehetőségek meghatározása	59
4. A gyermekek helyzete, esélyegyenlősége, gyermekszegénység	60
4.1. A gyermekek helyzetének általános jellemzői	60
4.2. Szegregált, teleszerű lakókörnyezetben élő gyermekek helyzete, esélyegyenlősége	66
4.3. A hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű, valamint fogyatékkal élő gyermekek szolgáltatásokhoz való hozzáférése	67
4.4. A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek/tanulók valamint a fogyatékkal élő gyerekek közoktatási lehetőségei és esélyegyenlősége	74
4.5. Következtetések: problémák beazonosítása, fejlesztési lehetőségek meghatározása	82
5. A nők helyzete, esélyegyenlősége	83
5.1. A nők gazdasági szerepe és esélyegyenlősége	87
5.2. A munkaerő-piaci és családi feladatok összeegyeztetését segítő szolgáltatások	91
5.3. Családtervezés, anya- és gyermekgondozás területe	93
5.4. A nőket érő erőszak, családon belüli erőszak	95
5.5. Krízishelyzetben igénybe vehető szolgáltatások	97
5.6. A nők szerepe a helyi közéletben	99
5.7. A nőket helyi szinten fokozottan érintő társadalmi problémák és felszámolásukra irányuló kezdeményezések	101
5.8. Következtetések: problémák beazonosítása, fejlesztési lehetőségek meghatározása	102
6. Az idősök helyzete, esélyegyenlősége	103
6.1. Az időskorú népesség főbb jellemzői	103
6.2. Idősök munkaerő-piaci helyzete	106
6.3. A közszolgáltatásokhoz, közösségi közlekedéshez, információhoz és a közösségi élet gyakorlásához való hozzáférés	110
6.4. Az időseket, az életkorral járó sajátos igények kielégítését célzó programok a településen	112
6.5. Következtetések: problémák beazonosítása, fejlesztési lehetőségek meghatározása	117
7. Fogyatékkal élők helyzete, esélyegyenlősége	118
7.1. A településen fogyatékkal élő személyek főbb jellemzői, sajátos problémái	119
7.2. Fogyatékkal élő személyek pénzbeli és természetbeni ellátása, kedvezményei	120
7.3. A közszolgáltatásokhoz, közösségi közlekedéshez, információhoz és a közösségi élet gyakorlásához való hozzáférés lehetőségei, akadálymentesítés	121
7.4. Következtetések: problémák beazonosítása, fejlesztési lehetőségek meghatározása	126
Összegző táblázat- A helyi Esélyegyenlőségi Program Intézkedési Terve	127

Helyi Esélyegyenlőségi Program (HEP)

Bevezetés

Összhangban az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény, a helyi esélyegyenlőségi programok elkészítésének szabályairól és az esélyegyenlőségi mentorokról szóló 321/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet és a helyi esélyegyenlőségi program elkészítésének részletes szabályairól szóló 2/2012. (VI. 5.) EMMI rendelet rendelkezéseivel, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata Helyi Esélyegyenlőségi Programban (a továbbiakban: HEP) rögzíti az esélyegyenlőség érdekében szükséges feladatokat.

Az önkormányzat vállalja, hogy az elkészült és elfogadott Helyi Esélyegyenlőségi Programmal összehangolja a település más dokumentumait, valamint az önkormányzat fenntartásában lévő intézmények működtetését. Vállalja továbbá, hogy a HEP elkészítése során bevonja partneri kapcsolatrendszerét, különös tekintettel a köznevelés állami és nem állami intézményfenntartóira.

I. Jogszabályi háttér bemutatása

Az egyenlő bánásmód, a diszkrimináció tilalma az Európai Unió egyik legfontosabb alapelve. Magyarországon az Alaptörvény II. cikke deklarálja az élethez és az emberi méltósághoz való jogot és annak sérthetetlenségét: "Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz" Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése szerint "Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja". Ugyanezen cikk kimondja a nők és a férfiak egyenjogúságát, továbbá azt, hogy Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti, illetve rendelkezik arról, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

A helyi esélyegyenlőségi program elkészítését az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (továbbiakban: Ebktv.) előírásai alapján végeztük. A program elkészítésére vonatkozó részletszabályokat

- a helyi esélyegyenlőségi programok elkészítésének szabályairól és az esélyegyenlőségi mentorokról szóló 321/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet (a továbbiakban: 321/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet),
- a helyi esélyegyenlőségi program elkészítésének részletes szabályairól szóló 2/2012. (VI. 5.) EMMI rendelet

tartalmazza.

Az Ebktv. az esélyegyenlőség előmozdítását elsősorban állami kötelezettséggként ismeri el. A 31. § (1) bekezdése a települési önkormányzatok feladatául írja elő, hogy ötévente öt évre szóló helyi esélyegyenlőségi programot fogadjanak el. Ugyanezen jogszabályhely (2) bekezdése alapján, a helyi esélyegyenlőségi program keretében helyzetelemzést kell készíteni a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok – különösen a nők, a mélyszegénységben élők, romák, a fogyatékkal élő személyek, valamint a gyermekek és idősek csoportjára – oktatási, lakhatási, foglalkoztatási, egészségügyi és szociális helyzetéről, illetve meg kell határozni a helyzetelemzés során feltárt problémák komplex kezelése érdekében szükséges intézkedéseket.

A programalkotás során gondoskodni kell a helyi esélyegyenlőségi program és a helyi önkormányzat által készítendő egyéb fejlesztési tervek, koncepciók összhangjáról is.

Az Ebktv. alapján figyelmet kell fordítani

- az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését segítő intézkedésekre,
- az oktatás és a képzés területén a jogellenes elkülönítés megelőzésére, illetve az azzal szembeni fellépésre, továbbá az egyenlő esélyű hozzáférés biztosításához szükséges intézkedésekre,
- a közszolgáltatásokhoz, valamint az egészségügyi szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosításához szükséges intézkedésekre,
- az olyan intézkedésekre, amelyek csökkentik a hátrányos helyzetűek munkaerő-piaci hátrányait, illetve javítják foglalkoztatási esélyeiket.

A helyi esélyegyenlőségi program időarányos megvalósulását két évente át kell tekinteni, és az áttekintés alapján, szükség esetén a helyi esélyegyenlőségi programot felül kell vizsgálni.

A fentiekben említetteken túl az esélyegyenlőségi program készítésének keretet adó további jelentősebb jogszabályok:

- a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény,
- a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény,
- a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény,
- a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény,
- az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény,
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény,
- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény,
- a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény,
- az egészségügyi alapellátásról szóló 2015. évi CXXIII. törvény,
- a foglalkoztatásból és a foglalkozásból eredő hátrányos megkülönböztetésről szóló, a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1958. évi 42. ülészakán elfogadott 111. számú Egyezmény kihirdetéséről szóló 2000. évi LX. törvény,
- a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény,
- a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény,
- a nőekkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról 1979. december 18-án New Yorkban elfogadott egyezmény kihirdetéséről szóló 1982. évi 10. törvényerejű rendelet,
- a pályakezdő fiatalok, az ötven év feletti munkanélküliek, valamint a gyermek gondozását, illetve a családtag ápolását követően munkát keresők foglalkoztatásának elősegítéséről, továbbá az ösztöndíjas foglalkoztatásról szóló 2004. évi CXXIII. törvény,
- a megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató munkáltatók akkreditációjáról, valamint megváltozott munkaképességű munkavállalók foglalkoztatásához nyújtható költségvetési támogatásról szóló 327/2012. (XI. 16.) Korm. rendelet,
- a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról szóló 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet.

II. Az esélyegyenlőségi célcsoportokat érintő helyi szabályozás rövid bemutatása

Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének az egészségügyi alapellátási körzetek meghatározásáról szóló 23/2013. (IV. 25.) önkormányzati rendelete határozza meg, hogy az önkormányzat a város lakosságának egészségügyi alapellátását – területi ellátási kötelezettséggel – 83 háziorvosi, 42 házi gyermekorvosi, 49 fogorvosi, 62 területi védőnői és 102 iskola-egészségügyi körzetben biztosítja.

A személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátásokról, azok igénybevételéről és a fizetendő térítési díjakról szóló 15/2013. (III. 28.) önkormányzati rendelet rögzíti azon ellátási formákat, amelyeket az önkormányzati fenntartású intézmények és/vagy ellátási szerződés útján biztosít az önkormányzat szociális alapszolgáltatásként, illetve szakosított ellátásként, valamint szabályozza az ellátásokért fizetendő térítési díjakat is.

A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátásokról, azok igénybevételéről és a fizetendő térítési díjakról szóló 13/2013. (III. 28.) önkormányzati rendelet alapján az önkormányzat a fenntartásában működő intézményekben és ellátási szerződés útján gyermekjóléti alapellátásokat biztosít.

Az étkeztetésről és az igénybevételéért fizetendő intézményi térítési díjakról szóló 55/2012.(XI.29.) önkormányzati rendelet, a köznevelési intézményeknél alkalmazandó étkeztetés intézményi térítési díját – differenciáltan, az intézménytípustól függően – és a személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátást és szociális alapszolgáltatást biztosító intézményeknél alkalmazandó étkeztetés intézményi térítési díját állapítja meg.

Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata Szervezeti és Működési Szabályzatáról 1/2013. (I. 24.) önkormányzati rendelet alapján az Önkormányzat a települési nemzetiségi önkormányzatok hatékony érdekérvényesítéséhez, törvényben meghatározott egyéni és közösségi jogainak gyakorlásához biztosítja valamennyi települési nemzetiségi önkormányzat (a bolgár, a görög, a német, az örmény, a roma, a román és a ruszin) részére a működésükhöz szükséges tárgyi feltételeket, így különösen hivatali munkaidőben, időkorlátozás nélkül - a nemzetiségi feladatellátáshoz szükséges tárgyi és technikai eszközökkel felszerelt - ingyenes helyiséghasználatot.

A települési támogatások helyi szabályairól szóló 6/2015. (II. 26.) önkormányzati redelet, amelynek ismertetésére a 3.3. fejezetben kerül sor.

További kapcsolódó helyi szintű szabályok:

- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény által szabályozott pénzbeli-, és természetben nyújtott ellátások helyi szabályainak végrehajtásáról szóló 6/2006. (II. 24.) rendelet,
- Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata 2018. évi költségvetéséről,
- az önkormányzati tulajdonú bérlakások lakbérének megállapításáról szóló 6/2001. (III. 6.) Kr. rendelet,
- az önkormányzati tulajdonú bérlakások bérbeadásáról és a lakhatással kapcsolatos szociális feladatokról szóló 7/2001. (III. 6.) Kr. rendelet,
- a sportról szóló 53/2005. (XII. 9.) Kr. rendelet,
- az Önkormányzat vagyonáról szóló 24/2013. (V. 30.) önkormányzati rendelet,
- Debrecen város közművelődési feladatairól szóló 26/2014. (VI. 26.) önkormányzati rendelet.

III. Kapcsolódás helyi stratégiai és települési önkormányzati dokumentumokkal, koncepciókkal, programokkal

A HEP elkészítésekor rendelkezésre álló dokumentumok, koncepciók:

- Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata 2017. évi gyermekjóléti és gyermekvédelmi feladatainak ellátásáról szóló átfogó értékelés,
- Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciójának 2017. évi felülvizsgálata,
- Beszámoló Debrecen Megyei Jogú Város közbiztonságának 2017. évi helyzetéről, a közbiztonság érdekében tett intézkedésekről, és ezzel kapcsolatos feladatokról,
- Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata 2015-2020. közötti időszakra vonatkozó Gazdasági Programja,
- Debrecen Integrált Területi Programja 2014-2020,
- Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési Koncepciója és Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2014-2020. Megalapozó vizsgálat 2017. április (akcióterületek kijelölésével kapcsolatos technikai módosítás),
- Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési Koncepciója 2014-2020,
- Debrecen Megyei Jogú Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2014-2020,
- Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégia 2017-2021,
- Szakmai Beszámoló a Debreceni Kábítószerügyi Egyeztető Fórum 2016. évi tevékenységéről,
- Debrecen Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalának 2016. november 1. – 2018. október 31. időszakra elfogadott esélyegyenlőségi terve.

IV. A helyi esélyegyenlőségi program térségi, társulási kapcsolódásainak bemutatása, társadalmi együttműködések

Kábítószerügyi Egyeztető Fórum

Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata 2001-ben elkötelezte magát, hogy koordinálja, támogatja a kábítószer-elleni küzdelmet, ezért segítette a Kábítószerügyi Egyeztető Fórum (a továbbiakban: Fórum) létrejöttét, melynek feladata a helyi stratégia megalkotása és koordinálása.

A Fórum 17 éve kimagasló aktivitással működteti szakmai programjait és együttműködéseit, melynek során jelentős eredményeket ért el, jelenleg közel 44 tagszervezettel működik. A Fórum munkáját a „Nemzeti Stratégia a kábítószer-probléma visszaszorítására” című dokumentummal összhangban végzi, azonban tevékenységét nemcsak a kábítószeresek, hanem komplex módon az alkohol és cigaretta fogyasztásának visszaszorítására is ki kívánja terjeszteni. A Fórum kiemelt feladata az alulról jövő kezdeményezések támogatása, továbbá felkérésre szakmai ajánlóként koordinálja és segíti a városban működő kábítószer ellenes tevékenységet végző szervezetek, intézmények országos, illetve nemzetközi pályázatokon való részvételét.

A Fórum prevenciós, kezelés-ellátás, kínálatcsökkentő, média, iskolai, egyházi és koordinációs állandó munkacsoportot működtet.

A Fórum által létrehozott munkacsoportok célja a városi drogstratégia megvalósításának elősegítése és széleskörű társadalmi párbeszéd kialakítása.

Az Önkormányzat kiemelt feladatának tekinti, hogy a Fórum tagszervezeteivel együttműködve hozzájáruljon a kábítószer-fogyasztás visszaszorításához.

Szociálpolitikai Kerekasztal

Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata Szociálpolitikai Kerekasztala (a továbbiakban: Kerekasztal) 2004. február 5. napján fogadta el ügyrendjét.

A Kerekasztal feladata a szociális szolgáltatástervezési koncepcióban meghatározott feladatok megvalósulásának, végrehajtásának folyamatos figyelemmel kísérése. Tagjai az Önkormányzat területén szociális intézményeket működtető fenntartók képviselői, továbbá a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátásokról, azok igénybevételeéről és a fizetendő térítési díjakról szóló 15/2013. (III. 28.) önkormányzati rendeletben meghatározott szervezetek képviselői. Jelenleg a Kerekasztal 37 tagú, amelyből 17 civil szervezet.

Debreceni Karitatív Testület

Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlése (a továbbiakban: Közgyűlés) 185/2015. (IX. 24.) határozatával döntött a Debreceni Karitatív Testület létrehozásáról. A Testület 2015. október 8. napján kezdte meg működését. A testület célja a városi szintű karitatív munka operatív és koordináló tevékenységének ellátása az érintett civil szervezetek bevonásával, illetve azok szerepvállalásának erősítésével annak érdekében, hogy Önkormányzat és a Testület tagjai hatékony humanitárius segélyezési tevékenységet tudjanak kifejteni az egyént, illetve a családokat érintő krízishelyzet, valamint katasztrófa helyzet esetén.

A Testület az Önkormányzat mellett az alábbi 17 tagszervezetből áll:

Forrás Lelki Segítők Egyesülete, Héra Egyesület, Kék Lovagok Rendészeti Motoros Klubja/Közhasznú Egyesület Magyarország I., Lelkierő Fiatalon a Fiatlokért Egyesület, Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület, Magyar Ökumenikus Segélyszervezet Szociális és Fejlesztő Központ Debrecen, Magyar Református Szeretetszolgálat Közhasznú Alapítvány (MRSZ), Magyar Vöröskereszt Hajdú-Bihar Megyei Szervezete, Debreceni Baptista Gyülekezet, Magyarországi Dorcas Segélyszervezet, Migration Aid, Refomix Nonprofit Közhasznú Kft., Szent Anna Föplébánia Caritas Szervezet Nappali Intézménye, Szertelen Egyesület, Lépéselőny Közhasznú Egyesület, Debreceni Zsidó Hitközség Ráchel Nőegylet, Hajdúdorogi Főegyházmegye.

Debrecen Járási Felzárkózási Kerekasztal

Az Önkormányzat 2014-ben sikeres pályázatot nyújtott be „Esély-Háló” Területi együttműködést segítő programok kialakítása a Debreceni járásban címmel az Államreform operatív program keretében kiírt ÁROP-1.A.3.-2014 kódszámú „Területi együttműködést segítő programok kialakítása az önkormányzatoknál a konvergencia régiókban” című pályázati felhívásra.

A projekt általános célja – összhangban a Helyi Esélyegyenlőségi Programmal - a hátrányos helyzetben lévő társadalmi csoportok társadalmi felzárkóztatása, esélyegyenlőségének előmozdítása érdekében, az Önkormányzat koordinálásával Hajdúsámson Város Önkormányzata aktív együttműködésével – valamint az ugyanezen cél érdekében tevékenykedő állami, egyházi, civil, valamint gazdasági szervezetek bevonásával – a két

település helyi esélyegyenlőségi programjában feltárt társadalmi problémák és tervezett intézkedések számbavételével mindkét település számára adaptálható szolgáltatások megteremtése volt.

A pályázati támogatás számos közös program – például tehetséggondozó tábor mélyszegénységben élő gyermekek részére, Egészség-Tér, Szociális Börze, egészségfejlesztő műhelymunka, fogyatékkal élők rendezvénye, érzékenyítő tréning – megrendezését, valamint járási szintű Felzárkózási Kerekasztal létrehozását és működtetését tette lehetővé.

A projekt 2015 végén hivatalosan lezárult, azonban az utóélete a mai napig folytatódik. A munkát folytatja a Debrecen Járási Felzárkózási Kerekasztal elnevezésű szakmai munkacsoport, mely igyekszik összhangot teremteni a helyi esélyegyenlőség alapvető fontosságú területeinek, szervezeteinek és intézményeinek munkájában. A Kerekasztal célja, hogy közvetlen módon reagáljon és megoldásokat keressen azokra a problémákra, amelyek járási szinten realizálódtak, mindezt civilek, érdekképviselők, gazdasági és kormányzati szereplők bevonásával valósítja meg. A Kerekasztal ajánlásokat és javaslatokat fogalmaz meg az érintett intézmények és szervezetek részére. Működése elősegíti a tevékenységek összehangolását, a párhuzamosságok kiszűrését.

Debreceni Idősügyi Tanács

A Közgyűlés a 191/2016. (VI. 23.) határozatával döntött a Debreceni Idősügyi Tanács megalakításáról.

Az Idősügyi Tanács létrehozásának a célja az idősök tiszteletének, megbecsülésének és biztonságának előmozdítása, valamint az idősödő emberek érdekeinek, javaslatainak az önkormányzati döntések előkészítési folyamatában való részvételének biztosítása.

A Tanács feladatai:

- Véleményt nyilvánít az idős emberek életkörülményeit közvetve vagy közvetlenül érintő helyi rendelet-tervezetekről és konzultációt kezdeményez a végrehajtás tapasztalatairól.
- Védi az időskorúak érdekeit.
- Összegyűjti az idősöket érintő problémákat, valamint az idős korosztályra jellemző szükségleteket és azokat továbbítja az önkormányzat felé.
- Rendszeresen tájékoztatást nyújt a városban élő idős emberek élethelyzetének alakulásáról.
- A lehetőségéhez képest segíti a városban működő nyugdíjas szervezetek (egyesületek, klubok, stb.) törvényes működését és munkája során hasznosítja a civil szervezetektől kapott információkat.
- Támogatja az idős korosztály önszerveződését.

Debreceni Oktatási Tanács

A Közgyűlés a 272/2016. (X. 13.) határozatával döntött a Debreceni Oktatási Tanács megalakításáról. A Debreceni Oktatási Tanács célja a városi érdekeltségű, köznevelési ágazatban érintett intézményfenntartók, intézmények, az egyes köznevelési intézményekben járó diákok, az ott dolgozó pedagógusok és egyéb alkalmazottak, valamint a szülők

együttműködésének elősegítése, továbbá a köznevelési ágazatot érintő önkormányzati döntések előkészítésében való érdekegyeztetés.

A Tanács feladatai:

- Összegyűjti a köznevelési ágazatban érdekelt feleket érintő problémákat, valamint szükségleteket és továbbítja azokat Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata felé.
- A köznevelési ágazatban érintett felek javaslatainak, véleményének figyelembe vételével megoldási alternatívákat dolgoz ki.
- Közös – a város gazdasági fejlődését elősegítő – képzési stratégiák megalapozása.
- A szakképzés, azon belül is a hiányszakmák iránti érdeklődés népszerűsítése.
- A köznevelési ágazatot érintő fejlesztési lehetőségek kihasználásának előmozdítása.

Az Önkormányzat képviselőin kívül a Tanács tagjai:

- a Debreceni Tankerületi Központ, mint intézményfenntartó igazgatója,
- a Debreceni Szakképzési Centrum, mint intézményfenntartó főigazgatója,
- a Debreceni Egyetem, mint intézményfenntartó képviselője,
- a köznevelési intézményt fenntartó egyházi jogi személyek képviselői.

Foglalkoztatási Paktumok

A Közgyűlés a 3010/2016. (XII. 15.) határozatával egy helyi és egy megyei foglalkoztatási együttműködési megállapodás aláírásáról döntött.

A helyi együttműködési megállapodás célja, hogy az együttműködés tagjai képzési és foglalkoztatási programjaikat megvalósítsák, hozzájárulva ezzel a munkaerő-piacuk bővítéséhez, célcsoportjaik képzéséhez és elhelyezkedéséhez. Feladatuk a foglalkoztatás-fejlesztési koordináció, Debrecen közigazgatási területén gazdaságfejlesztési szolgáltatások, munkaerőpiaci, képzési és foglalkoztatási programok kidolgozása és megvalósítása és aktív kapcsolattartás a munkaerőpiac szereplőivel.

Az együttműködés elsődleges célja a térség gazdaságának fellendítése, foglalkoztatási szintjének és ezzel a lakosság életszínvonalának növelése.

A Hajdú-Bihar Megyei Foglalkoztatási Paktum a megyére kiterjedő gazdaság- és foglalkoztatás fejlesztési partnerség, amelynek funkciója, hogy a partnerség tagjai a szakmai hozzáértésükkel, aktív részvételükkel olyan konzultációs, tanácsadó, szakmai javaslattevő tevékenységet töltsenek be, amely a kapcsolódó intézkedésekkel hozzájárul a megye foglalkoztatási és gazdasági helyzetét érintő problémák, igények valós, folyamatos feltárásához és megoldásához.

V. Értékeink, küldetésünk

A helyi esélyegyenlőségi programban meghatározzuk azokat az alapelveket, célkitűzéseket, amelyek iránt elkötelezettek vagyunk az egyenlő esélyek megteremtése érdekében. Érvényre kívánjuk juttatni az Alaptörvényben és más jogszabályokban az esélyegyenlőség terén megfogalmazottakat és szükségesnek tartjuk a városunkban is külön intézkedések tervezését, hogy minden esetben érvényre juttathassuk tiszteletünket az emberi méltóság iránt. Az egyenlő bánásmód elvét sértő magatartást elutasítjuk és fellépünk ellene.

Küldetésünk, hogy az Alaptörvény, valamint az Ebktv. rendelkezéseit kiemelten szem előtt tartva városunk minden polgára számára - különös tekintettel a hátrányos helyzetű társadalmi csoportokra – elősegítsük az egyenlő bánásmód követelményeinek érvényesítését, biztosítsuk a szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférést és megelőzzük a hátrányos megkülönböztetést.

Célunk, hogy Debrecen olyan város legyen, ahol mindenki számára alapelv az emberek közötti egyenlőség.

Senkit ne érjen közvetlen vagy közvetett diszkrimináció, hátrányos megkülönböztetés, faji, etnikai nemzetiségi, vallási nemi, életkori, családi állapot, fogyatékoság vagy más ok miatt.

Debrecen gondoskodó város, intézkedéseivel arra törekszik, hogy a veszélyeztetett csoportok is hozzáférhessenek a közszolgáltatásokhoz, érvényre juttathassák jogukat.

Tiszteletben kívánjuk tartani a jogok érvényesülését, az emberi méltósághoz való jogot és minden intézményben és a helyi munkáltatóknál is alapelvnek tekintjük ezt. Elutasítunk minden ezzel ellentétes magatartást és intézkedést.

VI. Alapelveink

Szolidaritás

Célunk, hogy városunkban erősödjön az összetartó, szolidáris, hátrányos megkülönböztetéstől mentes helyi társadalom. Városunk minden lakója számára legyen fontos érdek a szolidaritás embertársai iránt, különösen a hátrányos helyzetű csoportok, fogyatékkal élők felé.

Jelenleg is vannak fizikai és információs akadályok, amelyek nehezítik a közszolgáltatásokhoz történő hozzáférést és az érvényesülési lehetőségeket. Törekszünk arra, hogy a rendelkezésre álló eszközökkel egyre kevésbé legyen ez akadály a esélyegyenlőség érvényre juttatásának.

Az emberi méltóság tiszteletben tartása.

Az emberi méltóság sérthetetlen. Ennek tiszteletben tartása arra kötelez bennünket, hogy olyan méltányos és rugalmas, a veszélyeztetett csoportok felzárkóztatását elősegítő intézkedéseket dolgozzunk ki, amelyek hozzájárulnak az érintettek életkörülményeinek, társadalmi és foglalkoztatási pozícióinak javulásához. Elkötelezettek vagyunk más, erre irányuló kezdeményezések támogatása iránt is.

Pozitív diszkrimináció elve

Ahhoz, hogy az esélyegyenlőség terén veszélyeztetett csoportok élhessenek azokkal a lehetőségekkel, melyek mások számára könnyen elérhetőek, szabályozott és társadalmi konszenzuson alapuló módon kell élnünk a pozitív diszkrimináció lehetőségével.

Csak akkor lehet ennek helye, ha az a városunkban élők emberi méltóságának, értékeinek, egyediségének megerősítését szolgálja. Ezért törekszünk arra, hogy az emberi méltóságot és a szolidaritást sértő esetekben érvényre jusson a pozitív diszkrimináció.

VII. A Helyi Esélyegyenlőségi Program átfogó célja

Debrecen Megyei Város Önkormányzata a Helyi Esélyegyenlőségi Program elfogadásával érvényesíteni kívánja:

- az egyenlő bánásmód, és az esélyegyenlőség biztosításának követelményét,
- a közszolgáltatásokhoz történő egyenlő hozzáférés elvét,
- a diszkriminációmentességet,
- szegregációmentességet,

a foglalkoztatás, a szociális biztonság, az egészségügy, az oktatás és a lakhatás területén a helyzetelemzés során feltárt problémák komplex kezelése érdekében szükséges intézkedéseket. A köznevelési intézményeket – az óvoda kivételével – érintő intézkedések érdekében együttműködik a köznevelési intézmények állami és egyházi fenntartóival.

A HEP helyzetelemző részének célja

Elsődleges célunk számba venni a 321/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet 1. § (2) bekezdésében nevesített, esélyegyenlőségi szempontból meghatározott célcsoportokba tartozók számát és arányát, valamint helyzetét a településen.

Emellett célunk a célcsoportba tartozókra vonatkozóan áttekinteni a szolgáltatásokhoz történő hozzáférésük alakulását, valamint feltárni az ezeken a területeken jelentkező problémákat.

További célunk meghatározni az e csoportok esélyegyenlőségét elősegítő feladatokat, és azokat a területeket, melyek fejlesztésre szorulnak az egyenlő bánásmód érdekében.

A célok megvalósításának lépéseit, azok forrásigényét és végrehajtásuk tervezett ütemezését a HEP IT tartalmazza.

A HEP Intézkedési Tervének (HEP IT) célja

Célunk a helyzetelemzésre építve olyan beavatkozások részletes tervezése, amelyek konkrét elmozdulásokat eredményeznek az esélyegyenlőségi célcsoportokhoz tartozók helyzetének javítása szempontjából.

További célunk meghatározni a beavatkozásokhoz kapcsolódó kommunikációt.

Szintén célként határozzuk meg annak az együttműködési rendszernek a felállítását, amely a programalkotás és végrehajtás során biztosítja majd a megvalósítás, nyomon követés, ellenőrzés-értékelés, kiigazítás támogató strukturális rendszerét.

1. A település bemutatása¹

Debrecen földrajzi elhelyezkedése

A város az Alföldön, a Hajdúhát, a Hortobágy és a Nyírség közelében, Budapesttől 230, a román határtól 35, az ukrán határtól 120 kilométerre fekszik. A CET, UTC+1 időzónához tartozik. Területe 461,65 km². Egy városközpontban elhelyezett magassági pont 119,6 méterre van a tengerszinttől. Megközelíthető a 4-es, 33-as, 35-ös, 47-es, 48-as, 354-es és a 471-es főutakon és az M35-ös autópályán és számos vasútvonalon. Debrecen városa nemzetközi repülőtérrel is rendelkezik.

Debrecen az Észak-Alföldi Régió központja, Hajdú-Bihar megye székhelye. A legnagyobb alföldi település. Budapest után az ország második legnépesebb városa. A 16. század óta a térség gazdasági és szellemi központja, hatása messze túlmutat a közvetlen földrajzi környezetén. Az Észak-alföldi Régió városhálózatának és innovációs tengelyének az egyik meghatározó csomópontja. Debrecen közvetlen agglomerációs övezete is jelentős. A belső agglomerációs zónában (Nagyhegyes, Ebes, Hajdúszovát, Mikepércs, Sáránd, Hajdúbagos, Hosszúpályi, Monostorpályi, Ujléta, Nyírmártonfalva, Hajdúsámson és Bocskai kert), és a külső bolygóvárosi településgyűrűben (Hajdúböszörmény, Balmazújváros, Hajdúszoboszló, Derecske, Létavértes, Hajdúhadház, Téglás és Nyíradony) összesen mintegy 175 000-en élnek, a teljes népességszám meghaladja a 200 ezer főt. Az elmúlt évtizedben Debrecen agglomerációs zónájában mintegy 6-8 százalékkal növekedett a lakosságszám.

A város története

Debrecen az ókortól lakott hely, a régészeti leletek a folyamatos, bár gyakran változó összetételű lakosság jelenlétéről tanúskodnak. A Váradi Regestrum tartalmaz először írásbeli dokumentumot létezéséről 1235-ben. Korán elindul a városfejlődés útján. 1245-ben épül, a tatárjárás dúlásai után - a mai Nagytemplom helyén - tekintélyes temploma. Gazdasági és kereskedelmi központtá válik. Már abban a korban is az egyik leggazdagabb település Magyarországon. Nagy Lajos király 1361-ben a szabadalmas mezővárosok közé emeli, és ezzel megkapja a szabad bíró- és tanácsválasztás jogát. A földesúrtól való függése ebben a formában marad fent. A város a 15. és 16. században újabb kiváltságokat is szerez az uralkodótól illetve földesurától (hosszú ideig ez a Hunyadi család, később az Enyingi Török család). A vásárok tartását engedélyező kiváltságlevelek tekinthetők a legfontosabbnak. A késő középkor és az újkor évszázadaiban a kereskedelem, a vásárok és a mezőgazdasági termékek feldolgozóipara biztosította a város gazdagságát és autonómiáját. Az ország három részre szakadását követően is megmarad gazdasági jelentősége, mert fontos és nemzetközi jelentőséggel is bíró kereskedelmi útvonalak kereszteződésébe kerül és a külpiacokon is nagyra értékelt árucikkek forgalmazásában hosszú ideig sikeres. Kereskedői szarvasmarhát, lovakat, bort és búzát szállítanak az osztrák, német és lengyel piacokra, de kereskedelmi lerakatuk van Isztambulban is. A gazdasági töke védeltségét is biztosít, mert a jelentősebb védmű nélküli város az arannyal alátámasztott diplomáciával tudja elkerülni vagy mérsékelni a 16. és 17. háborús évszázadok nagyobb pusztításait. A város jelentékeny részt vállal a török hatalom felszámolásáért vívott háborúk finanszírozásában. Ennek is elismerése, hogy I. Lipót 1693-ban a szabad királyi város rangját adományozza Debrecennek, annak ellenére, hogy a város ekkorra már szinte teljes egészében a kálvinista protestantizmus követője. A gazdag helyi közösség korán nyitottá válik

¹ A fejezet a Helyi Esélyegyenlőségi Program 2013-2018. alapján, az adatok frissítésével készült. A Helyi Esélyegyenlőségi Program elkészítéséhez több fejezet esetében szolgál alapul az említett Program az adatok összehasonlíthatósága céljából.

a kálvini reformáció tanai iránt. Identitását, autonómiájának megőrzését és számos intézményét a gazdasági siker mellett protestáns eszmeiségből eredezteti. A legnagyobb hatású az iskolarendszer kiépítése, ami a regionális vezető szerep egyik meghatározója is a Református Kollégium és a helyi iskolák kapcsolatain keresztül. A 18. században Debrecen az ország legnagyobb lélekszámú városa, a klasszikus nemzeti kultúra létrehozásának egyik központja.

A 19. század első fele egyenletes városfejlődést hoz. 1849-ben néhány hónapra a magyar állam székhelye. A 19. század második fele az iparosítás (malom, ipar, mezőgazdasági gépgyártás, könnyűipar) és az urbanizáció korszaka. A város megyeközpont lesz. 1857-ben Pesttel összekötő vasútvonalat adnak át. 1884-ben előbb gőzvontatású, majd villamosított városi vasút működik. A mai városképet is meghatározó épületek sorát húzzák fel (Csokonai Színház, Klinikák, az Arany Bika épülete, Megyeháza).

A 20. század elején az országhatár módosulásával határ menti várossá válik, ami csökkenti a kereskedelem lehetőségeit. Mindezt a kulturális és a turizmus funkciók erősítésével (egyetem, a Nagyerdő rekreációs fejlesztése, 1826-tól már megindult fürdőkultúra) kísérik meg ellensúlyozni. A második világháborúban kárt szenved Debrecen épületállományának hetven százaléka. Az újjáépítést szocialista iparosítás követi (gyógyszergyár, orvosi műszergyár, csapágygyárak települnek, modernizálják a malmokat, a nyomdát), amit a hatvanas évektől újabb iparosítási fázis követ (vasúti járműjavító, a nyomda, a dohánygyár, a baromfifeldolgozó, a tejipari vállalat, a konzervgyár, a húsipari vállalat, a ruhagyár, a megyei építőipari vállalat, a házgyár, a híradástechnikai gyár, a mezőgazdasági gépgyár). A város lakossága az iparosítással és más városfunkciók (oktatás, egészségügy, közigazgatás és igazságszolgáltatás) megerősödésével párhuzamosan növekszik. A városi lakosság számának a növekedése miatt a korábbi laza beépítettségű kertségek egy részének a helyén (Libakert, Vénkert, Újkert, Tócoskert) lakótelepeket hoznak létre, véglegesen beépül a villanegyed.

A rendszerváltás jelentős gazdasági szerkezetváltást eredményez. Az ipari üzemek legnagyobb része átalakul vagy megszűnik, amelynek társadalmi hatásait az újra fellendülő gyógyszergyártás, a mérés technikai termékek előállítása, a gép- és autóipari alkatrészgyártás, elektronikai cikkek, turbinaalkatrészeket gyártó üzemek csak részben tudják ellensúlyozni. A korábbi városfunkciók közül Debrecen újraformálja az oktatási központ szerepet (Debreceni Egyetem létrehozása, Debreceni Református Hittudományi Egyetem, új középiskolák), fejleszti az egészségügyi intézményeit, a konferencia, a rekreációs célú és sportturizmust, irodaházak sora épül fel, és nemzetközi repülőtérrel együtt logisztikai központtá fejlődik.

2. A városi társadalom jellegzetességei

A város lakónépességének száma a KSH statisztikája alapján 2016-ban 201.981 fő volt, ami -0,53 %-os változást jelent az előző évi lakossági arányhoz képest. Tendenciaszerűen vizsgálva a korábban folyamatos lakónépesség emelkedés 1990 után is folytatódott néhány évig. Debrecen népessége 1993-ban érte el a csúcspontját, amikor 217.706 fő volt a város lakossága. Azt követően, miként a magyarországi nagyvárosok többségében, lakosságcsökkenés indult meg. A fellelhető okok között a gazdasági szerkezetváltás korán megmutatkozó hatása volt a leginkább meghatározó. A munkanélkülivé válók egy része az alacsonyabb lakhatási költségű kisebb településekre húzódott és a zsugorodó városi munkaerőpiac nem vonzotta a korábbihoz hasonló munkaerőt. A tehetősebb rétegek kitelepülése is megkezdődik a városközpontokból, bár ez Debrecen esetében kisebb mértékű, de meglevő jelenség volt.

A városi lakosság növekedése 2010-ben állt meg 208.016 fővel (2.4. számú táblázat és a hozzá tartozó ábra). A lakónépesség 2011 óta lassú, de folyamatos csökkenésében a fiatalabb korosztályok növekvő munkaerő-piaci mobilitása is szerepet játszik. A hazai és nemzetközi szakirodalmak szerint az elhelyezkedési lehetőségek a főváros, Nyugat-Magyarország, vagy akár Nyugat-Európa irányába orientálja a fiatalokat.

A lakónépesség változásait tendenciózusan követve kirajzolódik, hogy a 2016-os arányszámok 3.103 fővel elmaradnak a 2007-es 205.084 fős kezdő értéktől, és 6.035 fővel a 2010-es 208.016 fős csúcstól.

A 2.1. számú táblázat Magyarország lakosság-számának változásait mutatja be EU összehasonlításban, valamint néhány környező ország adataival összevetve 2008 és 2017 közötti időszakban. Magyarország lakosságának fogyatkozása 2008 és 2017 között 2 millió fő. Lengyelország és Horvátország lakossága ebben az időintervallumban 1 millió fővel csökkent, Szlovákia lakossága nem változott, Ukrajna, Románia, Szerbia lakossága ugyanakkor 4 millió fővel csökkent. Ugyanakkor az EU összes országát megfigyelve látható, hogy az adatok alapján az EU össznépessége növekedett. A növekedési arányhoz Ausztria (5 milliós növekedés), Szlovénia (1 milliós növekedés) és Csehország (3 milliós növekedés) járultak hozzá.

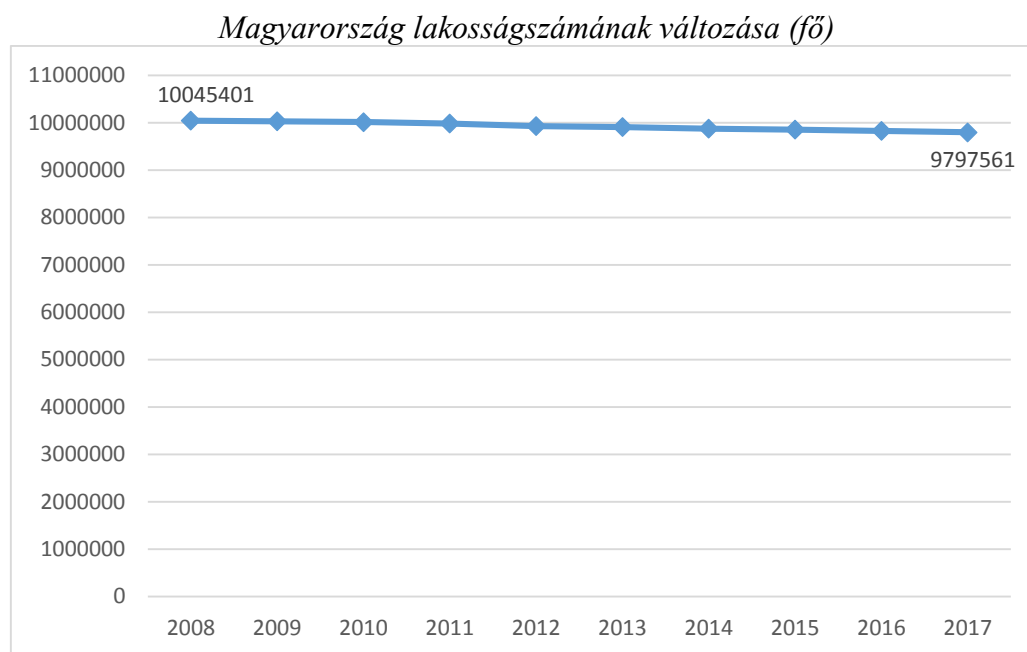
2.1. számú táblázat - Magyarország, néhány környező ország, és az Európai Unió lakosság-számának változása (százezer fő)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Európai Unió (jelenlegi összetétel)	50 030	50 209	50 317	50 296	50 405	50 516	50 701	50 854	51 028	51 152
Ukrajna	462	460	458	456	455	454	452	428	426	424
Lengyelország	381	381	380	381	381	381	380	380	380	380
Románia	206	204	203	202	201	200	199	199	198	196
Csehország	103	104	105	105	105	105	105	105	106	106
Magyarország	100	100	100	100	99	99	99	99	98	98
Ausztria	83	83	84	84	84	85	85	86	87	88
Szerbia	74	73	73	73	72	72	71	71	71	70
Szlovákia	54	54	54	54	54	54	54	54	54	54
Horvátország	43	43	43	43	43	43	42	42	42	42
Szlovénia	20	20	20	21	21	21	21	21	21	21

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

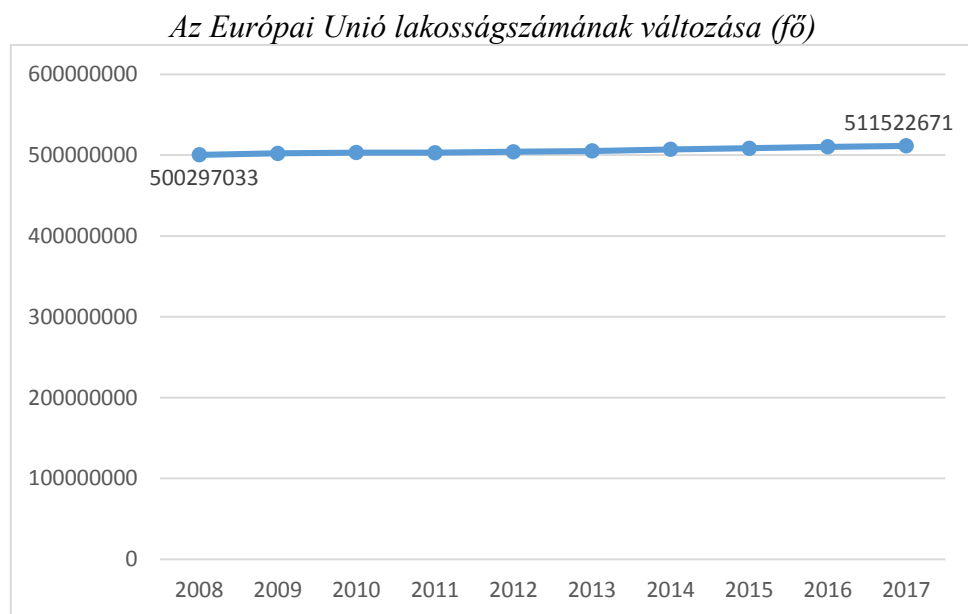
Az alábbi ábra Magyarország lakosság-számának a változását mutatja be 2008 és 2017 közötti időszakban. Az ábrán plasztikusan látszik a hazai öregedő társadalmi tendencia, amelynek

egyik eleme a csökkenő népesség szám. Magyarország lakossága utoljára 2010-ben haladta meg a 10 milliót és 2008 óta folyamatosan csökken. 2011-ben már a népességszám 10 millió alatti volt.

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

A következő ábra az Európai Unió belüli lakosságszám változásokat mutatja be 2008 és 2017 között. Ahogyan arról már a 2.1. sz. táblázat adatai alapján szó esett, az EU összlakossága növekedő tendenciát mutat. Ez a növekedési arány jól látszik a 2008 és 2017 közötti időszak adatainak ábrázolásában. Ahogyan azt láthattuk az EU tagállamainak lakossága nem mutat egységes növekedést, vannak stagnáló és vannak fogyatkozó népességű országok, mint pl. Magyarország.

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

A 2.2. számú táblázat az Európai Unió, Magyarország és néhány környező ország lakosságának változásainak becslését tartalmazza 2015 és 2080 között. A táblázat a várható tendenciákat mutatja be egy rövid távú előre jelzésben 65 év távlatában. A becslések szerint az EU

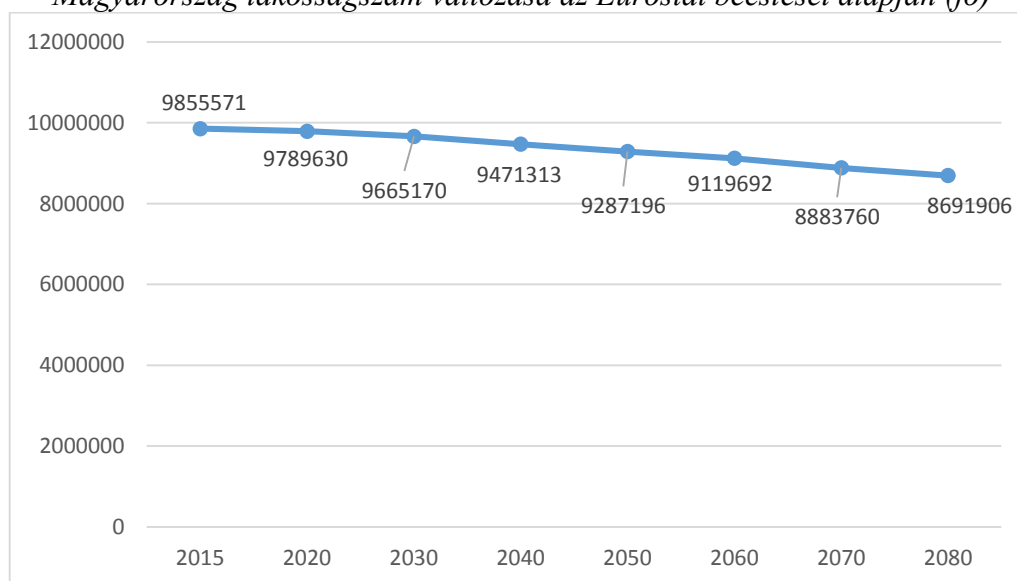
összlakosságának növekedése nem áll meg 2080-ig, folyamatos növekedéssel lehet számolni. A táblázat országai között egyedül Ausztria az, amelyik meg tudja tartani és növelni tudja a népességét. A többi ország; Lengyelország, Románia, Magyarország, Csehország, Szlovákia, Horvátország és Szlovénia népessége csökkenést mutat az előrejelzés szerint. Magyarország lakossága 2080-ra 1,2 millió fővel lesz kevesebb várhatóan a 2015-ös értékhez képest a jelenlegi népesedési és vándorlási tendenciák mellett.

2.2. számú táblázat - Magyarország, néhány környező ország, és az Európai Unió lakosságszám változása az Eurostat becslései alapján (százezer fő)

	2015	2020	2030	2040	2050	2060	2070	2080
Európai Unió (jelenlegi összetétel)	5 084	5 156	5 238	5 284	5 286	5 246	5 204	5 188
Lengyelország	380	379	372	358	344	328	310	290
Románia	199	193	180	171	163	157	150	145
Ausztria	86	90	97	101	102	102	102	101
Csehország	105	107	107	106	105	103	100	98
Magyarország	99	98	97	95	93	91	89	87
Szlovákia	54	55	55	54	53	51	49	47
Horvátország	42	41	40	38	37	35	34	33
Szlovénia	21	21	21	21	20	20	20	19

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

Magyarország lakosságszám változása az Eurostat becslései alapján (fő)

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

A 2.3. számú táblázat az alapfokú vagy annál alacsonyabb végzettséggel rendelkezők arányait mutatja be 2008 és 2017 között az Európai Unióban, Magyarországon, valamint néhány környező országban.

A táblázat adataiból kitűnik az a pozitív tendencia, hogy az alacsony iskolai végzettségűek aránya minden bemutatott országban csökkenő mértéket mutat és ez a tendencia jelentős

mértékű az Európai Unión belül is. Átlagosan a népesség megközelítőleg egynegyede rendelkezik alapfokú vagy annál alacsonyabb végzettséggel. Az alacsonyan iskolázott népesség csökkenése Ausztriában, Horvátországban, Lengyelországban és Szlovéniában volt a legnagyobb mértékű. Kisebb mértékű volt a csökkenés Romániában és Szlovákiában. Magyarország a középmezőnyben helyezkedik el.

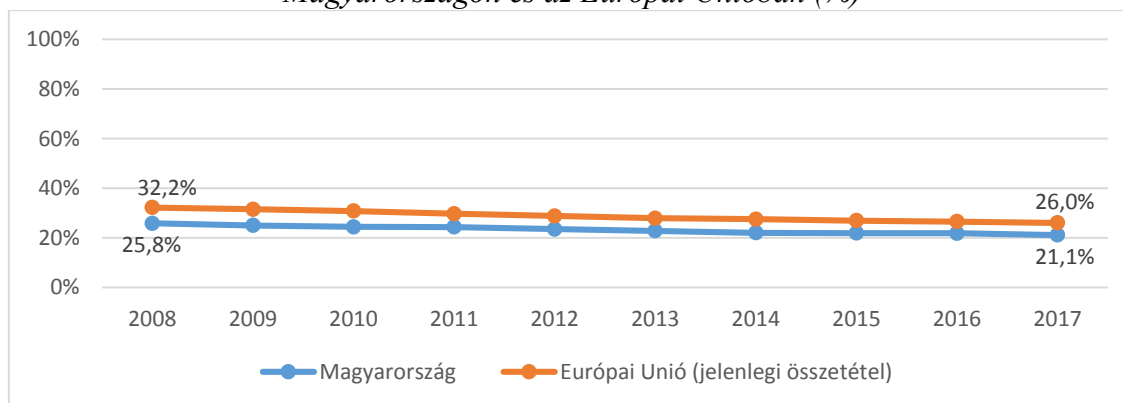
2.3. számú táblázat - Az alapfokú, annál alacsonyabb, és az alsó-középfokú végzettséggel rendelkezők aránya Magyarországon, néhány környező országban, és az Európai Unióban (%)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Románia	30,2	30,2	30,6	30,0	29,2	28,9	31,2	29,4	28,0	27,0
Európai Unió (jelenlegi összetétel)	32,2	31,5	30,8	29,7	28,8	27,9	27,5	26,9	26,5	26,0
Magyarország	25,8	25,0	24,4	24,3	23,5	22,8	22,0	21,9	21,8	21,1
Horvátország	25,9	25,3	25,4	24,6	23,1	22,4	21,0	20,4	20,6	19,9
Ausztria	24,6	23,8	23,2	23,1	22,4	22,2	20,3	19,6	19,6	19,3
Szlovénia	21,9	20,8	20,9	19,7	19,0	18,5	18,4	17,4	17,2	16,7
Szlovákia	17,6	16,5	16,3	15,7	15,0	14,7	15,2	14,6	14,3	14,8
Lengyelország	19,6	18,7	18,0	17,5	16,7	16,1	15,5	15,2	14,6	13,9
Csehország	15,8	15,2	14,4	13,9	13,4	12,9	12,4	12,4	12,4	12,1

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

Az alábbi ábra az alapfokú vagy annál alacsonyabb végzettséggel rendelkezőket mutatja be Magyarországon és az Európai Unióban 2008 és 2017 közötti időszakban. Látható, hogy Magyarországon az alapfokú végzettséggel rendelkezők aránya korrelál az EU-s értékekkel, hasonló ütemű csökkenést mutat. Arányaiban ez a végzettség-szint kevesebb, mint az EU átlag. Magyarországon 2008 és 2017 között 25,8%-ról 21,1%-ra csökkent az alapfokú vagy az azt el nem érő végzettségűek aránya, az Európai Unióban ez az érték 32,2%-ról 26%-ra mozgott.

Az alapfokú, annál alacsonyabb, és az alsó-középfokú végzettséggel rendelkezők aránya Magyarországon és az Európai Unióban (%)

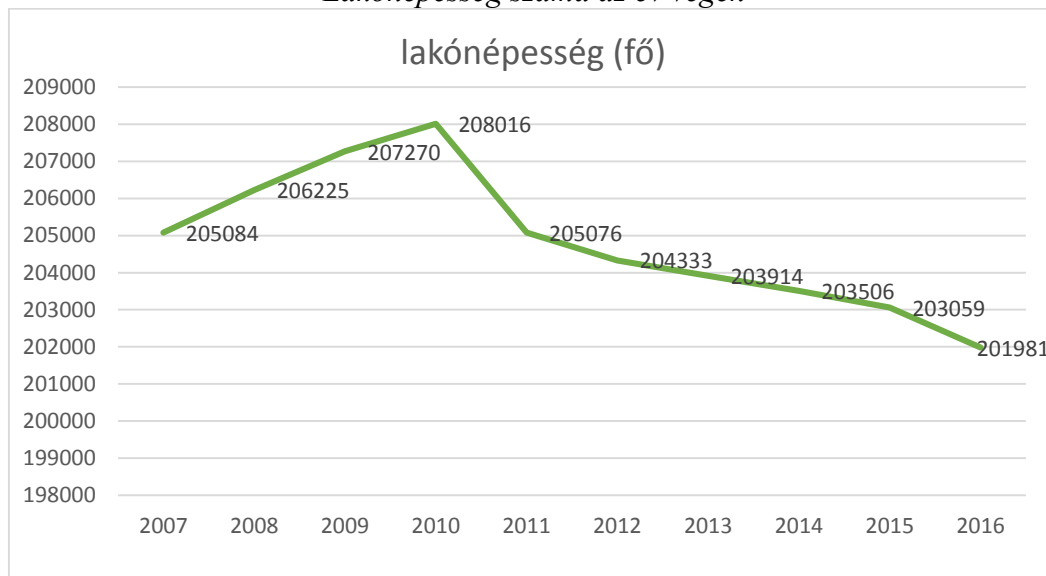
Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

2.4. számú táblázat - Lakónépesség száma az év végén

	lakónépesség és annak változása (fő;%)
2007 (fő)	205084
2008 (fő)	206225
Lakónépesség számának változása (%)	0,56%
2009 (fő)	207270
Lakónépesség számának változása (%)	0,51%
2010 (fő)	208016
Lakónépesség számának változása (%)	0,36%
2011 (fő)	205076
Lakónépesség számának változása (%)	-1,41%
2012 (fő)	204333
Lakónépesség számának változása (%)	-0,36%
2013 (fő)	203914
Lakónépesség számának változása (%)	-0,21%
2014 (fő)	203506
Lakónépesség számának változása (%)	-0,20%
2015 (fő)	203059
Lakónépesség számának változása (%)	-0,22%
2016 (fő)	201981
Lakónépesség számának változása (%)	-0,53%

Forrás: TeIR, KSH-TSTAR

Lakónépesség száma az év végén

Az állandó lakónépesség demográfiai jellegzetességei általánosságban enyhe nőtöbbséget mutatnak (2.4. számú táblázat és a hozzá tartozó ábra), amely összecseng az országos demográfiai mutatókkal. A nemi arány eltolódás az öregedő társadalmak egyik jellemzője. A 2.5. táblázat adatait vizsgálva a nemi arányok legnagyobb eltolódását a 65 év feletti férfiak és nők összehasonlításában tapasztalhatjuk: a 65 év feletti férfiak a lakónépesség 6,64%-át teszik ki, míg a nők ugyanebben a korcsoportban 11,11%-os arányban vannak jelen.

Az öregedő társadalmi folyamatokra utaló másik adat a gyermekek és fiatalok alacsony reprezentáltsága a településen. A 0-2 éves korcsoportba mindössze Debrecen lakónépességének 2,8 %-a tartozik, a 0-14 éves korcsoportba is mindössze 7% körüli az érték mind a férfiak, mind a nők körében, ebben a korai életszakaszban még a férfiak vannak többen, mindössze 749 fővel.

A 15-17 éves korcsoportban közelít egymáshoz a leginkább a férfiak és nők aránya: 1,31% és 1,34%. Látható a 2.5. sz. táblázat adatai alapján, hogy a nemi arányok férfi többséget mutatnak a korai életszakaszban, 17 éves korig a nemek aránya kiegyenlítődik, majd az életkor előrehaladtával, az időskorig eljutva a nők arányának jelentős növekedésével kell számolni. Ezek a Debrecenre vonatkozó adatok összecsengenek az országos népesedési adatokkal.

2.5. számú táblázat - Állandó népesség 2016.

állandó népesség száma	204156
nő	108023
	52,91%
férfi	96133
	47,09%
0-2 évesek	5707
	2,80%
0-14 éves nők	13554
	6,64%
0-14 éves férfiak	14303
	7,01%
15-17 éves nők	2669
	1,31%
15-17 éves férfiak	2731
	1,34%
18-59 éves nők	60697
	29,73%
18-59 éves férfiak	58955
	28,88%
60-64 éves nők	8426
	4,13%
60-64 éves férfiak	6592
	3,23%
65 év feletti nők	22677
	11,11%
65 év feletti férfiak	13552
	6,64%

Forrás: TeIR, KSH-TSTAR

Egy adott társadalom vagy település öregedési indexe a 65 év feletti lakosok valamint a 0-14 éves korú lakónépesség össztársadalmon belüli átlagát adják. Egyrésről az európai társadalmak jelentős hányada, így köztük a magyar társadalom is öregedő társadalom. Az egészségügyi ellátó rendszer fejlettségének köszönhetően a 65 év feletti lakónépesség folyamatosan növekszik. A 2.6. számú táblázat adatai 2008 és 2016 között mutatják be Debrecen városának 65 év feletti lakossági arányait. Jól látható, hogy ebben a szűk tíz évnyi vizsgálati intervallumban is dinamikus növekedést mutat az idősek aránya a városi lakónépességén belül.

Az idősgondozás, a szociális ellátás, az egészségügyi intézmények azon szakágai, amelyek elsősorban az időskorú népesség ellátására szerveződtek, ezért erre a területre a jövőben nagyobb figyelmet kell fordítani. A demográfiai változások is ezt támasztják alá. Míg 2008-ban 30.319 fő volt 65 év feletti, addig 2016-ban a számuk már 36.229 fő. Ez a közel hatezer fős növekedés előrevetíti az ellátórendszerben jelentkező többlet feladatokat. Ez magában hordozza a többlet ráfordítások szükségességét, valamint az eszköz- és esetleges szakemberhiány lehetőségét is.

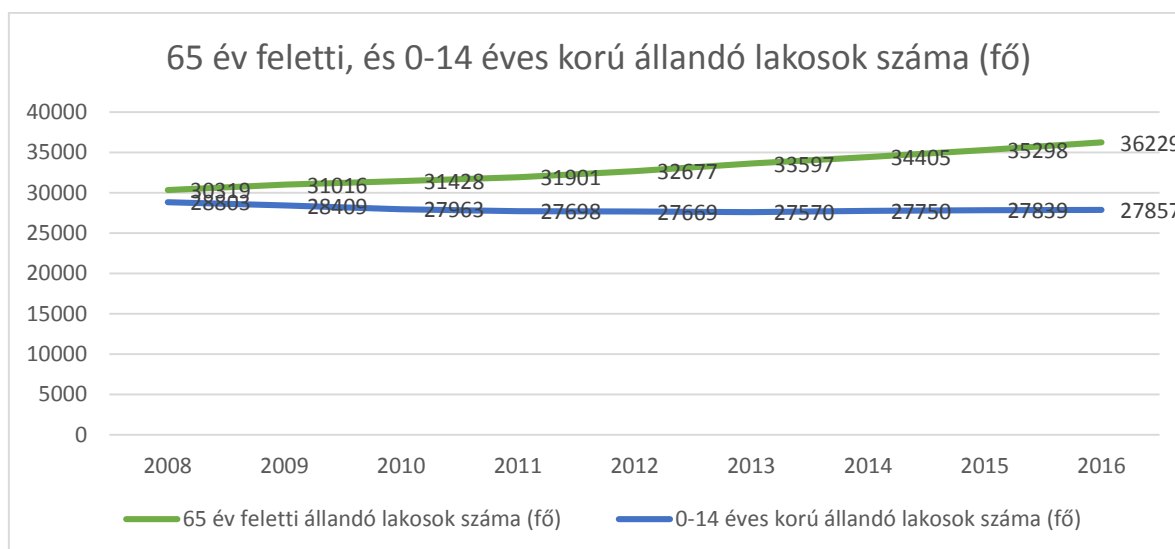
Az öregedési index másik eleme a gyermekkorú népesség aránya a lakónépességén belül. Debrecenben a 0-14 éves állandó lakosok számának tendenciája az időskorúakkal fordítottan arányos. Az öregedő társadalom másik jellemzője, hogy csökken a születésszám az adott területen, valamint csökken a fiatalok népesség aránya. 2008 és 2016 között Debrecenben a 0-14 éves korú lakosok száma 28.803 főről 27.857 főre csökkent, ami megközelítőleg ezer fős népesedési csökkenést jelent közel tíz év leforgása alatt. Ez bár jóval kisebb csökkenés, mint az idősek számának növekedése, összességében mégis előreledést, és a település népességszámának fogyását vetíti elő.

Az öregedési index ezen mutatók alapján közel 30%-os emelkedést mutat; míg 2008-ban 105,26 % volt a lakónépesség öregedési indexe, addig 2016-ban 130,05 %-ra emelkedett. Ez, figyelembe véve a 65 év felettiiek számának erőteljes növekedését és a 14 év alattiak arányaiban lassú, de folyamatos csökkenését, nem csupán az öregedő társadalomra vonatkozó mutatókat támasztja alá, de a társadalom és az adott terület eltartó képességének szempontjából is fontos kérdéseket vet fel.

2.6. számú táblázat - Öregedési index

	65 év feletti állandó lakosok száma (fő)	0-14 éves korú állandó lakosok száma (fő)	Öregedési index (%)
2008	30319	28803	105,26
2009	31016	28409	109,18
2010	31428	27963	112,39
2011	31901	27698	115,17
2012	32677	27669	118,10
2013	33597	27570	121,86
2014	34405	27750	123,98
2015	35298	27839	126,79
2016	36229	27857	130,05

Forrás: TeIR, KSH-TSTAR

Az öregedő társadalmi mutatók számítása nem csupán a növekvő idős-arányra és a fiatalok arányára támaszkodik, de figyelembe veszi az adott területen tapasztalható elvándorlási egyenleget is.

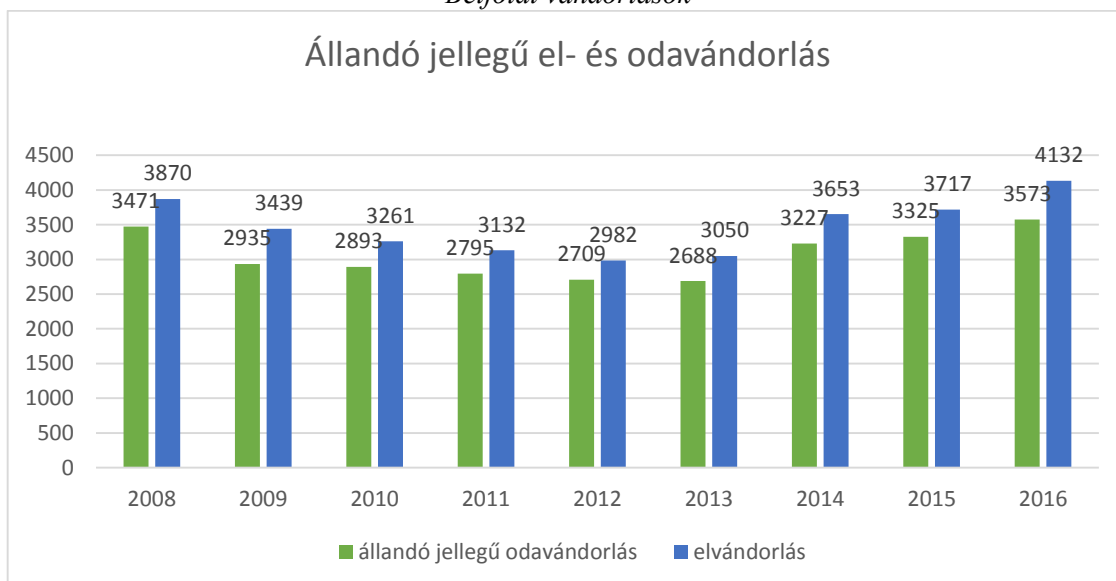
A vándorlási egyenleg az adott területre vándorlók és az adott területről elvándorló lakónépesség összege. A 2.7. számú táblázatban 2008 és 2016 közötti időszakban vizsgálhatjuk meg Debrecen vándorlási egyenlegét. Az adatsorokat összehasonlítva látható, hogy egy lassú, de egyenletesen növekvő negatív vándorlási egyenleggel kell számolnunk a település esetében. 2008-ban 3.471 fő telepedett le Debrecenben, míg 3.870-en hagyták el a települést, így a vándorlási egyenleg 399 főnyi elvándorlást mutatott. 2016-ban hiába érkeztek valamennyivel többen a 2008-as értékhez képest, 3.573 fő települt be, a várost 4.132-en hagyták el, így a vándorlási egyenleg - 559 főt mutatott.

A 2008 és 2016 közötti adatokat vizsgálva látható hogy nem egyenletes mértékű a vándorlás és elvándorlás aránya. 2009-ben, 2014-ben és 2016-ban tapasztalhatunk kiugró negatív egyenleg értékeket, míg 2012-ben -273 fővel volt a legkisebb az elvándorlási egyenleg.

2.7. számú táblázat - Belföldi vándorlások

	állandó jellegű odavándorlás	elvándorlás	egyenleg
2008	3471	3870	-399
2009	2935	3439	-504
2010	2893	3261	-368
2011	2795	3132	-337
2012	2709	2982	-273
2013	2688	3050	-362
2014	3227	3653	-426
2015	3325	3717	-392
2016	3573	4132	-559

Forrás: TeIR, KSH-TSTAR

A társadalom korösszetételét és a társadalmi mozgásokat vizsgálva a Debrecenre érintő természetes szaporodási arányszámok láthatóak a 2.8. számú táblázatban. 2008 és 2016 közötti időszakban látható az élve születések, halálozások száma, valamint az ezek egyenlegéből számolt természetes szaporodási mutató. Noha öregedő társadalmi mintát mutat a település, a természetes szaporodás értékei javuló tendenciát rajzolnak ki. Nem lehet egyenletes növekedésről beszélni, mert a KSH adatok által vázolt kilenc évnél változatosabban mozgó értékeket mutat. Ugyanakkor mindenképp figyelemre méltó, hogy amíg 2008-ban 2.476 halálesetre 1.981 újszülött jutott, ami 495 fős népességcsökkenést eredményezett a természetes szaporodás értékében, addig 2016-ban 2.116 halálesetre 1.833 születés jutott, ami 283 fős csökkenést jelent már csak. A természetes szaporodás értékeit megfigyelve nagyon változatos képet kapunk. 2009-ben volt 121 fős csökkenéssel a legalacsonyabb az arány, amíg a legmagasabb 2008-ban 495 fő.

Az élve születéseket tekintve 2008-tól 2012-ig lassú csökkenést figyelhetünk meg, majd 2013 és 2015 között emelkedő értékeket tapasztalunk, míg a 2016-os év 1.833 fős születési számmal ismét csökkenést mutat az előző évi 1.972 főhöz képest.

A halálozások számának vizsgálata 2008 és 2016 között nem mutat tendenciózusan leírható értékeket. A vizsgált időszakban 2008-ban volt a legmagasabb a halálozási érték, amikor a halálozások száma elérte a 2.476 főt. A többi év tekintetében 2.100 és 2.200 fő körüli számadatokat láthatunk Debrecen városához kapcsolódóan, ami inkább stagnálásnak tekinthető.

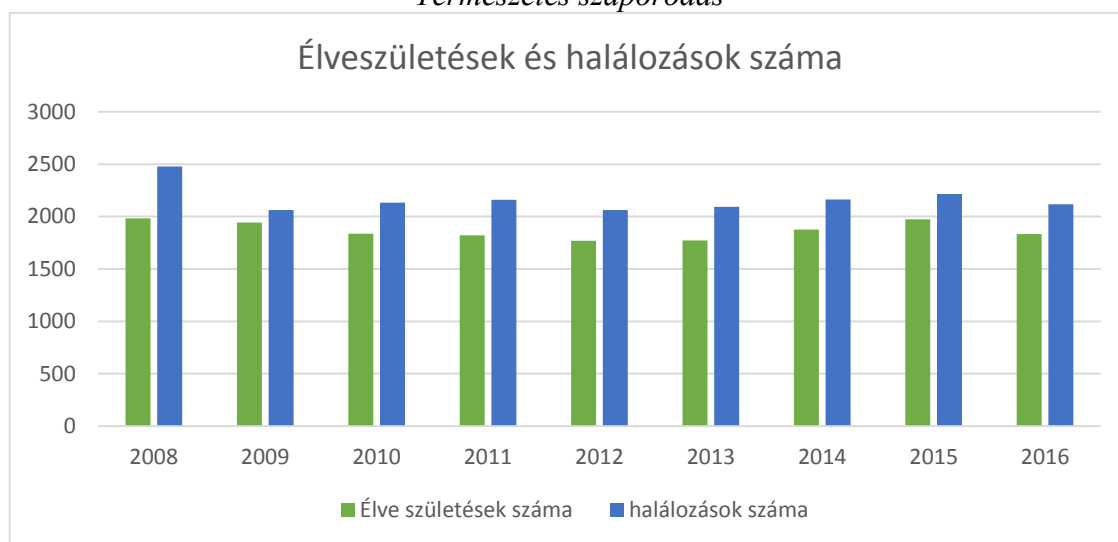
A település társadalmi mutatói szempontjából a bemutatott értékekhez az a probléma kapcsolódik, hogy a születésszám egyik vizsgált évben sem érte el vagy haladta meg a halálozások számát.

2.8. számú táblázat - Természetes szaporodás

	Élve születések száma	Halálozások száma	Természetes szaporodás (fő)
2008	1981	2476	-495
2009	1942	2063	-121
2010	1837	2133	-296
2011	1819	2159	-340
2012	1768	2062	-294
2013	1772	2093	-321
2014	1874	2164	-290
2015	1972	2214	-242
2016	1833	2116	-283

Forrás: TeIR, KSH-TSTAR

Természetes szaporodás

3. A mélyszegénységben élők és a romák helyzete, esélyegyenlősége

A szegénység összetett jelenség, melynek háttérében többek között foglalkoztatási deficit, alacsony iskolai végzettség, szakképzettség hiánya, társadalmi hátrányok, kulturális különbségek, valamint kedvezőtlen szocializációs hatások állnak.

A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II. a szegénység szempontjából a legmeghatározóbb társadalmi jellemzőként:

- a családok, háztartások alacsony munka-erőpiaci aktivitását,
- a roma származást,
- a generációs szegénységet különösen a gyermekszegénységet,
- a rurális lakóköznyezetet határozza meg.²

Az Európai Bizottság Európa 2020 Stratégiájának egyik kiemelt célterülete, az aktív korúak (20-64 évesek) 75%-os foglalkoztatottsági szintjének elérése mellett, a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem. Az Európai Unió célja, hogy 2020-ra legalább 20 millióval csökkenjen a nyomorban és társadalmi kirekesztettségben élők, valamint az ezzel veszélyeztetettek száma. E referenciakereten belül Magyarország célértékként mintegy félmillió (450.000 fős) csökkenést határozott meg.

A vállalások, illetve a szegénység és kirekesztettség méréséhez az EUROSTAT három mutatószámot használ:

- a jövedelmi szegénységben élők számát,
- a rendkívül alacsony munkaintenzitású háztartásokban élők számát, valamint
- az anyagi deprivációban élők számát.

A fenti mutatók szerint szegénynek vagy kirekesztettnek tekintjük mindazokat, akik bármelyik – vagy egyszerre több – kategóriába tartoznak; mélyszegénységben élőknek tekintjük, akik mindhárom kategóriába sorolhatók.³

A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II. 2017. évi nyomonkövetési jelentése szerint a KSH 2016. évi adatai alapján, Magyarországon 2,541 millió ember élt szegénységben

² Emberi Erőforrások Minisztériuma Szociális és Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárság (2014). Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II. 21. oldal

http://www.kormany.hu/download/1/9c/20000/Magyar%20NTFS%20II%20_2%20mell%20_NTFS%20II.pdf
letöltve: 2018. május

³ A jövedelmi szegénység indikátora az OECD2-es skálával számított, éves ekvivalens háztartásjövedelem 60%-ánál alacsonyabb jövedelemből élők számát fejezi ki.

A munkaintenzitás azt méri, hogy a munkaképes korú (18–64 éves) háztartástagok az elméletileg lehetséges egyéves időkeretből mennyit (hány hónapot) töltöttek el foglalkoztatottként (teljes, illetve részmunkaidőben). Rendkívül alacsony munkaintenzitású háztartásnak minősül az a háztartás, amelynek aktív korú tagjai a lehetséges időkeretnek legfeljebb 20 vagy annál kisebb százalékában foglalkoztatottak.

Az anyagi deprivációt az EUROSTAT a gazdasági, megélhetési és lakhatási mutatók alapján határozza meg. Anyagiilag depriváltak, akik 9 meghatározott fogyasztási tétel közül legalább háromról, súlyosan depriváltak, akik legalább négyről anyagi okból lemondásra kényszerülnek. A meghatározott fogyasztási tételek a következők: 1. váratlan kiadás fedezése, 2. évi egy hét nyaralás finanszírozása, 3. részletek fizetése (lakbér, lakástörlesztés, közműszámlák, részletre vásárolt termékek), 4. megfelelő étkezés, 5. a lakás megfelelő fűtése, 6. mosógép, 7. színes TV, 8. telefon, 9. személygépkocsi. (Emberi Erőforrások Minisztériuma Szociális és Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárság (2014). Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II. 18. oldal) http://www.kormany.hu/download/1/9c/20000/Magyar%20NTFS%20II%20_2%20mell%20_NTFS%20II.pdf
letöltve: 2018. május

vagy társadalmi kirekesztődés kockázatát jelentő életkörülmények között. 2016-ra a mélyszegénységben élők száma 185 ezerre csökkent.

Hazánkban a szegénység vagy társadalmi kirekesztettség kockázatának kitett népesség száma a 2013. évi mélypontnak tekintett értékhez viszonyítva 2016-ra több mint 850 ezer fővel csökkent. Ezzel a 450.000 fős magyarországi vállalásból a 2008. évi kiindulási adatokhoz képest 2016-ig összességében 253 ezer fős csökkenést sikerült teljesíteni.

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődéssel leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportot a roma népesség alkotja. 2016-ban a roma népesség 82,2% volt érintett a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatával, míg a nem roma népesség esetében ez az arány 24,5 % volt.⁴

Magyarországon a 2011-es népszámlálás alkalmával 316 ezer fő vallotta magát romának, melyből Hajdú-Bihar megyében 18 ezer élt. Arányuk a megye népességének 3,4%-át jelentette.⁵

A Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszékének a 2010-2013-as felmérése a roma nemzetiséghez tartozók számát országosan 876 ezer főre becsülte. Ez utóbbi kutatás külső minősítésre támaszkodott, azaz romának tekintette mindazokat, akiket roma vagy nem roma környezete „különböző ismérvek (életmód, életvitel, antropológiai jelleg) és az együttélés tapasztalatai alapján” annak tartott. A kutatás becslése szerint a roma népesség 15,1%-a megyeszékhelyen, míg 37,8%-uk községben, nagyközségben él.⁶

A roma népesség számáról nincsenek pontos adataink.

3.1. Jövedelmi és vagyoni helyzet

A jövedelmi és vagyoni helyzet, illetve a szegénység nemzetközi összehasonlítására is alkalmas mérés a jövedelmi helyzet alapján történik. A jövedelmi szegénységben élők arányát tekintve az EU 27 országában a 2016-os adatok alapján Magyarország az EU-s átlagtól (17,3%) jobb helyzetben van (14,5%), azonban számos ország megelőzi ebben a sorrendben. A Közép-Kelet-Európai országok esetében a cseh, szlovák, szlovén és osztrák állampolgárok körében alacsonyabb a jövedelmi szegénységben élők aránya. Ezek a mutatók vélhetően országon belül is jelentős eltéréseket mutatnak, azonban jelenleg nem áll rendelkezésre térségi, megyei vagy más szempontú összehasonlító adatsor ennek tényszerű megítélésére.

Szegénység által fenyegetettek. A jövedelmi szegénységben élők aránya az egyes országokban és az EU 27 országában összesen (2016-os adatok szerint sorba rendezve)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Csehország	9	8,6	9	9,8	9,6	8,6	9,7	9,7	9,7
Szlovákia	10,9	11	12	13	13,2	12,8	12,6	12,3	12,7
Szlovénia	12,3	11,3	12,7	13,6	13,5	14,5	14,5	14,3	13,9

⁴ Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II. 2017. évi nyomkövetési jelentés 3.7, 9. oldal [romagov.kormany.hu/download/2/17/12000/Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia jelentés 2017.pdf](http://romagov.kormany.hu/download/2/17/12000/Magyar_Nemzeti_Tarsadalmi_Felzarkozasi_Strategia_jelentes_2017.pdf) letöltve 2018. május

⁵ Központi Statisztikai Hivatal 2011. évi népszámlálás 3. Területi adatok 3.9. Hajdú-Bihar megye (2013 Debrecen) 7. oldal http://www.terezvaros.hu/testuleti/nepsz2011-3/pdf/nepsz2011_03_09.pdf

⁶ Péntes János – Tátrai Patrik – Pásztor István Zoltán: A roma népesség területi megoszlásának változása Magyarországon az elmúlt évtizedekben 8.10., 13. oldal <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2018/01/ts580101.pdf> letöltve 2018. május

Ausztria	15,2	14,5	14,7	14,5	14,4	14,4	14,1	13,9	14,1
Magyarország	12,4	12,4	12,3	14,1	14,3	15	15	14,9	14,5
EU (27 ország)	16,6	16,4	16,5	16,8	16,8	16,7	17,2	17,3	17,3
Lengyelország	16,9	17,1	17,6	17,7	17,1	17,3	17	17,6	17,3
Horvátország	n.a.	n.a.	20,6	20,9	20,4	19,5	19,4	20	19,5
Románia	23,6	22,1	21,6	22,3	22,9	23	25,1	25,4	25,3
Szerbia	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	24,5	25,4	25,4	25,5

Forrás: Eurostat

3.2. Foglalkoztatottság, munkaerő-piaci integráció

Debrecen megyei jogú városként kedvezőbb munkaerőpiaci lehetőségeket biztosít a lakosság számára, mint térségben vagy a megyében elhelyezkedő települések.

Az Önkormányzat a Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatallal konzorciumban 2016-ban támogatást nyert a TOP-6.8.2-15 „Helyi foglalkoztatási együttműködések a megyei jogú város területén és várostérségben” felhívásra benyújtott „Munkaerő-piaci együttműködés kialakítása és megvalósítása Debrecenben” projekt megvalósítására. A projekt keretében az Önkormányzat további 14 alapító szervvel⁷ együtt, a helyi foglalkoztatási partnerség együttműködési megállapodás aláírásával létrehozott egy foglalkoztatási paktumszervezetet, a Debrecen Foglalkoztatási Paktumot. Az alapítók a Debrecen Foglalkoztatási Paktum céljaként tűzték ki a térség gazdaságának fellendítését, foglalkoztatási szintjének és ezzel a lakosság életszínvonalának növelését. Az alapítók a cél elérését a munkaerő minőségének és foglalkoztathatóságának javításával, a munkaerő-piaci hátrányaik csökkentésével, valamint a munkaerő-minőség és tudás fejlesztésével kívánják megvalósítani.

A Debrecen Foglalkoztatási Paktum a város egészséges munkaerő-piaci egyensúlyának megteremtése érdekében első feladatai között kidolgozta Debrecen Foglalkoztatási Stratégiáját. A stratégia szerint a város egészséges munkaerő-piaci egyensúlyáról akkor beszélünk, ha a munkavállalók rövid időn belül számukra elfogadható munkához juthatnak és ezzel egyidejűleg a jelenlévő munkáltatók számára megfelelő munkaerő érhető el.

A Debrecen Foglalkoztatási Stratégia a munkaerőpiaci szolgáltatásoktól kezdve a munkaerő piacorientált fejlesztésén és a munkáltatók számára kínált foglalkoztatás-ösztönző programokon át az egyéb munkaerő-piaci kihívások kezelését támogató környezet megteremtéséig globális szemléletű szolgáltatásokat tartalmaz.

A fentiekhez hasonló céllal, különösen a munkaerő-piaci helyzet javítása, a gazdaságfejlesztés, az oktatás, a képzés eredményességének javítása, a partnerségi együttműködések fejlesztése érdekében az Önkormányzat további együttműködési megállapodást kötött a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzattal a Hajdú-Bihar Megyei Foglalkoztatási Paktum létrehozására érdekében.

Egy térség munkaerőpiaci státuszának meghatározásában a foglalkoztatottsági mutatók mellett az inaktivitás mutatói is jelentős szerepet kapnak. A 3.2.1. számú táblázat a Hajdú-Bihar megyében nyilvántartott, míg a 3.2.2. számú táblázat a településen nyilvántartott álláskeresőket

⁷A Debrecen Foglalkoztatási Paktum alapítói: 1) Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2) Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal, 3) Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat, 4) Debreceni Egyetem, 5) Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelmi- és Iparkamara, 6) Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Hajdú-Bihar Megyei Igazgatósága, 7) Debreceni Szakképzési Centrum, 8) Debreceni Tankerületi Központ, 9) Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetsége Hajdú-Bihar Megyei Szervezete, 10) Debreceni Regionális Gazdaságfejlesztési Alapítvány, 11) DEBRECENI KÉPZŐ KÖZPONT Oktatási Szolgáltató Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság, 12) Civilek a Fiatalokért Egyesület, 13) Hajdú-Bihar Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, 14) Héra Egyesület, 15) OFA Országos Foglalkoztatási Közhasznú Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság.

mutatja be nemek szerinti bontásban 2008 és 2016 között a 15-64 éves korú lakónépesség arányaihoz viszonyítva.

A nyilvántartott állás keresők összesen 2015-ben és 2016-ban a 15-64 év közötti lakónépesség 6,3% illetve 5,6%-át tették ki. A 2015-ös évhez viszonyítva 2016-ban csökkent a regisztrált állás keresők száma. A 2008 és 2016 közötti időszakban jelentősebb csökkenés tapasztalható. 2008-ban a 2014-es értékhez hasonló 9.093 fő volt a nyilvántartottak száma. 2009-ben jelentősebben megugrott ez az érték 12.427 főre, amely 3.334 fős többletet jelentett az előző évihez képest. 2010-ben ez tovább növekedett 428 fővel, majd 2011-ben 1000 fős csökkenés következett be. 2012. év 762 főnyi emelkedést hozott, majd 2013-tól indult meg egy egyenletes csökkenés, először 10.321 főre, majd 2014-ben 9.597 főre, 2015-ben 8.798 főre, végül 2016-ban lecsökkent 7.680 főre. Ez a csökkenő tendencia részben a közmunka programoknak, részben újabb ipari cégek betelepülésének köszönhető.

A nyilvántartott állás kereső férfiak és nők esetében enyhe nőtöbblet mutatkozik évről évre. A 2016-ban a nyilvántartott állás keresők 53,87%-át nők 46,13 %-át férfiak alkották.

3.2.1. számú táblázat - Nyilvántartott állás keresők száma Hajdú-Bihar megyében

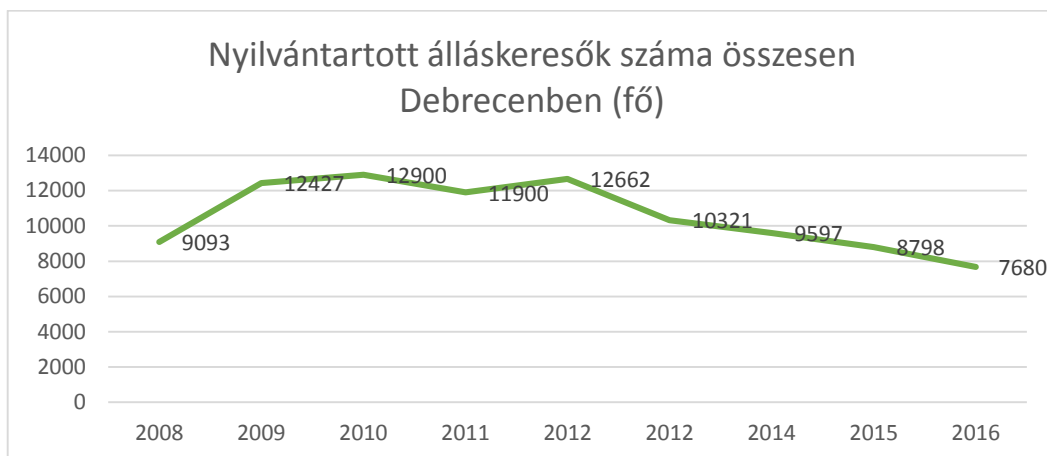
	15-64 év közötti lakónépesség (fő) *			nyilvántartott állás keresők száma (éves átlagos szám)					
	nő	férfi	összesen	nő		férfi		összesen	
				fő	%	fő	%	fő	%
2008	283 659	260 143	543 802	18 410	6,5%	19 420	7,5%	37 830	7,0%
2009	282 745	259 447	542 192	20 162	7,1%	23 675	9,1%	43 837	8,1%
2010	282 297	259 001	541 298	21 392	7,6%	23 743	9,2%	45 135	8,3%
2011	281 380	258 294	539 674	22 765	8,1%	24 386	9,4%	47 151	8,7%
2012	283 112	260 340	543 452	23 451	8,3%	23 308	9,0%	46 759	8,6%
2013	281 834	259 518	541 352	21 767	7,7%	22 614	8,7%	44 381	8,2%
2014	280 641	258 866	539 507	18 221	6,5%	18 695	7,2%	36 916	6,8%
2015	279 397	257 871	537 268	16 975	6,1%	16 552	6,4%	33 527	6,2%
2016	278 019	256 955	534 974	13 918	5,0%	13 787	5,4%	27 705	5,2%

Forrás: KSH

3.2.2. számú táblázat – Nyilvántartott állás keresők száma Debrecenben

	15-64 év közötti állandó népesség (fő)			nyilvántartott állás keresők száma					
	nő	férfi	összesen	nő		férfi		összesen	
				fő	%	fő	%	fő	%
2008	76340	70637	146977	4703	6,2%	4390	6,2%	9093	6,2%
2009	76063	70422	146485	5890	7,7%	6537	9,3%	12427	8,5%
2010	75704	70373	146077	6471	8,5%	6429	9,1%	12900	8,8%
2011	75379	70144	145523	5917	7,8%	5983	8,5%	11900	8,2%
2012	74872	69767	144639	6335	8,5%	6327	9,1%	12662	8,8%
2013	74255	69415	143670	5287	7,1%	5034	7,3%	10321	7,2%
2014	73596	69116	142712	4980	6,8%	4617	6,7%	9597	6,7%
2015	72788	68829	141617	4720	6,5%	4078	5,9%	8798	6,2%
2016	71792	68278	140070	4137	5,8%	3543	5,2%	7680	5,5%

Forrás: TeIR, KSH

A fenti adatok összehasonlítása alapján elmondható, hogy a nyilvántartott álláskeresők arányát tekintve a debreceni mutatók jobbakképpen a megyei mutatókhoz képest.

A 3.2.3. számú táblázat a nyilvántartott álláskeresőket korcsoportok szerinti bontásban mutatja be 2008 és 2016 között eltelt időszakban. Az adatok alapján elmondható, hogy a munkanélküliség nem érintette, illetve érinti egyformán az aktív korú népesség különböző korcsoportjait. A munkanélkülivé válással leginkább veszélyeztetettek az 56 év felettek.

A 20 évnél fiatalabb álláskeresők aránya 3%, amely a korcsoportokat tekintve a legkisebb arányú a városban, hiszen eleve a tankötelezettségi kor határa erősíti az oktatási rendszerben való jelenlétüket, és csak ezen időszak eltelte után jelenhetnek meg a munkaerőpiacon, illetve a regisztrált álláskeresők között.

A 21-25 év közöttiek korcsoportja 11-13% közötti arányt képvisel. A 2010-ben mért 13,2%-os arányukhoz képest 2016-ra arányuk 11,1%-ra csökkent.

A 26-30 év közöttiek csökkenő tendenciát mutatnak. 2008-ban 13,8% volt a jelenlétük, 2016-ra ez az érték 9,9%-ra süllyedt.

A 31-35 év közöttiek értékei a legmagasabbak a városban, de a vizsgált időintervallumban ebben a korcsoportban is egyenletes csökkenés mutatkozik a regisztrált álláskeresők számában.

A 2008-as 15,2%-ról 2016-ra 8,8%-ra csökkent a regisztrált álláskeresők aránya ebben a korcsoportban.

A 36-40 éves korcsoport az előzőhöz képest valamivel alacsonyabb kezdő értéket mutat 2008-ban a 13,7%-os értékkel, de nem tapasztalható oly mértékű dinamikus csökkenés, mint a 31-35 éveseknél. Ez esetben 2016-ra a munkanélküliek aránya 12,3%-ra csökkent.

A 41-45 éves korcsoporton belül enyhe növekedés tapasztalható. A kezdő 2008-as 11%-os értékhez képest 2016-ra 12,2%-ra nőtt az arányuk.

A 46-50 éves korcsoport annyira enyhe mértékű csökkenést mutat, amely inkább stagnálásként írható le: 2008-ban 12%, 2016-ban 11,7% volt a regisztrált munkanélküliek aránya.

Az 51-55 év közötti munkanélküliek aránya 2008-tól és 2016-ra 13,8%-ról 10%-ra csökkent.

Az utolsó két vizsgált korcsoport, az 56-60 évesek, valamint a 61 év felettek arányaikban komoly léptékű növekedést mutatnak. Az 56-60 évesek aránya a 2008-as 5,6%-ról 2016-ra több mint a duplájára 13%-ra emelkedett. A 61 év felettek esetében szintén drasztikus az emelkedés.

A 2008-as 0,4%-ról 2016-ra ugrásszerűen 8%-ra növekedett az arányuk. Ez 40 főről 618 főre történő emelkedést jelent. A növekedés összefügg azzal is, hogy 2012. január 01-ével a korengedményes nyugdíj megszűnt, a nyugdíjkorhatár pedig fokozatosan emelkedik.

3.2.3. számú táblázat - Regisztrált munkanélküliek száma korcsoport szerint

		2008	2009	2010	2011	2012	2012	2014	2015	2016
nyilvántartott álláskereső	fő	9093	12427	12900	11900	12662	10321	9597	8798	7680
20 éves és fiatalabb	fő	n.a.	346	335	303	322	284	273	268	220
	%	n.a.	2,8%	2,6%	2,5%	2,5%	2,8%	2,8%	3,0%	2,9%
21-25 év	fő	1061	1613	1702	1431	1586	1333	1128	1007	854
	%	11,7%	13,0 %	13,2 %	12,0 %	12,5%	12,9%	11,8 %	11,4%	11,1%
26-30 év	fő	1255	1654	1584	1408	1412	1108	980	859	762
	%	13,8%	13,3 %	12,3 %	11,8 %	11,2%	10,7%	10,2 %	9,8%	9,9%
31-35 év	fő	1378	1937	1866	1553	1454	1098	915	755	679
	%	15,2%	15,6 %	14,5 %	13,1 %	11,5%	10,6%	9,5%	8,6%	8,8%
36-40 év	fő	1246	1681	1760	1631	1754	1387	1291	1069	946
	%	13,7%	13,5 %	13,6 %	13,7 %	13,9%	13,4%	13,5 %	12,2%	12,3%
41-45 év	fő	1003	1503	1604	1519	1572	1283	1173	1120	937
	%	11,0%	12,1 %	12,4 %	12,8 %	12,4%	12,4%	12,2 %	12,7%	12,2%
46-50 év	fő	1089	1427	1387	1392	1433	1161	1126	999	898
	%	12,0%	11,5 %	10,8 %	11,7 %	11,3%	11,2%	11,7 %	11,4%	11,7%
51-55 év	fő	1254	1604	1722	1593	1660	1202	1100	944	770
	%	13,8%	12,9 %	13,3 %	13,4 %	13,1%	11,6%	11,5 %	10,7%	10,0%
56-60 év	fő	506	641	902	1021	1392	1320	1346	1238	996
	%	5,6%	5,2%	7,0%	8,6%	11,0%	12,8%	14,0 %	14,1%	13,0%
61 év felett	fő	40	21	38	49	77	145	265	539	618
	%	0,4%	0,2%	0,3%	0,4%	0,6%	1,4%	2,8%	6,1%	8,0%

Forrás: TeIR, Nemzeti Munkaügyi Hivatal

A 3.2.4. számú táblázat a munkanélküliek és a hat hónapnál régebben regisztrált munkanélküliek számát mutatja be a településen a nemi arányok bontásában.

A 2008 és 2016 közötti időszak munkanélküli adatairól egyrészt elmondható hogy a 2008-as 9093 fős munkanélküli érték 2016-ra 1413 fővel 7680 főre csökkent. Az idősoros adatokat vizsgálva látható, hogy 2008-ról 2009-re jelentősen megnőtt a munkanélküliek száma a településen, 2009-ben 12427 fő volt. Ez az érték 2010-ben 12900-ra emelkedett, majd 2011-től kezdett el ütemesen csökkenni. Ahogyan azt már korábban tárgyaltuk, az idősoros adatok jelentős többségében enyhe növekedést mutatkozik a nemi arányok vizsgálatakor.

A hat hónapnál régebben regisztrált munkanélküliek esetében a vizsgált kezdő 2008-as 4992 fős adathoz képest 2016-ban 4523 fővel látszólag nem tapasztalható jelentős csökkenés a munkanélküliek számában, azonban 2009-ben volt egy jelentős ugrás, amikor 7545 főre nőtt a

nyilvántartottak száma. Ez az érték 2010-ben tovább növekedett 7958 főre, majd 2011-től 2014-ig megközelítőleg 6500 és 7500 fő között ingadozott az értékük, míg 2014-től csökkenni kezdett és számuk 5822 főben mutatható ki.

A nemek arányát vizsgálva elmondható, hogy a tartósan munkanélküli nők aránya - a férfiak 2009-es 50,6 %-os arányának kivételével – mindvégig meghaladta a férfiakét. A nők aránya 2008-ról 2009-re jelentősen csökkent, majd 2010-től folyamatosan növekszik. A nők aránya 2016-ra elérte az 56,4%-ot.

3.2.4. számú táblázat - A munkanélküliek és a 180 napnál régebben regisztrált munkanélküliek száma és aránya nemenként

	nyilvántartott/regisztrált munkanélküli összesen			180 napnál régebben regisztrált munkanélküli					
	fő			fő			%		
	nő	férfi	összesen	nő	férfi	összesen	Nő	férfi	összesen
2008	4703	4390	9093	2840	2152	4992	56,9%	43,1%	100%
2009	5890	6537	12427	3730	3815	7545	49,4%	50,6%	100%
2010	6471	6429	12900	4181	3777	7958	52,5%	47,5%	100%
2011	5917	5983	11900	3365	3060	6425	52,4%	47,6%	100%
2012	6335	6327	12662	3993	3487	7480	53,4%	46,6%	100%
2013	5287	5034	10321	3365	2920	6285	53,5%	46,5%	100%
2014	4980	4617	9597	3166	2656	5822	54,4%	45,6%	100%
2015	4720	4078	8798	2857	2237	5094	56,1%	43,9%	100%
2016	4137	3543	7680	2549	1974	4523	56,4%	43,6%	100%

Forrás: TeIR, Nemzeti Munkaügyi Hivatal

A 3.2.5. számú táblázat a fiatal, 18-29 év közötti regisztrált álláskeresőket mutatja be nemenkénti bontásban. Összességében megállapítható, hogy 2008 és 2016 között csökkent a pályakezdő álláskeresők száma.

A nők minimálisan felülreprezentáltak a mintában, de nem minden vizsgált évben, csupán 2008-ban, 2010-ben, 2013-ban, 2015-ben és 2016-ban. A kiinduló 2008-as 800 fős értékhez képest a 2016-os 778 fő nem mutat változást, ugyanakkor a tendenciát figyelembe véve látható, hogy egy erősebb kiugrás után az évek alatt a regisztrált pályakezdők értéke a vizsgált korcsoportban jelentősebben csökkent.

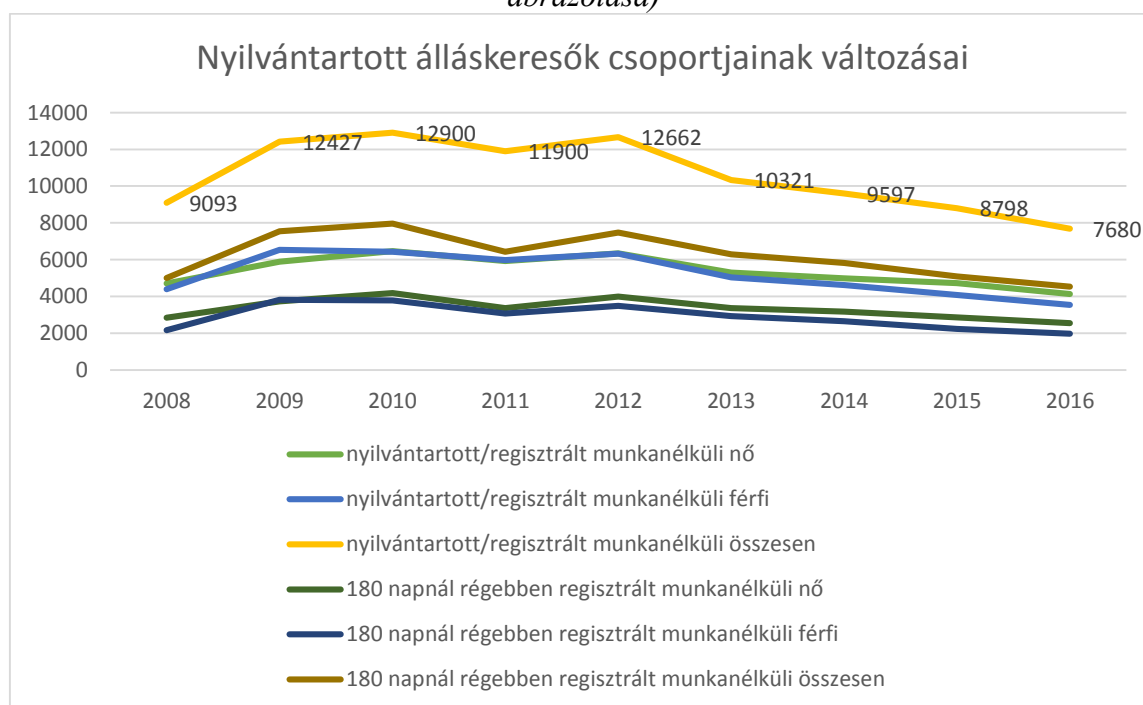
3.2.5. számú táblázat - Nyilvántartott pályakezdő állás keresők száma és a 18-29 éves népesség száma nemenként

év	18-29 évesek száma			Nyilvántartott pályakezdő állás keresők száma					
	nő	férfi	összesen	nő		Férfi		összesen	
	fő	fő	fő	fő	%	fő	%	fő	%
2008	17120	17224	34344	440	55,0%	360	45,0%	800	100%
2009	16832	16974	33806	536	49,5%	546	50,5%	1082	100%
2010	16492	16646	33138	620	51,6%	582	48,4%	1202	100%
2011	16226	16314	32540	548	48,2%	588	51,8%	1136	100%
2012	15916	16015	31931	713	49,6%	724	50,4%	1437	100%
2013	15699	15818	31517	677	50,7%	659	49,3%	1336	100%
2014	15530	15641	31171	550	49,8%	554	50,2%	1104	100%
2015	15070	15199	30269	511	51,6%	479	48,4%	990	100%
2016	14555	14791	29346	402	51,7%	376	48,3%	778	100%

Forrás: TeIR, Nemzeti Munkaügyi Hivatal

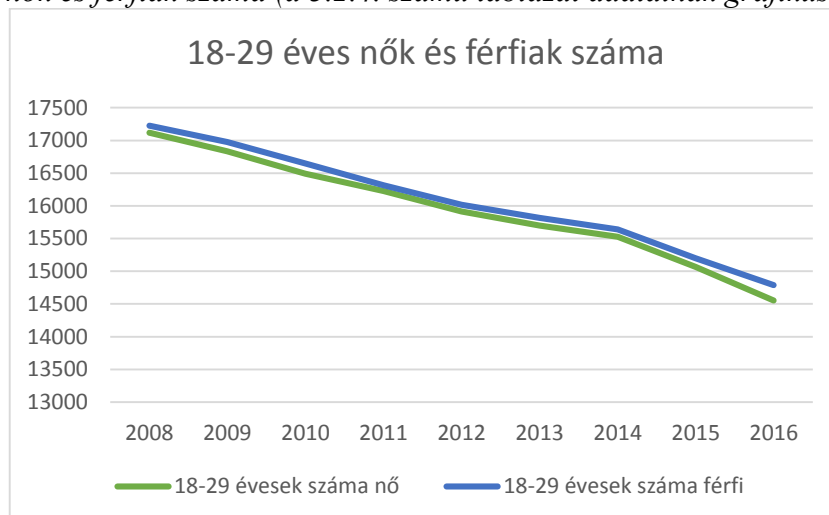
A nyilvántartott állás keresők csoportjának számában történő változásai 2008 és 2016 között megfigyelhetők az alábbi diagram segítségével, ahol mind a hat hónapnál régebben regisztrált munkanélküliek megtalálhatóak, mind pedig nemi bontásban, nők és férfiak arányaiban láthatjuk a változásokat. Kirajzolódnak azok az évek, amelyekben megnövekedett a munkanélküliek száma, mint például a 2009-es, 2010-es és 2012-es évek, ugyanakkor jól látható az arányszámok és értékek csökkenő tendenciája a 2012-es évet követően.

Nyilvántartott állás keresők korcsoportjainak változásai (a 3.2.4. számú táblázat grafikus ábrázolása)

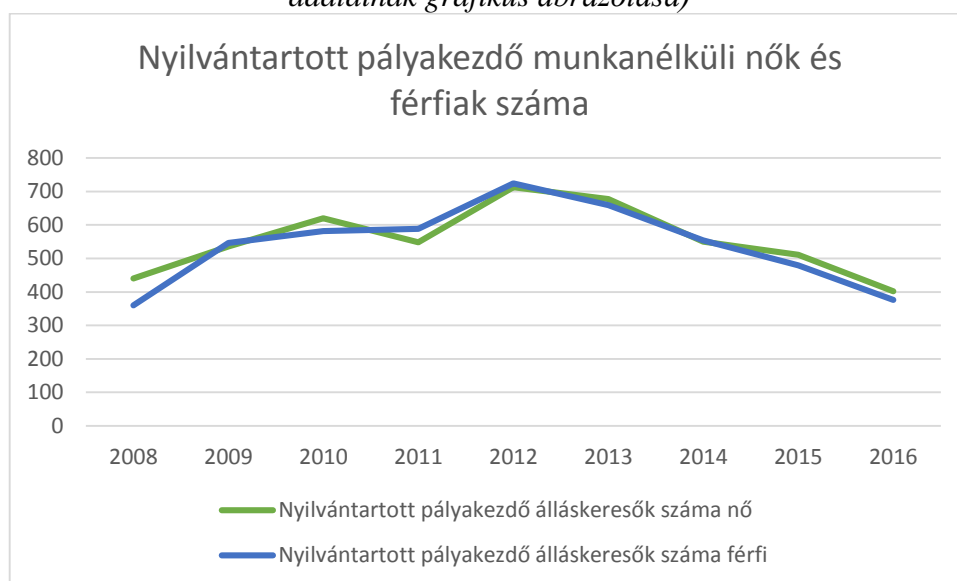
Az előző ábrát kiegészítve láthatjuk, hogy a 18-29 éves korcsoport csökkenő tendenciát mutat. Ez a jelenség mind a férfiak, mind a nők esetében fennáll.

18-29 éves nők és férfiak száma (a 3.2.4. számú táblázat adatainak grafikus ábrázolása)

A nyilvántartott pályakezdő munkanélküli férfiak és nők számát bemutató diagramon látványosan kirajzolódik a 2009-2010, valamint a 2012-es évhez köthető időszak, amikor jelentősen növekedett a pályakezdő munkanélküli férfiak és nők aránya, majd a 2013-as évtől kezdődően csökkenő tendenciát tapasztalhattunk.

Nyilvántartott pályakezdő munkanélküli nők és férfiak száma (a 3.2.4. számú táblázat adatainak grafikus ábrázolása)

A 3.2.6. számú táblázat a település alacsonyan iskolázott népességét mutatja be 15 éves és idősebb lakossági arányokhoz viszonyítva. Debrecen, mint a régió legjelentősebb oktatási központja kiemelkedő helyzetben van a lakónépesség iskolai végzettsége tekintetében.

Az adatokból kitűnik, hogy a 15 éves és annál idősebb lakosságnak csupán egy kisebb hányada az, aki nem rendelkezik befejezett alapkörű tanulmányokkal. 2001-ben ez az érték 12873 fő volt, 2011-ben pedig 5263 fő, tehát közel a felére csökkent tíz év leforgása alatt.

Nemi bontásban 2001-ben 8707 nő nem rendelkezett befejezett nyolc osztállyal, 2011-ben 3785 fő. A férfiak értéke 4166 főről 1478 főre csökkent. Látható, hogy nagyobb arányú a nők körében az alapkörű képesítés hiánya.

3.2.6. számú táblázat - Alacsonyan iskolázott népesség

év	15 éves és idősebb lakosság száma összesen			15-X éves legalább általános iskolát végzettek száma			általános iskolai végzettséggel nem rendelkezők 15-x évesek száma					
	összesen	nő	férfi	összesen	nő	férfi	Összesen		nő		férfi	
	fő	fő	fő	fő	fő	fő	fő	%	fő	%	fő	%
2001	177603	96118	81485	164730	87411	77319	12873	7,2	8707	9,1	4166	5,1
2011	183204	99193	84011	177941	95408	82533	5263	2,9	3785	3,8	1478	1,8
2015	139456	72278	67178	*	*	*	**	**	**	**	**	**
2016	137381	71056	66325	*	*	*	**	**	**	**	**	**

Forrás: TeIR, KSH Népszámlálás, Önkormányzati adatgyűjtés

* Nem áll rendelkezésre adat

** Előző adathiány (*) miatt nem kalkulálható ki

A 3.2.7. számú táblázat a nyilvántartott álláskeresőket mutatja be iskolai végzettség szerinti bontásban 2008 és 2016 között. Az adatokból kitűnik, hogy a nyilvántartott álláskeresők között igen kis arányban jelennek meg a befejezett nyolc általánossal nem rendelkezők, a befejezett nyolc osztállyal rendelkezők is csupán a regisztrált álláskeresők nagyjából negyedét teszik ki. Ezek az értékek hasonlóan alakulnak az idősoros vizsgálatok alapján is, hiszen a már korábban bemutatott 2009-es munkanélküli növekedési szakaszt arányaiban követik az itt bemutatott értékek is.

3.2.7. számú táblázat - Regisztrált munkanélküliek száma iskolai végzettség szerint

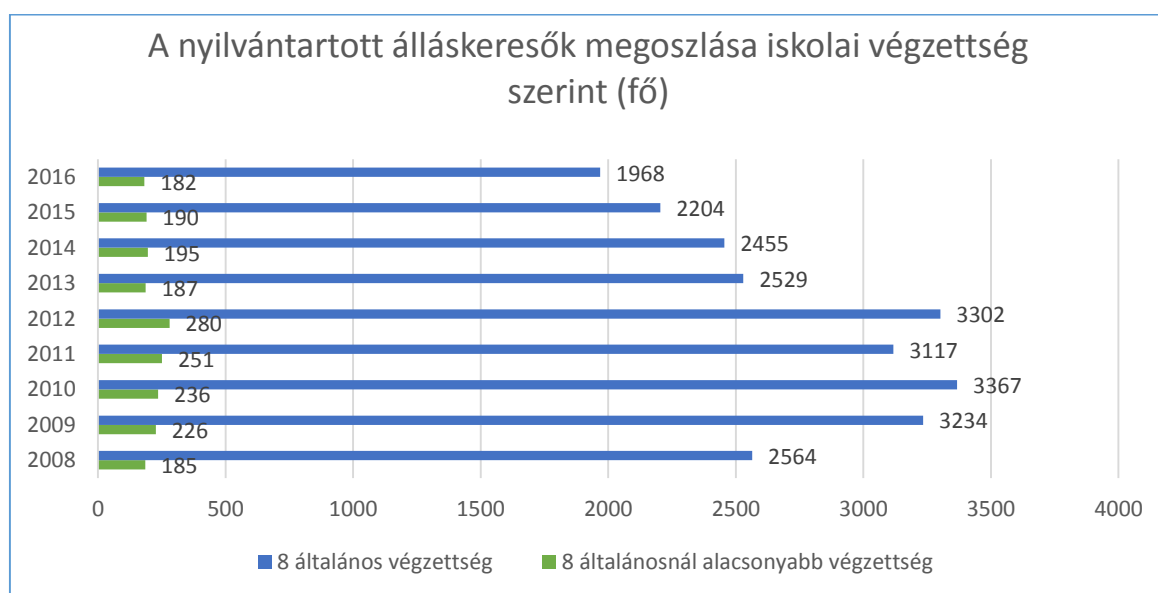
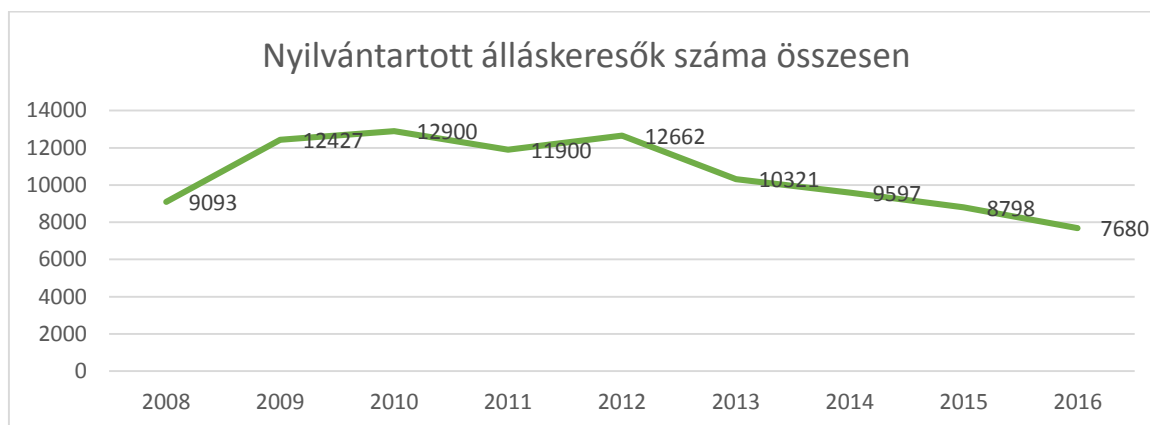
Év	nyilvántartott álláskeresők száma összesen	A nyilvántartott álláskeresők megoszlása iskolai végzettség szerint	
		8 általánosnál alacsonyabb végzettség	8 általános végzettség
	fő	fő	fő
2008	9093	185	2564
2009	12427	226	3234
2010	12900	236	3367
2011	11900	251	3117
2012	12662	280	3302
2013	10321	187	2529
2014	9597	195	2455
2015	8798	190	2204
2016	7680	182	1968

Forrás: TeIR, Nemzeti Munkaügyi Hivatal

A nyilvántartott álláskeresők iskolai végzettség szerinti megoszlását mutató diagramon még láthatóbban elkülönülnek egymástól az arányszámok. Jól látható, hogy milyen kis értéket

képviselnek a nyolc általános végzettséggel nem rendelkezők, közel egy tizednyi arányt mutatnak a befejezett nyolc osztállyal rendelkezőkhöz képest.

A nyilvántartott állás keresőket bemutató diagram segítségével szépen kirajzolódik a 2009-es évben és azt követően tapasztalható emelkedési időszak a regisztrált munkanélküliek számában, amelyet 2012-től konstans, lassú, egyenes vonalú csökkenés jellemez.

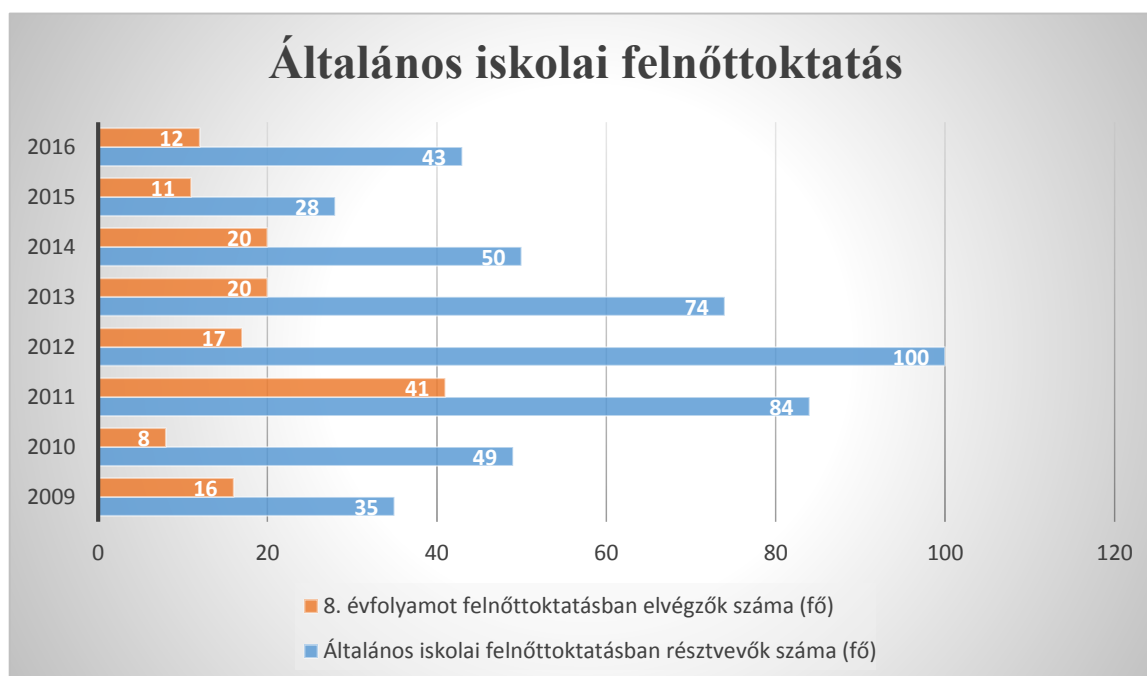
A 3.2.8. számú táblázat a nyolcadik évfolyamot eredményesen végzettek és az általános iskolai felnőttoktatásban részt vevők számának alakulását mutatja be 2009 és 2016 között.

Az eredményes alapfokú felnőttképzésben résztvevők aránya a vizsgált időintervallumban csökkent a kezdeti értékhez képest, ugyanakkor látható a táblázat adataiból, hogy igen széles skálán mozog a résztvevők és a végzettek száma. Az általános iskolai felnőttoktatásban résztvevők száma 2011 és 2013 között volt a legmagasabb, 2012-ben tetőzött 100 fővel, a legalacsonyabb pedig 2015-ben 28 fő részvételével. Az általános iskola tanulmányaikat felnőttoktatásban eredményesen elvégzők aránya 2011-ben volt a legmagasabb, ekkor a résztvevők 48,8%-a sikeresen végzett, ez az arány 2016-ban 27,9% volt.

3.2.8. számú táblázat - Általános iskolai felnőttoktatásban tanulók létszáma és a 8. évfolyamot eredményesen végeztek

év	általános iskolai felnőttoktatásban résztevők száma	8. évfolyamot felnőttoktatásban eredményesen elvégzők száma	
		Fő	%
2009	35	16	45,7%
2010	49	8	16,3%
2011	84	41	48,8%
2012	100	17	17,0%
2013	74	20	27,0%
2014	50	20	40,0%
2015	28	11	39,3%
2016	43	12	27,9%

Forrás: TeIR, Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat (TAKISZ)

A 3.2.9. számú táblázat a felnőttoktatás középfokú szintjéhez kapcsolódóan mutatja be az érettségire vagy szakképesítésre készülő felnőttoktatásban részt vevők számát.

2009 és 2015 között a középfokú felnőttoktatásban résztvevők száma erősen növekedett. Míg 2009-ben 2085 fő volt, addig 2015-re 2593 főre nőtt a számuk. Nagyságrendekkel kisebb, de dinamikus fejlődő arányt mutat a szakiskolai felnőttoktatásban résztvevők száma. 2009 és 2015 között haranggörbe-szerű emelkedést mutat, 2009-ben mindössze 10 fő, 2013-ban 462 fővel tetőzött, majd 2015-re 165 főre csökkent a résztvevők száma.

2016-ban 1110 fő vett részt szakközépiskolai felnőttoktatásban, míg 140 fő gimnáziumi felnőttoktatásban.

3.2.9. számú táblázat - Felnőttoktatásban résztvevők száma középfokú iskolában

	középfokú felnőttoktatásban résztvevők összesen	szakiskolai felnőttoktatásban résztvevők		szakközépiskolai felnőttoktatásban résztvevők		gimnáziumi felnőttoktatásban résztvevők	
	fő	fő	%	fő	%	fő	%
2009	2085	10	0,5				
2010	2225	25	1,12				
2011	2131	133	6,2				
2012	2347	369	15,72				
2013	2627	462	17,58				
2014	2665	293	10,99				
2015	2593	165	6,36				
2016	2236	989*	44,23	1107**	49,5	140	6,27

Forrás: TeIR, Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat (TÁKISZ)

* 2016. szeptember 1-jétől szakközépiskola elnevezést használjuk

** 2016. szeptember 1-jétől szakgimnázium elnevezést használjuk

A többi adat nem áll rendelkezésre az adatbázisokban, mivel korábban más bontásban szerepeltek az adatok.

A foglalkoztatás számarányainak változása összefüggésben áll a helyi foglalkoztatókkal és vállalkozásokkal. A 3.2.10. számú táblázat a helyi vállalkozások foglalkoztatásban betöltött szerepét mutatja be 2008 és 2017 között.

2008 és 2016 között a településen regisztrált vállalkozások száma folyamatosan növekedett. Míg 2008-ban 33567 bejegyzett vállalkozás volt, addig 2016-ra 37479-re nőtt a számuk.

Ezzel szemben a kiskereskedelmi üzletek száma csökkenő tendenciát mutat, habár ez a csökkenés nem egyenes. 2008-ban 871 kiskereskedelmi üzlet volt Debrecenben, 2017-ben 706. A legalacsonyabb a számuk mégis 2009-ben volt, 441 egység. Ebben az időszakban jelentősegteljesen éreztette a válság a hatásait a gazdaságban és a szolgáltató szektorban.

A vendéglátóhelyek száma szintén csökkent a vizsgált időszakban, a 2008-as 271 egységhez képest 2017-re 166 vendéglátóhely maradt fenn. A vendéglátóhelyek száma sem lineáris csökkenésű, 2010-ben 423-al a legmagasabb érték, míg 2016-ban 143-al a legalacsonyabb.

A helyben működő foglalkoztatási programok száma 2009 és 2017 között vegyes képet mutat, a foglalkoztatási programokban résztvevők száma ugyanakkor folyamatosan növekszik. 2009-ben és 2017-ben a foglalkoztatási programok száma egyaránt 12 volt, ugyanakkor a résztvevők számában jelentős különbség tapasztalható: 2009-ben 8915 fő, 2017-ben 15469 fő.

A legalacsonyabb a működő foglalkoztatási programok száma 5 volt 2011-ben és 6666 fő részvételével zajlottak, amíg a legmagasabb programszám 2014-ben 16 volt, amelyeken 23694-en vettek részt.

3.2.10. számú táblázat – A foglalkozáshoz való hozzáférés esélyének helyi potenciálja - vállalkozások

	regisztrált vállalkozások száma a településen	Kis-kereskedelmi üzletek száma	vendéglátóhelyek száma	kivetett iparüzési adó (ft)	befizetett iparüzési adó (ft)	működő foglalkoztatási programok száma helyben	foglalkoztatási programokban résztvevők száma (érintett nettó létszám)
2008	33567	871	271	8.672.742.195	8.764.615.381	n.a	n.a
2009	34479	441	160	8.697.590.166	8.668.785.132	12	8 915
2010	35843	828	423	9.628.993.756	8.659.445.934	10	8 531
2011	35751	737	298	9.806.152.407	8.384.914.883	5	6 666
2012	36272	817	332	10.131.914.654	9.212.711.740	10	8 666
2013	37048	752	251	11.107.160.450	9.966.766.077	15	20 948
2014	37312	665	225	11.341.998.341	10.008.673.201	16	23 694
2015	37169	546	169	12.788.857.669	11.686.758.369	12	13 761
2016	37479	583	147	12.806.278.245	12.140.798.528	13	11 728
2017	n.a	706	166	13.333.061.082	12.242.037.689	12	15 469

Forrás: TEIR, önkormányzat adatai

3.3. Pénzbeli és természetbeni szociális ellátások, aktív korúak ellátása, munkanélküliséghez kapcsolódó támogatások

A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvényben (a továbbiakban: Szt.), a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényben (a továbbiakban: Gyvt.), a települési támogatások helyi szabályairól szóló 6/2015. (II.26.) önkormányzati rendelet, valamint a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény által szabályozott pénzbeli-, és természetben nyújtott ellátások helyi szabályainak végrehajtásáról szóló 6/2006. (II.24.) rendeletében (a továbbiakban: 6/2006. (II.24.) önkormányzati rendelet) szabályozott pénzbeli és természetbeni ellátások célja, hogy segítséget nyújtsanak a Debrecen élő rászorulóknak.

Magyarország 2015. évi központi költségvetésének megalapozásáról szóló 2014. évi XCIX. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szt.) 2015. január 1. napjával, illetve 2015. március 1. napjával történő

módosításával teljes mértékben átalakította a támogatások rendszerét. Az Szt. módosításának az volt a célja, hogy megújítsa a rászorulóknak szociális ellátásának rendszerét, igazságosabb és átláthatóbb legyen, emellett pedig elejét vegye a támogatásokkal való visszaéléseknek. Az állam által biztosított támogatási formákon túl a rászorulóknak szociális támogatással való ellátása az önkormányzatok feladata lett. Az önkormányzatok szabadon dönthettek a támogatások nagyságáról és formájáról. Az új támogatási rendszerben az állami felelősségi körbe tartozó ellátások járási hatáskörbe, az önkormányzati ellátások képviselő-testületi hatáskörbe kerültek.

A módosítással az állami szabályozási hatáskörben nyújtott és az önkormányzatok támogatásokkal kapcsolatos feladatai elválasztásra kerültek. Az Szt. csak a kötelező ellátásokra vonatkozó szabályokat tartalmazza. E körbe tartozik a járási hivatalok által nyújtott időskorúak járadéka, foglalkoztatást helyettesítő támogatás, egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás, ápolási díj, alanyi és normatív közgyógyellátás, valamint egészségügyi szolgáltatásra való jogosultság.

A kötelező ellátási formák közül kikerült a lakásfenntartási támogatás és az adósságkezelési szolgáltatás, azzal, hogy a 2015. január 1-jén folyamatban lévő, valamint a 2014. december 31-ét követően lakásfenntartási támogatás megállapítása iránt benyújtott kérelem alapján indult ügyekben a lakásfenntartási támogatást 2015. február 28-ig terjedő időszakokra lehetett megállapítani. A 2015. március 1-jét megelőzően megállapított adósságkezelési szolgáltatást – annak megállapított időszakára vagy megszüntetéséig – a 2015. február 28-án hatályos szabályok szerint kell nyújtani.

A kötelező támogatások körén kívül további ellátások nyújtásáról és a jogosultsági feltételekről az önkormányzatok szabadon dönthettek. Az Szt. az önkormányzatok által biztosítandó támogatások tekintetében annyit ír elő, hogy az önkormányzat a helyi viszonyokhoz mérten, a krízishelyzetben lévő személyek számára, illetve a helyi szociális problémák kezelésére települési támogatást nyújt. A települési támogatás egyes típusait és jogosultsági feltételeit az önkormányzat rendeletében határozza meg. Ennek megfelelően a méltányossági közgyógyellátásra, a méltányossági ápolási díjra, lakásfenntartási támogatásra, az adósságkezelési szolgáltatásra, valamint az önkormányzati segélyre vonatkozó szabályozást az Szt. a továbbiakban nem tartalmazza.

A fentiek alapján megalkotásra került a 6/2015. (II.26.) önkormányzati rendelet. Az Önkormányzat az alábbi pénzbeli és természetbeni támogatások biztosításával kívánja enyhíteni a szociálisan rászoruló személyek, családok és háztartások terheit:

Települési támogatás:

- a) lakásfenntartási támogatás
 - aa) pénzbeli támogatás
 - ab) természetbeni támogatás,
- b) adósságcsökkentési támogatás

Rendkívüli települési támogatás:

- a) pénzbeli:
 - aa) időszaki támogatás
 - ab) eseti támogatás,
 - ac) temetési támogatás
- b) természetbeni:
 - ba) gyógyszer-támogatás
 - bb) kelengye-támogatás,
 - bc) iskolakezdési támogatás
 - bd) köztemetés költségeinek átvállalása

Egyéb támogatás:

- a) 70. életévüket betöltött személyek hulladékgazdálkodási közszolgáltatási díjának támogatása,
- b) a Nagyerdei Gyógyfürdő vagy a Kerekestelepi Strandfürdő térítésmentes igénybevétele,
- c) a Debrecen Város napján született gyermek édesanyja részére adott támogatás,
- d) a 101. illetve azt követő élet éveiket betöltő személyek támogatása,
- e) hármás vagy többes ikrek nevelési támogatása.

Fenntartotta az önkormányzat a 70. életévüket betöltött személyek hulladékgazdálkodási díjtámogatását, oly módon, hogy a 70. és 75. életév között jövedelmi feltételekhez kötötte a jogosultságot, míg 75. év felett alanyi jogon kerül a támogatás megállapításra a kérelmezőknek. A 65. életév felettiak továbbra is évi 5 ingyenes belépőre jogosultak a Nagyerdei Gyógyfürdőbe vagy a Kerekestelepi Strandfürdőbe. A méltányossági közgyógyellátás helyett a gyógyszer-támogatás vehető figyelembe.

Az új rendeletben nem került szabályozásra az időskorúak szociális közétkeztetése, valamint a méltányossági közgyógyellátás. A közétkeztetést Debrecenben évente mindössze 4-5 fő vette igénybe, számukra DMJV Városi Szociális Szolgálat által biztosított étkezés nyújt segítséget. A méltányossági közgyógyellátás beépült a települési támogatás természetbeni ellátásként nyújtott gyógyszer-támogatásába, amellyel a szociálisan rászorulóknak részére a gyógyszer/ek beszerzéséhez nyújtunk támogatást az önkormányzattal szerződésben lévő patikák közreműködésével.

Támogatási formák átalakulását összefoglaló táblázat

Támogatási formák 2015. február 28. napjáig	Támogatási formák 2015. március 1. napjától
Lakásfenntartási támogatás Adósságkezelési szolgáltatás	<u>Települési támogatás:</u> - lakásfenntartási támogatás, - adósságcsökkentési támogatás,
<u>Önkormányzati segély:</u> - pénzbeli: időszaki vagy rendkívüli - természetbeni: élelmiszer utalvány, gyógyszer-támogatás, kelengyetámogatás, - temetési segély, - közgyógyellátás	<u>Rendkívüli települési támogatás:</u> - pénzbeli: időszaki, eseti támogatás: iskolakezdési támogatás, temetési támogatás - természetbeni: gyógyszer-támogatás, kelengyetámogatás, köztemetés költségeinek átvállalása
<u>Az időskorú lakosság életminőségét javító támogatások:</u> -70. életévüket betöltött személyek hulladékgazdálkodási közszolgáltatási díjának támogatása, - a Nagyerdei Gyógyfürdő vagy a Kerekestelepi Strandfürdő térítésmentes igénybevétele, - időskorúak szociális közétkeztetésének támogatása	<u>Egyéb támogatás:</u> - 70. életévüket betöltött személyek hulladékgazdálkodási közszolgáltatási díjának támogatása, - a Nagyerdei Gyógyfürdő vagy a Kerekestelepi Strandfürdő térítésmentes igénybevétele, - szociális lakbértámogatás

A mindennapi segélyezési gyakorlat során szerzett tapasztalatok alapján 2016. és 2017. évben is módosításra került a helyi rendelet.

2016. január 1. napjától van lehetőség arra, hogy a rászorulóknak a lakásfenntartási támogatást természetbeni támogatásként tűzifában kapják. Ebben az esetben a jogosult részére egy év

időtartamra összesen 15q tűzifa kerül kiszállításra a Dehusz Nonprofit Kft. közreműködésével. 2016. évben 138 kérelmező kapta a lakásfenntartási támogatást természetbeni támogatás formájában.

2016. július 1. napjától az iskolakezdési támogatás természetbeni támogatásként kerül biztosításra oly módon, hogy Gyermekvédelmi Erzsébet utalványt kapnak a jogosultak, amelyet személyesen vehetnek át a Szociális Osztályon. Az utalvány számos elfogadóhelyen, széles körűen felhasználható. Az utalvány fogyasztásra kész étel, ruházat, tanszer, pelenka vásárlására is felhasználható.

2017. január 1. napjától a jogosultságot meghatározó egy főre jutó jövedelem mértékének emeléséről döntött a közgyűlés az alábbi ellátások esetében:

1. Pénzbeli időszaki támogatás,
2. Pénzbeli eseti támogatás,
3. temetési támogatás.

A pénzbeli támogatás keretein belül nyújtott temetési támogatás és a lakásfenntartási támogatás esetében a támogatás mértékének emeléséről is született döntés.

2017. január 1. napjától a kedvező tapasztalatok alapján a kelengyetámogatás gyermekvédelmi Erzsébet utalvány formájában kerül biztosításra.

A jogosultsági feltételek módosításával szélesebb körben lehet segítséget nyújtani a nehéz helyzetbe került családoknak, személyeknek a rendelkezésre álló költségvetési kereten belül.

Az egyes ellátási formákban részesülők számát 2015. március 1. napjától 2017. június 30. napjáig az alábbi táblázat mutatja be:

ellátási formák	2015. év (december 31- ei adatok) (fő)	2016. (december 31-ei adatok) (fő)	2017. év (június 30-ai adatok) (fő)
- Települési támogatás:			
lakásfenntartási támogatás (2015. március 1. -2015. december 31- ei adatok)	1942	2169	1716
adósságcsökkentési támogatás (2015. március 1. -2015. december 31- ei adatok)	194	418	359
- Pénzbeli ellátások			
időszaki támogatás	734	990	835
eseti támogatás	582	553	241
temetési támogatás	258	232	158
- Természetbeni támogatás			
gyógyszertámogatás	281	522	290
kelengyetámogatás	170	176	62
iskolakezdési támogatás *	442	490	0
köztemetés	186	145	108
- Egyéb támogatás:			

hulladékgazdálkodási közszolgáltatási díjtámogatás	10.549	10.822	10.691
gyógyfürdő támogatás	10.475	11.048	10.676
101. illetve azt követő életévet betöltők támogatása	19	17	9

A 3.3.2 számú táblázat a nyilvántartott álláskeresők között az álláskeresői segélyben részesülők átlagos számát és arányát mutatja be.

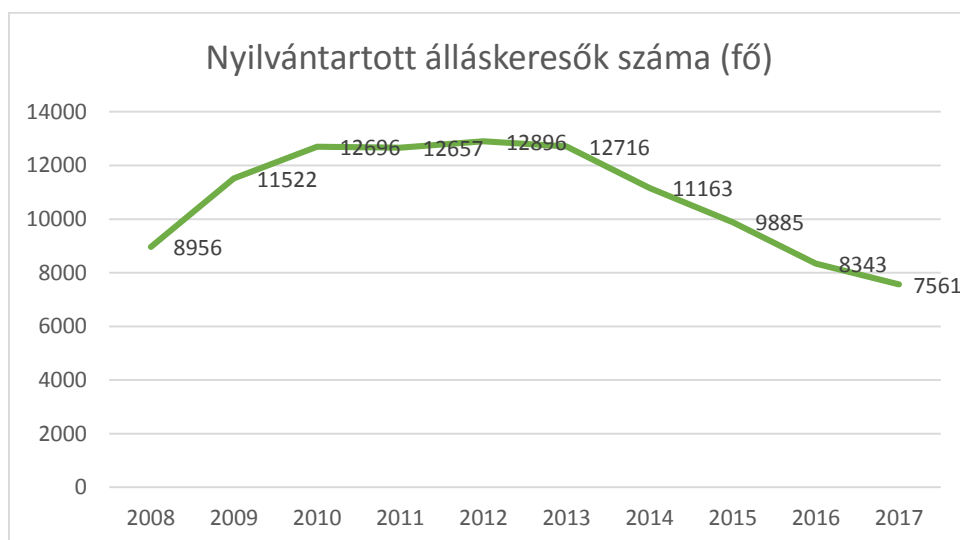
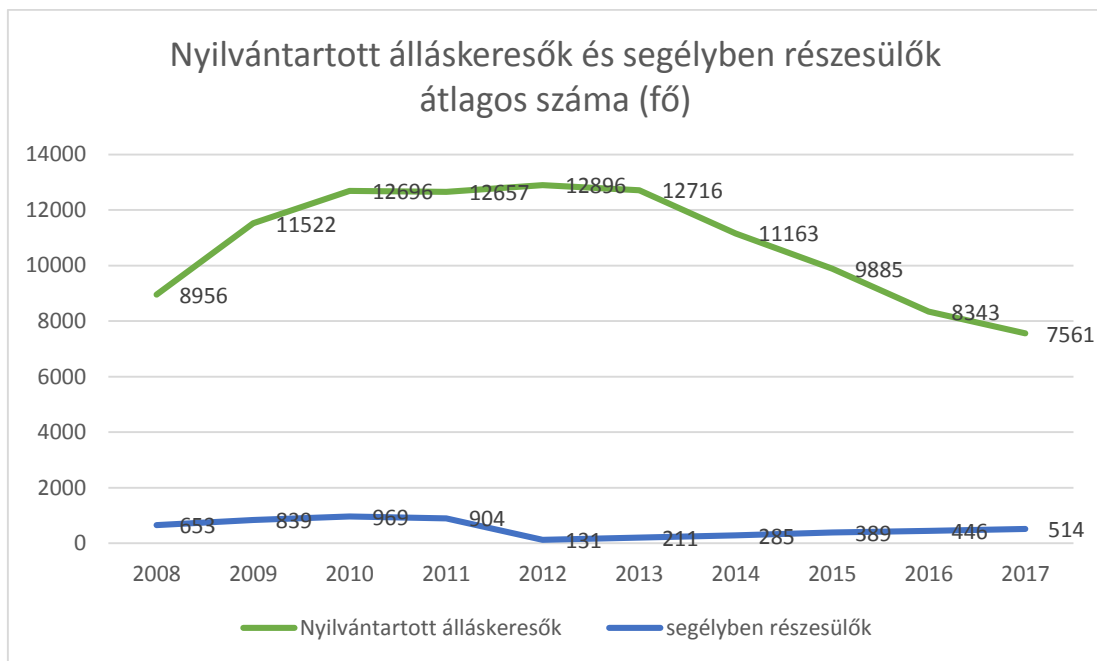
Az álláskeresők között a segélyben részesülők alacsony arányt képviselnek. 2008-ban, 2009-ben 7,3%, 2010-ben 7,6%, 2011-ben 7,1% volt az arányuk. 2012-ben jelentős csökkenés volt (1%), majd 2013-tól ismét növekedni kezdett ez az érték, 2013-ban 1,7%, 2014-ben 2,6%, 2015-ben 3,9%, 2016-ban 5,3%, majd 2017-ben ismét 6,8%-ra emelkedett az arányuk.

3.3.2. számú táblázat - Álláskeresői segélyben részesülők száma

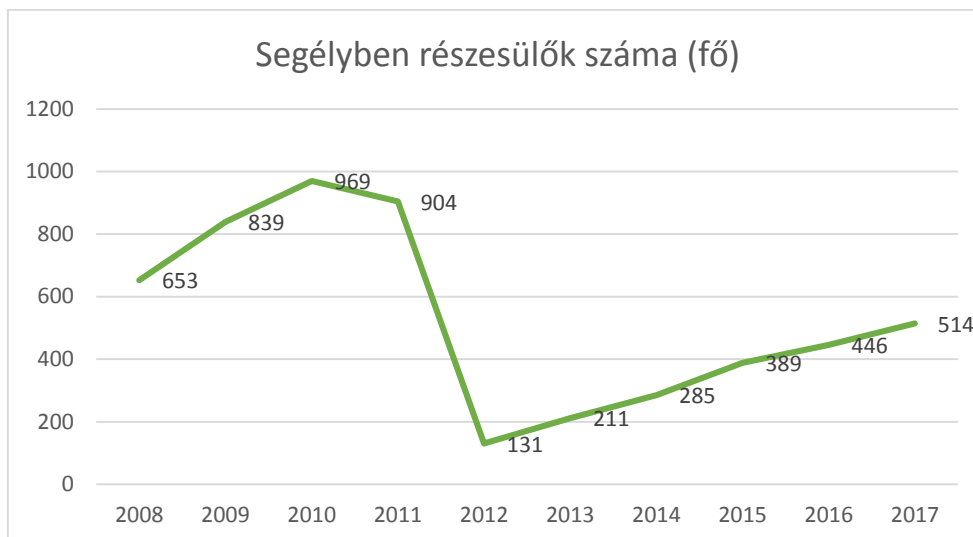
	Nyilvántartott álláskeresők száma	segélyben részesülők fő	segélyben részesülők %
2008. átlag	8956,3	652,7	7,3%
2009. átlag	11521,5	838,5	7,3%
2010. átlag	12695,8	969,3	7,6%
2011. átlag	12657,3	904,0	7,1%
2012. átlag	12895,8	130,8	1,0%
2013. átlag	12716,3	211,0	1,7%
2014. átlag	11163,3	285,0	2,6%
2015. átlag	9885,0	388,5	3,9%
2016. átlag	8342,5	445,8	5,3%
2017. átlag	7560,8	514,0	6,8%

Forrás: TeIR, Nemzeti Munkaügyi Hivatal

A nyilvántartott álláskeresőket és segélyben részesülőket bemutató diagramon szembeötlő, hogy miközben a regisztrált álláskeresők átlagos száma egyfajta elnyújtott harang görbe ívet mutat 2008 és 2017 között, addig a segélyben részesülők számában 2012-ben tapasztalhatunk egy erőteljes csökkenést. (Az ellátásban részesülők számának csökkenését a fentebb említett jogszabály módosítás is jelentősen átalakította.)

A segélyben részesülők számát bemutató diagramon szépen kirajzolódik a 2011 és 2012 közötti időszak, amikor a növekedési vonal megszűnik, és 904 segélyezett főről jelentős mértékben visszaesik 131 főre a segélyezettek száma.

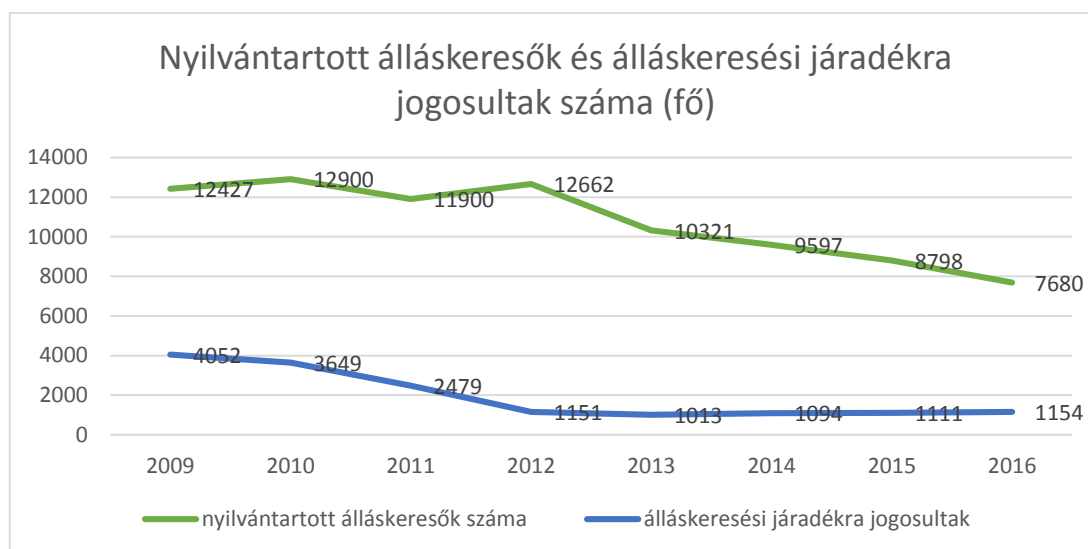
A 3.3.3. számú táblázat a járadékra jogosult regisztrált munkanélkülieket mutatja be. Az álláskeresői járadékra jogosultak aránya 2009 és 2016 között csökkenő, de nem lineárisan csökkenő tendenciát mutat. A 2009-ben mutatkozó 32,6%-os jogosultsági arányhoz képest 2012-re 9,1%-ra csökkent az álláskeresői járadékra jogosultak aránya, amely ezt követően lassú növekedési ütemben 2016-ra 15%-os arányra emelkedett.

3.3.3. számú táblázat - Járadékra jogosult regisztrált munkanélküliek száma

	nyilvántartott álláskeresők száma	álláskeresői járadékra jogosultak	
	fő	fő	%
2008	9093	n.a	n.a
2009	12427	405	32,6%
2010	12900	364	28,3%
2011	11900	247	20,8%
2012	12662	115	9,1%
2013	10321	101	9,8%
2014	9597	109	11,4%
2015	8798	111	12,6%
2016	7680	115	15,0%

Forrás: TeIR, Nemzeti Munkaügyi Hivatal

A nyilvántartott álláskeresőket és álláskeresői járadékra jogosultakat bemutató diagram szemléletesen mutatja be a 3.3.2. számú táblázathoz kapcsolódó adatokat. Látszik, hogy mind az álláskeresők, mind a járadékra jogosultak száma 2009 és 2016 között csökkent. Ez a csökkenés az álláskeresők között nagyobb volumenű volt, míg az álláskeresői járadékra jogosultak között 2012 után inkább stagnálásról, vagy enyhe emelkedésről lehet beszélni. A változásokat a gazdaság stabilizálódása, a munkahelyteremtő beruházások növekedése és a közfoglalkoztatási programok kiterjesztése együttesen indokolja.

A 3.3.4. számú táblázat a rendszeres szociális segélyben vagy foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek számát mutatja be 2008 és 2016 között.

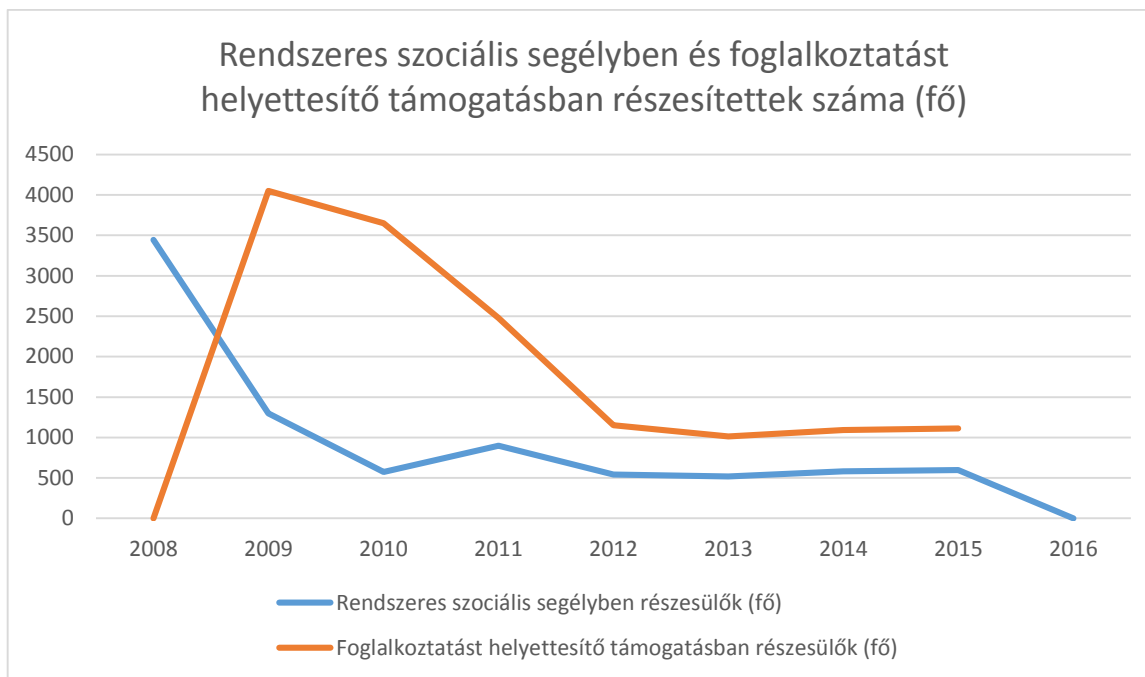
A rendszeres szociális segélyben részesülők száma változó, ugyanakkor csökkenő tendenciát mutat. A 2008-as kezdő 3443 fős értékhez képest 2015-re 598 fő maradt. A legalacsonyabb értéket 2013-ban lehetett tapasztalni 518 fővel, míg a legmagasabb érték a kezdő, 2008-as 3443 fő.

Az álláskeresői támogatásban részesülők aránya és száma 2009 és 2016 között csökkenő tendenciát mutat, ez a tendencia a szociális segélyben részesültek értékeihez hasonlóan nem egyenes vonalú csökkenést mutat, hanem változatos értékekkel jelenik meg. Míg 2009-ben 4052 fő részesült álláskeresői támogatásban, ami a regisztrált munkanélküliek 62%-a, addig 2016-ra ez az érték 1154 főre, azaz a regisztráltak 32,6%-ra csökkent. A foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülők száma 2012 volt a legalacsonyabb (1151 fő), ekkor a regisztrált álláskeresők 18,2%-át alkották.

3.3.4. számú táblázat – Rendszeres szociális segélyben és foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek száma

	Rendszeres szociális segélyben részesülők		Foglalkoztatást helyettesítő támogatás	
	fő	15-64 évesek %-ában	fő	munkanélküliek %-ában
2008	3443	2,3%	n.a	n.a
2009	1299	0,9%	4052	62,0%
2010	572	0,4%	3649	56,8%
2011	898	0,6%	2479	41,4%
2012	542	0,4%	1151	18,2%
2013	518	0,4%	1013	20,1%
2014	582	0,4%	1094	23,7%
2015	598	0,4%	1111	27,2%
2016	n.a	2,3%	1154	32,6%

Forrás: TeIR, Nemzeti Munkaügyi Hivatal

3.4. Lakhatás, lakáshoz jutás, lakhatási szegregáció

Az önkormányzati tulajdonú bérlakások lakbérének megfizetéséhez az arra rászoruló bérlők szociális, jövedelmi és vagyoni helyzetük figyelembevételével támogatásban részesülnek. (szociális lakbértámogatás)

Jogosultság feltételei:

- Kérelmező, vagy vele együtt költöző lakható ingatlan tulajdonjogával, bérleti jogával haszonélvezeti jogával nem rendelkezik.
- A kérelmező által bérelt önkormányzati bérlakás alapterülete nem haladhatja meg a jogszabályban meghatározott mértéket.

A szociális lakbértámogatás mértéke az együtt költözők 1 főre jutó nettó jövedelmétől, és az együtt költözők létszámától függ. Az önkormányzati tulajdonú bérlakások bérbeadása nyílt pályázat útján történik.

Az Önkormányzat a lakhatás költségeihez pénzbeli ellátás biztosításával segíti a rászorulókat.

1. lakásfenntartási támogatás: a szociálisan rászoruló háztartások részére az általuk lakott lakások fenntartásával kapcsolatos rendszeres kiadások viseléséhez biztosított támogatás, amennyiben a kérelmező a jogosultsági feltételeknek megfelel. A támogatást a közszolgáltatóhoz (villanyáram, víz-csatornahasználat, gázfogyasztás, távhőszolgáltatás, szemétszállítás), a bérleti díj támogatást a bérbeadóhoz kell teljesíteni. A támogatás egy év időtartamra kerül megállapításra.
2. adósságsökkentési támogatás: a szociálisan rászorult személyek részére adósságsökkentési támogatás állapítható meg. Az adósság együttesen meghaladja az 50.000.- Ft-ot, de nem haladja meg a 300.000.- Ft-ot és az egyéb feltételeknek is megfelel. A támogatásba bevont adósságtípusok: áramdíjtartozás, távhő-szolgáltatási díj tartozás, víz-és csatornahasználati díj tartozás, szemétszállítási díjtartozás, lakbérhátralék) A támogatás időtartama egyénenként változó, de maximum 12 hónap lehet)

A fentiek alapján megállapítható, hogy az önkormányzat több formában segíti a lakhatást.

A 3.4.1. számú táblázat a település lakás állományát mutatja be 2008 és 2017 közötti időszakban. Az összes lakásállomány a vizsgált időszakban növekvő tendenciát mutat. A 2008-as 89716 db lakáshoz képest 2016-ra 96033 lakásra bővült az állomány. A lakások számának növekedése egyenletes ütemű.

A bérlakások állománya ugyanakkor csökkenő értékeket mutat. 2008-ban még 3694 bérlakás állt rendelkezésre a településen, 2017-re ez a szám 3154. A bérlakások arányának csökkenése folyamatos. A bérlakás állományból az elégtelen lakhatási körülményeket biztosító lakások aránya évről évre 10% körül mozog.

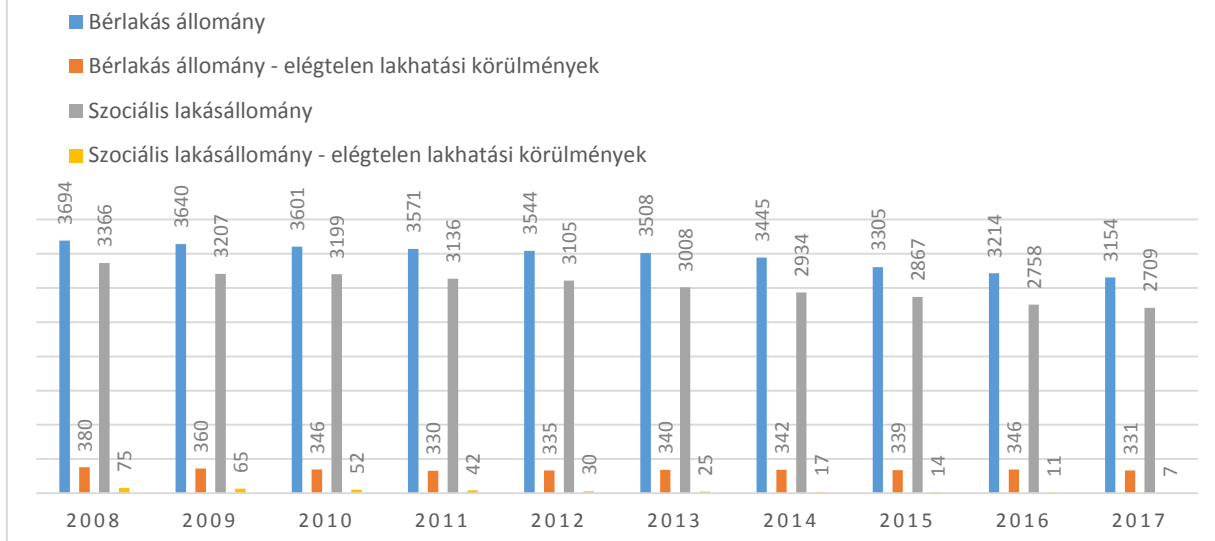
A szociális lakásállomány csökkenése a bérlakás állomány csökkenéséhez képest nagyobb ütemű. 2008-ban 3366 db szociális lakás volt regisztrálva a településen, míg ez az érték 2017-re 2709-re csökkent. A csökkenés jelentősebben érintette a szociális állományból elégtelen lakhatási körülményeket biztosító lakások számát. A 2008-as 75 lakásról 2017-re 7 db elégtelen lakhatási körülményeket biztosító lakás maradt.

3.4.1. számú táblázat – Lakásállomány

db	összes lakásállomány	bérlakás állomány		szociális lakásállomány	
			ebből elégtelen lakhatási körülményeket biztosító lakások száma		ebből elégtelen lakhatási körülményeket biztosító lakások száma
2008	89716	3694	380	3366	75
2009	90124	3640	360	3207	65
2010	90342	3601	346	3199	52
2011	90502	3571	330	3136	42
2012	95137	3544	335	3105	30
2013	95249	3508	340	3008	25
2014	95772	3445	342	2934	17
2015	95802	3305	339	2867	14
2016	96033	3214	346	2758	11
2017	n.a	3154	331	2709	7

Forrás: TeIR, KSH Tstar, önkormányzati adatok

BÉRLAKÁS ÉS SZOCIÁLIS LAKÁSÁLLOMÁNY ADATOK

A 3.4.2. számú táblázat az adósságcsökkentési vagy lakásfenntartási támogatásban részesülők számát mutatja 2008 és 2015 között. A lakásfenntartási támogatásban részesítettek száma változatos képet mutat. Az elsőként vizsgált 2008-as 6127 fő támogatott 2009-ben visszaesett 5043 főre, majd lassú emelkedést követően 2012-ben 9005-re ugrott a támogatottak száma. 2013 ismét visszaesést jelentett 6857 fővel, ami 2014-ben és 2015-ben további csökkenést mutat 3107 fővel. Az ellátásban részesülők számának csökkenését több tényező együttesen okozza: a fentebb említett jogszabály módosítás és a kormányzat által megvalósított rezsicsökkentés.

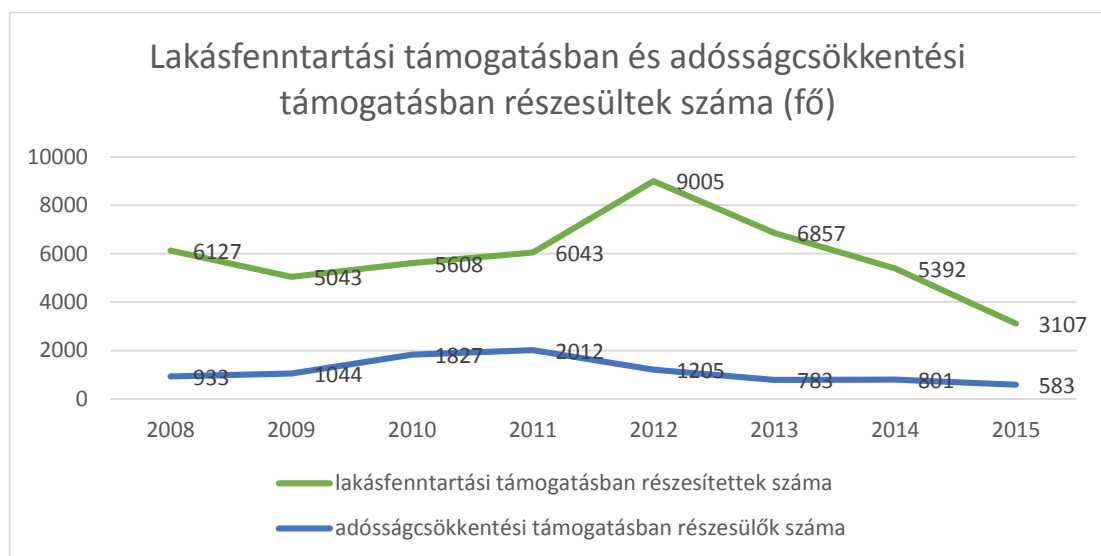
Az adósságcsökkentési támogatásban részesülők alacsonyabb számban vannak jelen a településen. 2008-ban 933 főt érintett ez a támogatási forma, 2015-ben már csupán 583 főt. A vizsgált hét évnyi időintervallumban 2008-at követően megugrott a támogatottak száma, majd csökkenni kezdett. A legmagasabb támogatottsági arány 2011-ben volt 2012 fővel, míg a legalacsonyabb értéket 2015-re érte el ez a támogatási forma. Az ellátásban részesülők számának változását a fent említett jogszabályi változás is okozta valamint az, hogy a helyi rendelet alapján amennyiben a támogatásra való jogosultság megszűntetésre kerül, ismételten 24 vagy 48 hónapon belül nem lehet a támogatást megállapítani.

3.4.2. számú táblázat - Lakásfenntartási és adósságcsökkentési támogatásban részesülők

	lakásfenntartási támogatásban részesítettek száma	adósságcsökkentési támogatásban részesülők száma
2008	6127	933
2009	5043	1044
2010	5608	1827
2011	6043	2012
2012	9005	1205
2013	6857	783
2014	5392	801
2015	3107	583
2016	n.a.	n.a.

Forrás: TeIR, KSH Tstar

A lakásfenntartási és adósságcsökkentési támogatásban részesülteket bemutató diagram mutatja a két támogatási forma közötti különbségeket. Jól látható, hogy alacsonyabb az adósságcsökkentési támogatásban részesülők száma, valamint tapasztalható egy lassú csökkenés. A lakásfenntartási támogatásban részesültek száma már nagyobb arányú és változatosabb időbeli elrendeződést mutat, bár a korábban említett okok miatt egyértelmű csökkenés figyelhető meg.

3.5. Telepek, szegregátumok helyzete

A településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet (a továbbiakban: 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet) 2. § 8. pontja szerint „szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett terület: szegregációs

mutatóval lehatárolt⁸ olyan egybefüggő terület, amelyen az alacsony társadalmi státuszú családok koncentráltan élnek együtt vagy a társadalmi státuszcsökkenés jelei tapasztalhatók, ezért a területen közösségi beavatkozás szükséges; szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett terület lehet egy önálló településrész, de részét képezheti egy vagy több településrésznek is.”

A 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet 2014. december 22. napjától hatályba lépett módosítása 50%-ról 35%-ra, míg a szegregációval veszélyeztetett területek esetében 40%-ról 30%-ra csökkentette a szegregációs mutató határértékét.

A megyei jogú városok esetében szegregált területnek minősül a település területén belül az olyan területileg egybefüggő - népszámlálási célra létrehozott - kisterületi egység, ahol a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 év) belül eléri, vagy meghaladja a 35%-ot.

Azon a területen ahol ez a mutató eléri vagy meghaladja a 30%-ot de nem éri el a 35%-ot szegregációval veszélyeztetett területnek minősül.

A fenti jogszabálmódosítást követően Debrecen vonatkozásában a KSH a 2011-es népszámlálás adatai alapján újból elvégezte a szegregátum-vizsgálatot. Ennek eredménye alapján Debrecenben a Nagysándortelep északnyugati részén egy szegregátum és egy szegregációval veszélyeztetett terület található.

Az érintett területeken élő hátrányos helyzetű lakosság társadalmi felzárkózásának, életminőségének javítása érdekében az önkormányzat az úgyszintén jelentős arányú hátrányos helyzetű réteget tömörítő Nagysándortelep egészét és az ahhoz csatlakozó Vulkán telepet jelölte ki fejlesztési beavatkozást igénylő szociális városrehabilitációs akcióterületként.⁹

A Nagysándortelep lakossága a 2001-es népszámlálási adatokhoz képest a 2011-es népszámlálási adatok alapján 6%-kal csökkent. 2001-ben 2652 fő, míg 2011-ben 2495 fő élt ezen a városrészen. A városrész öregedési indexe 2011-ben 1,01 volt, amely kedvezőbb a város egész lakosságának 1,59 értékű öregedési indexéhez képest. Debrecen város lakosságának iskolai végzettségét tekintve a Nagysándortelepen élők vannak a leghátrányosabb helyzetben. A 2011-es népszámlálási adatok szerint a Nagysándortelepen élő aktív korú (15-59 éves) népesség 28,24%-nak a legmagasabb iskolai végzettsége az általános iskolai végzettség volt. A legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya Debrecen aktív korú népességében 9,96% volt. A felsőfokú végzettséggel rendelkező 25 éves és idősebbek aránya ezen a városrészen szintén csak a városi arány egyötödét érte el.

A Nagysándortelepen a 2001 és 2011-es népszámlálás időszaka között a lakásállomány kismértékben emelkedett. A lakásállomány minősége a jelentős javulás ellenére továbbra elmaradt a városi értéktől. 2011-ben az alacsony komfortfokozatú lakott lakások aránya 14,98%-kal - a külterületek után - itt érte el a 2. legmagasabb értéket (a városi átlag arány ekkor 3,47% volt). Önkormányzati bérlakás nincs ezen a városrészen.

⁸ Lehatárolás: a szegregációs mutató alapján.

A mutató: legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 év) belül.

A mutató számítása: a település területén belül olyan területileg egybefüggő tömbök kiválasztása, amelyekre együttesen jellemző, hogy a szegregációs mutató határértékének megfelelnek. A tömb népszámlálási célra létrehozott, általában közterületek és/vagy természetes és mesterséges tereptárgyak (pl. vasútvonal, autópálya nyomvonala, vízfolyás partja), valamint rácshálós térinformatikai megoldás eredményeképpen kialakított, településen belüli kisterületi egység. (314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet 10. melléklet)

⁹ Euro-RégióHáz Közhasznú Nonprofit Kft. INNOVA Észak-alföld Regionális Fejlesztési és Innovációs Ügynökség Nonprofit Kft. (2014) DMJV Településfejlesztési Konceptiója és Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2014-2020 Megalapozó-Vizsgálat 173-175. oldal”

<https://www.debrecen.hu/assets/media/file/hu/6755/debrecen-megyei-jogu-varos-onkormanyzatanak-kozlonye-2017.pdf>

letöltve: 2018. május

A Nagysándortelep „közszolgáltatásokkal viszonylag jól ellátott: területén óvoda és általános iskola is működik, emellett szomszédságában üzemel a Stop Shop és a Park Center bevásárlóközpont, illetve az Auchan szupermarket. Teljesen hiányzik viszont a városrészből a közösségi tér”.¹⁰

Szegregációval veszélyeztetett városrész Nagymacs. Nagymacs lakosainak száma a KSH 2013-as adatai alapján 999 fő. A településrész népességszáma az elmúlt évtizedben gyakorlatilag stagnált, korösszetétele kismértékben kedvezőbb, mint a városi átlag. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya igen jelentősen elmarad a debreceni átlagértékhez képest, az egyik legrosszabb a városban és szintén kedvezőtlen a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya is. A foglalkoztatottsági viszonyokat tekintve is tetten érhető a településrész elmaradása. A szociális segélyezési mutatók alapján a rendszeres szociális támogatások ezer lakosra jutó száma Nagymacson a városi átlag 1,53-szorosa.¹¹

Nagymacs városrészben az Önkormányzat 2012-2014 között, ÉAOP-5.1.1/B-2f-2012-0003 azonosító számú uniós pályázati forrás felhasználásával sikeres szociális városrehabilitációs programot valósított meg. A projekt infrastrukturális beruházás részeként modern, a kor igényeinek megfelelő közösségi házat építettek, korszerű játszóteret és közparkot alakítottak ki, illetve felújították és kibővítették a településrész központjában lévő kiskereskedelmi egységet is. A projekt soft elemei képzési lehetőségeket, közösségi és bűnmegelőzési programokat kínáltak. A városrehabilitációs projekttel elért eredmények hosszú távú fenntarthatósága, valamint a helyi közösség erősítése érdekében a soft programok további folytatása indokolt.¹²

A 3.5.1. számú táblázat a belterületek, külterületek, szegregált lakóterületek arányait mutatja be az összes lakásállományhoz viszonyítva. Debrecen belterületén 160 komfort nélküli lakás található, ami az összes lakásállomány 0,17%-a. A belterületen vezetékes vízzel ellátott komfort nélküli lakások száma 3139, ami a lakásállomány 3,27%-a. ugyanennyi az árammal, valamint csatornával ellátott lakások száma és aránya. 1860 lakás van ellátva vezetékes gázzal a belterületen, ami a lakásállomány 1,94%-a.

3.5.1. számú táblázat –Telepek, szegregátumok helyzete – lakásállomány

	komfort nélküli lakások a belterületen	komfort nélküli lakások a külterületen	komfort nélküli lakások a nem szegregált lakóterületeken	komfort nélküli lakások a szegregált lakóterületeken
száma	160	0	160	0
aránya az összes lakásállományhoz viszonyítva	0,17%			
	alapozással nem rendelkező lakások a belterületen	alapozással nem rendelkező lakások a külterületen	alapozással nem rendelkező lakások a nem	alapozással nem rendelkező lakások a

¹⁰ Uo DMJV Településfejlesztési Koncepciója és Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2014-2020 Megalapozó-Vizsgálat 177-178. oldal

¹¹ Euro-Régió Ház Közhasznú Nonprofit Kft. és INNOVA Észak-alföld Regionális Fejlesztési és Innovációs Ügynökség Nonprofit Kft. (2014): Debrecen Megyei Jogú Város Integrált Településfejlesztési stratégiája 2014-2020. In: <https://www.debrecen.hu/assets/media/file/hu/4822/debrecenmjv-its-strategia-2017.pdf> letöltve: 2018.május

¹² Uo. „DMJV Településfejlesztési Koncepciója és Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2014-2020 Megalapozó-Vizsgálat 176-179. oldal

			szegregált lakóterületeken	szegregált lakóterületeken
száma	0	0	0	0
aránya az összes lakásállományhoz viszonyítva	-			
	szilárd falazattal nem rendelkező lakások a belterületen	szilárd falazattal nem rendelkező lakások a külterületen	szilárd falazattal nem rendelkező lakások a nem szegregált lakóterületeken	szilárd falazattal nem rendelkező lakások a szegregált lakóterületeken
száma	0	0	0	0
aránya az összes lakásállományhoz viszonyítva	-			
	vezetékes ivóvízzel ellátott lakások a belterületen	vezetékes ivóvízzel ellátott lakások a külterületen	vezetékes ivóvízzel ellátott lakások a nem szegregált lakóterületeken	vezetékes ivóvízzel ellátott lakások a szegregált lakóterületeken
száma	3139	0	0	0
aránya az összes lakásállományhoz viszonyítva	3,27%			
	árammal ellátott lakások a belterületen	árammal ellátott lakások a külterületen	árammal ellátott lakások a nem szegregált lakóterületeken	árammal ellátott lakások a szegregált lakóterületeken
száma	3139	0	0	0
aránya az összes lakásállományhoz viszonyítva	3,27%			
	vezetékes gázzal ellátott lakások a belterületen	vezetékes gázzal ellátott lakások a külterületen	vezetékes gázzal ellátott lakások a nem szegregált lakóterületeken	vezetékes gázzal ellátott lakások a szegregált lakóterületeken
száma*	1860	0	0	0
aránya az összes lakásállományhoz viszonyítva	1,94%			
	csatornával ellátott lakások a belterületen	csatornával ellátott lakások a külterületen	csatornával ellátott lakások a nem szegregált lakóterületeken	csatornával ellátott lakások a szegregált lakóterületeken
száma	3139	0	0	0
aránya az összes lakásállományhoz viszonyítva	3,27%			

*kizárólag fűtésre ebből: 1377

Forrás: Önkormányzati adatok

3.6. Egészségügyi és szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés

A 3.6.1. számú táblázat adatai alapján a háziiorvosi, házi gyermekorvosi szolgáltatók száma nagyjából stagnáló tendenciát mutat az ábrázolt 8 éves idő intervallumban. A felnőtt korú lakosok ellátását biztosító háziiorvosi szolgáltatók száma 108-ról 105-re csökkent, a házi gyermekorvosi szolgáltatók száma 43-ról mindössze 42-re változott. A területi ellátási kötelezettséggel működő háziiorvosi körzetek száma változatlan, továbbra is 83 körzet működik. A háziiorvosi szolgáltatók számának csökkenését a területi ellátási kötelezettség nélküli háziorvosok tevékenységének 3 esetben történő megszűnése okozza.

3.6.1. számú táblázat – Orvosi ellátás

	Felnőtt korú lakosság ellátását nyújtó háziiorvosi szolgáltatók száma	Házi gyermekorvosi szolgáltatók száma
2008	108	43
2009	108	43
2010	107	43
2011	108	43
2012	107	43
2013	106	43
2014	107	43
2015	105	42
2016	105	42

Forrás: TeIR, KSH Tstar

A 3.6.2. számú táblázat az ápolási díjban részesítettek számát mutatja be 2008 és 2014 között. A táblázat adatai igen változatos képet mutatnak a díjban részesülők számára vonatkozóan. 2008-ban ez 1816 főt érintett, 2009-re a számuk 25 fővel emelkedett 1841-re, majd 2010-ben 475 fővel csökkent az ápolási díjban részesülők száma. 2011-ben ez az érték még tovább csökkent 187 fővel, majd 2012-ben ismét emelkedett 1211 főre. 2013-ban az emelkedést újabb 98 főnyi csökkenés követte, majd 1113 főről 2014-ben 1402 főre emelkedett a részesülők száma.

3.6.2. számú táblázat - Ápolási díjban részesülők száma

Év	Ápolási díjban részesítettek száma
2008	1816

2009	1841
2010	1366
2011	1179
2012	1211
2013	1113
2014	1402
2015	1401
2016	1385

Forrás: TeIR, KSH Tstar, Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Debreceni Járási Hivatala

3.7. Közösségi viszonyok, helyi közélet, a közösség színterei

Közösségi élet színterei, fórumai

Debrecen kulturális intézményrendszere kellően strukturált és sokszínű ahhoz, hogy teljeskörűen biztosítsa az önkormányzatról szóló törvénynek megfelelően az állam által kötelezővé tett és a helyi igényeket önként felvállaló kulturális szolgáltatásokat, különösen a nyilvános könyvtári ellátást, a filmszínház, az előadó-művészeti szervezetek támogatását, a kulturális örökség helyi védelmét és a lokális közművelődési tevékenység támogatását.

Debrecen kulturális szolgáltatórendszere hálózatos jellegű struktúrájával hozzájárul ahhoz, hogy a társadalmi felzárkóztatás, a közösségi összetartozás tudata és a társadalmi esélyegyenlőség erősödjön.

A város kulturális szolgáltatórendszere a fenntartás tekintetében is több pillérre épül: az állam, az önkormányzat, valamint a magánszféra szereplői működtetnek kulturális intézményeket Debrecenben. Az önkormányzat által fenntartott intézmények és nonprofit gazdasági társaságok mellett az állami finanszírozású egyetemi intézményi szolgáltatórendszer és az egyházi fenntartású intézményrendszer is markánsan meghatározza Debrecen kulturális életét, együttműködve és kiegészítve egymás tevékenységét. A mindenki számára egyenlő eséllyel hozzáférhető kulturális alapellátás biztosításának legfőbb letéteményese mégis elsősorban a helyi önkormányzat.

A statisztikai hivatal és a törvényszék adatbázisa mellett a polgármesteri hivatal is rendelkezik civil adatbázissal, amelyben mintegy félezer civil szervezet található; jelentős részük kulturális tevékenységet végez. A civil szervezetek a város társadalmi, kulturális életének fontos szereplői. A civilek részvétele a város életének alakításában, a döntések előkészítésében meghatározó, és a feladatok megvalósításában is nagyon fontos szerepet játszanak. Az önkormányzat 2010-ben újította meg a korábbi civil stratégiáját, a partnerség, a kompetenciahatárok tiszteletben tartása, az átláthatóság, a kölcsönös bizalom alapelveinek mentén, valamint több ponton korszerűsítette és frissítette az együttműködési rendszerét.

Az önkormányzat és intézményrendszere

A város közművelődési ellátórendszere hálózatos jellegű, melynek origója a Debreceni Művelődési Központ. A településrészek közművelődési integrációjában részt vesznek azon civil szervezetek, amelyek közösségi színteret működtetnek, partnerségben az önkormányzatunkkal. A szakmai munka alapját – igazodva a magyar közművelődés szakpolitikai koncepciójához – a közösségi szemlélet, illetve az egyének és a közösségek együttműködésének fejlesztését fókuszba állító szemléletmód hatja át. A helyi közművelődés kiemelt feladatai: a hagyományápolás, a helyi értékek védelme, a civil társadalommal való

együttműködés, valamint a közösségépítés. A közművelődésnek meghatározó szerepe van a helyi társadalom életminőségének javításában, ennek egyik eszköze az élethosszig tartó tanulás feltételeinek biztosítása. A Központ biztosítja a működési feltételeket a Debreceni Értéktár számára, amelynek feladata a magyar nemzeti értékek, és ezeken belül a hungarikumok összegyűjtése, védelme, támogatása és megismertetése.

A természettudományos ismeretterjesztés új formája a regionális szerepkört betöltő Agóra Tudományos Élményközpont, amely folyamatosan megújuló interaktív, kulturális és tudományos centrumként működik.

A város olyan könyvtári szolgáltatások kialakítására törekszik, amely minden polgár számára hozzáférhetővé teszi a magyar és az egyetemes kultúra írott emlékeit. A könyvtári szolgáltatás széles rendszere hozzájárul a helyi esélyegyenlőség, az információhoz való hozzáférés megteremtéséhez, valamint az állampolgári jogok gyakorlásához. A fiókkönyvtárak olyan közösségi térként működnek, amelyek elmélyítik a közösség nemzeti és helyi kötődését. A könyvtári szolgáltatás megyei hatókörű központja a Méliusz Juhász Péter Könyvtár.

Debrecen város közgyűjteményei a helyi közösségi emlékezet legfontosabb letéteményesei, nemcsak tudományos, hanem közművelődési intézmények is. A Déri Múzeum – megyei hatókörű városi múzeumként – az ország egyik legösszetettebb gyűjteményét gondozza, emellett az intézmény – állami feladatai keretében – a kulturális javak helyi védelmét biztosítja, és régészeti tevékenységét végez a megye teljes területén.

A Nagyerdei Kultúrpark a világ minden tájáról származó állat- és növényfajokat mutat be. Növénykertje természetvédelmi oltalom alatt áll. Itt működik az ország egyetlen állandó vidámparkja. A Kultúrpark fajmegőrző és egyéb szakmai programjai mellett közművelődési és ismeretterjesztési tevékenységet is végez, és változatos szabadidős, kikapcsolódási lehetőségeket biztosít.

Csokonai Színház és a Vojtina Bábszínház állandó társulattal rendelkezik, ezen belül a Csokonai Színház próza és opera tagozattal. Saját bemutatóikon túl rendszeresen együttműködnek hazai és határon túli társulatokkal.

Az országosan is elismert, gazdag zenei élet alapját a vertikálisan kiépült iskolarendszeren belüli tehetséggondozás, valamint a zenei alapintézmények megléte adja. A nagyszámú amatőr együttes mellett meghatározó szerepet tölt be a nemzeti státuszú Kodály Filharmonikusok Debrecen és a Kodály Kórus Debrecen.

A MODEM Modern Debreceni Nonprofit Kft. működteti a MODEM Modern és Kortárs Művészeti Központot, a b24 Galériát és a Sesztina Galériát, valamint részt vesz a Hortobágyi Alkotótábor megújításában és szervezi a Debreceni Nemzetközi Művésztelepet. A MODEM Kft. magas színvonalú kortárs kiállításokkal ad teret helyi, országosan és nemzetközileg is elismert alkotóknak. A „Tereket nyitunk” elv mentén újratervezi a helyi kulturális színtereken belül a kortárs képzőművészet szerepét, megjelenését. Emellett fontos célja, hogy a képzőművészen keresztül megszólítsa a társadalmat, s egyúttal közvetlen párbeszédet kezdeményezzen az alkotókkal is.

(Forrás: Debrecen Megyei Jogú Város Kulturális Stratégiája 2018-2030)

Az Önkormányzat által fenntartott kulturális intézmények kiemelt figyelmet szentelnek a hátrányos helyzetű rétegek elérésére, támogatására.

VOJTINA BÁBSZÍNHÁZ

- A Vojtina Bábszínház hitvallásához tartozik az esélyegyenlőség megteremtése, olyan támogatói belépő pályázatot valósított meg, mellyel Hajdú- Bihar megyei és debreceni szociálisan hátrányos helyzetű óvodás és kisiskolás gyermekcsoportok számára tud lehetőséget biztosítani - támogatók segítségével – előadásai megtekintésére. A 2016-

2017-es tanévben 45 intézményből 1456 támogatásra szoruló gyermek jutott el a Vojtina Bábszínházba és nézett meg egy előadást.

- Az egyenlő bánásmód jegyében speciális programjuk, az SNI foglalkozás. A társadalmi integrációt segítő művészeti játszószínházi programjukon keresztül megtanítják a sajátos nevelést igénylő gyermekeket, felnőtteket játékba hívni, megteremteni annak lehetőségét, hogy a sajátos nevelési igényű és az ép gyermekek itt a bábszínházban ismerjék fel, hogy világunk egymással teljes. Céljuk a bábjáték eszközeit felhasználva a mássággal szembeni toleranciát hangsúlyozni és a bábjáték nagyszerűségét kiaknázva, erősíteni a sérült gyermekek ép funkcióit, és hatékonyan fejleszteni a kompenzáló funkciókat.
- Havi rendszerességgel jelentős kedvezménnyel tekinthetik meg előadásainkat: a szociálisan rászorulóknak: nagycsaládosok, lakásotthonokban élő gyermekek, valamint a sajátos nevelési igényű gyerekek (SNI). 2004-ben kezdeményeztek együttműködést a város és a megye sajátos nevelési igényű gyermekeit foglalkoztató intézményeivel, akik rendszeres látogatói a bábszínháznak. Több éve együttműködési megállapodásunk van a Leukémiás Gyermekekért Alapítvánnyal, amelynek értelmében a bábszínház vállalja, hogy az alapítvány tevékenységét támogatja. A kis betegek ebben az évadban is több alkalommal néztek nálunk előadásokat.

CSOKONAI SZÍNHÁZ

- A Csokonai Színház felújítás előtt áll, jelenleg sajnos nem teljes körűen akadálymentesített. A kerekesszékekkel érkező nézők számára előzetes egyeztetés után lehetővé teszik az akadálymentes bejutást. Kiemelt figyelmet fordít a kihívással élők színházi igényeinek kiszolgálására is. Az elmúlt években a színház rendszeresen jelentkezik olyan előadással, mely infokommunikációs akadálymentesített a látás- és hallássérültek számára.
- A Csokonai Színház vezetése az „élet védelmében” fogalmazta meg művészeti programját, és ezzel párhuzamosan fontos szerepet játszanak karitatív célú eseményeik is. A társulat művészei karácsonykor ingyenes műsort adtak az Immanuel Otthon (halmozottan sérült gyermekek és fiatal felnőttek) lakói, tanulói és családjuk számára, illetve szintén ingyenesen látogatható előadással csatlakozik a Méltóság Mezeje (palliatív ellátás, hospice tevékenység) programhoz. Fontosnak tartja, hogy a szociálisan hátrányos helyzetű közönséghez is eljussanak előadásaik, ezért a rendelkezésünkre álló eszközöket igénybe véve rendszeresen vendégül látnak ilyen csoportokat. Kedvezményrendszerüket is úgy alakították ki, hogy a sérülékeny társadalmi csoportok (például álláskereső) akár 30-40 százalékos kedvezménnyel is vásárolhassanak színházbérletet.

KODÁLY FILHARMÓNIA

- Fontosnak tartják, hogy a hátrányos helyzetű csoportok számára elérhetővé tegyék programjainkat. Évadunkban a sajátos nevelési igényű fiatalok hallgathattak ifjúsági hangversenyeket. Célunk volt, hogy az SNI gyermekek integrálódjanak az ifjúsági közönség körébe: ez valódi érzékenyítés mind a részt vevő közönség, mind a produkciókban fellépő kollégák számára
- A Kodály Filharmónia Debrecen együttese jellemzően a Kölcsey Központ Nagytermében tartják koncertjeiket. Az akadálymentesített épület korszerű körülményeket biztosít, vezetősávval és figyelmeztetősávval felszerelve. A járófelületen a burkolati anyag felületi, sűrűségbeli, színbeli, hangtani tulajdonságainak különbözőségével kialakított burkolati sáv, amely vak, gyengén látó, vagy felfogóképességükben korlátozott emberek tájékozódását segíti. A földszint és az

alagsorban található parkoló közötti közlekedést lift segíti. A koncertek alkalmával a mozgásukban korlátozott vendégeink számára, a korábbi évekhez hasonlóan, diákmunkások nyújtanak segítséget az egész évad során.

(Forrás: a Vojtina Bábszínház, Csokonai Színház, Kodály Filharmónia évadbeszámolóí)

MÉLIUSZ JUHÁSZ PÉTER KÖNYVTÁR

- Kiemelt feladatuknak tekintik az esélyegyenlőség területén végzendő munkát. A Fehér Bot Alapítvánnyal, a Gábor József Alapítvánnyal és ifjúsági szervezetével, a Vak-Sikk körrel rendszeresen megszervezik a „Szavamat adom” irodalmi – közéleti délutánt, valamint a „Regélő régiók” című, több éve zajló a vers-, mese-, és prózamondó versenyt látássérülteknek. Két szemléletformáló, érzékenyítő foglalkozást tartottak 64 általános iskolásnak a Fehér Bot Alapítvány munkatársainak közreműködésével A Ki-Látó Ifjúsági Irodával mentálhigiénés előadásokat szerveznek a látássérülteknek.. Fogadóintézményként részt vettek a „Neked munka, nekem álom”, értelmi fogyatékosok számára kiírt pályázatban. Egy sérült fiatalember az említett két napon a Méliusz Könyvtárban valósíthatta meg álmát: könyvtári munkát végzett.
- A Központi Könyvtárban a Manda program keretében dolgozó hallássérült kollégákkal történő hatékonyabb kommunikáció érdekében a 2017-es évre két önkéntes alap jelnyelvi oktatást vállalt. A kollégák körében is megjelent ez az igény, amit így az intézményen belül, egyéb költségvonzat nélkül elégíthettünk ki.

Szolgáltatások száma:	2016. évi tény	2017. évi tény
Fogyatékossgal élők könyvtárhasználatát segítő IKT eszközök száma	5	5
Fogyatékossgal élők számára akadálymentes szolgáltatások száma	15	15
A könyvtár által szervezett hátrányos helyzetűeket, romákat célzó, a társadalmi együttélést erősítő, diszkrimináció-ellenes, szemléletformáló, toleranciára nevelő és multikulturális programok száma	27	21
A könyvtár által szervezett hátrányos helyzetűeket, romákat célzó, a társadalmi együttélést erősítő, diszkrimináció-ellenes, szemléletformáló, toleranciára nevelő és multikulturális programokon résztvevők száma	958	1284
A könyvtár által szervezett nemzetiségi közösségi identitást erősítő programok száma	6	3
A könyvtár által szervezett nemzetiségi közösségi identitást erősítő programokon résztvevők száma	523	503
A könyvtár által szervezett fogyatékossgal élők könyvtárhasználatát segítő képzések, programok száma	18	22
A könyvtár által szervezett fogyatékossgal élők könyvtárhasználatát segítő képzéseken, programokon résztvevők száma	592	834
A könyvtár által a nyugdíjas korosztály számára szervezett programok, képzések száma	240	297

A könyvtár által a nyugdíjas korosztály számára szervezett programokon, képzéseken résztvevők száma	5155	5854
A könyvtár által szervezett hátrányos helyzetűeket, romákat célzó, a társadalmi együttélést erősítő, diszkrimináció-ellenes, szemléletformáló, toleranciára nevelő és multikulturális programokon résztvevők száma	958	1284

Forrás: a Méliusz Juhász Péter Könyvtár éves beszámolója és munkaterve

DÉRI MÚZEUM

Szolgáltatások	2016. tény	2017. tény
Közművelődési rendezvények és a rendezvények résztvevőinek száma (db/fő)	737/65.857	414/46.649
A hátrányos helyzetűeket (kiemelten a romákat), valamint a fogyatékkal élőket célzó, a társadalmi együttélést és a felzárkózást elősegítő programok és a programok résztvevőinek száma (db/fő)	21/204	50/1200

Forrás: Déri múzeum beszámolója és munkaterve

DEBRECENI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT

- A Debreceni Művelődési Központ fontos feladatának tekinti az esélyegyenlőség érvényesítését a munkahelyi alkalmazottak körében. 2013-ban, esélyegyenlőségi felelőst jelölt ki azzal a céllal, hogy a megbízott a munkahelyi körülmények között ellássa az esélyegyenlőségi kérdésekkel, az egyenlő bánásmód biztosításával kapcsolatos feladatokat. A DMK évente felülvizsgálja esélyegyenlőségi tervet, s ha szükséges módosítja, pontosítja azt. Az intézmény 2017-ben második alkalommal nyerte a Családbarát munkahely címet, ennek szellemében segíti, támogatja dolgozóit.
- Az Empátianapon a DMJV Gyermekvédelmi Intézmény gondozott gyerekei, és gondozói, valamint a Vénkerti és a Bolyai Általános Iskola tanulói vettek részt. Az Újkerti Községi Házban 2010 óta van Empátianap, ahol az érzékenyítés kerül központba, melynek célja, hogy bármilyen fogyatékkal élő életébe belátást nyerhessünk. Az elfordulást, a tudatlanságot váltsa fel a nyitottság, az odafordulás. A gyerekek a játékos foglalatosságok, egyszerűbb játékok, ajándéktárgyak készítése közben, majd zenés énekes, hangszeres bemutatón
- A Debreceni Nyugdíjas Klub hétről hétre, évente mintegy 42 alkalommal kínált változatos témájú programokat nyugdíjas tagjainak és a tagságon kívüli érdeklődőknek.
- ‘Kortalanul’ Idősek Hónapja programsorozat
A Debreceni Művelődési Központ évtizedek óta segíti a nyugdíjas klubokat, az egységeiben dolgozó kollégák lehetőségeikhez mérten maximálisan segítik a nyugdíjasok törekvéseit és a rendezvények eredményes megvalósulását. Cél, hogy éves rendezvényeinkkel hozzájáruljanak az idősek életminőségének javításához. Hagyományosan kiemelkedik a ‘Kortalanul’ Idősek Hónapja programsorozat Debrecen város nyugdíjasainak. Az intézmény 40 nyugdíjas csoportja évente közel 50 kulturális - közösségi rendezvényt valósít meg. A résztvevők aránya évről-évre nő, ez az örömteli növekedés annak köszönhető, hogy a nyugdíjas közösségek száma gyarapodott, a programok száma bővült, amelyeket jórészt a nyugdíjasok kezdeményeztek. Közel 8000 idős ember vett részt programjainkon, amelyek széleskörű ismereteket, tájékoztatást,

szórakozást nyújtanak a szépkorúaknak, így: kulturális, ünnepi, közösségi, szórakoztató, szociális, egészségügyi, érdekvédelmi, fogyasztóvédelmi, közbiztonsággal kapcsolatos kérdésekben.

3.8. Következtetések: problémák beazonosítása, fejlesztési lehetőségek meghatározása

A mélyszegénységben élők és a romák helyzete, esélyegyenlősége vizsgálata során településünkön	
beazonosított problémák	fejlesztési lehetőségek
A regisztrált álláskereső aránya az elmúlt 5 évben csökkenő tendenciát mutat, ennek ellenére továbbra is magas. A roma nemzetiséghez tartozók munkaerő-piaci részvétele alacsony.	Munkaerő-piaci szolgáltatások fejlesztése. Roma Nemzetiségi Önkormányzat és roma civil szervezetek ösztönzése, támogatása romák közfoglalkoztatási programban való részvételéhez.
Nagysándortelepen és Nagymacson (mint szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett terület) élők társadalmi kohéziója továbbra is támogatást igényel.	Célzott programokkal közösségfejlesztés, valamint a közművelődési és könyvtári szolgáltatások fejlesztése az érintett városrészekben.

4. A gyermekek helyzete, esélyegyenlősége, gyermekszegénység

„Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” Az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése

A gyermekek védelmének jogszabályi alapját az Alaptörvény rendelkezései teremtik meg, figyelemmel a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény rendelkezéseire.

A hivatkozott jogszabályok alapján került sor a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gytv.) megalkotására. A törvény elismeri egyebek mellett a gyermek mindenek felett álló érdekét. Előírja a szülők közös felelősségét a gyermek neveléséért és fejlődésének biztosításáért, a gyermek különleges védelmét a bántalmazás és elhanyagolás bármilyen formája ellen, biztosítja a szellemileg vagy testileg fogyatékos gyermek fokozott védelmét, a gyermek megfelelő életszínvonalhoz, egészséges fejlődéshez való jogát.

A törvény célja, hogy a gyermek esélyegyenlőségének növelése érdekében megállapítsa azokat az alapvető szabályokat, amelyek szerint az állam, a helyi önkormányzatok és a feladatra vállalkozó természetes és jogi személyek meghatározott ellátásokkal és intézkedésekkel nyújtsanak segítséget a gyermek e törvényben foglalt jogainak és érdekeinek érvényesítéséhez, a szülői köteleességek teljesítéséhez, illetve gondoskodjanak a gyermek veszélyeztetettségének megelőzéséről és megszüntetéséről, a hiányzó szülői gondoskodás pótlásáról, valamint a fiatal felnőttek társadalmi beilleszkedéséről.

4.1. A gyermekek helyzetének általános jellemzői

A 4.1.1. számú táblázat kiskorúak arányát mutatja be Magyarországon, az Európai Unióban, valamint néhány környező országban 2009 és 2017 közötti időszakban. Az adatokból kitűnik, hogy minden vizsgált területen a társadalomnak nagyjából egyötöde a kiskorúak aránya és hogy ez az érték Szlovénia kivételével mindenhol csökken. Szlovénia esetében 18,2%-ról 18,5%-ra emelkedett 2009 és 2017 között a kiskorúak aránya. Az Európai Unión belül a kiskorúak aránya 20,4%-ról 19,8%-ra csökkent. Magyarországon ez az érték 19,7%-ról 18,5%-ra esett vissza. A bemutatott országokban 2017-re 20% alá csökkent a 0-18 éves fiatalok aránya.

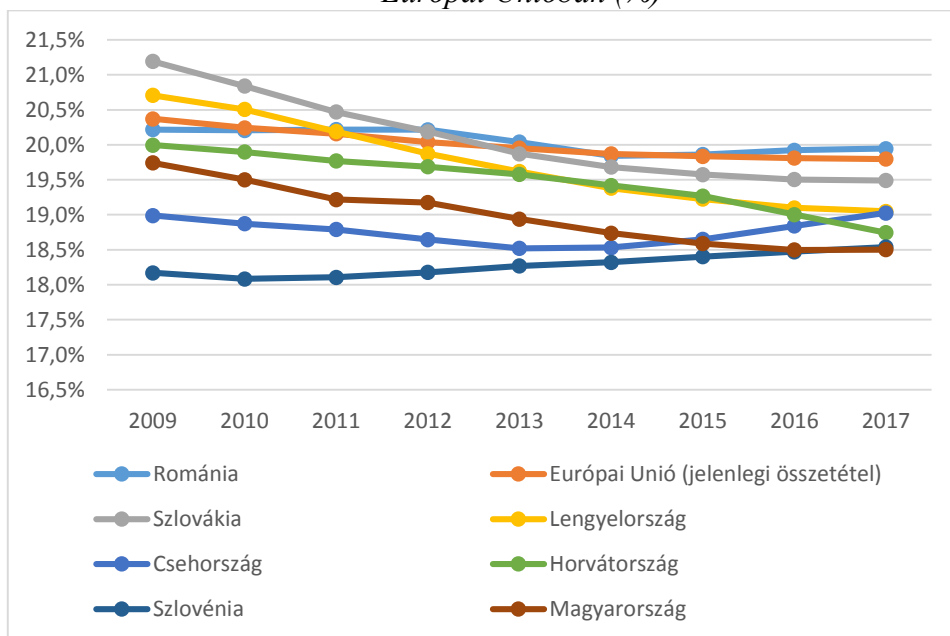
4.1.1. számú táblázat A 0-18 éves fiatalok aránya Magyarországon, néhány környező országban, és az Európai Unióban (%)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Románia	20,2%	20,2%	20,2%	20,2%	20,0%	19,8%	19,9%	19,9%	19,9%
Európai Unió (jelenlegi összetétel)	20,4%	20,2%	20,2%	20,0%	20,0%	19,9%	19,8%	19,8%	19,8%
Szlovákia	21,2%	20,8%	20,5%	20,2%	19,9%	19,7%	19,6%	19,5%	19,5%
Lengyelország	20,7%	20,5%	20,2%	19,9%	19,6%	19,4%	19,2%	19,1%	19,0%
Csehország	19,0%	18,9%	18,8%	18,6%	18,5%	18,5%	18,6%	18,8%	19,0%
Horvátország	20,0%	19,9%	19,8%	19,7%	19,6%	19,4%	19,3%	19,0%	18,7%
Szlovénia	18,2%	18,1%	18,1%	18,2%	18,3%	18,3%	18,4%	18,5%	18,5%
Magyarország	19,7%	19,5%	19,2%	19,2%	18,9%	18,7%	18,6%	18,5%	18,5%
Ausztria	19,9%	19,7%	19,4%	19,1%	18,9%	18,7%	18,5%	18,5%	18,5%
Szerbia	19,9%	19,8%	19,0%	18,8%	18,7%	18,6%	18,4%	18,4%	18,3%

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

Az alábbi ábra a 4.1.1. számú táblázathoz kapcsolódóan a kiskorúak arányát mutatja be az Európai Unióban, Magyarországon és néhány környező országban. 2009 és 2017 között Szlovénia kivételével minden vizsgált országban csökkent a 0-18 éves korú fiatalok aránya. A legnagyobb arányú csökkenés Szlovákia, Horvátország, Csehország és Magyarország esetében tapasztalható a diagramon ábrázolt időszakban.

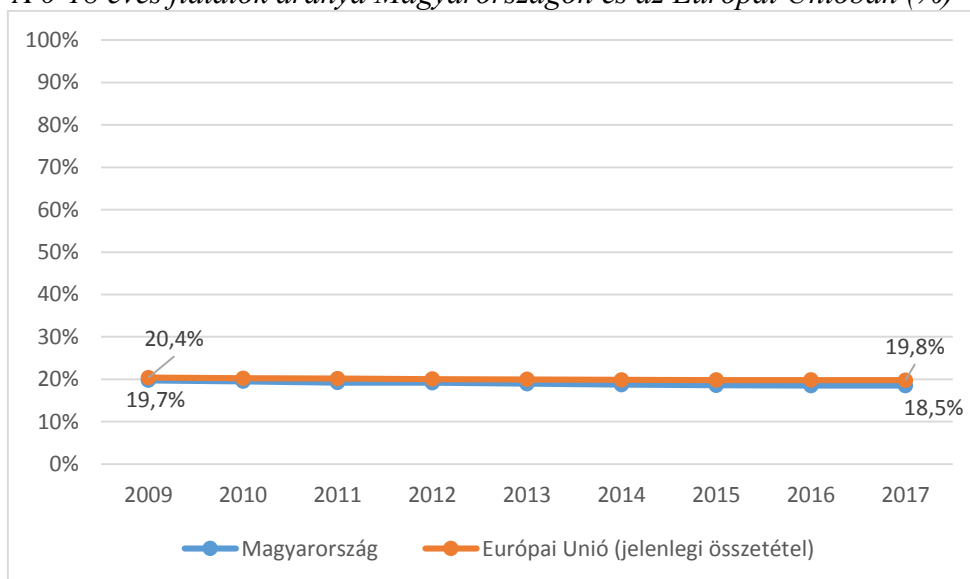
A 0-18 éves fiatalok aránya Magyarországon, néhány környező országban, és az Európai Unióban (%)

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

A következő ábra a kiskorúak arányát mutatja be Magyarország és az Európai Unió összehasonlításában 2009 és 2017 között. Nagyjából hasonló arányszámok mellett (EU 20,4%, Magyarország 19,7%) Magyarországon némileg jelentősebb a fiatalkorúak arányának a csökkenése, az EU-ban 19,8%-ra esett, Magyarországon 18,5%.

A 0-18 éves fiatalok aránya Magyarországon és az Európai Unióban (%)

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

A 4.1.2. számú táblázat az alapfokú vagy annál alacsonyabb végzettséggel rendelkező 15-19 éves fiatalok arányát mutatja be az Európai Unióban, Magyarországon és néhány környező országban. Változatos képet mutatnak az értékek. Az EU-n belül 76,5%-ról 73,6%-ra csökkent az alapfokú vagy annál alacsonyabb végzettségű fiatalok aránya. Ez a csökkenő érték Ausztriában még jelentősebb: 81,8%-ról 71%. Magyarország esetében viszont nagyon enyhe csökkenést tapasztalhatunk, 85,4%-ról 84,7%. A többi vizsgált ország esetében emelkedő arányszámokat láthatunk, a legerőteljesebb növekedést Szlovénia esetében tapasztalhatjuk; 75,8%-ról 83,4%-ra.

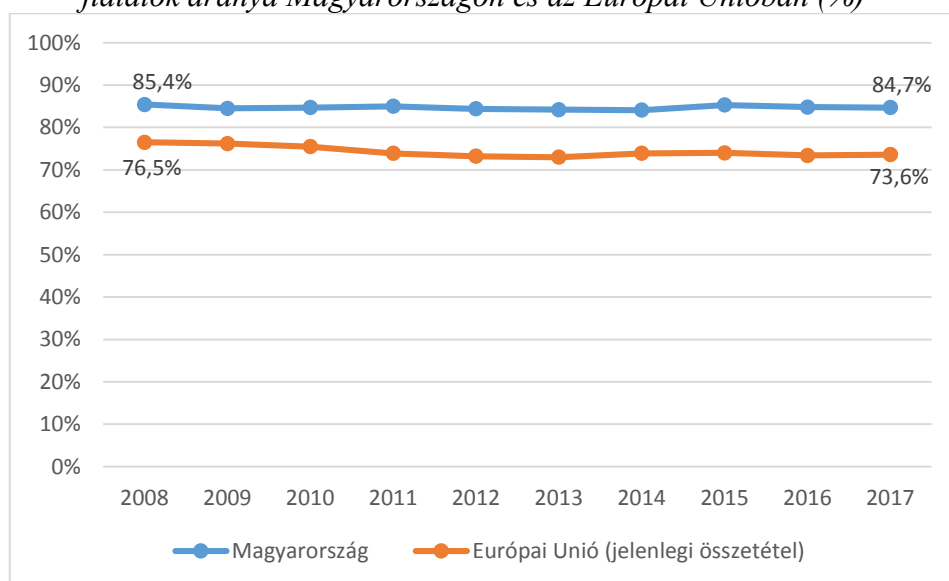
4.1.2. számú táblázat - Az alapfokú, annál alacsonyabb, és az alsó-középfokú végzettséggel rendelkező 15-19 éves fiatalok aránya Magyarországon, néhány környező országban, és az Európai Unióban (%)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Csehország	88,0%	86,8%	87,0%	88,5%	86,3%	86,4%	85,9%	87,5%	89,3%	89,3%
Szlovákia	86,6%	87,3%	86,6%	88,4%	87,6%	88,1%	89,6%	87,6%	87,0%	88,8%
Lengyelország	84,9%	84,4%	84,5%	84,4%	84,3%	84,8%	86,0%	87,0%	86,6%	87,4%
Magyarország	85,4%	84,5%	84,7%	85,0%	84,4%	84,2%	84,1%	85,3%	84,8%	84,7%
Románia	84,8%	84,0%	85,8%	86,5%	86,6%	86,1%	84,1%	83,6%	84,6%	83,4%
Szlovénia	75,8%	77,8%	80,3%	78,8%	76,1%	80,4%	79,6%	80,3%	83,7%	83,4%
Horvátország	73,1%	74,7%	73,7%	71,4%	72,1%	73,5%	72,8%	72,5%	73,9%	74,9%
Európai Unió (jelenlegi összetétel)	76,5%	76,2%	75,5%	73,9%	73,2%	73,0%	73,9%	74,0%	73,4%	73,6%
Ausztria	81,8%	82,0%	82,1%	82,1%	80,2%	80,3%	69,3%	71,1%	71,0%	71,0%

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

Magyarország és az Európai Unió vonatkozásában az alapfokú vagy annál alacsonyabb végzettségű 15-19 éves fiatalok arányainak összehasonlítását az alábbi ábra szemlélteti. Magyarországon magasabb ez a végzettségi arány az EU-hoz képest, nálunk 2008-ban 85,4% volt, az EU-n belül 76,5%. Mind az EU-ban mind hazánkban ez az érték csökkent 2017-re. Az EU-ban 73,6%-ra, Magyarországon pedig 84,7%-ra.

Az alapfokú, annál alacsonyabb, és az alsó-középfokú végzettséggel rendelkező 15-19 éves fiatalok aránya Magyarországon és az Európai Unióban (%)

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

A Gyvt. 5. § n) pontja szerint a veszélyeztetettség olyan - a gyermek vagy más személy által tanúsított - magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza. A Gyvt. 15. § (4) bekezdés b) pontja alapján a gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó hatósági intézkedések egyike a védelembé vétel. A védelembé vétel esetén a gyermeket még nem emelik ki a családból, az intézkedés célja a család helytelen életvezetésének megváltoztatása. A védelembé vett gyermek és szülei számára a gyámhatóság magatartási szabályokat ír elő. Ezek a gyermek veszélyeztetettségének enyhítését, megszüntetését célozzák, betartásuk kötelező. A gyámhatóság felhívja a család- és gyermekjóléti központot a védelembé vételhez kapcsolódó gyermekjóléti szolgáltatási feladatok eszményesítésének ellátására, valamint a család- és gyermekjóléti szolgálattal együtt a védelembé vétel melletti szociális segítő munka biztosítására. A család- és gyermekjóléti központ egyéni gondozási-nevelési tervet készít, amelyben meghatározza a család- és gyermekjóléti szolgálat családsegítője, a család- és gyermekjóléti központ eszményesítője a szülő és a gyermek azon feladatait, amelyek a gyermek veszélyeztetettségének megszüntetéséhez szükségesek.

A 4.1.3. számú táblázat a veszélyeztetett és védelembé vett kiskorú gyermekek adatait mutatja be Debrecenben 2008 és 2016 között. A táblázat adatai összecsengenek a korábbi népességfogyatkozásra vonatkozó demográfiai adatsorokkal; a 18 év alattiak száma a népességen belül folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. A védelembé vett 18 év alattiak számában lassú és egyenletes növekedést figyelhetünk meg. Amíg 2008-ban 182 védelembé vett fiatal volt, addig 2016-ra a számuk 333 főre emelkedett. A megszüntetett esetek száma a védelembé vett kiskorúak között változatos, de inkább csökkenő képet mutat. A hiányos adatsorok között 2013-ban 90 megszüntetett esetet regisztráltak, ezek száma 2014-re 121-re nőtt, majd folyamatos csökkenés következett, 2016-ra az esetek száma 64. A társadalmi felelősségvállalás növekedésével, a társadalmi közeg érzékenyebbé válásával szerencsésen csökkennek az esetek, ám még mindig van mit tenni különösen azért, mert a veszélyeztetett kiskorú gyermekek száma ugyanakkor növekvő értéket mutat. 2008-ban 4532 ilyen helyzetű gyermek volt regisztrálva, 2012-re a számuk 5148-ra nőtt.

4.1.3. számú táblázat - Védelembé vett és veszélyeztetett kiskorú gyermekek száma

	18 év alattiak száma a népességben	Védelembé vett 18 év alattiak száma	Megszüntetett esetek száma a 18 év alatti védelembé vettek közül	Veszélyeztetett kiskorú gyermekek száma
2008	35996	182	n.a	4532
2009	35298	243	n.a	4793
2010	34618	282	n.a	5309
2011	34093	325	n.a	5180
2012	33613	347	n.a	5148
2013	33265	n.a	90	n.a
2014	33210	n.a	121	n.a
2015	33348	n.a	86	n.a
2016	33257	333	64	n.a

Forrás: TeIR, KSH Tstar, Helyi adatgyűjtés

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság megállapításának célja annak igazolása, hogy a gyermek szociális helyzete alapján jogosult ingyenes vagy kedvezményes intézményi gyermekétkeztetésnek és a szünidei gyermekétkeztetésnek, egyéb meghatározott természetbeni támogatásnak, kedvezményeknek az igénybevételére.

A 4.1.4. számú táblázat a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek számát mutatja be 2008 és 2017 között.

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek száma 2008 és 2017 között jelentős csökkenést mutat. Amíg 2008-ban 7335 gyermek részesült kedvezményben, addig 2017-re a számuk 3266 főre csökkent. Ez nem egy lineáris folyamat eredménye. 2010-ben 8527 főre emelkedett a kedvezményezetttek száma, és ezt követően vett csökkenő irányt a folyamat 2011-től 8198 fővel. A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők közül tartósan beteg, vagy fogyatékos gyermekek száma változó, de csökkenő mértékben jelenik meg. 2008-ban 95 gyermek volt, akiknek a száma 2010-re 155-re emelkedett, majd ezt az évet követően kezdett el folyamatosan csökkenni, 2017-re 87 gyermekre. A kiegészítő gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma 40 fő körül mozgott 2008 és 2013 között, majd ez az érték 2014-2017-ig nulla.

A rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma 2008 és 2013 között drasztikusan lecsökkent 2145 főről 135 főre, majd 2013. április 1-től ez a támogatási forma kikerült a gyermekvédelmi törvényből, így megszűnt, ahogyan a kiegészítő gyermekvédelmi támogatás is.

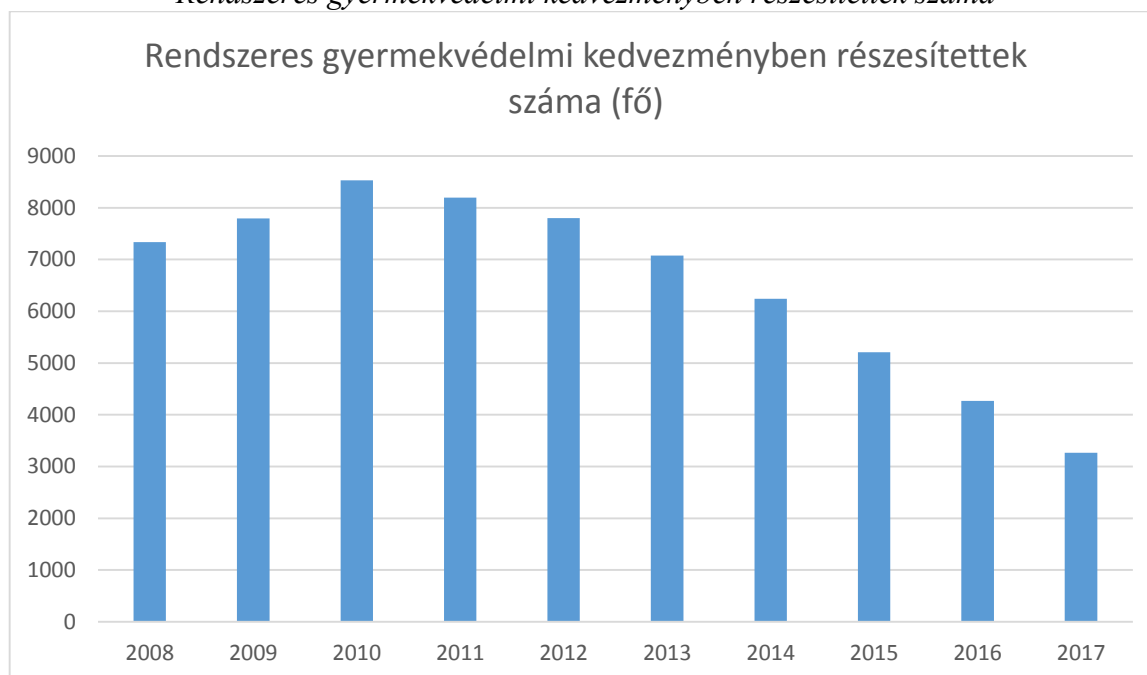
4.1.4. számú táblázat - Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek száma

	Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek száma	Ebből tartósan beteg fogyatékos gyermekek száma	Kiegészítő gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma	Rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesítettek száma
2008	7335	95	38	2145
2009	7793	131	37	3905
2010	8527	155	40	829
2011	8198	149	41	1254
2012	7799	136	42	139
2013	7077	134	39	135
2014	6241	122	0	*
2015	5205	108	0	*
2016	4270	96	0	*
2017	3266	87	0	*

Forrás: TeIR, KSH Tstar, Önkormányzati adatok

*A Gyvt.-ből kikerült, mint ellátási forma

Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek száma

A 4.1.5. számú táblázat a kedvezményes óvodai és iskolai juttatásokban részesülőket mutatja be 2009 és 2017 közötti időszakban.

Az ingyenes étkezésben részt vevő általános iskolások száma 2008 és 2016 között megközelítőleg 2300 és 3300 fő között mozgott.

Az 50%-os kedvezményes étkezésre jogosult 1-13. évfolyamosok 2011 és 2016 közötti időszakban növekvő számadatokat tapasztaltunk. 2011-ben 1681 gyermek étkezett féláron, addig 2016-ra 2192 főre növekedett a számuk.

Az ingyenes tankönyv-ellátásban részesülők száma 2015 és 2016 között központi intézkedés révén 409 gyermekkel csökkent, 5723 főről 5314 főre.

Az óvodai támogatásban részesülők száma 2009 és 2012 között 200 és 350 fő között mozgott.

A nyári étkeztetésben részesülő gyermekek száma 2009 és 2017 között közel 1000 fővel csökkent. 2009-ben 2110 gyermek kapott nyári étkezési ellátást, addig 2017-ben már csupán 1247 gyermeket érintett ez a lehetőség.

4.1.5. számú táblázat – Kedvezményes óvodai - iskolai juttatásokban részesülők száma, aránya

	Ingyenes étkezésben résztvevők száma iskola 1-8. évfolyam	50 százalékos mértékű kedvezményes étkezésre jogosultak száma 1-13. évfolyam	Ingyenes tankönyv-ellátásban részesülők száma	Óvodáztatási támogatásban részesülők száma	Nyári étkeztetésben részesülők száma
2009	2367	n.a	n.a	209	2110
2010	2917	n.a	n.a	347	1130
2011	3105	1681	n.a	221	837
2012	3285	1977	n.a	242	1097
2013	3071	2043	n.a	- *	1257
2014	2927	2309	n.a	-	1449
2015	2557	2183	5723	-	1097
2016	2384	2192	5314	-	507/1398**
2017	n.a	n.a	n.a	-	598/1247**

Forrás: TeIR, KSH Tstar, Önkormányzati adatok

*Megszűnt ellátási forma

**2016. január 1-jén lépett hatályba a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény módosítása, amely alapján önálló gyermekvédelmi természetbeni ellátásként került meghatározásra a szünidei gyermekétkeztetés, és új ellátásként a települési önkormányzat jegyzője által kötelezően biztosítandó feladat. Az étkezésre a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű kiskorú gyermekek jogosultak. Bölcsődei vagy óvodai nevelésben részesülő gyermekek részére az intézmény zárva tartásának időtartama alatt valamennyi munkanapon, iskolás gyermekek részére a tavaszi, őszi, téli szünet időtartamára eső valamennyi munkanapon, nyári szünetben pedig legalább 43 munkanapon köteles a jegyző megszervezni és biztosítani a szünidei gyermekétkeztetést. (az első szám csak a nyári étkező létszámot jelenti a második az összes szünetre vonatkozó létszámadat)

4.2. Szegregált, teleszerű lakókörnyezetben élő gyermekek helyzete, esélyegyenlősége

Debrecen szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett településrészének a bemutatását a 3.5. fejezet tartalmazza.

A szegregáció együtt jár az életminőséget alapvetően meghatározó feltételek színvonalának leromlásával. A szegénység kiterjedése és mélyülése túlnyomóan a roma családokat érinti.

Számos kutatás igazolja, hogy a gyermekek jövőbeni esélyeit döntően meghatározza az, hogy milyen minőségű oktatásban részesülnek. A szegregált, telepszerű lakókörnyezetben élő roma és mélyszegénységben élő fiataloknak azonban számos, a tanulást akadályozó tényezővel kell szembesülniük: egészségi állapotuk rosszabb az átlagosnál, nem jutnak hozzá a készségeik fejlődéséhez fontos erőforrásokhoz, iskolai pályafutásuk során pedig kiszorulnak a megfelelő oktatási színvonalat nyújtó iskolákból. A szegregált osztályokban és iskolákban oktatott gyermekek többnyire gyengébb színvonalú oktatásban részesülnek. Az iskolaépületek rosszabb állapotúak, az iskola felszereltsége, eszközállománya is szerényebb.

A sikeres iskolai előmenetel elképzelhetetlen óvodai nevelés nélkül. Az óvodai szocializáció során a gyermekek olyan készségeket, képességeket sajátítanak el, ami nélkülözhetetlen az iskolai fejlődéshez. Törvény írja elő a három éves gyermekek legalább napi négy órai óvodai foglalkoztatását, a gyakorlatban ez gyakran nem valósul meg. Az óvodába nem járó gyermekek jelentős része azután speciális iskolában kezdi és folytatja iskolai tanulmányait.

Egyetlen célunk lehet, hogy ezeknek a fiataloknak ugyanolyan esélyeket biztosítsunk az oktatás, az egészségügy, a munkavállalás és a lakhatási körülmények tekintetében.¹³

A KSH 2011. évi népszámlálási adatai alapján Debrecenben a Nagysándortelep északi részénél jelölhetők ki olyan területek, amely a szegregációs mutató értéke alapján megfelel a tényleges szegregátum és a szegregációval veszélyeztetett terület feltételeinek. Az Integrált Területfejlesztési Stratégia megalapozó vizsgálatának megállapításai szerint a KSH által megjelölt szegregátumot és szegregációval veszélyeztetett területet a Nagysándorteleppel és Vulkán teleppel együtt kell leromlott városi területek rehabilitációját szolgáló akcióterületként kezelni, mivel csak így biztosítható a hatékony beavatkozások megvalósítása.¹⁴

A település egészére vonatkozóan az önkormányzat egyrészt azzal próbál gátat szabni a szegregációs folyamatok terjedésének és erősödésének, hogy fokozott figyelmet fordít arra, hogy a Debrecenben tervezett fejlesztések és beruházások megvalósítása ne erősítse a szegregációt. Másrészt a hátrányos helyzetűek felzárkóztatására, társadalmi bevonására egy adott helyen szervezett programok elérhetőségét nem csak az ott lakók részére teszi elérhetővé, hanem megpróbálja bevonni abba az egyéb településrészekben élő hátrányos helyzetű lakosságot is, ahol nincs lehetőség ilyen rendezvények szervezésére. A bevonásban a városban tevékenykedő szociális, gyermekvédelmi és családsegítő intézmények mellett a civil szervezetek is segítséget nyújtanak. Az alacsonyabb státuszú népesség kialakult térbeli koncentrációja Debrecenben elsősorban a múltban lejátszódott spontán folyamatok eredménye, jelenleg érvényesülő területi szegregáció irányába mutató erőteljes hatások nem ismertek.

4.3. A hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű, valamint fogyatékkal élő gyermekek szolgáltatásokhoz való hozzáférése

¹³ Ladányi János – Szelényi Iván (1999): Szuburbanizáció és gettósodás. In: Glatz Ferenc. (szerk.): A cigányok Magyarországon. MTA, Budapest, 185–206. p. és

Emberi Erőforrások Minisztériuma (2015): A 2014-2020 közötti időszakra vonatkozó, A TELEPSZERŰ LAKHATÁS KEZELÉSÉT megalapozó szakpolitikai stratégia. Bp., EMMI

¹⁴ Euro-Régió Ház Közhasznú Nonprofit Kft. és INNOVA Észak-alföld Regionális Fejlesztési és Innovációs Ügynökség Nonprofit Kft. (2014): Debrecen Megyei Jogú Város Integrált Településfejlesztési stratégiája 2014-2020. In: <https://www.debrecen.hu/assets/media/file/hu/4822/debrecenmjv-its-strategia-2017.pdf> letöltve: 2018. május

A Gyvt. rendelkezése alapján hátrányos helyzetű az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az alábbi körülmények közül egy fennáll:

a) a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony iskolai végzettsége, ha a gyermeket együtt nevelő mindkét szülőről, a gyermeket egyedül nevelő szülőről vagy a családbafogadó gyámról - önkéntes nyilatkozata alapján - megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik,

b) a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony foglalkoztatottsága, ha a gyermeket nevelő szülők bármelyikéről vagy a családbafogadó gyámról megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor az aktív korúak ellátására jogosult vagy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontját megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskeresőként nyilvántartott személy,

c) a gyermek elégtelen lakókörnyezete, illetve lakáskörülményei, ha megállapítható, hogy a gyermek a településre vonatkozó integrált településfejlesztési stratégiában szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben vagy félkomfortos, komfort nélküli vagy szükséglakásban, illetve olyan lakáskörülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéséhez szükséges feltételek.

Halmazottan hátrányos helyzetű

a) az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az (1) bekezdés a)-c) pontjaiban meghatározott körülmények közül legalább kettő fennáll,

b) a nevelésbe vett gyermek,

c) az utógondozói ellátásban részesülő és tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt.

A területi védőnői ellátásról szóló 49/2004. (V. 21.) ESzCsM rendelet 3. § bekezdése szerint a védőnő feladata a növekedés, a várandós anyák gondozása, a gyermekágyas időszakban a segítségnyújtás és tanácsadás az egészségi állapottal, az életmóddal, a szoptatással, valamint a családtervezéssel kapcsolatos egyéb feladatok. A gyermekekkel kapcsolatban az újszülött kortól a tanulói jogviszony megkezdéséig a gyermekek gondozása, az óvodában a védőnői feladatok, az oktatási intézményben a tanulók ellátása a külön jogszabályban foglaltak szerint, az oktatási intézménybe nem járó otthon gondozott tanköteles korú gyermek gondozása, családgondozás, az egyéni és közösségi egészségfejlesztési, az egészségvédelmi programok tervezésében, szervezésében és megvalósításában részvétel. A szerteágazó, sokrétű tevékenység miatt is fontos a településen megfelelő létszámú védőnő foglalkoztatása.

A 4.3.1. számú táblázat a védőnői álláshelyek számát mutatja 2008 és 2016 közötti időszakban. Debrecenben az összes védőnői státusz a vizsgált időszakban 100 fő körüli értékben mozgott. 2008 és 2011 között 108 fő volt, ezt követően 2012-ben 102 főre csökkent, majd 99 és 100 fő között váltakozott a további vizsgált időszakban. Az összes védőnői helyből önkormányzati alapellátási tevékenység keretében területi védőnői álláshelyek száma 2008 és 2011 között 69 fő volt, majd ez 2012 és 2016 között 62 főre csökkent. A területi védőnői körzetek számának csökkenését a gyermekkorú lakosságszám csökkenése okozta.

4.3.1. számú táblázat – Védőnői álláshelyek száma

	Védőnői álláshelyek száma	
	Összes	Ebből önkormányzati egészségügyi alapellátási tevékenység keretében területi védőnői álláshelyek száma
2008	108	69
2009	108	69
2010	106	69

2011	108	69
2012	102	62
2013	99	62
2014	100	62
2015	99	62
2016	100	62

TeIR adatbázisa és önkormányzati adatok alapján

Az egy védőnőre jutó gyermekek száma közel 30 fővel emelkedett 2008 és 2016 között. 2008-ban 192 gondozott gyermek tartozott egy védőnőhöz, 2016-ban 218. Az egy védőnőre jutó várandós nők száma kisebb eltérésekkel 15 főnyi átlagos értéket mutat a vizsgált időszakban. Összességében az egy védőnőre jutó összes gondozott száma növekedett, mivel a gyermeklétszám csökkenése miatt az egészségügyi szolgáltató csökkentette a területi védőnői körzetek számát finanszírozási okokból. Ennek következtében növekedett a védőnői körzetekben a gondozottak létszáma 2008 főről 233 főre.

4.3.2. számú táblázat – Védőnői feladatellátások számokban

	Önkormányzati egészségügyi alapellátási tevékenység keretében területi védőnői feladatot ellátók száma	Egy védőnőre jutó gyermekek száma	Egy védőnőre jutó várandós nők száma	Egy védőnőre jutó összes gondozott száma
2008	69	192	15	207
2009	69	198	14	212
2010	69	201	15	216
2011	69	202	12	214
2012	62	213	14	227
2013	62	210	14	224
2014	62	207	14	221
2015	62	215	17	232
2016	62	218	15	233

Önkormányzati adatok alapján

A gyermeklétszám változása az iskolavédőnői álláshelyekre is hatással van: 2008 és 2016 között 34-ről 30-ra csökkent, s az egy védőnőre jutó iskolás gyermekek száma is kevesebb lett. 2008-ban 1044 iskolás gyermek iskola-egészségügyi ellátását végezte egy védőnő, 2016-ban 1012 főét. Ez az érték 2009 és 2012 között növekedett, majd 2013-tól ismét csökkenő tendenciát mutat.

4.3.3. számú táblázat – Iskolavédőnői feladatok ellátása

	Iskolavédőnői álláshelyek száma	Egy védőnőre jutó iskolás gyermekek száma*
2008	34	1044
2009	32	1072
2010	32	1060
2011	30	1050
2012	30	1051
2013	30	1036
2014	30	1037
2015	30	1016
2016	30	1012

Önkormányzati adatok alapján

*az otthon gondozott, 0 -7 éves korcsoportba tartozó gyermekek körére vonatkoztatva

A 4.3.4. számú táblázat a háziiorvosi, házi gyermekorvosi ellátás betegforgalmi adataira (esetszám) vonatkozó adatokat tartalmazza 2008 és 2016 között. A megyeszékhely pozíciónak köszönhetően betöltetlen háziiorvosi praxisok nem jelennek meg a vizsgált időszakban. A háziiorvosok által ellátott esetek száma enyhe emelkedést mutat, de 900.000 eset körül mozog. 2008-ban 855.798 volt az ellátott esetek száma, 2016-ra ez a szám 910.848-ra emelkedett. A legmagasabb szám 2009-ben volt, akkor 939.694 esetet láttak el a háziiorvosok. A házi gyermekorvosok által ellátott esetek száma a vizsgált időszakban 250.000 és 280.000 között mozgott. 2008-ban 270.115 esetet regisztráltak, 2016-ban 265.229-et. A legmagasabb ellátott gyermek esetszám a felnőttekéhez hasonlóan 2009-ben volt: 286.103. Az összes háziiorvosi esetek száma szintén növekedett. 2008-ban 1.125.915 esetet láttak el a településen, 2016-ban már 1.176.077 esetet.

4.3.4. számú táblázat – Házi gyermekorvosi ellátás jellemzői

	Betöltetlen felnőtt háziiorvosi praxis/ok száma	Háziiorvos által ellátott esetek száma	Házi gyermekorvos által ellátott esetek száma	Háziiorvos és házi gyermekorvos által ellátott esetek száma összesen
2008	0	855798	270115	1125913
2009	0	939694	286103	1225797
2010	0	907076	285801	1192877
2011	0	910566	270081	1180647
2012	0	914511	254999	1169510
2013	0	900194	259041	1159235
2014	0	915910	255376	1171286
2015	0	917484	251889	1169373
2016	0	910848	265229	1176077

Forrás: TeIR, KSH Tstar, önkormányzati adatgyűjtés

A háziiorvos és a házi gyermekorvos által ellátott esetek számát bemutató diagramon jól elkülönülnek a felnőtt- és gyermekesetek közötti nagyságrendbeli különbségek, amelyek a felnőtt korú és gyermek lakosság számában megjelenő különbségekben gyökereznek.

Háziiorvos és házi gyermekorvos által ellátott esetek száma

A bölcsődei ellátás szabályait a Gyvt. rendelkezései tartalmazzák. A bölcsődei ellátás keretében húsz hetes kortól - ha a törvény kivételt nem tesz - a három éven aluli gyermekek napközbeni ellátását, nevelését, gondozását kell biztosítani. Bölcsődei ellátást a bölcsőde, a mini bölcsőde,

a munkahelyi bölcsőde és a családi bölcsőde biztosíthat. Bölcsődei ellátás keretében a sajátos nevelési igényű gyermek, valamint a korai fejlesztésre és gondozásra jogosult gyermek nevelése és gondozása is végezhető.

Amennyiben a gyermek harmadik életévét betöltötte, de testi vagy értelmi fejlettségi szintje alapján még nem érett az óvodai nevelésre, és óvodai jelentkezését az orvos nem javasolja, bölcsődei ellátás keretében gondozható, nevelhető a gyermek negyedik életévének betöltését követő augusztus 31-éig.

Szintén a Gyvt. írja elő, hogy a bölcsődei felvétel során előnyben kell részesíteni – ha a gyermek szülője, más törvényes képviselője a felvételi kérelem benyújtását követő 30 napon belül igazolja, hogy munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban áll – a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermeket, a három vagy több gyermeket nevelő családban élő gyermeket, az egyedülálló szülő által nevelt gyermeket, és a védelemben vett gyermeket.

A 4.3.5. számú táblázat a bölcsődék és a beiratkozott gyermekek számára vonatkozó adatokat tartalmazza 2008 és 2016 között. 2008 és 2016 között a bölcsődék száma a településen kettővel csökkent 15-ről 13-ra. A bölcsődékbe beiratkozott gyermekek száma minimálisan csökkent az időszakban, 1078 főről 1011 főre csökkent. Volt egy növekedési szakasz 2010-ig, amikor 1134 gyermek volt bölcsődei gondozásban, majd 2011-től csökkent a gondozottak száma.

Az összes bölcsődei férőhelyek száma 2008 és 2011 között növekedett, majd 2012 és 2016 között enyhe csökkenést mutatott. Ugyanakkor a 2016-os 1104 férőhely meghaladja a 2008-as 903 férőhely számot.

Az önkormányzati fenntartású bölcsődei férőhelyek száma az összeshez képest valamelyes csökkent. 2008-ban 834 önkormányzati fenntartású férőhely volt, 69-el kevesebb az összes férőhely számától. 2016-ban 1052, ez 52 férőhellyel kevesebb, mint az összesített férőhelyek száma.

4.3.5. számú táblázat - Bölcsődék és bölcsődébe beiratott gyermekek száma

	Bölcsődék száma		Bölcsődébe beírt gyermekek száma	Működő bölcsődei férőhelyek száma	
	Összes	Ebből önkormányzati fenntartású		Összes	Ebből önkormányzati fenntartású
2008	15	13	1078	903	834
2009	15	13	1082	903	834
2010	15	13	1134	1094	1025
2011	15	13	1097	1101	1014
2012	13	12	1088	1067	1015
2013	13	12	1008	1024	972
2014	13	12	1015	1024	972
2015	13	12	1010	1024	972
2016	13	12	1011	1104	1052

Forrás: TeIR, KSH Tstar, helyi adatgyűjtés

Debrecen városában a DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye 12 tagintézményének meghatározó szerepe van a kisgyermek napközbeni ellátásában. A 2017. évben kialakult 1164 férőhelyszám a debreceni napközbeni ellátás döntő hányada. Klasszikus bölcsődei

szolgáltatás keretében a Debreceni Egyetem fenntartásában működő bölcsőde végzi még a bölcsődés korú gyermekek ellátását 52 férőhelyen.

A Kormány a TOP-6.2.1-15 Családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése pályázati felhívással célul tűzte ki kisgyermekes szülők munkaerőpiacra történő visszatérésének elősegítését a gyermekellátási szolgáltatások fejlesztése által. Az Európai Bizottság ország-specifikus ajánlásaival összhangban Magyarország továbbfejleszti a kisgyermekek számára a napközbeni elhelyezést biztosító intézmények befogadóképességét és az általuk nyújtott szolgáltatások minőségét a nők munkaerő-piaci részvételének elősegítése érdekében. A cél, hogy a TOP 6.2.1.intézkedés eredményindikátora révén „a 25-40 éves női népességben belül a foglalkoztatásban lévő nők aránya” 68,7%-ról 2023-ra 70%-ra növekedjen.

A fenti célkitűzésekhez kapcsolódva a DMJV Önkormányzata az Intézmény valamennyi tagintézményének vonatkozásában megkezdte a fejlesztések megvalósulásához szükséges pályázatelőkészítői és az egyes mérföldkövek megvalósulásához vezető megalapozó munkát:

- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézmény Faraktár utcai Tagintézménye és Görgey Utcai Tagintézménye eszközök állományának fejlesztése TOP-6.2.1-15-DE1-2016-00017,
- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Karácsony György Utcai Tagintézmény felújítása és eszközállományának fejlesztése TOP-6.2.1-15-DE1-2016-00012,
- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézmény Ősz Utcai Tagintézménye felújítása és eszközök állományának fejlesztése TOP-6.2.1-15-DE1-2016-00010,
- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézmény Gáborjáni Szabó Kálmán Utcai Tagintézménye felújítása és eszközök állományának fejlesztése TOP-6.2.1-15-DE1-2016-00011.

A második körös TOP 6.2.1-16 pályázatokhoz kapcsolódó előkészítő munkák

- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Károlyi Mihály Utcai Tagintézmény felújítása és eszközállományának fejlesztése TOP-6.2.1-16-DEI-2017-00002
- Új bölcsőde építése a Postakert városrészen TOP-6.2.1-16-DEI-2017-00005
- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye eszközbeszerzés (Varga, Áchim, Honvéd, Margit, Angyalföld) TOP-6.2.1-16
- „Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése” című TOP-6.5.1-16 kódszámú pályázatok esetében a cél az önkormányzati tulajdonú épületek energetikai korszerűsítése, napkollektoros vagy napelemes rendszer kiépítése, melyben jelenleg kedvezményezettként a Honvéd Utcai Tagintézmény és a Görgey Utcai Tagintézmény szerepel.

Sajátos nevelési igényű gyermekek integrált formában történő ellátása két tagintézményben a Gáborjáni Szabó Kálmán Utcai Tagintézmény, illetve a Görgey Utcai Tagintézményben valósul meg. Az intézményekben a rendelkezésre álló tárgyi feltételek (fejlesztőszobák) teszik lehetővé a korai fejlesztést. A 0-6 éves veleszületett vagy szerzett fogyatékossággal élő vagy fejlődésükben nagymértékben visszamaradott gyermekek speciális csoportban történő gondozása, korai fejlesztése pedig a Honvéd Utcai Tagintézményében történik, ahol a gyermekek zene, illetve állat asszisztált terápiás foglalkozásokon is részt vesznek.

A sajátos nevelési igényű gyermekek száma éves szinten 20-30 fő körül mozog. Éves szinten további 10-20 főre tehető, azon gyermekek a száma, akik „spontánul integrálódnak”, bár fejlődésüket nagyban előmozdítaná, ha korai fejlesztésben részesülnének. A szülők ezekben az esetben a szakértői bizottságnál még nem jártak gyermekükkel, így egyelőre nincs a gyermeknek SNI státusza, és a gyógypedagógus sem segíti a bölcsődei gondozást. Az integráció rendkívül fontos szubjektív tényezői maguk a szülők, hogy elfogadják gyermekük másságát, a segíteni akarást, s ne hárítsák a problémát. A korai fejlesztés és intervenció fontossága

érdekében szükséges a több ágazatot (gyermekvédelem, gyermekjóléti alapellátás, egészségügyi szolgáltatók) is összefogó korszerű felvilágosító munkára.

Családi napközik – ilyen elnevezéssel – 2016. december 31-ig működtek. A családi napközi a gyermekjóléti alapellátás része volt, egy olyan szolgáltató tevékenység, ami családias környezetben, kis létszámmal biztosította a gyermekek napközbeni ellátását. Ez a rendszer a lakókörnyezetben bármilyen kisszámú igény kielégítésére alkalmas volt, valamint igazodott a szülők időbeosztásához is. Jellemző a családias légkör és a kisebb csoportlétszám jellemezte. Tekintettel arra, hogy kis létszámú gyermekcsoportok alakultak meg, jó esélyt teremtett az egyes gyermek fejlettségét, egyéni szükségleteit figyelembe vevő felügyeletre, gondozásra. Emellett az anyák számára is kedvező volt akkor tudnak visszamenni dolgozni, amikor azt nekik felajánlották, és az nem függött a napközbeni ellátás hiányától. Ezáltal javultak a nők munkavállalási esélyei is.

2017. január 1-től jogszabálymódosítás miatt a családi napközik átalakultak, új megnevezésük családi bölcsőde lett, célját tekintve azonban nem változtak. A családi bölcsőde olyan bölcsődei ellátást nyújtó szolgáltatás, amelyet a szolgáltatás nyújtója a saját otthonában vagy más e célra kialakított helyiségben biztosít. A családi bölcsődében a saját, napközbeni ellátást máshol igénybe nem vevő gyermeket is beszámítva - legfeljebb öt gyermek nevelhető, gondozható.

2017. január 1. napjától vehető igénybe a napközbeni gyermekfelügyelet, melynek keretében – nem nevelési-oktatási céllal – a szolgáltatás nyújtója az életkornak megfelelő napközbeni ellátást biztosít a bölcsődei ellátásban, óvodai nevelésben nem részesülő gyermek számára, a kötelező óvodai nevelésben való részvétel alól felmentett gyermek számára, az óvodai nevelésben részesülő gyermek számára a kötelező óvodai nevelésben való részvételének idején kívül, a magántanuló számára. Megoldást jelent továbbá az iskolai oktatásban részesülő tanuló számára a kötelező tanórai és egyéb foglalkozásokon való részvételének idején kívül, valamint a tanítási szünetekben, és az általános iskolában a tizenhat óra előtt megszervezett egyéb foglalkozás alól felmentett gyermek számára.

A napközbeni gyermekfelügyelet keretében a sajátos nevelési igényű gyermekek, valamint a korai fejlesztésre és gondozásra jogosult gyermekek számára szükségleteikhez igazodó ellátást kell nyújtani.

A 4.3.6. számú táblázat a családi napköziben engedélyezett férőhelyek számának alakulását mutatja be. A családi napközik száma 2011 és 2016 között több mint kétszeresére növekedett 15-ről 38-ra. A családi napközis férőhelyeknek a száma ugrásszerűen a többszörösére növekedett 2009 és 2016 között, a kezdő 21-ről 262-re. A családi napköziben gondozott gyermekek száma is jelentős növekedést mutat: 2010-ben 35 családi napközibe íratott gyermek volt, 2016-ban 234. Az alternatív kisgyermek nevelési formák és a bölcsődei férőhelyek szükségessége támogatja a családi napközik ugrásszerű növekedését.

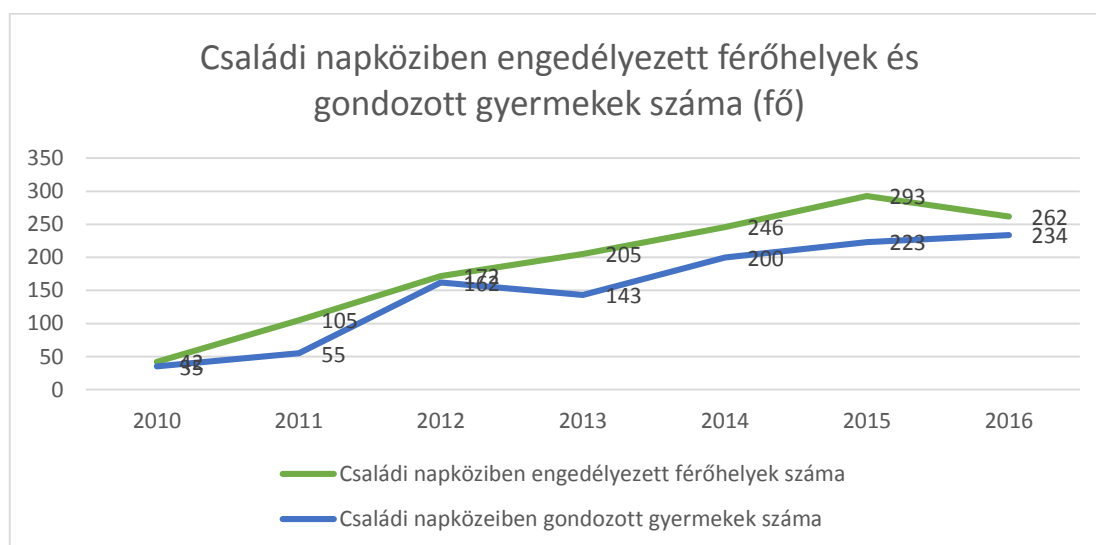
4.3.6. számú táblázat - Családi napköziben engedélyezett férőhelyek száma

	Családi napközik száma	Családi napköziben engedélyezett férőhelyek száma	Családi napköziben gondozott gyermekek száma
2009	n.a.	21	n.a.
2010	n.a.	42	35
2011	15	105	55
2012	25	172	162

2013	27	205	143
2014	33	246	200
2015	38	293	223
2016	38	262	234

Forrás: TeIR, KSH Tstar, Intézményi adatok

A családi napköziben engedélyezett férőhelyek száma, valamint az itt gondozott gyermekek számát bemutató diagram mutatja a családi napközik ugrásszerű növekedési folyamatát, a beiratkozott gyermekek tömeges számát. Ugyanakkor az a tendencia is megmutatkozik, hogy a családi napközik férőhelyeinek maximumát nem érték el a beiratkozott gyermekek. Ennek egyik oka lehet, hogy a családi napközi ellátás díja jóval meghaladja az állami bölcsődei térítési díjazást.

A 6/2015. (II.26.) önkormányzati rendelet szerint az Önkormányzata számos pénzbeli és természetbeni támogatás biztosításával kívánja enyhíteni a szociálisan rászoruló személyek, családok és háztartások terheit, valamint egyéb támogatásokat is nyújt. A gyermekek és családok részére meghatározó a lakásfenntartási és adócsökkentési támogatás, de rendkívüli települési támogatásként időszaki pénzbeli támogatásban, gyógyszer-támogatásban, kelengyetámogatásban és iskolakezdési támogatásban is részesülhetnek. Az egyéb támogatások között őket segíti a Debrecen Város napján született gyermek édesanyja részére adott támogatás, valamint a hármas vagy többes ikrek nevelési támogatása.

4.4. A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek/tanulók, valamint fogyatékkal élő gyerekek közoktatási lehetőségei és esélyegyenlősége

A 4.4.1. számú táblázat a településen zajló óvodai nevelési folyamatokat mutatja be 2008 és 2016 között. A táblázat adatai még részletesebben mutatják a demográfiai blokkban bemutatott települési öregedési folyamatot. Mind a 3-6 éves korú gyermekek száma, mind a 6 éves gyermekek száma lassú csökkenést mutat. Az óvodai csoportok száma 2008-ban és 2016-ban is 304, a köztes időszakban enyhén emelkedett 2015-ben 311-ig, majd visszacsökkent 304-re.

Az óvodába beíratott gyermekek száma csökkent kis mértékben, 2008-ban 6735 gyermek, 2016-ban már 6571 gyermek volt óvodás. A legmagasabb beiratkozott gyermekszám 2011-ben volt 7126 fővel. Az óvodai feladat ellátási helyek száma 58-ról 60-ra emelkedett a vizsgált időintervallumban, az óvodai gyógypedagógiai csoportok száma pedig 5-ről 7-re.

4.4.1. számú táblázat - Óvodai nevelés adatai

	3-6 éves korú gyermekek száma	6 éves gyermekek száma	Óvodai gyermek-csoportok száma	Óvodai férőhelyek száma	Óvodai feladat-ellátási helyek száma	Óvodába beírt gyermekek száma	Óvodai gyógypedagógiai csoportok száma
2008	5535	n.a.	304	7271	58	6735	5
2009	5686	n.a.	302	7355	57	6809	5
2010	5882	n.a.	304	7565	57	7008	5
2011	5853	n.a.	304	8433	58	7126	6
2012	5821	1949	305	8455	58	7103	6
2013	5599	2010	307	8508	60	6891	6
2014	5470	1930	309	8449	61	6709	7
2015	5372	1884	311	8432	61	6707	7
2016	5390	1752	304	7905	60	6571	7

A 4.4.2. számú táblázat az általános iskolai tanulói létszámokat mutatja be a 2010/2011-es, illetve a 2016/2017-es tanévek szerinti bontásban. Az általános iskola alsó tagozaton tanulók száma növekedést mutat. A 2010/2011-es tanévben 7811 alsó tagozatos gyermek volt a településen, a 2016/2017-es tanévben 334 gyermekkel több; 8145 fő. A 2014/2015-ös tanévben volt a legmagasabb a számuk 8205 fővel.

A felső tagozatos diákok száma ezzel szemben enyhén csökkent a vizsgált időszakban. A 2010/2011-es tanévben 7352 gyermek volt felső tagozaton, a 2016/2017-es tanévre a számuk 315 fővel csökkent, 7037 főre. A legalacsonyabb felső tagozatos létszám a 2015/2016-os tanévben volt tapasztalható, ekkor 6990 beiratkozott diák volt.

Figyelembe véve az alsó tagozatos létszám növekedést és a felső tagozatos létszám csökkenést az általános iskolai tanulók összlétszáma nem változott jelentősen a vizsgált időszakban a településen. A 2010/2011-es tanévben 15.163 diák volt, a 2016/2017-es tanévben pedig 15.182 diák volt, aki általános iskolai tanulmányokat folytatott.

A napközis tanulók száma az általános iskolai tanulók összlétszámához viszonyítva a 2010/2011-es tanévben 55,6%-ról, a 2016/2017-es tanévre 63,8%-ra nőtt. Miután elsősorban az alsó tagozatos tanulók veszik igénybe a napközis ellátást, nyilván az ő létszám növekedésük az összes általános iskolai tanuló létszámhoz viszonyítva arány növekedést jelent a napközis tanulókra vonatkozóan is.

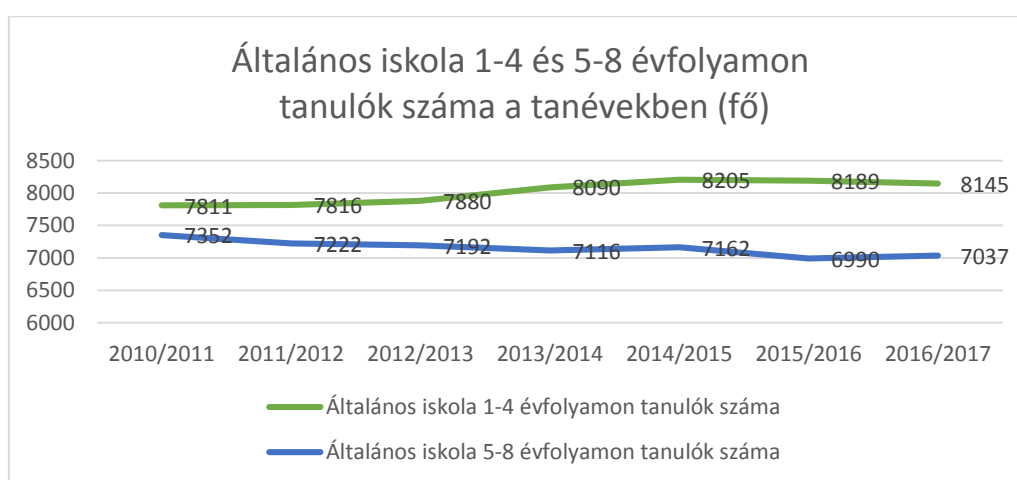
4.4.2. számú táblázat - Általános iskolában tanuló száma

	Általános iskola 1-4 évfolyamon tanulók száma	Általános iskola 5-8 évfolyamon tanulók száma	általános iskolások száma	napközis tanulók száma	
	fő	fő	fő	fő	%
2010/2011	7811	7352	15163	8436	55,6%

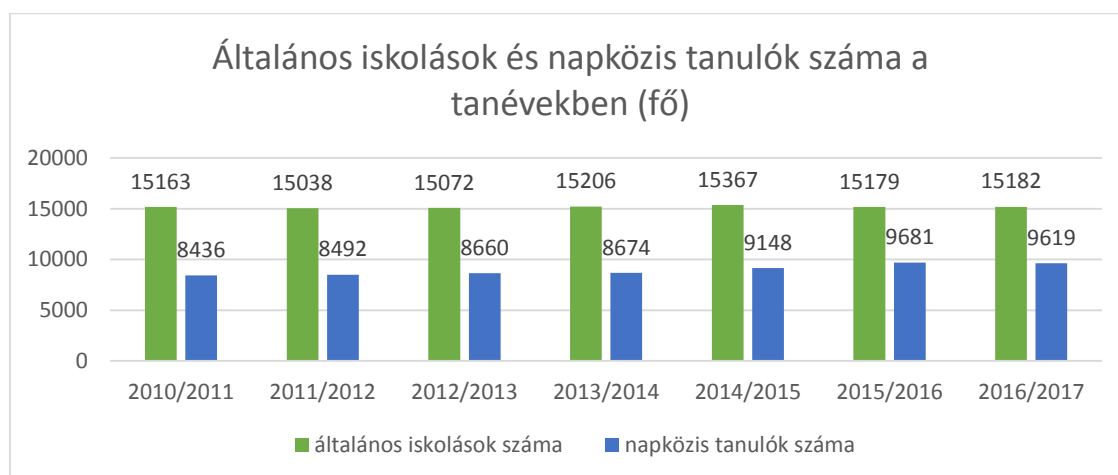
2011/2012	7816	7222	15038	8492	56,5%
2012/2013	7880	7192	15072	8660	57,5%
2013/2014	8090	7116	15206	8674	57,0%
2014/2015	8205	7162	15367	9148	59,5%
2015/2016	8189	6990	15179	9681	63,8%
2016/2017	8145	7037	15182	9619	63,4%

Forrás: TeIR, KSH Tstar

Az általános iskolai alsó és felső tagozaton tanulók létszámát bemutató diagram a 2010/2011-es illetve a 2016/2017-es tanévek közötti időszakra vonatkozóan mutatja a diákok létszámának változásait. Látható, hogy az alsó és felső tagozatos diákok közötti létszámbeli különbségek ollószerűen nyílnak, az évek múlásával az értékek távolodnak egymástól.

Az általános iskolai tanulói összlétszámot és a napközis tanulók számát összevető diagramon jól láthatóan elkülönülnek az aránybéli különbségek, amelyek kevéssel meghaladják az 50%-ot a 2010/2011-es tanévben, majd a 2016/2017-es tanévre megközelítik a 70%-ot.

A 4.4.3. számú táblázat az általános iskolai osztályokat veti össze a gyógypedagógiai oktatásban részesülő osztályokkal a 2012/2013-as tanév kezdetével három tanéven keresztül a

2014/2015-ös tanévvel bezárólag. Az alsó tagozatos osztályok száma 213-ról 2017-re emelkedett 2012 és 2015 közötti tanítási időszakokban. Ezzel szemben a felső tagozatos osztályok száma 217-ről 208-ra csökkent. Ez a két érték követi az előzőekben vázolt csökkenést a felső tagozatos diákok számában, valamint az alsó tagozatosok számának növekedésében. Az összes osztály száma a vizsgált időszakban enyhén csökkent 430-ról 425-re.

A gyógypedagógiai oktatásban részesülő osztályok száma kevéssel 10% fölötti az összes osztálylétszámhoz képest. Összesen 53-ról 59-re emelkedett a számuk 3 év alatti időszakban. Ehhez kapcsolódóan az alsó tagozatos osztályok száma 26-ről 29-re nőtt, a felső tagozatos osztályoké 27-ről 30-ra.

Az általános iskolai gyógypedagógiai feladatellátási helyek száma 36-ról 48-ra nőtt a 2012/2013-as és a 2014/2015-ös tanévek között.

4.4.3. számú táblázat - Általános iskolák adatai

	általános iskolai osztályok száma			általános iskolai osztályok száma a gyógypedagógiai oktatásban			általános iskolai feladat- ellátási helyek száma
	1-4 évfolyamon	5-8 évfolyamon	összesen	1-4 évfolyamon	5-8 évfolyamon	összesen	db
2012/2013	213	217	430	26	27	53	36
2013/2014	217	215	432	26	23	49	47
2014/2015	217	208	425	29	30	59	48

Forrás: TeIR, KSH Tstar

A településen található összes általános iskolai osztály számát veti össze a következő diagram a gyógypedagógiai oktatásba bevont általános iskolai osztályok diákjainak számával a 2010/2011-es tanév, valamint a 2016/2017-es tanév közötti időszakban. Látványos aránybeli különbségek nem jelennek meg az összehasonlításban. Egyrészt a gyógypedagógiával működő általános iskolai osztályok diákjainak száma a bemutatott időszakban 664-ről 652-re csökkent. A legalacsonyabb érték a 2012/2013-as tanévben volt 644 fővel. Az összes általános iskolai tanuló létszámhoz képest nagyjából 5%-nyi arányban vannak jelen a gyógypedagógiai általános iskolai tanulók.

A 4.4.4. számú táblázat a nappali rendszerű oktatásban az általános iskolai tanulmányaikat eredményesen befejezettek láthatjuk a 2010 és 2017-es tanévek közötti időszakban. 99%-ot meghaladó minden tanévben a sikeresen végzettek aránya. A legjobb arányban a 2013/2014-es tanévben végeztek 99,65%-os arányban 1147 fővel, a legalacsonyabb a vizsgált tanévek között a 2010/2011-es év volt, 99,15%-al, ekkor 1280 diák ballagott el.

4.4.4. számú táblázat - A 8. évfolyamot eredményesen befejezettek a nappali oktatásban

Tanév	8. évfolyamot eredményesen befejezettek száma/aránya a nappali rendszerű oktatásban
	Fő/%
2010/2011	1280 fő / 99,15%
2011/2012	1182 fő / 99,49%
2012/2013	1136 fő / 99,21%
2013/2014	1147 fő / 99,65%
2015/2016	1198 fő / 99,5 %
2016/2017	1251 fő / 99,8 %

Forrás: TeIR, KSH Tstar, Önkormányzati és intézményfenntartói, tankerületi adatok

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Nkt.) a köznevelési rendszer kiemelt céljaként határozza meg a nevelés-oktatás eszközeivel a társadalmi leszakadás megakadályozását és a **tehetséggondozást**.¹⁵

A Debreceni Tankerületi Központ esetében a tehetség, képesség kibontakozását segítő tevékenységek változatosan jelennek meg az intézményeknél, például:

- differenciált oktatás és képességfejlesztés,
- csoportbontás (idegen nyelvekből, matematikából, informatikából, stb.)
- a nem kötelező (választható) tanórán tanulható tantárgyak tanulása,

¹⁵ A Debreceni Tankerületi Központ tájékoztatása szerint

- tehetséggondozó foglalkozások,
- szakkörök,
- versenyek (tanulmányi, kulturális, sport, vetélkedők),
- bemutatók, tárlatok,
- szabadidős foglalkozások (önképzőkör, érdeklődési kör, stb.),
- az iskolai könyvtár, valamint az iskola más létesítményeinek, eszközeinek egyéni vagy csoportos használata,
- a továbbtanulás segítése
- személyes, egyéni tanácsadás (tanulónak, szülőnek).

Az általános iskola, a közép fokú iskola köteles megszervezni a tanuló heti kötelező óraszámát és az osztályok engedélyezett heti időkeret különbözete terhére a tehetség kibontakoztatására, a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatására, a beilleszkedési, tanulási nehézség, magatartási rendellenességgel diagnosztizált tanulók számára, továbbá az első–negyedik évfolyamra járó tanulók eredményes felkészítésére szolgáló, differenciált fejlesztést biztosító egy–háromfős foglalkozásokat. Tehetséggondozásra és felzárkóztatásra osztályonként legalább további heti egy-egy óra biztosított az osztályok jogszabályban meghatározott időkerete felett. Az intézmények esetében a heti két óra a tantárgyfelosztáson feltüntetésre kerül, ez minden intézményben biztosított a Tankerületi Központ esetén.

A Debreceni Tankerületi Központ intézményeinek pedagógiai programjai tartalmazzák a jogszabály által kötelezően előírt tartalmi elemeket, így a gyermekek, tanulók esélyegyenlőségét szolgáló intézkedéseket is.

Az intézményekben betartják az Ebktv. rendelkezéseit. A tanulók fejlesztése egyéni fejlesztési tervek alapján, a szakértői véleményekben meghatározottak szerint történik. Az iskolai programok, foglalkozások valamennyi tanuló számára elérhetőek. Hátrányos megkülönböztetés diákjainkat semmilyen téren nem érheti.

A sajátos nevelési igényű és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulók iskolai ellátása

Az intézmények dokumentumaiban (pedagógiai program, helyi tanterv, tanmenetek, óravázlatok) megfogalmazásra kerülnek a sajátos nevelési igényű tanulóknak vonatkozó kitételek. Az SNI-s tanulók jogainak érvényesítése érdekében csak olyan nevelési- oktatási intézményben folytathatják tanulmányaikat, amelynek szakmai alapidokumentumában alapfeladatként szerepel az adott SNI típus ellátása és a megyei szakértői bizottság kijelölte azt számára. Az SNI-s diákok fejlesztését az utazó gyógypedagógusi hálózat szakemberei, az intézményben dolgozó gyógypedagógusok látják el, a szakértői véleményben meghatározottak szerint. Általánosságban elmondható, hogy magas a beilleszkedési-tanulási- magatartási nehézségekkel küzdő tanulók száma, a számukra előírt fejlesztést egyéni fejlesztési terv alapján az intézmény fejlesztőpedagógusa végzi.

A pedagógiai diagnózisban szereplő javaslatokat és a gyógypedagógus iránymutatásait, javaslatait beépítik a pedagógiai folyamatokba és figyelembe veszik a minősítés, értékelés során.

A Debreceni Tankerületi Központ a jogszabályi előírásoknak megfelelően utazó gyógypedagógusi hálózatot működtet az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények közreműködésével. Az utazó gyógypedagógusi hálózat ellátja a Debreceni és a Nyíradonyi járás köznevelési intézményeiben integráltan oktatott SNI-s tanulókat.

A jogszabályban meghatározott pedagógiai szakszolgálati feladatokat a Debreceni Tankerületi Központ fenntartásában álló pedagógiai szakszolgálati intézmény, a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Szakszolgálat (a továbbiakban: Szakszolgálat) látja el.

A Szakszolgálati feladatellátás kötelező és biztosított a Hajdú-Bihar megyében lakó gyermekek és családjaik, valamint fenntartótól függetlenül valamennyi köznevelési intézmény számára. A pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló 15/2013.(II.26.) EMMI rendelet lehetővé tette, hogy a tagintézmények több telephelyen is működhetnek, öt járási tagintézménynek több telephelye is van. A folyamatos fejlesztéseknek köszönhetően 2017-re Hajdú-Bihar megye területén már 17 feladatellátási hely szolgálja a szakszolgálati feladatellátást.

Intézmények között és az egyes intézményeken belüli szegregációs jelenség

A Debreceni Tankerületi Központ által fenntartott intézményekben a különböző származás, szociális háttér, vallás, anyanyelv miatt nem kerül sor a diákok elkülönített oktatására, integrált oktatás keretein belül kerül megszervezésre az oktatás.

Földrajzi szegregáció valósult meg korábban két intézmény tagintézménye vonatkozásában, ugyanakkor a 2017. szeptember 1. napjától intézményátszervezés folytán megszüntetésre került ez a két tagintézmény, az ott tanulók pedig más, Tankerületi Központ által fenntartott intézményben folytathatják tanulmányaikat integrált osztályokban.

Ugyanakkor nem szüntethető meg a szegregáció azokban az intézményekben, amelyek kizárólag sajátos nevelési igényű tanulókat fogadnak különböző fogyatékosági típusok szerint. Ez alapján 3 intézményben (ebből 2 egységes gyógypedagógiai módszertani intézmény) szegregált keretek között folyik az oktatás, és ennek fenntartása éppen a sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztése miatt lényeges. Ezek a tanulók az integrált oktatás keretei között nem kaphatnák meg a fejlődésükhöz szükséges egyéni fejlesztést, rehabilitációt, gyógypedagógiai megsegítést. A szegregált intézmények létének szükségességét támasztja alá az is, hogy ezen intézmények tanulói a számukra rendezett versenyeken sikeresen szerepelnek, illetve a fejlesztés eredményeként bizonyos területeken a többségi iskolák számára rendezett versenyeken is eredményesek.

A szegregált intézményeink jelenleg óvodai, általános iskolai, szakiskolai és kollégiumi feladatellátásban vesznek részt. A 2018/2019. tanévtől kezdődően átszervezés keretében, az országban egyedülként lehetőség nyílik az első, ép értelmű, látássérült tanulókat fogadó gimnáziumi osztály indítására a Hajdú-Bihar Megyei Általános Iskola, Gimnázium és Kollégiumban. A látássérült tanulók részére indított gimnáziumi képzés hiánypótló, megoldja ezzel azt a problémát, hogy a többségi gimnáziumok nem tudják fogadni ezeket a tanulókat, illetve, amennyiben megkezdik a tanulmányaikat, nem tudnak képességeiknek megfelelően teljesíteni a többségi osztályban.

Ezen túlmenően, a későbbiekben szakképzés beindítására is sor kerül ebben az intézményben, szintén kifejezetten látássérült tanulók számára, ezzel lehetőséget biztosítva számukra a munkaerőpiacon való elhelyezkedésre.

Intézményen belüli, részleges szegregáció valósul meg a Debreceni Kinizsi Pál Általános Iskolában, ahol az általános iskolai nevelés-oktatáson túl lehetőséget ad a szakmai alapidokumentuma szerint autista tanulók fogadására. Ezek a tanulók speciális helyzetükből adódóan külön osztályba szerveződve részesülnek oktatásban, biztosított számukra a gyógypedagógus és a gyógypedagógiai asszisztens, akik a fejlesztésükhöz szükséges szaktudással rendelkeznek.

Hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű tanulók ellátása, hátránykompenzáló szolgáltatások

A köznevelés rendszere számos kedvezményt biztosít a hátrányos/halmozottan hátrányos helyzetű tanulók részére: osztályként plusz két óra a felzárkóztatásra, térítésmentes művészetoktatás, Arany János Tehetséggondozó Programba való bekerülés, előnyben részesítés az iskolai felvétel/átvétel során.

A Tankerületi Központ intézményeiben érvényesítésre kerülnek ezek a jogszabályok által biztosított kedvezmények, lehetőségek. Ezen törekvés erősödik a pályázati források felhasználásával is, az Erzsébet tábor iránti érdeklődést a résztvevő tanulók száma is mutatja, ennek keretében különböző programokon, rendezvényeken, kirándulásokon vehettek részt az intézmények tanulói az előző tanévben. Az eredményeket jól mutatják a számok, a 2016/2017. tanévben 13 intézmény 1330 tanulója 27 turnusban vett részt az Erzsébet táborokban. A programok megvalósítására a Tankerületi Központ 23 940 000 Ft-ot nyert el.¹⁶

Hátrányos helyzetű gyermekek nyári üdültetése

2014. évtől az önkormányzat a költségvetési rendeletében évente fedezetet biztosít a hátrányos helyzetű gyermekek nyári üdültetésére.

A korábbi években hasonlóan zajlott a program előkészítése és lebonyolítása. 5 nap/4 éjszaka időtartamú turnusokban csoportonként 20 gyermek és 2 felnőtt kísérő táborozott az önkormányzat szervezésében.

A helyszínek kiválasztásánál változatlanul fontos szempont volt, hogy a szolgáltató a szállás és étkeztetés mellett színvonalas programokat is biztosítson, mentesítve ezzel a kísérőket a programszervezés és az eszközbeszerzés feladataitól. Az egyes helyszíneken a környezeti adottságoknak és a tájegység jellegzetességeinek megfelelő, változatos programokat állítottak össze a szolgáltatók a gyermekek számára: erdei túrákon, sétahajózáson vettek részt, várakat, múzeumokat, kiállításokat látogattak, strandoltak, vetélkedőkön bizonyíthatták ügyességüket, valamint kézműveskedésre is alkalmuk nyílt.

Nyári gyermekfelügyelet

Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének Egészségügyi és Szociális Bizottsága 14/2018. (II. 21.) Eü. és Szoc. Biz. határozata szerint a debreceni lakóhelyű általános iskolás gyermekek nyári napközbeni felügyeletének időszakát 2018. július 2. napjától 2018. augusztus 17. napjáig, valamint helyszínét a Debreceni Vörösmarty Mihály Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskolában (Debrecen, Angyalföld tér 4.) határozta meg.

Az önkormányzat a Gyvt.-ben meghatározott kötelező feladatát képező gyermekek napközbeni ellátása körében gondoskodik a debreceni lakóhelyű általános iskolás gyermekek nyári felügyeletéről. A feladatot Debrecen Megyei Jogú Város Gyermekvédelmi Intézménye látja el. A gyermekek felügyeletének biztosításában az Intézmény dolgozói mellett pedagógusok, valamint önkéntesek is részt vesznek. 2017-ben a Debreceni Karitatív Testület tagjai és együttműködő partnerei is szerepet vállaltak a nyári gyermekfelügyelet programjainak, színesebbé, változatosabbá tételében.

A nyári gyermekfelügyeletet igénybe vevő gyermekek részére a programok szervezéséről a Gyermekvédelmi Intézmény, az étkeztetésről a Debreceni Intézményműködtető Központ gondoskodik és a térítési díjat az általános iskolákban alkalmazandó étkeztetési intézményi térítési díj szerint állapítja meg az étkeztetésről és az igénybevételéért fizetendő intézményi térítési díjakról szóló 55/2012. (XI. 29.) önkormányzati rendelet alapján.

Az elmúlt években a Debreceni Bocskai István Általános Iskola, a Debreceni Bolyai János Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola és a Debreceni Dózsa György Általános Iskola biztosította a helyszínt a nyári felügyelethez.

¹⁶ Debreceni Tankerületi Központ tájékoztatása alapján

4.5. Következtetések: problémák beazonosítása, fejlesztési lehetőségek meghatározása

A gyermekek helyzete, esélyegyenlősége vizsgálata során településünkön	
beazonosított problémák	fejlesztési lehetőségek
Gyermekek nyári felügyeletének biztosítására is egyre nagyobb az igény.	Meg kell vizsgálni annak a lehetőségét, hogy a nyári gyermekfelügyelet biztosítása során lehetőség van e további helyszínek bevonására is.
Növekvő igény mutatkozik a hátrányos helyzetű gyermekek nyári üdültetésének biztosítására.	A hátrányos helyzetű gyermekek nyári üdültetésének biztosítása mellett meg kell vizsgálni annak a lehetőségét, hogy a szolgáltatás bővíthető-e a szabadidő hasznos eltöltését biztosító helyi programokkal és egyéb hátránykompenzáló lehetőségekkel pl. nyári táborok keretében.
A hátrányos helyzetű és SNI-s gyermekek óvodai, iskolai teljesítménye elmarad az átlaghoz képest. Felzárkóztatásuk, a tanulási kudarcok enyhítése, megszüntetése szükséges.	A szülők széleskörű tájékoztatása és programok szervezése a gyermekeknek és a szülőknek egyaránt. Célzott programok, prevenciós foglalkozások szervezése önkéntesek bevonásával.

5. A nők helyzete, esélyegyenlősége

*A nők és a férfiak egyenjogiak.
Alaptörvény XV. cikk (3) bekezdés.*

A nőkkel szembeni diszkrimináció az Európai Unió tagországaiban is létező probléma. Éppen azért az egyes tagországok számára az Unió több intézkedési javaslatot is felvázolt, és különféle szerződésekben rögzítette az egyenlőtlenség elleni lépések szükségességét. Az Európai Unió a nemek esélyegyenlőségének követelményét az integrációs stratégia részeként, főáramként/fősodrásként (mainstreaming) kezeli.

Az ötödik közösségi akcióprogram alapja az Esélyegyenlőségi Keretstratégia. A keretstratégia célja, hogy megjelölje azokat a közösségi akciókat, amelyek hozzájárulnak az egyenlőtlenségek felszámolásához, a nők és férfiak közötti esélyegyenlőség fejlesztéséhez a társadalmi, politikai és civil életben. Az akcióprogram 5 pontban összegezte a tennivalókat: a nemek esélyegyenlőségének javítása a gazdasági életben; az egyenlő részvétel biztosítása a döntéshozatalban; egyenlő lehetőségek a szociális jogok terén; a nemek esélyegyenlőségének javítása a magánszférában; a nemi szerepek és sztereotípiák megváltoztatása.

A nők egyszerre kell, hogy helyt álljanak családi szerepeikben (gyermeknevelés, háztartásvezetés, feleség) és munkahelyükön (dolgozó nő), ilyen mértékű kettős leterheltségük enyhítéséhez nagyfokú társadalmi és családon belüli szemléletváltás szükséges.

A nők személyes és szakmai kiteljesedését nehezíti az a hagyományos felfogás, miszerint a háztartás vezetése és a gyermeknevelés elsődlegesen a nők feladata. A társadalom a férfiakat tartja az elsődleges családfenntartónak, így a gyermeknevelés és a háztartási feladatokban szerepük kisebb.

A családon belül a gyermekgondozási feladatok és a háztartás mellett a beteg- és idősgondozás feladatai is általában a nőkre hárulnak. Általánosan elmondható az, hogy a nők nagy túlterhelése kevésbé vette figyelembe a család és munka összeegyeztetési nehézségeit: a részmunkaidő nem terjedt el (az alacsony bérek és adminisztratív okok miatt). Ami a női béreket illeti: mindig alatta maradtak a férfiakénak. A nők kereseti lemaradását nagyban befolyásolja a gyermekvállalás, illetve a gyermekvállalás következtében a munkaerőpiactól távol töltött idő. A visszatérési nehézségek mellett a bérveszteség is jelentős, a magasabb iskolai végzettségű és beosztású csoportoknál egyre nagyobbra nyílik a nemek közötti kereseti olló.

A munkavállaló nőkkel szemben kétféle elvárás is megjelenik: egyrészt egy férfiakra szabott, rugalmatlan munkakörnyezetben kell dolgozniuk, ugyanakkor elvárás a hagyományos női szerepek betöltése is. A női munkavállalók, különösen a hivatásukat komolyan vevő nők gyakorta nem példaként jelennek meg a médiában, hanem „karrieristának” bélyegezve, elutasító hangnemben szólnak róluk. Tapasztalható azonban a kisgyermekes anyákkal szembeni diszkrimináció az állásinterjúk, az előléptetések, a visszatérések esetén.

Az 5.1. számú táblázat a nők arányait mutatja be az Európai Unióban, Magyarországon és néhány környező országban 2008 és 2017 közötti időszakban. Nem csupán hazánkban, de az Európai Unió területén és a kiemelt környező országokban is enyhe növekedés jelentkezik össztársadalmi szinten. Az EU-ban 2008 és 2017 között 51,2%-ról 51,1%-ra változott a nők aránya, Magyarországon ez az érték 52,5%-ról 52,3%-ra csökkent. Minden bemutatott országban nagyjából 0,1-0,3%-os csökkenés figyelhető meg.

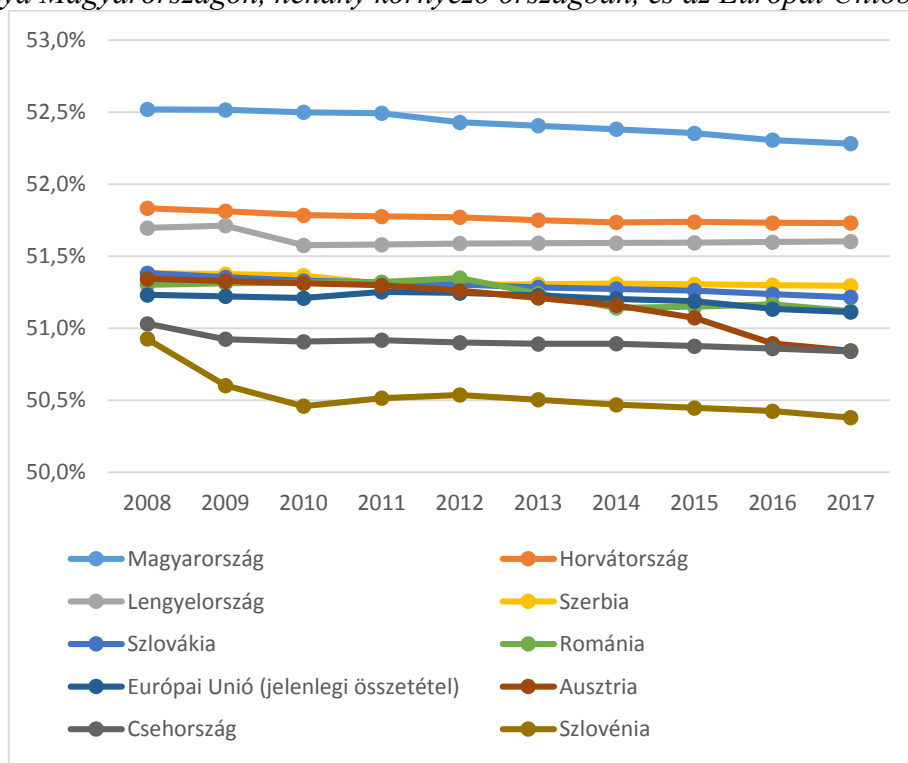
5.1. számú táblázat - A nők aránya Magyarországon, néhány környező országban, és az Európai Unióban (%)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Magyarország	52,5%	52,5%	52,5%	52,5%	52,4%	52,4%	52,4%	52,4%	52,3%	52,3%
Horvátország	51,8%	51,8%	51,8%	51,8%	51,8%	51,7%	51,7%	51,7%	51,7%	51,7%
Lengyelország	51,7%	51,7%	51,6%	51,6%	51,6%	51,6%	51,6%	51,6%	51,6%	51,6%
Szerbia	51,4%	51,4%	51,4%	51,3%	51,3%	51,3%	51,3%	51,3%	51,3%	51,3%
Szlovákia	51,4%	51,4%	51,3%	51,3%	51,3%	51,3%	51,3%	51,3%	51,2%	51,2%
Románia	51,3%	51,3%	51,3%	51,3%	51,3%	51,2%	51,1%	51,1%	51,2%	51,1%
Európai Unió (jelenlegi összetétel)	51,2%	51,2%	51,2%	51,3%	51,2%	51,2%	51,2%	51,2%	51,1%	51,1%
Ausztria	51,3%	51,3%	51,3%	51,3%	51,3%	51,2%	51,2%	51,1%	50,9%	50,8%
Csehország	51,0%	50,9%	50,9%	50,9%	50,9%	50,9%	50,9%	50,9%	50,9%	50,8%
Szlovénia	50,9%	50,6%	50,5%	50,5%	50,5%	50,5%	50,5%	50,4%	50,4%	50,4%

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

Az alábbi ábra a nők arányát mutatja be Magyarországon, az Európai Unióban és néhány környező országban az 5.1. számú táblázat adatai alapján. A diagramon kirajzolódik a már vázolt enyhe növekedés és a hozzá kapcsolódó minimális csökkenés. Szlovéniában 2009 és 2011 között következett be a csökkenési időszak, Ausztriában 2014 és 2016 között.

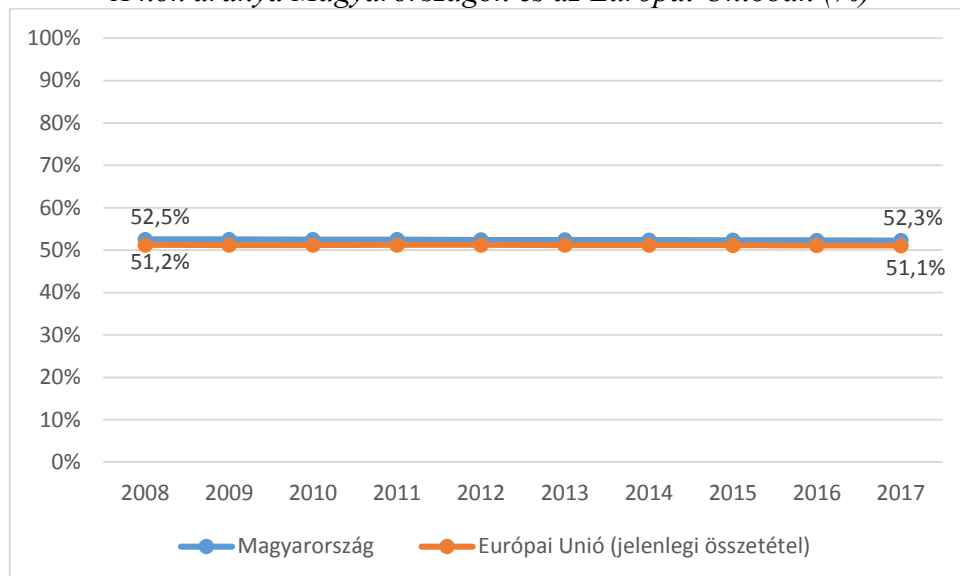
A nők aránya Magyarországon, néhány környező országban, és az Európai Unióban (%)

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

A következő ábra a nők arányát mutatja Magyarország és az Európai Unió összehasonlításában. 2008 és 2017 között enyhe csökkenést tapasztalhatunk mind az EU mind hazai szinten a nők arányaiban, a növekedés azonban mindkét területen továbbra is fennáll. Az EU-ban 51,2%-ról 51,1%-ra csökkent a nők aránya, Magyarországon ez az érték 52,5%-ról 52,3%-ra módosult.

A nők aránya Magyarországon és az Európai Unióban (%)

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

A nők körében egyre jellemzőbb a magasabb iskolai végzettség. Az 5.2. számú táblázat jól mutatja, hogy 10 év viszonylatában minden környező országban és az Európai Unióban összességében is csökkent az alacsonyabb vagy annál alacsonyabb és az alsó-középfokú végzettséggel rendelkező nők aránya. A környező országok közül egyedül Romániában gyengébbek az arányszámok az Európai Unió átlagnál, de itt is több mint 5%-os javulás figyelhető meg még akkor is, ha a kezdeti 1%-os helyzeti hátránya mára 3%-os hátrányt mutat a Európai Unió átlagához képest, ami azt jelenti, hogy lassabb a felzárkózás a végzettségek terén Romániában.

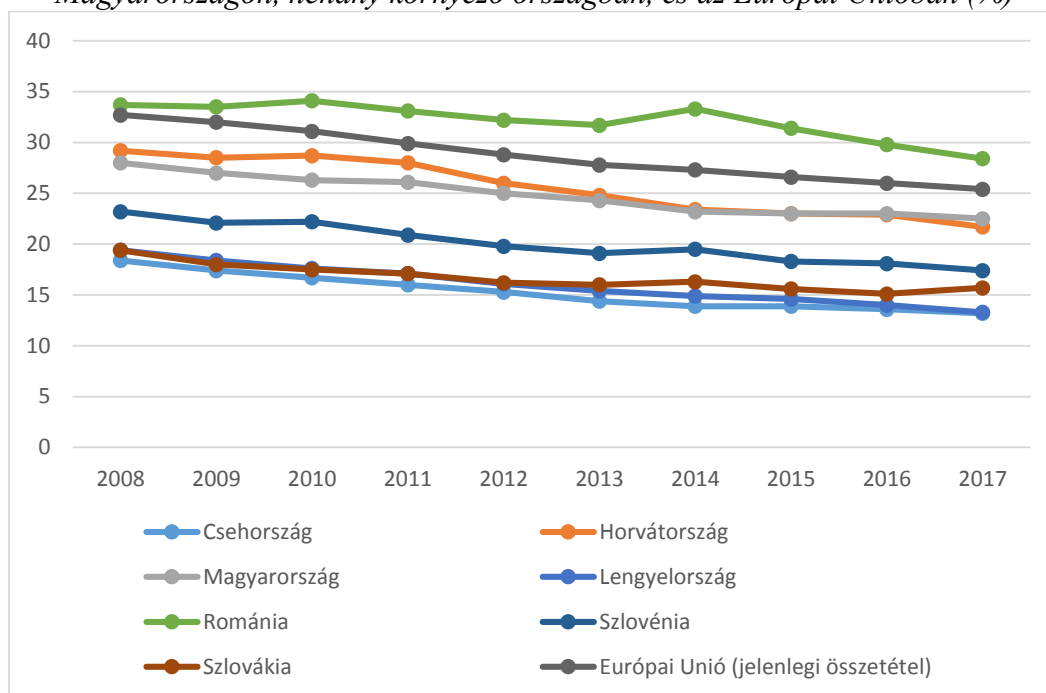
5.2. számú táblázta - Az alacsonyabb, annál alacsonyabb, és az alsó-középfokú végzettséggel rendelkező nők aránya Magyarországon, néhány környező országban, és az Európai Unióban (%)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Románia	33,7%	33,5%	34,1%	33,1%	32,2%	31,7%	33,3%	31,4%	29,8%	28,4%
Európai Unió (jelenlegi összetétel)	32,7%	32,0%	31,1%	29,9%	28,8%	27,8%	27,3%	26,6%	26,0%	25,4%
Magyarország	28,0%	27,0%	26,3%	26,1%	25,0%	24,3%	23,2%	23,0%	23,0%	22,5%
Horvátország	29,2%	28,5%	28,7%	28,0%	26,0%	24,8%	23,4%	23,0%	22,9%	21,7%
Ausztria	28,8%	28,0%	27,0%	26,6%	25,9%	25,4%	23,2%	22,5%	22,1%	21,4%
Szlovénia	23,2%	22,1%	22,2%	20,9%	19,8%	19,1%	19,5%	18,3%	18,1%	17,4%
Szlovákia	19,4%	18,0%	17,5%	17,1%	16,2%	16,0%	16,3%	15,6%	15,1%	15,7%
Lengyelország	19,4%	18,4%	17,6%	17,1%	16,1%	15,4%	14,9%	14,6%	14,0%	13,3%
Csehország	18,4%	17,4%	16,7%	16,0%	15,3%	14,4%	13,9%	13,9%	13,6%	13,2%

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

Az alábbi ábra még plastikusabban mutatja ki a fenti táblázatban látható különbségeket. A lineáris csökkenés mindegyik országnál jól látszik, és vannak olyan országok (Csehország, Lengyelország), amelyek már a 10%-hoz közelebb állnak. Bizonyos országok adatai az ábrán jól láthatóan „fej-fej mellett” haladnak, nagyon hasonló a tendenciájuk, így a már említett Cseh- és Lengyelország mellett egymáshoz hasonló tendenciát mutat Magyarország és Horvátország is.

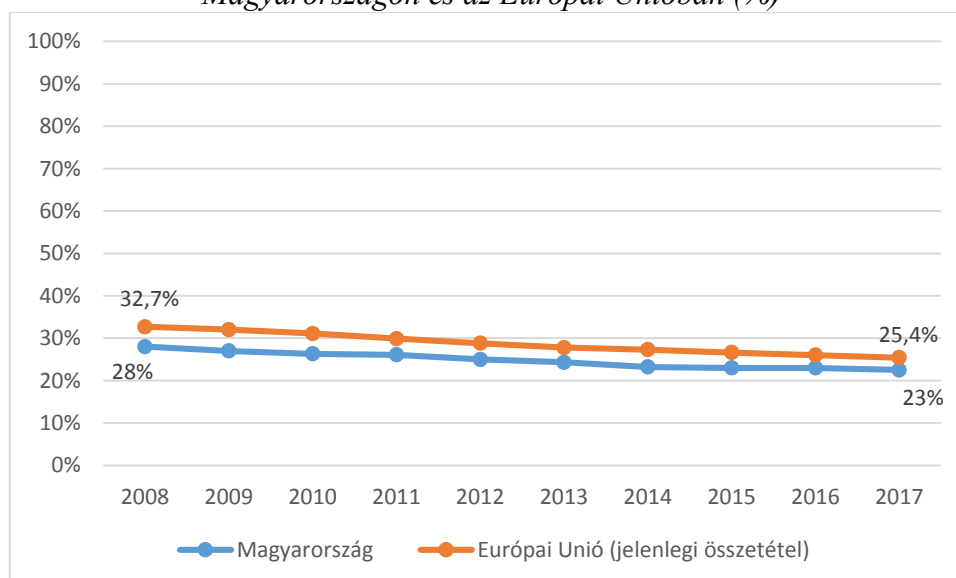
Az alapfokú, annál alacsonyabb, és az alsó-középfokú végzettséggel rendelkező nők aránya Magyarországon, néhány környező országban, és az Európai Unióban (%)

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

A következő ábra Magyarország és az Európai Unió arányok ábrázolását szemlélteti. Jól látható, hogy a két vonal lineárisan követi, majd közelíti egymást, így a 10 évvel ezelőtti közel 5%-os lemaradásunk az Unió átlagától mára már csak 2,4%-os.

Az alapfokú, annál alacsonyabb, és az alsó-középfokú végzettséggel rendelkező nők aránya Magyarországon és az Európai Unióban (%)

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

5.1. A nők gazdasági szerepe és esélyegyenlősége

Az 5.1.1. számú táblázat a női foglalkoztatásra és munkanélküliségre vonatkozó adatokat tartalmazza 2008 és 2016 között országosan és Hajdú-Bihar megyére vonatkoztatva. A gazdasági aktivitásra vonatkozó adatokból kitűnik, hogy több a gazdaságilag aktív férfi, mint nő. 2008-ban a dolgozó férfiak száma 1.093.000 fő volt, a nőké 958.000 fő, 2016-ban 1.344.000 férfi és 1.109.000 nő. Az idősorokat vizsgálva egyrészt látszik, hogy az évek alatt folyamatosan növekszik mind a gazdaságilag aktív férfiak, mind a gazdaságilag aktív nők száma a népességben, másrészt a nők és férfiak közti aktív gazdasági különbség folyamatosan fennmarad, lévén hogy a nők a szülés és csecsemőgondozás időszakában inaktívvá válnak.

A foglalkoztatottak számának alakulása összecseng a gazdasági aktivitás értékeivel. A férfiak felülreprezentáltak az adatsorokban, és mindkét nem esetében növekszik a vizsgált időintervallumban a foglalkoztatási érték. 2008-ban 995.000 férfi és 865.000 nő volt foglalkoztatott országos szinten, 2016-ra ez az érték mindkét nem esetében jelentősen növekedett, 1.227.000 férfi és 1.015.000 nő volt foglalkoztatott.

Az országos gazdasági aktivitáshoz és foglalkoztatási értékekhez viszonyítva a munkanélküliek számát Hajdú-Bihar megyében az a pozitív folyamat tapasztalható, amely visszacsatol az emelkedő foglalkoztatási és gazdasági aktivitási értékekhez, hogy a kezdeti emelkedő tendenciát követően csökkent mind a nők, mind a férfiak körében a munkanélküliek száma. 2008-ban 22.255 regisztrált munkanélküli férfi és 20.805 regisztrált nő volt a megyében. 2016-ra mindkét nem esetében jelentősen csökkent a munkanélküliek száma, 13.787 fő férfi és 13.918 fő nő volt. A férfiak esetében a legmagasabb a munkanélküliek száma 24.386 fővel 2011-ben volt, míg a nők esetében 23.451 fővel 2012-ben. 2008 és 2011 között több volt a munkanélküli férfi, mint nő, ez az érték 2012-ben váltott át a nők javára.

5.1.1. számú táblázat - Foglalkoztatás és munkanélküliség a nők körében
Országos és Hajdú Bihar megyei adatok

	Gazdaságilag aktívak száma * 1000 fő		Foglalkoztatottak* 1000 fő		Munkanélküliek Hajdú-Bihar megye**	
	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak	nők
2008	109,3	95,8	99,5	86,5	22 255	20 805
2009	109,3	91,5	96,6	80,8	23 675	20 162
2010	114,0	96,2	99,6	82,7	23 743	21 392
2011	119,7	100,0	103,6	86,8	24 386	22 765
2012	119,7	100,3	105,4	85,4	23 308	23 451
2013	127,6	103,1	110,3	86,1	22 622	21 776
2014	130,3	107,4	114,8	92,2	18 704	18 221
2015	132,5	107,5	119,1	93,9	16 522	16 975
2016	134,4	110,9	122,7	101,5	13 787	13 918

*KSH adat

** Forrás: NFSZ adattárház

Eddig az országos és a megyei szintű adatokat vizsgáltuk és vetettük össze 2008 és 2016 közötti időszakban, a következő táblázat és a hozzá tartozó diagramok Debrecenre vonatkoztatva vázolják a munkanélküliek számát az időszakban.

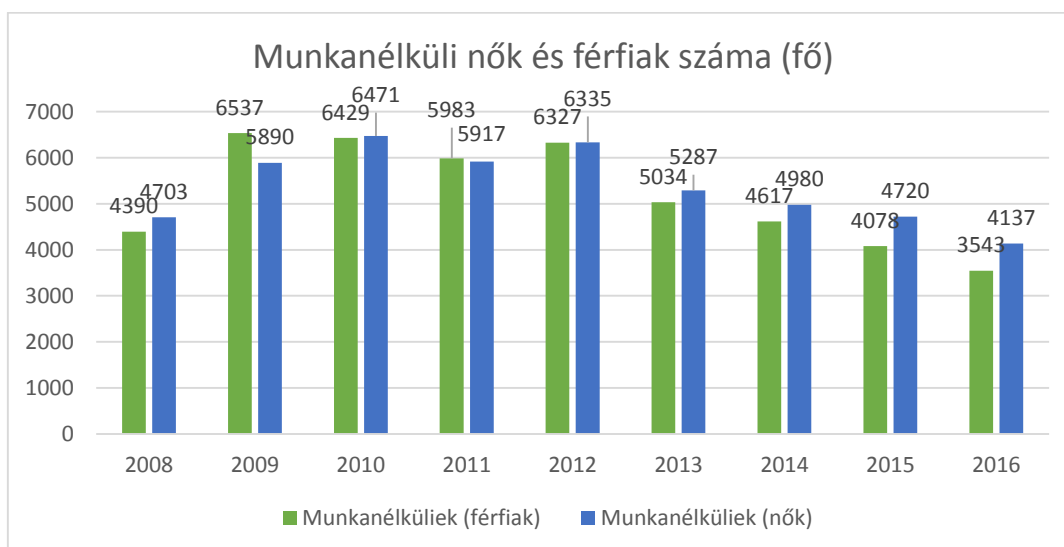
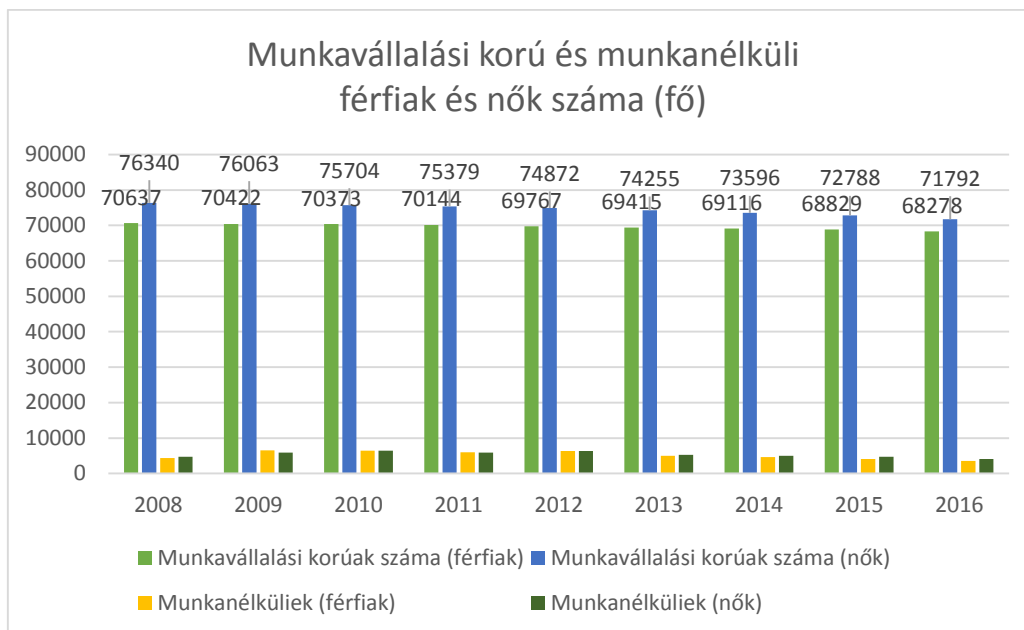
A munkavállalási korúak száma a városban a vizsgált időszakban a nők és a férfiak esetében is csökkent. 2008-ban 70637 férfi és 76340 munkaképes korú nő volt a városban, 2016-ban a számuk 68278 és 71792. A csökkenés mindkét nem esetében egyenletesnek mondható.

Ez az értékcsökkenés együtt jár a munkanélküliek számának csökkenésével is. A regisztrált munkanélküliek száma mind a férfiak, mind a nők körében csökkent Debrecenben 2008 és 2016 között, a férfiak esetében 4390 főről 3543 főre, a nők esetében 4703 főről 4137 főre. A munkanélküliek számának csökkenése egy emelkedő tendenciát követően indult meg. A férfiak esetében 2009-ben volt a legmagasabb a munkanélküliek száma 6537 fővel, a nők esetében 2010 volt a legnagyobb arányú év, 6471 fővel.

5.1.2. számú táblázat – Munkavállalási korúak és munkanélküliek száma Debrecenben

	Munkavállalási korúak száma		Munkanélküliek			
	férfiak	nők	férfiak (fő)	férfiak %	nők (fő)	nők %
2008	70637	76340	4390	6,2	4703	6,2
2009	70422	76063	6537	9,3	5890	7,7
2010	70373	75704	6429	9,1	6471	8,5
2011	70144	75379	5983	8,5	5917	7,8
2012	69767	74872	6327	9,1	6335	8,5
2013	69415	74255	5034	7,3	5287	7,1
2014	69116	73596	4617	6,7	4980	6,8
2015	68829	72788	4078	5,9	4720	6,5
2016	68278	71792	3543	5,2	4137	5,8

Forrás: TeIR és helyi adatgyűjtés

Az 5.1.3. számú táblázat a regisztrált álláskereső iskolai végzettség szerinti megoszlását mutatja be. A 8 általánosnál alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők száma 2016-ban volt a legalacsonyabb, 182 fő. jelentett.

Amennyiben az egyes végzettség típusokhoz köthető tendenciákat vizsgáljuk, megállapítható, hogy az egyetemi végzettség kivételével az összes kategóriában csökkent a munkanélküliek száma. Az egyetemet végzettek aránya ugyanakkor növekedett a munkanélküliek között a településen. 2008-ban 272 fő volt, 2016-ra a számuk 409 főre növekedett. A legtöbb egyetemet végzett munkanélküli 2012-ben volt, ekkor a számuk 488 fő volt.

A főiskolát végzettek száma 2008-ban 487 fő, 2016-ban 407 fő volt. A csökkenéshez egy emelkedési folyamaton keresztül jutott el ez a csoport, a legmagasabb elemszámuk 2011-ben 792 fő volt.

Az érettségivel, szakmunkás képző vagy szakiskolai bizonyítvánnyal, illetve befejezett nyolc általános iskolai végzettséggel rendelkezők csoportjai 2500 és 4000 fő körüli adatokat mutatnak, a számokban enyhe csökkenés tapasztalható. Az alapfokú képesítéssel nem

rendelkezők aránya minden vizsgált évben a legalacsonyabb, 2008 és 2016 között 185-ről 182 főre csökkent.

5.1.3. számú táblázat - Alacsony iskolai végzettségű nők elhelyezkedési lehetőségei

	munkanélküli nők száma	8 általánosnál alacsonyabb végzettségű	8 általános	szakiskola/ szakmunkás- képző	érettségi/ technikum	főiskola	egyetem
2008	4703	185	2564	2928	2657	487	272
2009	5890	226	3234	3998	3848	740	381
2010	6471	236	3367	3893	4177	791	436
2011	5917	251	3117	3488	3782	792	470
2012	6335	280	3302	3719	4104	769	488
2013	5287	187	2529	2956	3597	598	454
2014	4980	195	2455	2746	3280	526	395
2015	4720	190	2204	2505	2971	533	395
2016	4137	182	1968	2098	2616	407	409

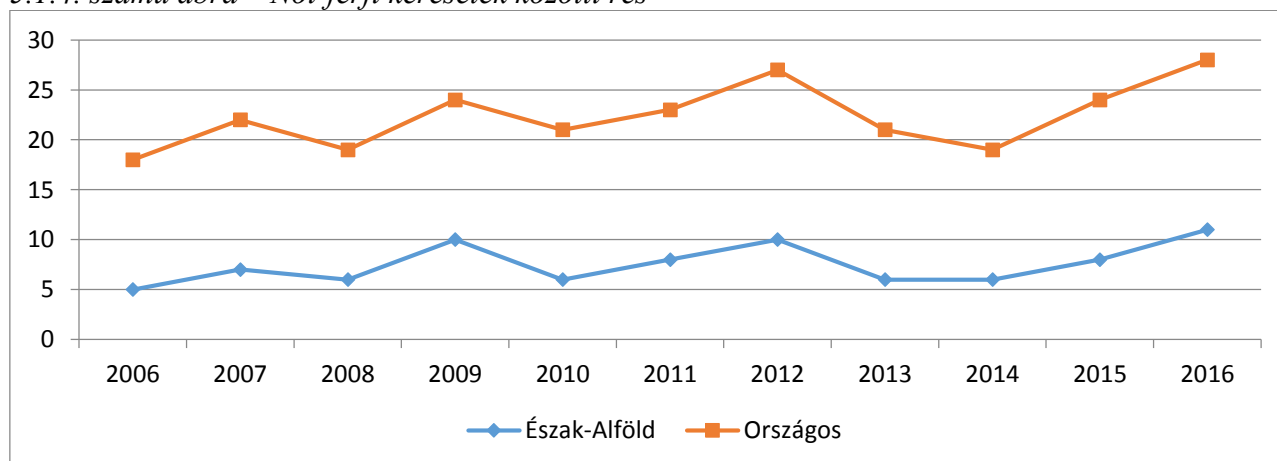
Forrás: TeIR és helyi adatgyűjtés

A nők és férfiak keresete közötti különbség mindig is a női egyenjogúságot taglaló szakirodalmak (gender studies) egyik központi témája lesz. Országos adatok mentén vizsgálva ez kifejezetten szembetűnő, 15-17%-kal keres többet egy ugyanolyan beosztásban levő férfi, mint nő. Az Észak-Alföldi régióban ez a különbség kissé enyhül 6-10% közötti értékre, bár feltételezhető, hogy ez a régióban az egyébként is alacsony bérek miatt is alakul így.

5.1.4. számú táblázat – Női-férfi keresetek közötti rés

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Női-férfi keresetek közötti rés, % Észak- Alföld	5	7	6	10	6	8	10	6	6	8	11
Női-férfi keresetek közötti rés, % Országos	13	15	13	14	15	15	17	15	13	16	17

5.1.4. számú ábra – Női-férfi keresetek közötti rés

Forrás: Munkaerő-piaci esélyegyenlőség 2003-2017: http://www.ksh.hu/thm/2/indi2_3_3.html

5.2. A munkaerő-piaci és családi feladatok összeegyeztetését segítő szolgáltatások

Csak akkor lehet teljes értékű munkaerő az anya, ha gyermekét biztonságos helyen tudhatja. Az elmúlt években a bölcsődei férőhelyek számának folyamatos növelésére került sor, azonban jelenleg is többen várnak bölcsődei férőhelyekre.

A Közgyűlés a 223/2017. (X. 19.) határozatával döntött arról, hogy pályázatot nyújt be a „TOP-6.2.1-16 „Családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése” tárgyú felhívásra „Új bölcsőde létesítése a Postakert városrészen” című projekt magvalósítása érdekében. Az új bölcsőde létrehozásával a bölcsődei férőhelyek száma bővülni fog. Azonban várható, hogy a gazdasági élet további fejlődésével, az új munkahelyek létrehozásával, a gyermekek napközbeni elhelyezése iránti igényt a továbbiakban is növekedni fog.

Debrecen gondoskodó város. Ennek keretében 2016 decemberében a Debrecen Megyei Jogú Város Közgyűlése 2017. január 01. napjával a DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye új szolgáltatásként létrehozta a napközbeni gyermekfelügyeletet, melynek keretében az intézmény a többes ikrek gondozásához, neveléséhez nyújt segítséget. A többes ikrek gondozása a szülő, törvényes képviselő otthonában történik, legfeljebb a gyermekek hároméves koráig.

A napközbeni gyermekfelügyelet célcsoportja elsősorban a speciális gondozást igénylő gyermekek és családtagjaik köre. A többes ikrek születése tipikusan olyan élethelyzet, amikor a szülőknek segítséget kell nyújtani gyermekük ellátásában.

A debreceni klinikán 2015-ben 2 ezer 965 újszülött jött világra, közöttük 91 ikerpár és 12 hármasker. 2016-ban több mint száz kettes ikerszülés volt, hármasker is majdnem minden hónapban születtek, és harminc év után újra négyes ikrek születtek a klinikán. A többes ikrek születésének ilyen magasabb arányához minden bizonnyal a lakónépesség nagysága mellett a debreceni klinika neonatológiai ellátásának lehetőségei is hozzájárulnak, mely Európa egyik legjobban felszerelt intenzív osztályaként működik és az újszülött gyógyászati képzés központjává vált.

A debreceni négyes ikrek gondozása mellett jelenleg még két hármaskeres családnál látnak el szolgálatot a kisgyermeknevelők. Alapvető cél és törekvés, hogy a szolgáltató és a szolgáltatást igénylő szülők együttműködésben, összehangoltan végezzék gondozói-nevelői feladataikat. Hangsúlyos feladat lett az intézményi ellátásban és a napközbeni gyermekfelügyeletben nyújtott szolgáltatások összehangolása, valamint a szolgáltatás iránt érdeklődők részére információ nyújtás a tevékenység tartalmára és eljárási rendjére vonatkozóan.

A DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye alapellátáson túli szolgáltatásként valamennyi bölcsődében az alapellátás prioritása mellett gyermekfelügyelet szolgáltatást nyújt, a csak időszakosan felügyeletet kérő szülők gyermekei számára.

A rugalmas nyitva tartás a város különböző pontjain elhelyezkedő négy tagintézményben biztosított. A szolgáltatás azokat a családokat segíti, akik a bölcsőde nyitvatartási idején túl igénylik gyermekük további felügyeletét.

A játszócsoport szolgáltatás 2 tagintézményben is biztosított volt 2016. év végéig. A Margit Téri Tagintézményben és Áchim András Utcai Tagintézményben működő játszócsoportban a nem rendszeres ellátást igénylő szülők és gyermekei játszhattak térítési díj megfizetése ellenében, mely szolgáltatás több éven át nagy sikerrel működött. 2017. január 1. napjától az alapellátás iránti növekvő igény és a bölcsődefelújítások időszakában azonban indokoltá tette a normál bölcsődei férőhelyek kialakítását ezekben a gondozási egységekben is.

Sajátos nevelési igényű gyermekek integrált formában történő ellátása két tagintézményben a Gáborjáni Szabó Kálmán Utcai Tagintézmény, illetve a Görgey Utcai Tagintézményben valósul

meg. A 0-6 éves veleszületett vagy szerzett fogyatékkal élő vagy fejlődésükben nagymértékben visszamaradott gyermekek speciális csoportban történő gondozása, korai fejlesztése pedig a Honvéd Utcai Tagintézményében történik, ahol a gyermekek zene, illetve állat asszisztált terápiás foglalkozásokon is részt vesznek.

Az 5.2.1 számú táblázat és a hozzá tartozó diagram a munkaerő-piaci és családi feladatok összeegyeztetését segítő szolgáltatásokat mutatja be 2008 és 2016 között.

A településen működő bölcsődék száma 2008 és 2016 között 15-ről 13-ra csökkent, ugyanakkor ebben az időszakban a családi napközik száma ugrásszerűen növekedett 3-ról 38-ra. A bölcsődei férőhelyek száma az önkormányzati és egyéb férőhelyek esetében fordított tendenciát követett az időszakban. Az önkormányzati férőhelyek száma 834-ről 1052-re növekedett, az egyéb fenntartású bölcsődei helyek száma 69-ről 52-re csökkent.

5.2.1. számú táblázat - A munkaerő-piaci és családi feladatok összeegyeztetését segítő szolgáltatások

	működő bölcsődék száma	bölcsődei férőhelyek száma		működő családi napközik száma
		önkormányzati	egyéb	
2009	15	834	69	3
2010	15	1025	69	6
2011	15	1014	87	15
2012	13	1015	52	25
2013	13	972	52	27
2014	13	972	52	33
2015	13	972	52	38
2016	13	1052	52	38

Forrás: TeIR és helyi adatgyűjtés

Családbarát munkahely címmel a városban számos intézmény rendelkezik, így például a Méliusz Juhász Péter Könyvtár és a Debreceni Művelődési Központ.

5.3. Családtervezés, anya- és gyermekgondozás területe

Az 5.3.1 számú táblázat a családtervezéshez, anya és gyermekgondozás területéhez kapcsolatosan mutatja be a területen működő védőnőket és a rájuk eső 0-3 éves korú gyermekeket 2008 és 2016 között.

A bemutatott időszakban a védőnők száma 108 főről 100 főre csökkent. A 0-3 éves korú gyermekek száma 2008-ban 7865 fő volt, számuk 2016-ra 7490 főre csökkent. Mivel nem csupán a gyermekszám, de a védőnők száma is csökkent a településen, így az egy védőnőre eső 0-3 éves korú kisgyermek száma szinte elhanyagolható emelkedést mutat 73-ról 75-re.

5.3.1. számú táblázat - Családtervezés, anya- és gyermekgondozás területe

	Védőnők száma	0-3 éves korú gyermekek száma	Egy védőnőre jutó 0-3 év közötti gyermekek száma
2008	108	7865	73
2009	108	7790	72
2010	106	7626	72
2011	108	7377	68
2012	102	7218	71
2013	99	7112	72
2014	100	7266	73
2015	99	7423	75
2016	100	7490	75

Forrás: TeIR és helyi adatgyűjtés

Az ellátó rendszernek olyan szolgáltatásra kell törekednie, amely megfelelően reagál a családok szükségleteire, és amely lehetővé teszi a családi életre és a munkára szánt idő egyensúlyban tartását. Nagyon sok kétkeresős fiatal család küzd ma - a munka és a családi kötelezettségek közötti egyensúlyozás folyamatában - a klasszikus családi szerepek átstrukturálásával, a nemi sztereotípiák lebontásával, a helyes időbeosztással. A nők visszatérése a munkába a kisgyermekes életciklusban számos, megoldandó feladat elé állítja a családokat.

A bölcsőde, mint gyermekjóléti alapellátást biztosító intézmény a családvédelem terén igen fontos szerepet tölt be. A kedvezőtlen társadalmi és gazdasági hatások eredményeként folyamatosan nő az egy szülő és a mozaik családok száma. Kimutathatóan nő azonban a többgyermekes családok száma is, amely öröndetes jelenség. Egyre jellemzőbb, hogy több esetben került felvételre idegen anyanyelvű, más kultúrából, más nemzetiségből érkező kisgyermek is, akiknek szülei városukban tanulnak vagy dolgoznak.

A hatékonyabb segítségnyújtáshoz, egy újabb megközelítésben kell szemlélni a családokkal való együttműködést, ami széleskörű ismeretterjesztő, felvilágosító és szemléletformáló munkát igényel.

A szülősegítés formái a DMJV Egyesített Bölcsődei Intézményében

Szülőcsoportos megbeszélések:

A „sorstársi” szülőcsoportok nagyban segítik az anyákat abban, hogy ne érezzék elszigetelve magukat és meg tudják osztani egymással és a segítő szakemberekkel a gyermekneveléssel járó élményeiket, esetleges nehézségeiket. A szülői kompetenciák és a szülői reziliencia erősítése, a szerepfeszültségekkel járó nehézségek ventilálása rendkívül fontos a kisgyermekes családanyák esetében.

Családi napok:

A közös cselekvés és együttlét mindig örömteli élmény a gyermeknek és az a szülőnek egyaránt. Ezek a közös alkotói vagy művészi élmények, illetve az ezekről való beszélgetéseknek fontos szerepet töltenek be a tudatos szülői attitűd kialakulásában.

Érzékenyítő tréningek kisgyermeknevelőknek:

Az elméleti ismeretek bővítése mellett ezek a tréningek a kisgyermeknevelők személyiségfejlesztésére; szemlélet- és gondolkodásmódbeli formálására; valamint a segítő munka során alkalmazható, alkalmazandó – elsősorban kommunikációs és viselkedési – készségek elsajátítására helyezik a hangsúlyt.

5.4. A nőket érő erőszak, családon belüli erőszak

DMJV Család- és Gyermekjóléti Központja szakemberei a gyermekbántalmazási esetek, családon belüli erőszak felmerülésekor a veszélyeztetett gyermekekkel és bántalmazott nőkkel, anyákkal végzett szociális munka során különös körültekintéssel, gondossággal járnak el. A gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltató és a gyámhatóság a gyermek bántalmazása, elhanyagolása miatt jelzést vagy kezdeményezést tevő intézmény, személy adatait erre irányuló külön kérelem hiányában is zártan kezeli.

A folyamatos családgondozás, a gyermek, a család ismerete birtokában sem könnyű a bántalmazások „tetten érése”, minden esetben bizonyítani szükséges annak tényét. A felderítésben, tudásra jutásban jelentős mértékben segítség a társszakmákkal, a gyermekvédelem szereplőivel történő minőségi együttműködés. Az intézmény észlelő- és jelzőrendszert működtet, így a köznevelési intézményektől, háziorvosoktól, védőnőktől, rendőrségtől, stb. (Gyvt. 17. § (1) bekezdés) érkező, bántalmazással vagy egyéb ok miatt a gyermek veszélyeztetettségével kapcsolatos jelzések esetében a szükséges intézkedéseket megteszik. A jelzőrendszeri tagok a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a veszélyeztetettség megelőzése és megszüntetése érdekében kötelesek egymással együttműködni és egymást kölcsönösen tájékoztatni.

Minden szakember, aki az adott ágazatban gyermekeknek, gyermekes családoknak szolgáltatásokat nyújt, a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV.30.) NM rendeletben foglaltak figyelembevételével, az alaptevékenységei keretében köteles figyelemmel kísérni a gyermek, család helyzetét, és felmerülő probléma esetén saját kompetenciáin belül beavatkozni, a helyzet megoldása, súlyosbodásának megelőzése érdekében, továbbá szükség esetén írásban jelzéssel élni a család- és gyermekjóléti szolgáltatást nyújtónál, súlyos esetben hatósági intézkedést kezdeményezni.

Ilyen jelzéssel és kezdeményezéssel bármely állampolgár és a gyermekek érdekeit képviselő társadalmi szervezet is élhet. A jelzések nagy része továbbra is az oktatási intézményekből, a gyámhivataltól érkezik, de a Debreceni Egyetem Klinikai Központ Gyermekgyógyászati Klinika is jelzéssel él a területileg illetékes család- és gyermekjóléti szolgálat, illetve a hatóság felé a további bántalmazás megakadályozása érdekében, ha gyermekelhanyagolást, gyermekbántalmazást észlel. Egyértelműen növekvő tendenciát mutat az állampolgári bejelentések száma is, az elmúlt évek során vélhetően a híradásoknak köszönhetően a magánemberek érzékenyebbek lettek a veszélyeztetett gyermekek problémái iránt. Mindezek ellenére sok eset még mindig rejtve marad, azonban a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szakemberek azon dolgoznak, hogy a bántalmazott gyermek és anya minél előbb kapjon segítséget. A gyermekjóléti területen tevékenykedő szakemberek rendszeresen tartanak prevenciós előadásokat alternatív osztályfőnöki órák keretében, hogy tájékoztassák a gyermekeket jogaikról, kötelezettségeikről, valamint a segítségnyújtás és segítségkérés lehetőségeiről.

A DMJV Család- és Gyermekjóléti Központ pszichológiai és jogi tanácsadást is biztosít, mediáció, illetve családterápia megszervezésére is lehetőség van. Egyik speciális szolgáltatásuk a készenléti szolgálat (06 52/447-724), amely nyitvatartási időn túl is az ügyfelek rendelkezésére áll. Itt szakemberek nyújtanak szakszerű tanácsot az esetlegesen felmerülő problémák megoldására.

A Gyvt. 11. § (1a) bekezdése értelmében a gyermekbántalmazással szembeni védelemhez való jogának érvényesítése érdekében a gyermek számára gyermekjóléti alapellátást vagy gyermekvédelmi szakellátást biztosító, továbbá a gyermek törvényes képviselőjének ellátásával, ügyeinek intézésével foglalkozó szervek és személyek a gyermekek és az ifjúság védelméért felelős miniszter által jóváhagyott egységes elvek és módszertan alkalmazásával

járnak el. Az intézményhez érkező szóbeli vagy írásos jelzések esetén az Emberi Erőforrások Minisztériuma által jóváhagyott és kiadott „A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan” című módszertani útmutatót követik. Ezen protokoll pontos útmutatást ad minden szakember számára a leghatékonyabb segítségnyújtás érdekében, hiszen minden gyermeknek joga van ahhoz, hogy a védelme érdekében eljáró szakemberek – különösen a gyermek bántalmazásának felismerése és megszüntetése érdekében – egységes elvek és módszertan alkalmazásával járjanak el.

Krízishelyzet esetén az intézmény kezdeményezi a bántalmazott fél, az anya, illetve gyermeke részére a településen működő családok átmeneti otthonainak krízis szobáiban történő elhelyezését (lásd 5.5. alfejezet). A családok átmeneti otthona a felnőtt és a gyermek együttes ellátása során befogadja a válsághelyzetben lévő bántalmazott vagy várandós anyát, illetve a szülészetről kikerülő anyát és gyermekét is. A városban gyakran egy-két gyermeknek az anyával történő együttes elhelyezésére van igény, különösen igaz ez a bántalmazó apától, férjtől menekülő családok esetében. Ezen intézmények rendszerint teljes kihasználtsággal működnek, igen nagy igény mutatkozik rájuk, és sajnos várólisták is kialakulnak. Az önkormányzati fenntartású Családok Átmeneti Otthona fejlesztésére vonatkozóan több alkalommal nyújtott be pályázatot a fenntartó, azonban nem részesültek kedvező elbírálásban.

Krízisközpont – amely a hozzátartozók közötti erőszak miatt krízishelyzetbe került, a hozzátartozók közötti erőszak miatt bántalmazott családot látja el –, illetve félutasház-szolgáltatás – amely a krízisközpontból, illetve a családok átmeneti otthonából kikerült bántalmazott család számára biztosít lakhatást és segítséget az életvezetéshez – jelenleg Debrecenben nem működik.

Menekülő család, családon belüli erőszak, bántalmazás áldozatai esetén a család titkos elhelyezésére, országos befogadással működő anyaoththonokban van lehetőség. Ezen esetekben az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgáltatástól (06-80/20-55-20) kérnek segítséget az intézmény munkatársai.

A kliensek a rendőrség segítségére is számíthatnak – a hozzátartozók közötti erőszakra vonatkozó tények alapján – egyrészt hivatalból, másrészt bejelentés alapján ideiglenes távoltartást rendelhetnek el. Az ügyfelek közvetlenül a rendőri intézkedés során kezdeményezhetik az ideiglenes megelőző távoltartást (72 óra), majd a bíróság elrendelheti a megelőző távoltartást (30 nap, amely még 30 nappal hosszabbítható meg). Az eljárás átmenetileg korlátozhatja a bántalmazó tartózkodási szabadságát, a tartózkodási hely szabad megválasztásának jogát, szülői felügyeleti jogát, valamint a gyermekével kapcsolattartási jogát. A Debreceni Rendőrkapitányság a családon belüli erőszak kezelése és visszaszorítása érdekében kiemelten kezeli az ilyen jellegű bűncselekményeket. Nagyon eredményesen működő szakmai kapcsolatot alakított ki az intézmény a Rendőrkapitánysággal.

Működik továbbá városunkban a NANE – Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület –, amelynek célja, hogy fellépjen a nők és a gyerekek ellen elkövetett párkapcsolati és családon belüli erőszakkal szemben. Segélyvonalat működtetnek (06-80/505-101, 06-40/630-006), szakemberek igyekeznek segíteni a hozzájuk forduló bántalmazottaknak. Az intézmény munkatársai felé is bizalommal fordulnak az egyes esetek megoldása, a család segítése érdekében a szakmai együttműködésnek köszönhetően.

A szakemberek folyamatosan belső és külső képzéseken vesznek részt annak érdekében, hogy a felmerült problémákat szakszerűen tudják kezelni, megoldani. Az önkormányzati fenntartású gyermekjóléti intézmények évente több alkalommal szerveznek továbbképzéseket a szakemberek speciális képzettségeire, szakmai tudására támaszkodva, illetve külső szakértők felkérésével. A dolgozók a minősített továbbképzéseken túl rendszeresen részt vesznek a társintézmények által szervezett szakmai fórumokon, jelzőrendszeri megbeszéléseken, illetve gyermekvédelmi tanácskozásokon, szupervíziókon.

DMJV Család- és Gyermekjóléti Központja a jelzőrendszeri tagok részére maga is szervez szakmai fórumokat a folyamatosan változó, bővülő információk minél szélesebb körben történő megismertetése céljából. Konferenciák, szakmaközi megbeszélések, műhelyek alkalmával lehetőség nyílik új ismeretek szerzésére, az eddigi tapasztalatok megbeszélésére, új megoldási módszerek, illetve javaslatok kidolgozására.

Összességében elmondható, hogy DMJV Család- és Gyermekjóléti Központja városunk egész területén próbál a családon belüli erőszak visszaszorítása és megelőzése érdekében egy átfogó, mindenre kiterjedő jelzőrendszeri hálót működtetni. A családokkal kapcsolatban álló szakemberek a gyermekek bármilyen veszélyeztetettségét észlelve jelzéssel élnek az intézmény felé, ahol a munkatársak a felmerült krízishelyzetet lehetőségeikhez mérten és az adott eset sajátosságait is figyelembe véve azonnal igyekeznek elhárítani.

5.5. Krízishelyzetben igénybe vehető szolgáltatások

A családsegítés és a gyermekjóléti szolgáltatás feladatai nagyon sokrétűek. Az önkormányzat 2016. január 1. napjával Gyvt.-ben meghatározottak szerint – a családsegítés és a gyermekjóléti szolgáltatás kizárólag egy szolgáltató keretében működtethető – átszervezte intézményrendszerét. Debrecen Megyei Jogú Város Gyermekvédelmi Intézménye feladatai közül a családsegítés és a gyermekjóléti szolgáltatás feladatai 2016. január 1. napjával átkerültek Debrecen Megyei Jogú Város Családsegítő és Gyermekjóléti Központjához, amely intézmény Debrecen Megyei Jogú Város Család- és Gyermekjóléti Központja néven a család- és gyermekjóléti központ feladatait látja el a debreceni járás területén, valamint a család- és gyermekjóléti szolgálat feladatait látja el Debrecen Megyei Jogú Város meghatározott területein.

Az önkormányzat a családsegítés szociális szolgáltatást a Héra Egyesülettel (székhely: 4031 Debrecen, Tegez utca 112.), valamint a Forrás Lelki Segítők Egyesületével (székhely: 4028 Debrecen, Ember Pál utca 19.) kötött, határozatlan időre szóló ellátási szerződések útján biztosítja Debrecen meghatározott területein. Az önkormányzat közgyűlésének döntése szerint a két szervezet ellátási szerződés keretében nyújtott feladatai 2016. január 1. napjától kiegészültek a gyermekjóléti szolgáltatás feladataival.

2015. év végéig a gyermekjóléti szolgáltatást DMJV Családsegítő és Gyermekjóléti Központja, valamint DMJV Gyermekvédelmi Intézménye biztosította, a családsegítést pedig DMJV Családsegítő és Gyermekjóléti Központja, DMJV Gyermekvédelmi Intézménye, a Forrás Lelki Segítők Egyesülete, valamint a Héra Egyesület látták el.

2016. január 1-jétől DMJV Család- és Gyermekjóléti Központja mellett ellátási szerződés keretében a Forrás Lelki Segítők Egyesülete, valamint a Héra Egyesület is ellátja a családsegítés és a gyermekjóléti szolgáltatás feladatait a város meghatározott területein.

Családok átmeneti otthonai esetén az önkormányzat a fenntartásában lévő családok átmeneti otthonaiban és ellátási szerződés keretében biztosítja a családok átmeneti gondozását:

- Debrecen Megyei Jogú Város Gyermekvédelmi Intézménye (székhely: Debrecen, Böszörményi út 68.) két Családok Átmeneti Otthonát működtet.
 - A 4026 Debrecen, Mester u. 30. szám alatti Családok Átmeneti Otthona 26 férőhelyes.
 - A 4032 Debrecen, Böszörményi út 68. szám alatti Családok Átmeneti Otthona 2017 áprilisától működik, jelenleg 34 a férőhelyeinek száma.
- A ReFoMix Nonprofit Közhasznú Kft. két 40 férőhelyes családok átmeneti otthonát működtet a Debrecen, Derék u. 22. szám alatti társasház 8. és 10. emeletén

Fentiekén kívül a városban egyházi fenntartású családok átmeneti otthonai is működnek.

- Családok Átmeneti Otthona, 4024 Debrecen, Barna utca 18.
- Kamilla Családok Átmeneti Otthona, 4034 Debrecen, Vámospércsi út 57.
- Szent Miklós Családok Átmeneti Otthona, 4030 Debrecen, Szávay Gyula utca 25.
- Szivárvány Családok Átmeneti Otthona, 4031 Debrecen, Szotyori utca 23.

A DMJV Család- és Gyermejjóléti Központja nyitva álló helyiségei krízishelyzet esetén elérhetőek:

- Böszörményi út 68.
- Felsőjózsaí út 7.
- Süveg utca 3.
- Pacikert út 1.
- Víztorony utca 11.
- Víztorony utca 13.
- Mester utca 1.

5.6. A nők szerepe a helyi közéletben

A humán szolgáltató szektorban, így a kultúra, az oktatás és a szociális szektor területén magasabb a nők továbbtanulási aránya (tanárképzés és oktatástudomány (79%), az egészségügy, a szociális gondoskodás (67%), és magasabb a női vezetők aránya is.¹⁷ Ez Debrecen város esetén is jól érzékelhető, amit az 5.6.1. táblázatban mutatunk be: 129 vezető beosztású munkatárs közül 88 nő (68%), 41 férfi (32%). Minél kisebb gyerekek ellátásával, nevelésével és minél hátrányosabb célcsoportokkal foglalkozik az intézmény, annál inkább a női munkatársak és női vezetők jelenléte meghatározó (lásd óvodák esetében, illetve a szociális szektor adatai). Ahogy a szolgáltatás nagyobb gyermekekre vagy a lakosság felnőtt célcsoportjaira vonatkozik, úgy jelennek meg nagyobb arányban a férfi vezetők (lásd középiskolák és a kulturális szektor).

Azonban a gazdasági társaságok és a képviselők esetén már erősen megfordul az arány: 54 vezető munkatárs közül mindössze 5 nő (10%), 49 férfi (90%). Ez általános esélyegyenlőtlenségi helyzet, amely országosan sem mutat sokkal árnyaltabb képet. Kisebb településeken és kisebb méretű intézmények esetén jelenik meg egyenlőbb helyzet, de a férfiak vezető szerepe egyértelműen hosszú évtizedekre visszavezethetően meghatározó, annak ellenére, hogy az elmúlt évtizedekben a középfokú képzésektől kezdődően magasabb a nők részvételi aránya és eredményessége az oktatásban.⁶

5.6.1. táblázat: Vezetők megoszlása Debrecen város intézményeiben

Intézménytípus	Intézmények száma	Női vezetők	Férfi vezetők
DMJV Önkormányzata által fenntartott óvodák:	33	33	0
Nem önkormányzati fenntartású óvodák:	10	8	2
Egyházi jogi személy által fenntartott többcélú intézmények:	13	7	6
Alapítvány által fenntartott iskolák:	10	4	6
Debreceni Tankerületi Központ által fenntartott köznevelési intézmények:	32	20	12
Debreceni Tankerületi Központ által fenntartott kollégiumok:	2	1	1
Állami felsőoktatási intézmény által fenntartott iskolák:	2	1	1
Honvédelmi Minisztérium által fenntartott iskola:	1	-	1
Debreceni Szakképzési Centrum intézményei:	12	6	6
Egyesület által fenntartott köznevelési intézmény:	2	2	-
Kulturális intézmények:	6	2	4
Szociális és gyermekjóléti intézmények:	4	4	0

¹⁷ Központi Statisztikai Hivatal (2015): Nők és férfiak. Bp., KSH

Szolgáltatási intézmények:	2	0	2
Önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok:	20	2	18
Képviselők:	34	3	31
Összesen	183	93	90

Forrás: www.oktatas.hu, www.debrecen.hu

Az egészségügyi szolgáltatások terén is érzékelhetők az előzőekben vázolt különbségek: a csecsemők és gyermekek ellátásával foglalkozók körében magas a nők aránya (területi védőnő, házi gyermekorvos), a fogorvosok terén már kisebb különbség van nők és férfiak között, míg a felnőttek ellátásával foglalkozó háziorvosi praxisok kétharmadát férfiak végzik.

5.6.2. táblázat: Nemek aránya a háziorvosi, házi gyermekorvosi, fogorvosi, területi védőnői ellátásban

területi ellátási kötelezettséggel működő egészségügyi alapellátó		nők	férfiak
	összesen		
házi orvos	83	27	56
házi gyermekorvos	42	37	5
fogorvos	49	30	19
területi védőnő	62	62	0

Forrás: önkormányzati adatok

5.7 A nőket helyi szinten fokozottan érintő társadalmi problémák és felszámolásukra irányuló kezdeményezések

A nőket helyi szinten fokozottan érintő társadalmi problémákkal számos civil kezdeményezés foglalkozik, közülük most egy országos mozgalom Debrecenben is hatékonyan működő szervezetét mutatjuk be.

A Három Királyfi, Három Királynő Mozgalom prof. dr. Kopp Mária alapította 2009-ben azzal a céllal, hogy a kívánt gyermekek megszülessenek. A kutatások eredményei szerint a magyar népesség családcentrikus, magas a tervezett gyermekek száma, de ezekből mégis kevés realizálódik, különösen a magasabb végzettségű nők esetében. A romló demográfiai tendencia régiókat is érinti. A mozgalom debreceni szervezete a kitűzött országos célokhoz hasonlóan azért munkálkodik, hogy a tervezett első, második, többedik gyermekek megszülessenek a családokban. Ennek első feltétele a megfelelő pár megtalálása, a tapasztalatok szerint ez kiemelt nehézség, különösen a fiatal generációk panaszkodnak az ismerkedési lehetőségek hiányáról. A Debreceni Egyetem és a Három Királyfi, Három Királynő Mozgalom együttműködési megállapodásuknak köszönhetően évek óta sikeres szabadegyetemi előadássorozatot működtet. A munka és a magánélet összeegyeztetésének nehézsége szintén komoly akadály lehet a családok növekedésében, ezért a Mozgalom fontosnak tartja a családbarát munkahelyek szemléletének terjesztését, erre rendszeresen szervez konferenciákat, díjakat oszt ki. A család fontosságára, a nők és férfiak szerepeinek összeegyeztethetőségére, a gyermeket nevelők esélyegyenlőségére, a Debrecenben változatos programok keretében mutat rá a Mozgalom, így például családi nap, könyvbemutató, kerekasztal-beszélgetések formájában. A programok megvalósításában figyelmet és segítséget kap a várostól és az egyetemtől.

5.8. Következtetések: problémák beazonosítása, fejlesztési lehetőségek meghatározása

A nők helyzete, esélyegyenlősége vizsgálata során településünkön	
beazonosított problémák	fejlesztési elképzelések
A nők munkába állását nehezíti a gyermekek napközbeni elhelyezéséhez történő korlátozott hozzáférés	Keresni kell a lehetőséget további bölcsődei és óvodai férőhelyek létesítésére. Meg kell ragadni a pályázati lehetőségeket vagy saját forrást kell igénybe venni és támogatni kell más fenntartók ilyen irányú törekvéseit is.
A krízishelyzetbe került családok segítése nem teljes körű, lakhatásuk, életvitelük bizonytalan, lehetőségeik beszűkültek.	Többnyire krízishelyzetbe került, többgyermeket egyedül nevelő nők szorulnak segítségre. Bár a Családok Átmeneti Otthona férőhelyekkel bővült, a szolgáltatást sokan kívánják igénybe venni, így várólista alakult ki. További prevenciós szolgáltatásokkal ösztönözni kell a családokat a továbblépésre, ebben szükség lehet ún. Krízisközpont létrehozására. A Családok Átmeneti Otthona további fejlesztését, bővítését pályázati úton kell megvalósítani.
A munkanélküli nők között a legmagasabb az érettségivel, szakmunkásképző vagy szakiskolai bizonyítvánnyal rendelkezők aránya.	Az önkormányzat gazdasági beruházásokra irányuló tárgyalásai során együttműködik a Debreceni Szakképzési Centrummal, annak érdekében, hogy szakképzéseik kielégítsék az érdeklődő befektetőket. Vizsgálni kell annak lehetőségét, hogy a női munkaerő számára is elérhető szakmákat igénylő munkahelyek kerüljenek városunkba és ösztönözni kell a korszerű szakmák elsajátítására az elavult szakmával rendelkezőket is. A kormány közfoglalkoztatási és képzési programjait a DEHUSZ Kft-n keresztül a továbbiakban is ki kell használni annak érdekében, hogy csökkenjen a munkanélküliek, ezen belül a nők aránya.

6. Az idősök helyzete, esélyegyenlősége

Hazánkban a népszámlálási adatok alapján megállapítható, hogy folyamatosan növekszik az időkorúak népességen belüli aránya, ez az öregedési folyamat azonban csak a legutóbbi évtizedekben értékelhető kifejezetten negatív tendenciaként. Az elmúlt évtizedekben jelentősen növekedett az átlagos élettartam, ugyanakkor folyamatosan és erőteljesen romlottak a termékenységi mutatók. A halálozások számának alakulása és a termékenység csökkenése együttesen jelentősen módosította a korstruktúrát. A legutóbbi évtizedekben Magyarország népességfejlődésében a negatív tendenciák váltak dominánssá. A születéskor várható élettartam a nőknél egyre magasabb, a férfiaknál azonban egyre alacsonyabb. A kedvezőtlen folyamatban egyre nagyobb szerepe van annak, hogy magas létszámú női korosztályok közelítették meg, illetve hagyták el a szülőképes kor felső határát, ugyanakkor a szülőképes korba lépett nők korcsoportjai alacsony létszámúak, ami kedvezőtlenül befolyásolja a születések számát. A népességcsökkenés a fiatal korosztályok létszámának csökkenéséből ered.

A nyugdíjkorhatár módosítása az 1950 – es években született korosztályt érinti – leginkább a nőket - hiszen az előző korosztály esetében a nők öregségi nyugdíjkorhatára 55 év volt, a férfiak esetében pedig 60 év. A nyugdíjkorhatárt az Országgyűlés előbb 62 évre, majd fokozatosan 65 évre emelte.

Az 1980-as évektől kezdve a fejlett társadalmak jelentős változásokon mentek át. A demográfiai egyensúly megbomlott, a foglalkoztatás szerkezete megváltozott. A társadalmi változások, a nők munkába állása, nők megnövekedett iskolázottsága és a megváltozott értékrend a termékenység radikális változását eredményezte. Hazánk demográfiai állapota igen kedvezőtlen, de nem tartozik a kirívóan öreg korösszetételű országok közé. Az évtizedek óta fennálló alacsony termékenység és az időskorban is javuló életésélyek következtében nő és a jövőben is növekedni fog az idősök részaránya, következésképpen egyre jelentősebb lesz a 65 éves és idősebb népesség viszonylagos súlya a 15 és 64 éves korú populáció viszonylagos súlyához képest.

Míg a várható élettartam meghosszabbodása önmagában örömdetes jelenség, az idősök hányadának jelentős növekedése a munkaképes korúak részarányához képest jelentős gazdasági-társadalmi és nem utolsósorban politikai következményekkel jár.

6.1. Az időskorú népesség főbb jellemzői

A 6.1.1. számú táblázat a 65 évnél idősebbek arányait mutatja az Európai Unión belül, Magyarországon és néhány környező országban a 2008 és 2017 közötti időszakban. Minden bemutatott országban, beleértve az Európai Uniót is, nőtt a 65 év felettiek aránya. Az EU-ban 17,1%-ról 19,4%-ra. Az EU-hoz hasonló arány alakult ki Horvátországban (19,6%) és Szerbiában (19,4). A legnagyobb mértékű növekedés Csehországban volt ebben a korcsoportban, 14,6%-ról 18,8%-ra. Magyarországon 16,2%-ról 18,7%-ra emelkedett a 65 évnél idősebbek csoportaránya.

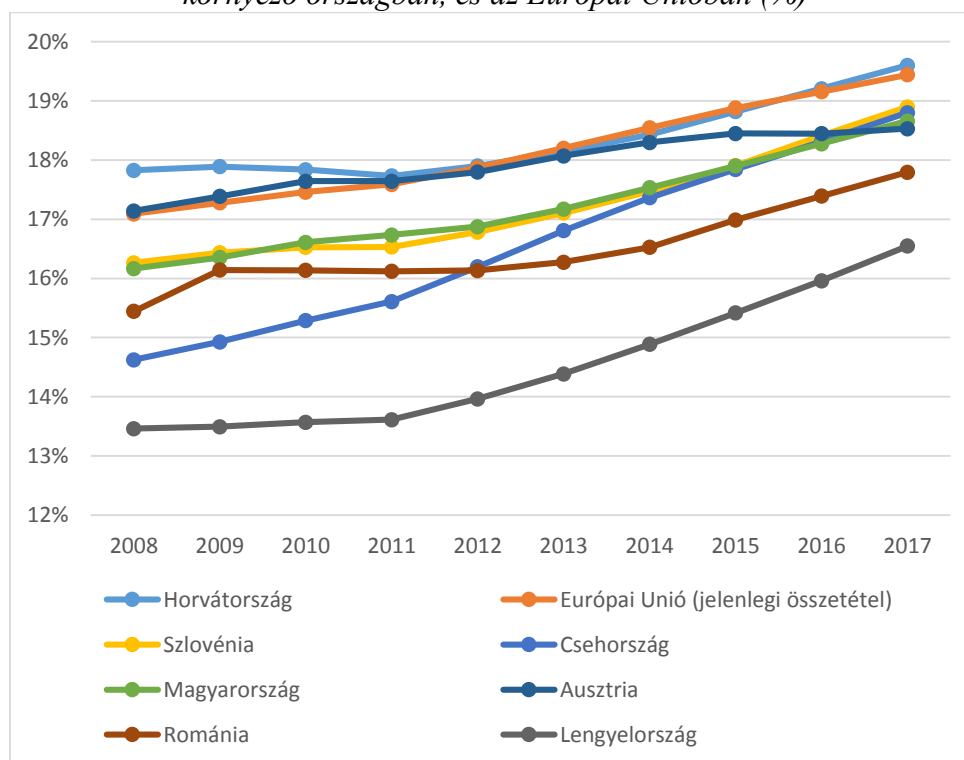
6.1.1. számú táblázat - A 65 évesnél idősebbek aránya Magyarországon, néhány környező országban, és az Európai Unióban (%)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Horvátország	17,8%	17,9%	17,8%	17,7%	17,9%	18,1%	18,4%	18,8%	19,2%	19,6%
Európai Unió (jelenlegi összetétel)	17,1%	17,3%	17,5%	17,6%	17,9%	18,2%	18,5%	18,9%	19,2%	19,4%
Szerbia	17,2%	17,1%	17,0%	17,2%	17,3%	17,6%	18,0%	18,5%	19,0%	19,4%
Szlovénia	16,3%	16,4%	16,5%	16,5%	16,8%	17,1%	17,5%	17,9%	18,4%	18,9%
Csehország	14,6%	14,9%	15,3%	15,6%	16,2%	16,8%	17,4%	17,8%	18,3%	18,8%
Magyarország	16,2%	16,4%	16,6%	16,7%	16,9%	17,2%	17,5%	17,9%	18,3%	18,7%
Ausztria	17,1%	17,4%	17,6%	17,6%	17,8%	18,1%	18,3%	18,5%	18,4%	18,5%
Románia	15,4%	16,1%	16,1%	16,1%	16,1%	16,3%	16,5%	17,0%	17,4%	17,8%
Lengyelország	13,5%	13,5%	13,6%	13,6%	14,0%	14,4%	14,9%	15,4%	16,0%	16,5%
Szlovákia	12,1%	12,2%	12,4%	12,6%	12,8%	13,1%	13,5%	14,0%	14,4%	15,0%

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

A következő ábra a 6.1.1. számú táblázat adatait jeleníti meg diagram segítségével. Az Európai Unió, Magyarország és a további bemutatott környező országok öregedő társadalmak, a vázolt 2008 és 2017 közötti időszakban jól láthatóan növekedett a 65 év felettek aránya. A legdinamikusabb növekedést Csehországban láthatjuk, míg Ausztria mutatja a legkevésbé jelentős gyarapodási ütemet.

A 65 évesnél idősebbek aránya Magyarországon, néhány környező országban, és az Európai Unióban (%)

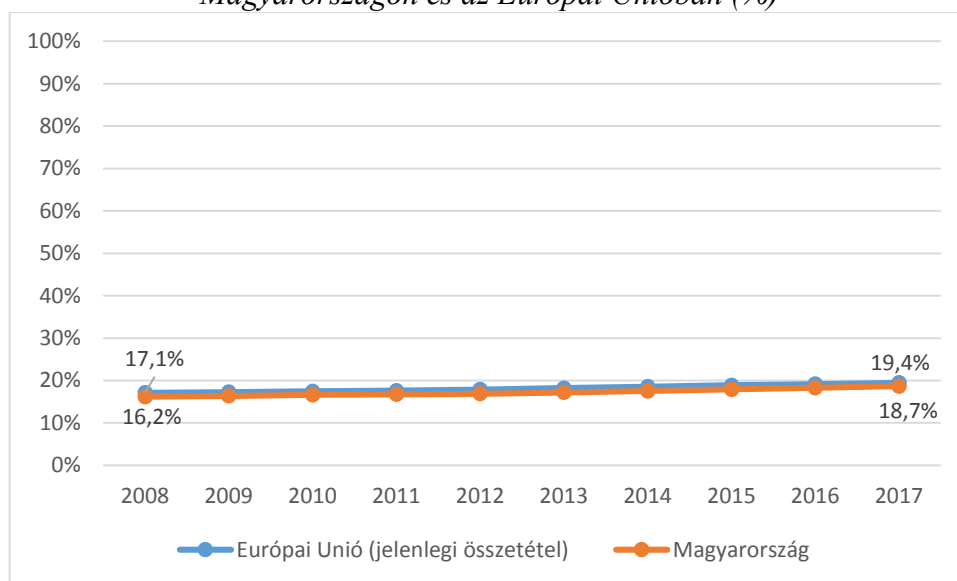

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

A 6.1.2.számú ábra a 65 évnél idősebbek arányát mutatja be az Európai Unióban és Magyarországon 2008 és 2017 között. Jól látható, hogy nem csak az Unión belül de hazánkban is szinte azonos ütemben növekszik az idősök aránya. A növekedés egyező üteme mellett az

össztársadalmi arány is egészen hasonló. Az EU-ban 17,1%-ról nőtt 19,4%-ra, Magyarországon 16,2%-ról volt növekedés 18,7%-ra.

6.1.2. számú ábra - A 65 évesnél idősebbek aránya Magyarországon és az Európai Unióban (%)

Forrás: Az Eurostat adatai alapján saját szerkesztés

A 6.1.3. számú táblázat és a hozzá tartozó diagram a nyugdíjban vagy nyugdíjszerű ellátásban részesülő nőket és férfiakat mutatja be Debrecenben 2008 és 2016 közötti időszakban. A településen élő nyugdíjasok száma a 2008-ban 59146 fő volt, amely 2016-ra 51702 főre csökkent. A nyugdíjban vagy nyugdíjszerű ellátásban részesülő férfiak és nők száma egyaránt csökkent. Az országos statisztikákhoz hasonlóan a nyugdíjasok között a nők felülreprezentáltak. 2008-ban 23076 nyugdíjas férfi és 36070 nő élt a településen. 2016-ra mindkét nem értékei csökkentek, 19342 nyugdíjas férfi és 32360 nyugdíjas élt Debrecenben.

6.1.3. számú táblázat – Nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülők száma nemek szerint

	nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülő férfiak száma	nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülő nők száma	összes nyugdíjas
2008	23076	36070	59146
2009	22685	35316	58001
2010	22376	34445	56821
2011	22065	34423	56488
2012	21502	34078	55580
2013	20699	33489	54188

2014	20071	32942	53013
2015	19455	32459	51914
2016	19342	32360	51702

Forrás: TelR, KSH Tstar

6.2. Idősek munkaerő-piaci helyzete

Az 55 év felettiek foglalkoztatási rátája az elmúlt 15 évben megduplázódott a nyugdíjkorhatár kitolódásával, és ez egyre inkább teljes idejű szerződéseket jelent a részmunkaidős szerződések helyett. A 64 évesnél idősebb népességre kevesebb adat áll rendelkezésünkre, de feltételezzük, hogy a körükben is növekedett az elmúlt években a foglalkoztatás aránya, és ez kitolódott teljes- vagy részmunkaidőben akár 70-75 éves korig.

A munkanélküliség, a munkaerő piaci kiegyensúlyozatlanság, de az elszigetelődés, és általában véve a közösségtől való elszakadás erőteljesebben mutatkozik az időseknél. Ezért különös figyelmet kell erre a célcsoportra fordítani és rugalmas, általuk elérhető és teljesíthető, megfelelő életminőséget és életszínvonalat biztosítani képes lehetőségeket kell kínálni.

Az országosan jelentkező problémára a Kormány is felfigyelt, ezért megteremtette annak a lehetőségét, hogy a nyugdíjasok munkát végezhesenek. A közérdekű nyugdíjas szövetkezetnek célja az is, hogy az időskorú tagoknál felhalmozódott tudás, szakmai tapasztalat, élettapasztalat átadásra kerüljön, illetve kerülhessen a fiatalabb korosztály számára (mester-inas kapcsolat), illetőleg az is, hogy a nyugdíjas korosztály közösségi kapcsolatait fenntartsa, annak formálisan is keretet teremtsen.¹⁸

A 2017. évi LXXXIX. törvény teremtette meg a jogszabályi környezetet a közérdekű nyugdíjas szövetkezetek létrehozásának.

A közérdekű nyugdíjas szövetkezet (a továbbiakban: nyugdíjas szövetkezet) célja, hogy a még aktív időskorúak számára foglalkoztatást, munkaerőpiaci reaktivizálást biztosítson, a tagok gazdasági és szociális helyzetét előmozdítsa. A nyugdíjas szövetkezet célja továbbá, hogy a következő generációk számára a tagoknál felhalmozódott tudás, szakmai- és élettapasztalat átadásra kerüljön. A nyugdíjas szövetkezet a céljainak megvalósításával közérdeket is szolgál. A törvény alkalmazása során öregségi nyugdíjasnak kell tekinteni azt a személyt, aki öregségi teljes nyugdíjban, öregségi résznyugdíjban, a nők 40 év jogosultsági idejének figyelembevételével megállapított nyugdíjban részesül. Nem minősül öregségi nyugdíjasnak a korhatár előtti ellátásokban (korkedvezmény érvényesítésével megállapított ellátásban, a táncművészeti életjáradékban, az átmeneti bányászjáradékban, szolgálati járandóságban), megváltozott munkaképességűek ellátásaiban (rehabilitációs ellátásban, rokkantsági ellátásban) részesülő személy. A nyugdíjas szövetkezet tagja a személyes közreműködés konkrét tartalmára, módjára és ellentételezésére tagsági megállapodást köt a nyugdíjas szövetkezettel. Az állam a nyugdíjas szövetkezet tevékenységéhez szükséges és arányos mértékben támogatást nyújthat. A közérdekű nyugdíjas szövetkezetek létrehozására 2017. július 1. napjától van lehetőség, mellyel városunkban is több szervezet élt.

¹⁸ Részlet a 2017. évi LXXXIX. törvény indokolásából

6.2.1. számú táblázat - Idősek, nyugdíjasok foglalkoztatottsága

Észak-Alföld	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Az 55–64 évesek foglalkoztatási rátája, %	24,6	26,3	25,7	26,9	30,6	35,8	41,8	49,4
A nem-alkalmazottak aránya az 55–64 éves foglalkoztatottakon belül, %	24,7	21,2	20,2	22,2	18,5	20,1	16,5	10,3
A határozott idejű szerződéssel dolgozó alkalmazottak aránya az 55–64 éves foglalkoztatottakon belül, %	4,6	4,5	6,4	6,2	7,2	12,2	15,3	16,6
A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya az 55–64 éves foglalkoztatottakon belül, %	12,5	14,4	15,5	16,2	12,1	14,8	13,3	7,7

Az 55-64 éves idősebbek foglalkoztatottsági mutatói részletesen további adatokkal (2003-2017) az alábbi linken található: http://www.ksh.hu/thm/2/indi2_5_1.html

Az 55 évnél idősebbek körében a nyugdíjkorhatár kitolódásával számottevőbbé vált a munkanélküliség is, amit a „védett korhoz” kötődő intézkedések enyhítenek az elmúlt években. Az elmúlt években megfigyelhető az is, hogy egyre növekszik a dolgozni akaró 55-64 évesek aránya, ami részben az aktív kor kitolódásával, az egészség hosszabb időn át tartó fenntartásával, részben az életszínvonal megőrzése érdekében végzett munka igényével is magyarázhatunk.

6.2.2. számú táblázat: Az 55-64 éves idősebbek munkanélküliségi rátája

Észak-Alföld	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Az 55–64 évesek munkanélküliségi rátája, %	2,3	3,1	6,1	6,4	10,6	9,2	7,3	5,5
A dolgozni akaró inaktívak aránya az 55–64 éves inaktívakon belül, %	5,3	5,5	5,4	5,9	9,2	9,5	12,8	12,0

Az 55-64 éves idősebbek munkanélküliségi rátája részletesen további adatokkal (2003-2017) az alábbi linken található: http://www.ksh.hu/thm/2/indi2_5_2.html

A 6.2.3. számú táblázat a hátrányos megkülönböztetés és foglalkoztatás értékeit mutatja be Hajdú-Bihar megyében 2008 és 2016 közötti időszakban. A regisztrált munkanélküliek száma a megyében 2008 és 2016 között jelentősen csökkent 43.060 főről 27.705 főre. Megfigyelhető azonban az, hogy az 55 év feletti regisztrált munkanélküliek száma az összmunkanélkülieken belül erőteljes emelkedést mutat. 2008-ban 2377 fővel 5,5%-át jelentették a regisztrált munkanélkülieknek. Ez az érték 2016-ra 5820 fővel 21%-ra nőtt.

A tartós munkanélküliek száma a megyén belül a regisztrált munkanélküliek számával együtt csökkent 14.124 főről 8436 főre. Összevetve az előbbieket az 55 év feletti tartós munkanélküliek aránya szintén jelentős növekedést mutat. A 2008-as 1141 fő a regisztrált munkanélkülieknek 8,1%-át adta. 2016-ra a számuk 3070 főre emelkedett, ami 36,4%-ra növekedett a tartós munkanélküliek között, tehát minden 3. tartós munkanélküli 55 év feletti volt.

*6.2.3. számú táblázat - Hátrányos megkülönböztetés a foglalkoztatás terén
Hajdú-Bihar megyében*

	Regisztrált munkanélküliek száma	55 év feletti regisztrált munkanélküliek száma		Tartós munkanélküliek száma*	55 év feletti tartós munkanélküliek száma	
	fő	fő	%	fő	fő	%
2008	43 060	2 377	5,5%	14 124	1 141	8,1%
2009	43 837	3 476	7,9%	14 433	1 622	11,2%
2010	45 135	3 900	8,6%	14 789	1 866	12,6%
2011	47 151	4 750	10,1%	13 254	2 203	16,6%
2012	46 811	5 412	11,6%	13 554	2 613	19,3%
2013	44 398	5 948	13,4%	16 237	3 143	19,4%
2014	36 926	5 712	15,5%	10 779	2 762	25,6%
2015	33 527	6 179	18,4%	9 610	2 846	29,6%
2016	27 705	5 820	21,0%	8 436	3 070	36,4%

* Tartós munkanélküliek= éven túl nyilvántartásban lévők

A 6.2.3. számú táblázat a foglalkoztatáshoz kapcsolódó hátrányos megkülönböztetési adatokat mutatja be Debrecen településen 2008 és 2016 között. A megyei adatokhoz hasonlóan a településen is csökkent a regisztrált munkanélküliek száma 9093 főről 7680 főre. Az 55 év feletti regisztrált munkanélküliek száma és aránya az összes regisztrált munkanélküli között emelkedett a bemutatott időszakban. 2008-ban 546 fő volt 55 év feletti munkanélküli, ami az összes munkanélküliek 6%-a, 2016-ra ez az arány 21%-ra növekedett 1614 fővel.

A tartós munkanélküliek száma 2009 és 2016 között enyhe fokú csökkenést mutat. 2009-ben 3966 fő volt tartós munkanélküli, 2016-ban már csak 3044.

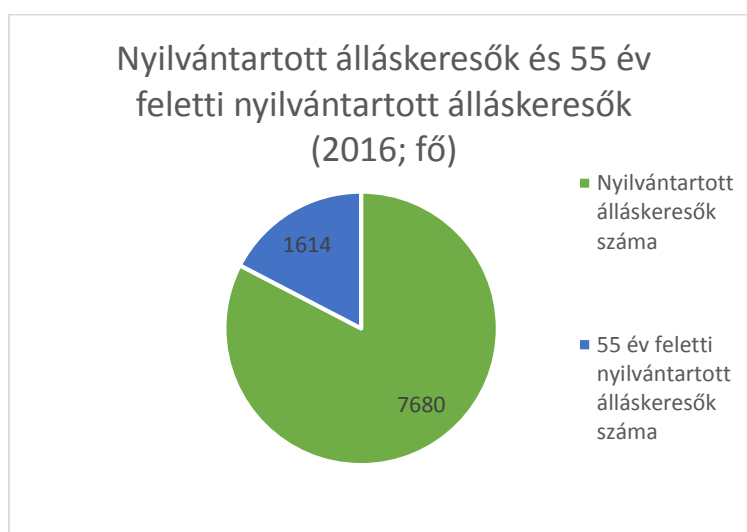
*6.2.4. számú táblázat - Hátrányos megkülönböztetés
a foglalkoztatás terén Debrecenben*

	Regisztrált munkanélküliek száma	55 év feletti regisztrált munkanélküliek száma		Tartós munkanélküliek száma
	fő	fő	%	fő
2008	9093	546	6,0%	n.a.
2009	12427	662	5,3%	3966
2010	12900	940	7,3%	4695
2011	11900	1070	9,0%	3346
2012	12662	1469	11,6%	4348
2013	10321	1465	14,2%	4102
2014	9597	1611	16,8%	3657
2015	8798	1777	20,2%	3404
2016	7680	1614	21,0%	3044

Forrás: Helyi adatgyűjtés, TeIR

A nyilvántartott álláskeresőket és az 55 év feletti nyilvántartott álláskeresőket mutatja be 2016-ban a következő diagramon látható, hogy az 55 év feletti munkanélküliek megközelítőleg 20%-át teszik ki az összes regisztrált álláskeresőnek.

6.2.5. számú ábra – Nyilvántartott állás keresők és 55 év feletti nyilvántartott állás keresők

A következő diagram az összes nyilvántartott állás keresőt és az egy évnél régebben regisztrált állás keresőket mutatja be 2009 és 2016 közötti időszakban. Egyrészt jól látható, hogy mind az összes regisztrált állás keresők, mind az egy évnél régebben nyilvántartott állás keresők száma lassú csökkenést mutat, másrészt az összes állás keresők száma dinamikusabban csökken, mint az egy éven túl regisztrált munkanélkülieké.

6.2.6. számú ábra – Nyilvántartott és egy éven át nyilvántartott állás keresők száma

6.3. A közszolgáltatásokhoz, közösségi közlekedéshez, információhoz és a közösségi élet gyakorlásához való hozzáférés

Az idősök száma folyamatosan nő és igen magas az egyedülállók aránya. Az egyedüllét, a magány veszélyezteti az idősök mentális és fizikai állapotát. Az idősök egészségének a romlása hatással van az egészségügyi ellátórendszerre is. Fontos a megelőzés, a prevenció és a különféle szűrővizsgálatok, de legalább ilyen fontos a fizikai passzivitás oldása és a szellemi, lelki állapot karbantartása is. Mind az idősklubok, mind a nyugdíjas egyesületek kortárs közösséget, az idős ember érdeklődésnek és fizikai állapotnak megfelelő, aktív időtöltést kínálnak.

A Városi Szociális Szolgálat ma már egységes szemlélettel végzi az idősgondozást mind a nappali ellátás, mind a bentlakásos ellátások terén. Az infrastrukturális fejlesztések jelenleg is folyamatban vannak, az idősök számára nappali ellátást nyújtó intézmények egy része pályázati úton, a Pallagi út 9. szám alatti intézmény saját forrásból újul meg.

Emellett elengedhetetlen a 21. századi igényekhez történő alkalmazkodás a szolgáltatások terén is. Növelni kell azon szolgáltatások számát, amelyek elősegítik az idősök saját otthonukban történő önálló életvitelének megtartását. Ugyanakkor a nappali ellátás programjait továbbra is össze kell hangolni más lehetőségekkel, a közművelődési és más közösségi tér használatával.

A Szt. az önkormányzatok által biztosítandó támogatások tekintetében előírja, hogy az önkormányzat a helyi viszonyokhoz mérten, a krízishelyzetben lévő személyek számára, illetve a helyi szociális problémák kezelésére települési támogatást nyújt. A méltányossági közgyógyellátásra, méltányossági ápolási díjra, lakásfenntartási támogatásra, az adósságkezelési szolgáltatásra, valamint az önkormányzati segélyre vonatkozó szabályozást az Szt. a továbbiakban nem tartalmaz. A települési támogatás egyes típusait és jogosultsági feltételeit az önkormányzat rendeletben határozza meg. A rendelet megalkotásakor elsődlegesen az volt a cél, hogy a rendszeres lakhatási kiadásokhoz nyújtson támogatást az önkormányzat, továbbá az időskorú lakosságot nagy számban érintő ellátások változatlanul igényelhetőek legyenek. Ez alapján az ellátási rendszer alapjaiban nem változott, az ellátások elnevezése is csak néhány esetben módosult.

A fentiek alapján a települési támogatások helyi szabályairól szóló 6/2015. (II.26.) önkormányzati rendelet / továbbiakban: helyi rendelet/ szerint Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata az alábbi pénzbeli és természetbeni támogatások biztosításával kívánja enyhíteni a szociálisan rászoruló személyek, családok és háztartások terheit, valamint egyéb támogatásokat is nyújt, amelyek közül több kifejezetten az idős lakosság támogatását célozza meg. Így igényelhető számukra is települési támogatásként lakásfenntartási támogatás, rendkívüli települési támogatásként pedig pénzbeli (pl. temetési támogatás) és természetbeni (pl. gyógyszer-támogatás) hozzájárulás is. Az egyéb támogatások között fenntartotta az önkormányzat a 70. életévüket betöltött személyek hulladékgazdálkodási díjtámogatását, oly módon, hogy a 70. és 75. életév között jövedelmi feltételekhez kötötte a jogosultságot, míg 75. év felett alanyi jogon kerül a támogatás megállapításra a kérelmezőknek.

A 65. életév felettiéket továbbra is évi 5 ingyenes belépőre jogosultak a Nagyerdei Gyógyfürdőbe vagy a Kerekestelepi Strandfürdőbe. 2017-ben 10.691 fő részesült ebben a támogatásban (DMJV Szociális Osztály adatai) A korábbi méltányossági közgyógyellátás helyett a gyógyszer-támogatás vehető figyelembe, amelyet 2017-ben 290 fő vett igénybe Debrecenben (DMJV Szociális Osztály adatai alapján).

Külön megjelenik a rendeletben a 101., illetve azt követő élet éveiket betöltő személyek támogatása. Magyarországon megközelítőleg 1.500 fő 100 évnél idősebb és a számuk

folyamatosan növekszik – lásd KSH korfa. Debrecenben 2017-ben 9 fő részesült ebben a támogatásban. (DMJV Szociális Osztály adata) Az önkormányzat szociális feladatainak ellátását 2015. március 1. napjától saját forrásból biztosítja jelentős összeget fordítva a feladatra. (lásd még 3.3. fejezet)

Az új rendeletben nem került szabályozásra az időskorúak szociális közétkeztetése, valamint a méltányossági közgyógyellátás. A közétkeztetést Debrecenben évente mindössze 4-5 fő vette igénybe, számukra a Városi Szociális Szolgálat által biztosított étkezés nyújt segítséget. A méltányossági közgyógyellátás beépült a települési támogatás természetbeni ellátásként nyújtott gyógyszer-támogatásába, amellyel a szociálisan rászorulóknak részére a gyógyszerek beszerzéséhez nyújtunk támogatást az önkormányzattal szerződésben lévő patikák közreműködésével.

A 6.3.1. számú táblázat a 64 évnél idősebbeket és a nappali ellátásban részesülő időskorúakat mutatja be 2008 és 2016 között. A 64 év feletti lakosság száma Debrecenben az öregedő társadalmi mutatókat igazoltan növekedett az elmúlt évszázadban. 2008-ban 30.319 fő volt 64 év feletti, 2016-ban 36.229 fő. A nappali ellátásban részesülő időskorúak száma 2008 és 2016 között parabolászerűen változik 425 főről 446 főre, ugyanakkor arányuk a 64 év feletti összlakosságon belül 1,4%-ról 1,2%-ra csökkent. A legtöbb nappali ellátásban részesülő időskorú 2011-ben volt, 551 fő, ami az összarány 1,7%-a. 2011-től a szolgáltatást igénybe vevők száma csökkent, miközben a 64 év feletti lakosok aránya növekedett. Az ellátásban részesülők száma települési szinten és az önkormányzati intézményeknél szolgáltatást igénybe vevők esetében is csökkenő, ezért a Városi Szociális Szolgálat rendezvényekkel igyekszik minél többekkel megismertetni a szolgáltatást, az Önkormányzat pedig 2018. május 1. napjától térítésmentesen biztosítja az ellátást az igénybevevők számára, így a szolgáltatáshoz való hozzáférés várhatóan javulni fog. Az intézkedés hatása (milyen hatással lesz az igénybevételre) későbbiekben lesz mérhető.

6.3.1. számú táblázat - 64 évnél idősebb népesség és nappali ellátásban részesülő időskorúak száma

	64 év feletti lakosság száma	nappali ellátásban részesülő időskorúak száma	
	fő	fő	%
2008	30319	425	1,4%
2009	31016	430	1,4%
2010	31428	424	1,3%
2011	31901	551	1,7%
2012	32677	510	1,6%
2013	33597	480	1,4%
2014	34405	465	1,4%
2015	35298	451	1,3%
2016	36229	446	1,2%

Forrás: TeIR, KSH Tstar

A 6.3.2. számú táblázat adatai szerint Debrecenben a Városi Szociális Szolgálat 2016-ban összesen 701 főt részesített idősellátásban, közülük közel 70%-a nő, 30%-a férfi.

6.3.2. számú táblázat – Idősellátásban ellátottak kor és nem szerinti megoszlása Debrecenben

	<i>Nő</i>	<i>Férfi</i>
<i>18-39</i>	<i>5</i>	<i>8</i>
<i>40-59</i>	<i>24</i>	<i>31</i>
<i>60-64</i>	<i>54</i>	<i>33</i>
<i>65-69</i>	<i>51</i>	<i>19</i>
<i>70-74</i>	<i>55</i>	<i>30</i>
<i>75-79</i>	<i>80</i>	<i>32</i>
<i>80-89</i>	<i>173</i>	<i>52</i>
<i>90-</i>	<i>38</i>	<i>16</i>
<i>Összesen</i>	<i>480</i>	<i>221</i>

6.4. Az időseket, az életkorral járó sajátos igények kielégítését célzó programok a településen

A Közgyűlés a 96/2016. (IV. 28.) határozatával a nyugdíjas szervezetekkel kötendő együttműködési megállapodásról döntött. A megállapodás keretében az Önkormányzatnak szándékában áll térítésmentes elhelyezést biztosítani a nyugdíjas szervezeteknek, így segítve működésüket és programjaik megvalósítását. Az együttműködési megállapodás megkötésére 2016. május 2. napján, ünnepélyes keretek között került sor, amely rendkívül kedvező fogadtatásra talált a nyugdíjasok körében.

A DMJV Önkormányzata Közgyűlése a 191/2016. (VI. 23.) számú határozatával döntött a Debreceni Idősügyi Tanács (a továbbiakban: DIT) megalakításáról. A DIT alakuló ülésére 2016. szeptember 28. napján került sor.

A DIT működésének célja az idős emberek érdekeit képviselő és védő szervezetek-egyesületek, klubok - és az Önkormányzat együttműködésének elősegítése. Ezen túl célja az idős embereket érintő gondok és problémák feltárása, azok megismerése és enyhítése, a vélemények és információk cseréje, valamint a különböző célok, törekvések egyeztetése. A DIT általában az állandó meghívottakkal kibővített – az idősök életével foglalkozó tanácsadó testület.

A Nádor utcára megálmodott Család- és Gyermekjóléti Központ épületének kiviteli tervei Új Főnix Terv keretében, a gondoskodó város fejezetéhez kapcsolódva készültek el. Az épületben nemcsak a Család- és Gyermekjóléti Központnak biztosítható megfelelő elhelyezés, de a nyugdíjas szervezeteknek is egy régi vágya teljesül azzal, hogy az új, akadálymentesített intézményt tevékenységük során használhatják. Az intézkedések segítik azt, hogy az idősök értesüljenek az őket érintő információkról, hozzásegíti őket ahhoz, hogy a különböző szolgáltatásokat megismerjék és azokat igénybe tudják venni.

Hajdú-Bihar megyében 2015-ben 37 idősök otthona működött a DMJV Önkormányzata által fenntartott idősök otthona és átmeneti ellátást biztosító intézménye, továbbá az állam által fenntartott intézményeken kívül kívül. 2017 májusára számuk 39-re nőtt, egy civil szervezet hozott létre idősök otthonát, valamint egy önkormányzati fenntartású korábbi gondozóház folytatja tevékenységét tartós bentlakásos intézményként. Többségében a települési önkormányzatok önállóan biztosítják ezt az ellátási formát, továbbra is csupán 1 intézmény fenntartója társulás. A 18 egyházi fenntartású intézményen belül a református otthonok aránya

több mint 80 %, a 6 további nem állami fenntartású intézmény közül 5-öt nonprofit kft. működtet. Az intézmények 95 ellátási területe 1 kivételével országos, illetve a megyére kiterjedő. Ezen ellátási formánál is előfordul, hogy a nem állami fenntartók ellátási szerződés, megállapodás keretében látják el a feladatot. Az ellátást leginkább 75-89 év közötti, nyugdíjas, főként özvegy, 8 általános vagy az alatti iskolai végzettségű nők veszik igénybe. Az ellátottak jövedelme jellemzően az öregségi nyugdíjminimumot meghaladja, több településen az igénylők az intézményi térítési díjjal megegyező összegű személyi térítési díjat fizetnek. Az intézmények egy része emelt szintű férőhelyeket is biztosít, illetve nem befogadott férőhelyeik is vannak. Van, ahol az emelt szintű férőhelyre egyszeri hozzájárulást kérnek és sok intézmény demens idős betegeket is fogad. A megállapított intézményi térítési díjak az előző évihez képest általában emelkedtek, csak néhány fenntartó nem emelt díjat. Az adatot szolgáltatók 61.500. - 171.000.- Ft közötti összegeket jelöltek meg havi térítési díjként. Egyszeri belépési díjról egy egyházi fenntartó számolt be, ennek összege 1.500.000.- Ft. Az ellátottak körében leggyakrabban előforduló megbetegedések: magas vérnyomás, szív- és érrendszeri megbetegedések, cukorbetegség, mozgásszervi megbetegedések, inkontinencia, demencia. A mozgásfogyatékoság mellett a látásfogyatékoság fordul elő még nagy arányban. Egyes intézményeknél az ellátottak gondozási igénye egyre nagyobb, a gondozási szükségletvizsgálat alapján egyre több esetben állapítható meg, hogy nagyon rossz fizikai és mentális állapotban kerülnek be az ellátottak. Az intézmények teljes kihasználtsággal működnek, szinte valamennyi megyei és országos ellátási területű adatot szolgáltató intézménynél vannak ellátásra várakozók idén félévkor (az elmúlt két évben is voltak). A várakozók száma 2-35 fő közötti volt, de jellemzően az 5 főt meghaladta. Idén félévkor az adatszolgáltatók a néhány fő várakozótól (0-5), a 10-30 fő közötti várakozón át beszámoltak 130-146 fő nyilvántartott várakozóról is.¹⁹

A DMJV Városi Szociális Szolgálat a székhelyen 275 férőhelyes idősek otthonában, 50 férőhelyes átmenti ellátást nyújtó gondozó házban biztosít ellátást. Ezen túl:

- Nagysándor Telepi Gondozó Szolgálat Pósa Utcai Idősek és Demens Idősek Klubja (Debrecen, Pósa u. 41.)
A telephely 30 férőhelyes nappali ellátást biztosít heti 5 napos nyitva tartással, amelyből 20 fő idős és 10 fő demens idős férőhely. Házi segítségnyújtás keretében maximálisan ellátható személyek száma 30 fő. Az étkeztetés igénybevétele helyben fogyasztással, elvitellel, vagy lakásra szállítással biztosított. A szolgáltatás a hét hat napján vehető igénybe.
- Nagysándor Telepi Gondozó Szolgálat Kandia Utcai Demens Idősek Klubja (Debrecen, Kandia u. 4/B.)
A telephelyen 15 fő demens idős személy nappali ellátása biztosítható, az intézmény heti 6 napos nyitva tartással működik.
- Nagyverdei Gondozó Szolgálat Thomas Mann Utcai Idősek Klubja (Debrecen, Thomas Mann u. 45.)
A telephely 30 férőhelyes nappali ellátást biztosít heti 6 napos nyitva tartással. Házi segítségnyújtás keretében maximálisan ellátható személyek száma 75 fő. Az étkeztetés igénybevétele helyben fogyasztással, elvitellel, vagy lakásra szállítással biztosított. A szolgáltatás a hét hat napján vehető igénybe.
- Belvárosi Gondozó Szolgálat Erzsébet Utcai Idősek Klubja (Debrecen, Erzsébet u. 5.)
A telephely 25 férőhelyes nappali ellátást biztosít heti 5 napos nyitva tartással. Házi segítségnyújtás keretében maximálisan ellátható személyek száma 25 fő. Az étkeztetés

¹⁹ Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciójának 2017. évi felülvizsgálata

igénybevétele helyben fogyasztással, elvitellel, vagy lakásra szállítással biztosított. A szolgáltatás a hét hat napján vehető igénybe.

- Fényesudvari Gondozó Szolgálat Víztorony Utcai Telephely
(Debrecen, Víztorony u. 13.)
Házi segítségnyújtás keretében maximálisan ellátható személyek száma 60 fő. Az étkeztetés igénybevétele elvitellel, vagy lakásra szállítással biztosított. A szolgáltatás a hét hat napján vehető igénybe.
- Fényesudvari Gondozó Szolgálat Csapó Utcai Idősek Klubja
(Debrecen, Csapó u. 94.)
A telephely 20 férőhelyes nappali ellátást biztosít, heti 6 napos nyitva tartással. Étkeztetést helyben fogyasztással vehetnek igénybe az idősek klubja ellátottjai.
- Tócskerti Gondozó Szolgálat Derék Utcai Idősek Klubja
(Debrecen, Derék u. 22.)
A telephely 20 férőhelyes nappali ellátást biztosít heti 6 napos nyitva tartással. Házi segítségnyújtás keretében maximálisan ellátható személyek száma 20 fő. Az étkeztetés igénybevétele helyben fogyasztással, elvitellel, vagy lakásra szállítással biztosított. A szolgáltatás a hét hat napján vehető igénybe.
- Csapókerti Gondozó Szolgálat Süveg Utcai Idősek Klubja
(Debrecen, Süveg u. 3.)
A telephely 20 férőhelyes nappali ellátást biztosít heti 5 napos nyitva tartással. Házi segítségnyújtás keretében maximálisan ellátható személyek száma 65 fő. Az étkeztetés igénybevétele helyben fogyasztással, elvitellel, vagy lakásra szállítással biztosított. A szolgáltatás a hét hat napján vehető igénybe.
- Csapókerti Gondozó Szolgálat Ruyter Utcai Telephely
(Debrecen, Ruyter u. 21/A.)
A telephelyen lehetősége van a népkonyhai szolgáltatásban részesülőknél a hét 5 napján az ebéd helyben történő elfogyasztására. Népkonyhán étkezők maximális létszáma 150 fő.
- Homokkerti és Józsi Gondozó szolgálat Szabó Kálmán Utcai Idősek Klubja
(Debrecen, Szabó Kálmán u.33.)
A telephely 15 férőhelyes nappali ellátást biztosít heti 5 napos nyitva tartással. Házi segítségnyújtás keretében maximálisan ellátható személyek száma 25 fő. Az étkeztetés igénybevétele helyben fogyasztással, elvitellel, vagy lakásra szállítással biztosított. A szolgáltatás a hét hat napján vehető igénybe.
- Homokkerti és Józsi Gondozó Szolgálat Deák Ferenc Utcai Idősek Klubja
(Debrecen, Deák F. u. 7.)
A telephely 15 férőhelyes nappali ellátást biztosít heti 5 napos nyitva tartással. Házi segítségnyújtás keretében ellátható személyek száma 35 fő. Az étkeztetés igénybevétele helyben fogyasztással, elvitellel, vagy lakásra szállítással biztosított. A szolgáltatás a hét hat napján vehető igénybe.
- Szávay Gyula Utcai Telephely
Debrecen, Szávay Gyula utca 55/F.
A telephelyen nyújtott szolgáltatás: Ápolási-gondozási osztály 32 tartós bentlakásos férőhellyel.

Házi segítségnyújtás

A DMJV Városi Szociális Szolgálat ezen ellátás keretén belül gondoskodik azokról az időskorú, beteg személyekről, akik otthonukban, lakókörnyezetükben önmaguk ellátására saját erőből nem képesek, az önálló életvitel fenntartásához segítségre szorulnak.

Az ellátás magába foglalja mindazon módját a saját lakáson történő segítségnyújtásnak, amelyet a rászoruló kora, egészségi állapota miatt elvégezni már nem, vagy csak részben képes.

A házi segítségnyújtás tevékenységei és résztvétevényiségei szociális segítség és személyi gondozás keretében láthatók el.

A házi segítségnyújtás szolgáltatást 2017. március 05-től már vasárnap és ünnepnapokon is biztosítja ellátottjai részére.

Nappali ellátás

Idős személyek nappali ellátása

Saját otthonukban élő, szociális és mentális támogatásra szoruló, önmaguk ellátására részben képes időskorúak napközbeni gondozását biztosítja a Városi Szociális Szolgálat.

A nappali ellátás lehetőséget nyújt az ellátottak részére a napközbeni tartózkodásra, társas kapcsolatokra, valamint az alapvető higiéniai szükségletek kielégítésére.

Feladata a szabadidős programok szervezése, szükség szerint az egészségügyi alapellátás megszervezése, a szakellátásokhoz való hozzájutás segítése, hivatalos ügyek intézésének segítése, munkavégzés lehetőségének szervezése, életvitelre vonatkozó tanácsadás, életvezetés segítése, speciális önszerveződő csoportok támogatása, működésének, szervezésének segítése.

Demens, idős személyek nappali ellátása

Az ellátásban elsősorban a 60 év feletti korosztály azon tagjai részesülnek, akik – az orvos szakértői szerv, vagy a Pszichiátriai/Neurológiai Szakkollégium által befogadott demencia centrum, vagy pszichiáter/neurológus/geriáter szakorvos által kiállított szakvélemény a demencia kórképet igazolja – ebben az ellátási formában gondozhatóak, és fekvőbeteg gyógyintézeti kezelést nem igényelnek.

Idős személyek nappali ellátásán túl, kiemelt feladat az időskori demencia kórképekkel rendelkező személyek részére a folyamatos gondozói felügyeletet, az állapot felmérésre épülő fejlesztést, szinten tartást biztosítani, a romlást lassítani.

Cél az önállóságot és az önálló képességet lehetőség szerint minél hosszabb ideig megtartani, a családdal való együttélés segítése, az intézményi elhelyezés késleltetése. Ennek érdekében tervszerűen, játékos formában tréning jellegű foglalkozásokat tartanak a Városi Szociális Szolgálat munkatársai, pl. memória tréningek, érzékelést, észlelést erősítő gyakorlatok, realitás orientációs tréning gyakorlatok, finommotorikát erősítő feladatok, magatartás orientációs tréning stb.

A gondozó környezet tagjai részére hozzátartozói csoportot működtetnek, amelynek célja az információ csere, a nem vagyok egyedül érzésének megélése, ventilálás, a felkészülés lehetősége az állapot változásával járó problémák kezelésére.

Klubok, foglalkozások

A Városi Szociális Szolgálat idősek nappali ellátás keretében számos programot nyújt, szabadidős elfoglaltságot közösségi élet gyakorlásához az idősek élethelyzetéhez igazodva. A rendszeresen megszervezett különböző rendezvények (pl.: süti-sütő verseny, húsvétváró délutánok, szüreti mulatság) segítségével az intézmény szolgáltatásait a lakosság jobban megismerheti egyrészt a sajtón keresztül, másrészt az idősebb korosztálynak lehetőséget

teremtenek arra, hogy a programokba bekapcsolódjanak, így személyes tapasztalatokat szerezhessenek a klubokban folyó tevékenységről. A programokról újságban jelentettek meg cikkeket, fotókat, figyelem felkeltés céljából. A városi televízió a nagyobb rendezvényekről több esetben riportot közvetített.

A Debreceni Művelődési Központ évtizedek óta segíti a nyugdíjas klubokat, az egységeiben dolgozó kollégák lehetőségeikhez mérten maximálisan segítik a nyugdíjasok törekvéseit és a rendezvények eredményes megvalósulását. Cél, hogy éves rendezvényeinkkel hozzájáruljanak az idősök életminőségének javításához. Hagyományosan kiemelkedik a 'Kortalanul' Idősek Hónapja programsorozat Debrecen város nyugdíjasainak. Az intézmény 40 nyugdíjas csoportja évente közel 50 kulturális - közösségi rendezvényt valósít meg. A résztvevők aránya évről-évre nő, ez az örömteli növekedés annak köszönhető, hogy a nyugdíjas közösségek száma gyarapodott, a programok száma bővült, amelyeket jórészt a nyugdíjasok kezdeményeztek. Közel 8000 idős ember vett részt programjainkon, amelyek széleskörű ismereteket, tájékoztatást, szórakozást nyújtanak a szépkorúaknak, így: kulturális, ünnepi, közösségi, szórakoztató, szociális, egészségügyi, érdekvédelmi, fogyasztóvédelmi, közbiztonsággal kapcsolatos kérdésekben.

Az egyes telephelyeken az idős klubok különböző elnevezésekkel működnek (pl. Debreceni Nyugdíjas Klub, Homokkerti Nyugdíjas Klub, Nyugdíjasok Baráti Köre stb.), telephelyenként változó, 30-400 taggal. A tagok a klasszikus programokon túl (bálok, időskorral kapcsolatos előadások, tájékoztatók, egészségmegőrző programok, kirándulások) egyre nagyobb arányban igénylik a magasabb kulturális és oktatási színvonalat nyújtó programokat is (pl. kiállításmegnyitók, hangversenyek, egy-egy globális – nem időskori – problémával foglalkozó előadás, képzések stb.). Ezeknek az oka egyértelműen abban látható, hogy növekszik az idős generáció iskolai végzettsége világszerte, így az időskori foglalkozások hangsúlyai eltolódnak. Erre reflektál a Debreceni Művelődési Központ civil szervezetekkel együttműködve (pl. KultúrÁsz Közhasznú Egyesület) az Aktív Időskor Egyeteme programsorozatával, illetve a Debreceni Egyetemen is elindult a Szenior Akadémia egyetemi professzorok, jeles oktatók előadásaival.

A célcsoport sajátos igényeinek kielégítését célzó további programok például:

- egészségügyi szűrővizsgálatok,
- az „Egészséges és aktív időskor” c. program keretében az időskori aktivitást, az egészséges életmódot, valamint az önkéntes segítségnyújtást népszerűsítő előadások és tevékenységek,
- az idősök életminőségének javítását célzó Idősügyi Infokommunikációs Program.

A Méliusz Juhász Péter Könyvtár szervezésében a Nagy-Net program keretében az elmúlt években több száz nyugdíjas tanulta meg a számítógép használat alapjait és vált aktív részesévé a digitális világnak.

6.5. Következtetések: problémák beazonosítása, fejlesztési lehetőségek meghatározása

Idősek helyzete, esélyegyenlősége vizsgálata során településünkön	
Beazonosított problémák	fejlesztési elképzelések
Az időskor fizikai passzivitással fenyeget, amely egészségromláshoz vezet.	Célzott programokkal a szabadtéri kondiparkokat be lehet vonni, továbbá az új Család- és Gyermekegészségügyi Központ földszintjén helyet kapó nyugdíjas szervezetek környezetében is kialakítható sétára, szabadtéri mozgásra alkalmas terület. Meg kell vizsgálni a Pallagi út 9. sz. alatti intézmény udvarának megújítási lehetőségeit.
Az idősek száma, aránya folyamatosan nő, a korcsoport fokozottan sérülékeny, kapcsolatai beszűkültek, lehetőségei korlátozottabbá váltak.	A meglévő szolgáltatások fejlesztése. Az erre irányuló pályázati lehetőségeket ki kell használni és a civil szervezetek együttműködését, önkéntesek bevonását támogatni kell. Célzott programokkal erősíteni kell a generációk egymás közötti szolidaritását.
Az idősek igénylik, hogy közreműködhesse az őket érintő intézkedések előkészítésében.	Az Időügyi Tanács megalakulásával, a Polgármesteri Hivatalban időügyi referensi munkakör létrehozásával az idősek fokozott figyelmet kapnak. Meg kell alkotni a város Időügyi Stratégiáját, amelyet igényfelmérésre és konszenzusra kell alapozni. Az Időügyi Tanácson kívüli szervezeteket is szükséges bekapcsolni a munkába.
Az időskorral romlik az egészségi állapot, mind fizikai, mind mentális téren.	Minél szélesebb körben kell biztosítani az egészségmegőrzést célzó szűréseket, tanácsadást. Fenn kell tartani az őstermelői piacokat, amelyek zöldség-gyümölcsárut kínálnak. Támogatni kell azon kezdeményezéseket, amelyek az idősek egészségi állapotának megőrzését javítják.

7. A fogyatékkal élők helyzete, esélyegyenlősége

A fogyatékossgal élő embereket a társadalomban az egyik leghátrányosabb helyzetű csoportnak tekinthetjük. Az érintettek kedvezőtlen egészségi állapota mellett a társadalmi körülményeikben is számos nehézséggel küzdenek, melyek egyfelől jelentősen befolyásolják a mindennapi életüket, másfelől a társadalom által elfogadott normákhoz való igazodást. Egy társadalom erkölcsi-jogi és mentális állapotát jól jellemzi az, hogy miképpen tudja segíteni a fogyatékkal élő tagjainak életét. A fogyatékos emberek beilleszkedését a társadalomba, elfogadottságukat elősegíti, ha dolgoznak, ha megélhetésüket munkából származó jövedelemből tudják biztosítani.

A fogyatékos emberekre vonatkozó nemzetközi jogszabályok közül elsődleges az ENSZ Fogyatékos személyek jogairól szóló egyezménye, amelyet Magyarország a 2007. évi XCII. törvényben ratifikált. Az EU másodlagos közösségi jogszabályai közül, a Tanács 2000/78/EK irányelve (2000. november 27.) arról szól, hogy diszkriminációhoz vezet, ha a munkahelyeken nem történnek meg olyan átalakítások, mint az akadálymentesítés, vagy a munkaeszközök alkalmassá tétele arra, hogy azokat a fogyatékos dolgozók is használják.

Az EU Bizottság 2003-as Esélyegyenlőségi Cselekvési Terve alapján, 2008-ban konkrét ajánlások születtek arra, hogy a tagállamok milyen intézkedésekkel – rugalmas foglalkoztatási rendszerek, támogatott foglalkoztatás, szociális gazdaság, aktív befogadást támogató szolgáltatások, bértámogatások, a munkahelyek adaptációja, a támogató technológiák és a személyes segítségnyújtás – ösztönözzék a fogyatékos emberek munkaerőpiaci reintegrációját.

Hazánkban jelentős fordulatot hozott az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebkvtv.) megszületése. A törvény meghatározza az egyenlő bánásmód megsértésének eseteit (közvetlen hátrányos megkülönböztetés, közvetett hátrányos megkülönböztetés, zaklatás, jogellenes elkülönítés, megtorlás) az előnyben részesítés feltételeit, a különböző helyzetekben figyelembe veendő védett tulajdonságokat.

A fogyatékkal élő emberek helyzete – mind az oktatási, a munkaerő-piaci, a társadalmi elfogadással összefüggő szerepek terén – az utóbbi évtizedekben jelentősen megváltozott. Ez egyfelől az európai gyakorlatok adaptálásának köszönhető, de nem hanyagolható el azoknak a civil és magánkezdemenyezéseknek a köre sem, amelyek kitartóan küzdenek a fogyatékos jogok és célok megvalósításáért.

A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény határozza meg a fogyatékos személy fogalmát. Ez alapján fogyatékos személy az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással – illetve ezek bármilyen halmozódásával – él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja.

A fogyatékos személyeket két csoportba sorolhatjuk a sérülés fennállása alapján:

- veleszületett, születéstől fennálló fogyatékossgal rendelkezők,
- későbbi életkorban bekövetkezett, szerzett károsodással rendelkezők.

A fogyatékoság típusai:²⁰

Mozgássérültség. A mozgássérültség vagy mozgáskorlátozottság fiziológiai fogyatékoság, amit nehéz egységes kategóriaként kezelni, mivel kiterjedtsége és súlyossága eltérő lehet. Főbb típusai: agykárosodás utáni rendellenességek, petyhüdt bénulások, ortopédiai elváltozások, amputáció, végtaghiányos fejlődési rendellenességek. A mozgássérült személy viselkedési lehetőségei jelentősen beszűkülhetnek a mozgásszervi sérülés, illetve más járulékos szervi károsodások vagy krónikus betegségek miatt.

Látássérültség. A látássérültség vagy látászavar az éleslátásnál rosszabb látást jelent, elsősorban gyengébb látásélességet, de érintheti a látóteret és a tér- vagy a színlátást is. Bármely terület károsodása esetén látászavar tapasztalható, amit aszerint értékelnek, hogy gondot okoz-e az olvasásban, tájékozódásban, vagy a cselekvésekben. Súlyosabb esetekben teljes vagy részleges (csak fényérzékelés) vakságról, illetve gyengénlátásról beszélhetünk.

Hallássérültség. A halláskárosodás a hangok iránti érzékenység csökkenését jelenti, aminek a mértékét a beszédfrekvencia alapján vizsgálják, erősségét pedig decibelben mérik, külön-külön mindkét fülön. Ha ennek erőssége mindkét fülön legalább 30 decibel, akkor nagyothallásról, ha mindkét fülön legalább 90 decibel, akkor siketségről beszélünk.

Siketvakság. Siketvakságról akkor beszélünk, amikor a látás és a hallás is annyira sérült, hogy az egyik érzék sérülése a másikkal nem kompenzálható megfelelően.

Beszéd fogyatékoság. Beszédhibán nem csak a beszéd különféle rendellenességeit értik, hanem a vele összefüggő írás-olvasási hibákat is. Súlyosság szerint beszédhibákat, beszédzavarokat és beszéd fogyatékoságot különböztetnek meg. A beszédre való tartós képtelenséget némaságnak hívjuk.

Értelmi fogyatékoság. Az értelmi fogyatékoság - idegen szóval oligofrénia - olyan állapotot takar, amelyben az értelmi képességek jelentősen az átlagos szint alatt maradnak. Az orvosi szemlélet szerint akkor beszélhetünk intelligenciacsökkenésről, ha az IQ mutató nem éri el a 70 pontot. Az IQ mutató alapján hagyományosan három súlyossági fokot különböztetünk meg: enyhe, közép súlyos és súlyos.

Autizmus. Az autizmus egy olyan idegi-fejlődési rendellenesség, ami csökkent mértékű szociális kapcsolatokban és kommunikációs képességekben, illetve abnormális viselkedési és érdeklődési mintázatokban mutatkozik meg.

Többszörös fogyatékoság. Többszörös fogyatékoság esetében több fogyatékoság együttes jelenlétéről van szó, amelyek lehetnek függetlenek, vagy egymás következményei. Abban az esetben, ha a fogyatékoságok egymástól függetlenek, halmozott fogyatékoságról beszélünk, míg ha az egyik a másik következménye, megkülönböztetjük az elsődleges és a másodlagos fogyatékoságot.

7.1. A településen fogyatékosággal élő személyek főbb jellemzői, sajátos problémái

A 7.1.1. számú táblázat és a hozzá tartozó diagram a megváltozott munkaképességűeket és a szociális ellátásban részesülő egészségkárosodott személyeket mutatja be 2008 és 2016 közötti időszakban. Az ellátásban részesülő megváltozott munkaképességű személyek száma 2011 és 2016 között erőteljes csökkenést mutat. 2011-ben 10.170 megváltozott munkaképességű volt, 2016-ra a számuk 6944-re csökkent. A szociális ellátásban részesülő egészségkárosodott személyek száma 2008 és 2010 között csökkent 3131-ről 2754 főre.

²⁰ Balogh László – Kiss Gábor – Orbán Kornélia – Vári Beáta – Bóka Ferenc – Meszlényi Lenhart Emese – Mikulán Rita (2015): *Rekreáció III.* Szeged, SZTE

7.1.1 számú táblázat - Megváltozott munkaképességű és egészségkárosodott személyek szociális ellátásaiban részesülők száma

	megváltozott munkaképességű személyek ellátásaiban részesülők száma	egészségkárosodott személyek szociális ellátásaiban részesülők száma
2008	n.a*	3131
2009	n.a*	2967
2010	n.a*	2754
2011	10170	n.a*
2012	9395	n.a*
2013	8398	n.a*
2014	8163	n.a*
2015	7441	n.a*
2016	6944	n.a*

Forrás: TeIR, KSH Tstar

* A kategória elnevezése változott 2011-től, ezért nincs adat a másik rovatban.

7.2. Fogytékkal élő személyek pénzbeli és természetbeni ellátása, kedvezményei

A 7.2.1. számú táblázat a fogyatékkal élők nappali ellátására vonatkozó adatokat tartalmazza 2008 és 2016 között. A fogyatékkal élők számára nappali ellátást nyújtó intézmények száma 6-ról 9-re növekedett 2008 és 2016 időszakában. Ebből 1 intézmény volt önkormányzati fenntartású. Az ezen intézményekben engedélyezett férőhelyek száma 2008 és 2016 között 234-ről 326-ra emelkedett, az önkormányzati fenntartású intézménynek 130 főre elegendő férőhelyei vannak.

Az ellátásban részesülők száma szintén növekedett a bemutatott időszakban. 2008-ban 223 fogyatékkal élő fő volt ellátott, 2016-ra a számuk 280-ra emelkedett. 2009-ben volt a legmagasabb az ellátottak száma, 316 fővel. Az önkormányzati fenntartású intézményben ellátottak száma 124 főről 118 főre csökkent.

7.2.1. számú táblázat – Fogyatékos személyek nappali ellátásának adatai

	Fogyatékos személyek részére nappali ellátást nyújtó intézmények száma		Engedélyezett férőhelyek száma		Ellátásban részesülők száma	
	Összes	Ebből önkormányzati fenntartású	Összes	Ebből önkormányzati fenntartású	Összes	Ebből önkormányzati fenntartású
2008	6	1	234	n.a.	223	124
2009	8	1	314	n.a.	316	129
2010	8	1	300	n.a.	287	118
2011	9	1	331	n.a.	300	120
2012	9	1	331	n.a.	299	124
2013	9	1	332	130	297	126
2014	10	1	356	130	286	124
2015	10	1	356	130	287	120
2016	9	1	326	130	280	118

7.3. A közszolgáltatásokhoz, közösségi közlekedéshez, információhoz és a közösségi élet gyakorlásához való hozzáférés lehetőségei, akadálymentesítés

Debreceni Szociális Szolgáltató Központ (DSZSZK) Fogyatékosokat Ellátó Intézmény (4032 Debrecen, Böszörményi út 148.) által nyújtott szolgáltatások a fogyatékkal élők számára:

A fogyatékos személyek otthona a közép súlyos-, súlyos és halmozottan sérült gyermekek és felnőtt korú fogyatékkal élő személyek számára biztosít ápolást, gondozást, egészségügyi-, fejlesztési-, szociális és mentálhigiénés ellátást 140 férőhelyen. A székhelyen 12 férőhelyes (5 lakosztály) ápoló-gondozó célú lakóotthon is működik 16. életévét betöltött közép súlyos, súlyos és halmozottan sérült fogyatékos személyek számára. Az ellátottak köre, demográfiai mutatói, szociális jellemzői, ellátási szükségletei A fogyatékos személyek otthona az elmúlt két évben és idén az első félévben is teljes kihasználtsággal működött. A lakók életkora 3-59 év között van, legnagyobb arányban a 15-19 év közötti korosztályhoz tartoznak, a férfi ellátottak száma (63 %) meghaladja a nőkéét (37 %). A lakóotthonban élőknek a nemek aránya hasonló, bár némi többlet mutatkozik a férfiak javára, életkorukat tekintve a 30-34 év közöttiek száma a legmagasabb. Az intézmény ellátottjai jellemzően 8 általános iskola alatti végzettséggel rendelkeznek, családi állapotukat tekintve nőtlenek/hajadonok. Jövedelmük főként fogyatékosági támogatás, magasabb összegű családi pótlék, valamint a rokkantsági járadék, 8 személy fejlesztő foglalkoztatásból származó jövedelemmel is rendelkezik. A gondozottak közel 80 %-a inkontinens beteg, 71,3 %-uk mentálisan retardált. Az alap diagnózis mellett 54 %-uk mozgásfogyatékos, 40 %-uk halmozottan sérült.²¹

A Városi Szociális Szolgálat által nyújtott szolgáltatások a fogyatékkal élők számára:

- Újkerti Gondozó Szolgálat Fogyatékos Személyek Ifjúság Utcai Nappali Intézménye (Debrecen, Ifjúság u. 2.)
A telephelyen 60 fő nagykorú értelmi fogyatékos nagykorú személy nappali ellátása működik heti 5 napos nyitva tartással. A fejlesztő foglalkoztatás engedélyezett létszáma 35 fő.
- Újkerti Gondozó Szolgálat Fogyatékos Személyek Mester Utcai Nappali Intézménye (Debrecen, Mester u. 22.)

²¹Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciójának 2017. évi felülvizsgálata

A telephelyen 30 fő nagykorú értelmi fogyatékos személy nappali ellátása működik heti 5 napos nyitva tartással. A fejlesztő foglalkoztatás engedélyezett létszáma 5 fő.

- Újkerti Gondozó Szolgálat Fogyatékos Személyek Ibolya Utcai Nappali Intézménye (Debrecen, Ibolya u. 24.)

A telephelyen 20 fő 3-6 éves kiskorú fogyatékos személy nappali ellátása működik heti 5 napos nyitva tartással.

- Újkerti Gondozó Szolgálat Fogyatékos Személyek Böszörményi Úti Nappali Intézménye (Debrecen, Böszörményi u. 148. sz.)

A telephelyen 20 fő 3-18 éves kiskorú fogyatékos személy nappali ellátása működik heti 5 napos nyitva tartással.

Ezekben az intézményekben főként súlyos és halmozottan súlyos fogyatékkal élőket látnak el, 2016-ban összesen 106 főt.

7.3.1. számú táblázat - Fogyatékos személyek nappali ellátásban az ellátottak megoszlása a sérültség foka szerint

	<i>enyhe</i>	<i>középsúlyos</i>	<i>súlyos</i>	<i>ebből halmozott</i>
<i>Ibolya utcai nappali ellátás</i>	-	-	2	2
<i>Böszörményi úti nappali ellátás</i>	-	-	15	13
<i>Iffúság utcai nappali ellátás</i>	6	7	47	3
<i>Mester utcai nappali ellátás</i>	1	3	25	9

Kiskorú fogyatékos személyek nappali ellátása

A Városi Szociális Szolgálat nappali ellátást nyújt a saját otthonukban élő 3. életévüket betöltött, önkiszolgálásra részben képes vagy önellátásra nem képes, de felügyeletre szoruló fogyatékos, illetve autista személyek részére.

A szolgáltatás lehetőséget biztosít napközbeni tartózkodásra, étkezésre, társas kapcsolatokra, alapvető higiéniai szükségleteik kielégítésére. Továbbá igény szerint biztosítja az ellátottak napközbeni étkeztetését.

A kiskorú fogyatékos személyeket ellátó nappali intézmény helyszíne a kiskorú ellátottak fejlesztésére irányuló pedagógiai tevékenységnek.

Szakszemélyzet elősegíti a kiskorú ellátottak korai fejlesztését és gondozását, ötéves korától a fejlesztő nevelést, hatéves kortól a fejlesztő nevelést-oktatást, valamint az iskolai tanulmányok folytatását. A fogyatékos személyek nappali intézménye az ellátást igénybe vevők számára egyéni fejlesztő programokra épülő gyógypedagógiai foglalkozást szervez.

Nagykorú fogyatékos személyek nappali ellátása

18. életévét betöltött állandó ápolást nem igénylő, önkiszolgálásra és önellátásra részben képes értelmi fogyatékosok nappali gondozását biztosítja a Városi Szociális Szolgálat.

A fogyatékos személyek nappali intézménye az ellátást igénybe vevők számára egyéni fejlesztő programokra épülő gyógypedagógiai foglalkozást szervez.

A nappali intézmény igény szerint biztosítja az ellátottak részére az étkeztetést, a szabadidős programok szervezését (sajtótermékek, kártya- és társasjátékok, televíziózás, rádióhallgatás, rendezvények szervezése). Segítséget nyújt a hivatalos ügyek intézéséhez, a speciális önszerveződő csoportok működéséhez, szervezéséhez, a munkavégzés lehetőségének, az életvitelre és életvezetésre vonatkozó tanácsadás szervezéséhez. Az egészségügy körébe tartozó felvilágosító előadásokat szervez.

Tervszerűen, egyéni és kiscsoportos formában szervez a Városi Szociális Szolgálat szocioterápiás foglalkozásokat ellátottjai számára, amelyeknek célja a meglévő képességek, készségek lehetőség szerinti javítása, megtartása, az önálló képesség megtartása, az önálló vagy részben önálló életvitelhez szükséges ismeretek elsajátítása, gyakoroltatása.

Ennek érdekében heti rendszerességgel mese csoport, drámapedagógiai játék csoport, verbális szintentartó, kognitív szintentartó, rekreációs játékcsoportot kerül sorra.

Az intézmény ellátottjai közül 6 fő a város két nagy intézményénél - a nyílt munkaerő-piacon – van foglalkoztatva. A munkáltató és munkavállaló közötti folyamatos és biztonságos kapcsolat megtartását utókövető útján biztosítja a Városi Szociális Szolgálat.

A nappali ellátást igénybevevők közül 21 fő rehabilitációs foglalkoztatás keretében foglalkoztat a KÉZMŰ Fővárosi Kézműipari Nonprofit Kft.

Fejlesztő foglalkoztatás:

A nagykorú fogyatékos személyek nappali ellátása igénybevételére az intézménnyel jogviszonyban álló személyek fejlesztő foglalkoztatása, az egyéni foglalkoztatási tervben foglaltak szerint, az ellátott meglévő képességeire építve, korának, fizikai és mentális állapotának megfelelően az Szt. szerinti fejlesztési jogviszony és Mt. szerinti munkaviszony foglalkoztatás keretében biztosított.

A szolgáltatás biztosításánál alkalmazni kell fejlesztési jogviszony esetén a munka-, szervezetpszichológus javaslatát, vagy a rehabilitációs alkalmassági vizsgálat eredményeképpen kiadott, hatályos, munka-rehabilitációt javasoló szakvéleményt. Az Mt. szerinti foglalkoztatás esetén, amennyiben az ellátott kompetenciái elérik az önálló munkavégzéshez szükséges szintet, a munkaköri alkalmassági vizsgálat eredményét.

A tevékenység dokumentálását a hatályos jogszabályokban előírtak szerint kell vezetni.

Az önkormányzat intézményeiben mind a kiskorú, mind a nagykorú fogyatékkal élők megfelelő elhelyezést kapnak és magas színvonalú gondozásban részesülnek. A Városi Szociális Szolgálat több olyan programot szervez (flashmob a Kossuth téren, sportnap, nyílt nap) ahol a hozzátartozók is részt vesznek. A rendezvények útján a lakosság számára is láthatóvá válnak a fogyatékosok, ezzel is növelve a társadalmi elfogadottságukat.

A Kék Séta civil kezdeményezés, az autisták iránti elfogadottság és empátia erősítését szolgálja.

A Méliusz Juhász Péter Könyvtár kiemelt feladatának tekinti az esélyegyenlőség területén végzendő munkát. A Fehér Bot Alapítvánnyal, a Gábor József Alapítvánnyal és ifjúsági szervezetével, a Vak-Sikk körrel rendszeresen megszervezik a „Szavamat adom” irodalmi – közéleti délutánt, valamint a „Regélő régiók” című, több éve zajló a vers-, mese-, és prózamondó versenyt látássérülteknek. Két szemléletformáló, érzékenyítő foglalkozást tartottak 64 általános iskolásnak a Fehér Bot Alapítvány munkatársainak közreműködésével. A Ki-Látó Ifjúsági Irodával mentálhigiénés előadásokat szerveznek a látássérülteknek. Fogadóintézményként részt vettek a „Neked munka, nekem álom”, értelmi fogyatékosok számára kiírt pályázatban. Egy sérült fiatalember az említett két napon a Méliusz Könyvtárban valósíthatta meg álmát: könyvtári munkát végzett.

A Központi Könyvtárban a Manda program keretében dolgozó hallássérült kollégákkal történő hatékonyabb kommunikáció érdekében a 2017-es évre két önkéntes alap jelnyelvi oktatást vállalt. A kollégák körében is megjelent ez az igény, amit így az intézményen belül, egyéb költségvonzat nélkül elégeztünk ki.

Az Újkerti Fiókkönyvtárban a látássérültek találtak otthonra. A szoros együttműködés megmaradt a Fehér Bot Alapítvánnyal, a Gábor József Kulturális Alapítvánnyal és a Látássérültek Észak-alföldi Regionális Egyesületével. A rendszeresen megforduló fogyatékkal

élőket hangoskönyvekkel segítik a könyvtár munkatársai. Évente ismétlődő rendezvényeik látássérültek számára a Regélő régió vers-, mese-, és prózamondó című verseny, illetve a Szavamat adom című közéleti irodalmi délután.²²

Múzeumpedagógiai foglalkozások fogyatékkal élőknek

Nagyerdő élővilága – Erdő, erdő kerek erdő – fogyatékkal élők számára

A foglalkozás során a résztvevők az erdő lakóival találkozhatnak a kiállítás egységeiben. Felfedeznénk az erdő lakóinak hangjait, titkait és szokásait. ***Híd a sár fölé – városunk, Debrecen***

Miért volt Debrecen főterén „nagyhíd”, ha nincs is folyó? A résztvevők a foglalkozás során megismerkedhetnek Debrecen város történetével és jelképeivel.

Arany Egyszarvú Patika – Egészségünk megőrzése

A résztvevők a kiállításban megnézhetik az egykori Arany Egyszarvú Patika XVIII. századi berendezését. Találkozhatnak a résztvevők állatokkal, növényekkel, receptekkel, különös jelentésű szavakkal amik mind-mind megtalálható egy patikában. Megismerhetik, hogyan éltek és dolgoztak ez egykori patikusok, megismerkedhetnek a patikus laboratóriumának eszközeivel.

Fogyatékkal élők (látás- és hallássérültek) fogadása a múzeumban

Fogyatékkal élők fogadásának régmúlta visszatekintő hagyománya van. Felnőtt és gyermek-látássérültek és gyengén látók rendszeresen részt vesznek foglalkozásainkon. A tapintásra hangsúlyt fektető órákkal készülnek múzeumpedagógusaink, muzeológusaink. 2017-ben mind a Déri Múzeumból, mind a MODEM-ből rendkívüli élménnyel távoztak a Kenézy Kórház Pszichiátriai Osztálya Nappali Kórházának patronáltjai is.

Kedvezmények a múzeumpedagógiai jegyárrendszerben

AZ EFOP-pályázat keretében múzeumpedagógiai foglalkozásra érkező hátrányos helyzetű gyermekek esetében ingyenes foglalkozások bevezetése cél volt és ma is az azért, hogy a rossz anyagi helyzetben lévő családok gyermekei számára megkönnyítsük a múzeumba járást. ***2017-ben 1000 hátrányos helyzetű gyermeket fogadtak a környékbeli településekről.***²³

Akadálymentesítés

A Közgyűlés még a 256/2002. (XII. 19.) Kh. határozatában áttekintette a fenntartásában lévő intézmények helyzetét és megállapította, hogy a szükséges akadálymentesítési feladatokat a jogszabály által előírt határidőre nem tudja teljesíteni, és forrás oldalról sem tudja a szükséges fedezetet biztosítani. A megfelelő tárgyi feltételek teljesítésére előírt, illetve vállalt határidők a szükséges pénzügyi fedezet hiánya miatt az elmúlt időszakban több alkalommal is módosultak. Az Önkormányzat által fenntartott szociális intézményeknek és telephelyeknek csak egy része akadálymentes. A Közgyűlés 224/2015. (XI. 19.) határozata szerint a Gyermekvédelmi Intézmény feladatai közül a családsegítés és a gyermekjóléti szolgáltatás, valamint az ellátottak számára nyitva álló helyiségek 2016. január 1. napjával átkerültek a Család- és Gyermekjóléti Központhoz. A feladatokkal együtt a Család- és Gyermekjóléti Központ vagyongazdálkodásába került a Debrecen, Böszörményi út 68. szám alatti ingatlan baloldali ingatlanrész, a Debrecen, Felsőjózsa u. 7. szám alatti ingatlan, valamint a Debrecen, Süveg u. 3. szám alatti ingatlan, melyek közül csak a Felsőjózsa utcai ingatlan akadálymentesített. A szolgáltatói nyilvántartási rendszerben történő határozatlan időre szóló bejegyzéshez az Önkormányzatnak gondoskodnia

²² Méliusz Juhász Péter Könyvtár beszámolója

²³ Déri Múzeum beszámolója

kell a Debrecen, Mester u. 1. szám alatti székhely, a Debrecen, Böszörményi út 68. szám, a Debrecen, Víztorony u. 13. szám, valamint a Debrecen, Süveg u. 3. szám alatti telephelyek külső és belső akadálymentesítésének elvégzéséről. Az akadálymentesítés érdekében megtett intézkedések: - A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program TOP-6.6.2-15 kódszámú a „Szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése” című pályázati felhívás keretében a Család- és Gyermekjóléti Központ elhelyezésére szolgáló új intézményi központ felépítése valósul meg a 21205 helyrajzi számú, Debrecen, Nádor utcai ingatlanon. Az új épület teljes mértékben kiváltja majd az intézmény feladatellátását szolgáló Mester utca 1. szám, és a Böszörményi út 68. szám alatti ingatlanokat.

A TOP-6.5.1-15 „Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése” tárgyú felhívás keretében „A Csapókerti Községi Ház épületének energetikai korszerűsítése” című projekt valósul meg, mellyel megoldódik a Család- és Gyermekjóléti Központ Debrecen, Süveg u. 3. szám alatti ellátottak számára nyitva álló helyiségeinek akadálymentes megközelíthetősége.

A Család- és Gyermekjóléti Központ Debrecen, Víztorony u. 13. szám alatti ellátottak számára nyitva álló helyiségei akadálymentesítésével kapcsolatos felmérések megtörténtek, mely alapján megállapítást nyert, hogy annak megoldása igen költséges lenne. A Közgyűlés 83/2017. (V. 25.) határozatával az Idősek Háza és a Város Városi Szociális Szolgálat szociális intézmények beolvasdással történő egyesítésén kívül arról is döntött, hogy a Debrecen, Víztorony utca 11. szám alatti akadálymentes ingatlan a Család- és Gyermekjóléti Központ telephelyeként működik tovább, megoldva ezáltal a Víztorony u. 13. szám alatti épület akadálymentesítésének problémáját.

A működést engedélyező hatóság a benyújtott szakmai tervek tekintetével az ideiglenes bejegyzések hatályát 2018. december 31. napjáig meghosszabbította. Jelenleg az intézmény Pacikert u. 1. sz. alatt lévő telephelye külső-belső akadálymentesítése biztosított. A nem akadálymentesített szervezeti egységek esetében az egyenlő esélyű hozzáférést az ügyfelek számára megfelelő munkaszervezéssel és az akadálymentesített telephelyekre történő átirányítással biztosítja az intézmény. A Városi Szociális Szolgálat telephelyei közül egy esetében történt meg 2014-ig a komplex akadálymentesítés. Az intézményekbe való akadálymentes bejutás rámpa és mobilrámpa segítségével azonban minden szakmai szolgáltatást nyújtó telephelyen megoldott.²⁴

Az intézmény kiemelt célja a speciális igényű gyermekek (látássérültek, mozgássérültek, hallássérültek, autisták, értelmi fogyatékos gyermekek) számára, hogy az új állandó kiállításokat múzeumpedagógiai foglalkozás keretében interpretálják. Hallássérült látogatókkal jelentősen megkönnyítené a kommunikációt, ha az intézmény múzeumpedagógusai elsajátítanák a jelnyelv használatát.

A Déri Múzeum, a MODEM és a Medgyessy Ferenc Emlékkiállítás egyaránt teljesen akadálymentes és körbejárható. Az intézményekben a fogyatékkal élők fogadásának régmúlta visszatekintő hagyománya van. Felnőtt és gyermek látássérültek és gyengénlátók rendszeresen részt vesznek az intézmény foglalkozásain. A tapintásra hangsúlyt fektető órákkal készülnek múzeumpedagógusok, múzeuológusok. Az intézmény tárgymásolatokat rendel, ahhoz, hogy a fogyatékkal élő látogatók részére „megfogom, megforgatom, kézbeveszem” foglalkozásokat szervezhessenek.

A Debreceni Közlekedési Vállalat Zrt. 18 új villamosa akadálymentesített, 21 trolibusz szintén akadálymentesített, valamint több mint 100 akadálymentesített autóbusszal rendelkezik. Ezen

²⁴ Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciójának 2017. évi felülvizsgálata

mutatók alapján megállapítható, hogy a tömegközlekedés fejlesztésében jelentős javulás mutatkozik.

7.4.Következtetések: problémák beazonosítása, fejlesztési lehetőségek meghatározása

A fogyatékkal élők helyzete, esélyegyenlősége vizsgálata során településünkön	
Beazonosított problémák	fejlesztési elképzelések
Középületek akadálymentesítése nem teljes körű	A Területi Operatív Program keretében megvalósuló intézmények, középületek fejlesztése, korszerűsítése során mind a fizikai, mind az infokommunikációs akadálymentesítés szükséges. A pályázatoknak ez kötelező része, a megvalósítás során a fogyatékos szervezeteken keresztül az érintettek véleményét is célszerű kikérni.
A fogyatékkal élők társadalmi elfogadottsága nem teljeskörű	A fogyatékkal élők között külön csoportként jelennek meg az autista gyermekek és hozzátartozóik, célszerű megvizsgálni a civil kezdeményezések - pl Kék séta, Szenzoros kert - támogatásának lehetőségét. Folytatni kell a Debreceni Oktatási Tanáccsal és a Debreceni Tankerületi Központtal együttműködve egy Autista Központ létrehozására vonatkozó egyeztetéseket.
A fogyatékosok nappali ellátása tárgyi feltételei nem megfelelőek.	A Városi Szociális Szolgálat Újkerti Gondozó Szolgálat Fogyatékos Személyek Ifjúság utcai Nappali Intézménye a Területi Operatív Program keretében felújítása, bővítése. Így megújult feltételekkel tudja fogadni az ellátottakat, és a felújított intézmény helyet ad majd a Böszörményi úti kiskorúakat ellátó telephely gondozottjainak is.
Nem mindenhol akadálymentes a városi közlekedés	A közösségi közlekedésben folytatni kell az akadálymentesítést. Az alacsonypadlójú járművek, a hangjelzés a lámpánál, a speciálisan kialakított járófelületek a fogyatékkal élők jobb közlekedési és tájékozódási lehetőségeit szolgálják.

Összegző táblázat - A Helyi Esélyegyenlőségi Program Intézkedési Terve (HEP IT)

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Intézkedés sorszáma	Az intézkedés címe, megnevezése	A helyzetelemzés következtetéseiben feltárt esélyegyenlőségi probléma megnevezése	Az intézkedéssel elérni kívánt cél	A célkitűzés összhangja egyéb stratégiai dokumentumokkal	Az intézkedés tartalma	Az intézkedés felelőse	Az intézkedés megvalósításának határideje	Az intézkedés eredményességét mérő indikátor(ok)	Az intézkedés megvalósításához szükséges erőforrások (humán, pénzügyi, technikai)	Az intézkedés eredményeinek fenntarthatósága
I. A mélyszegénységben élők és a romák esélyegyenlősége										
1	<i>A munkaerő-piaci integráció/reintegráció segítése</i>	A regisztrált álláskereső aránya az elmúlt 5 évben csökkenő tendenciát mutat, ennek ellenére továbbra is magas. A roma nemzetiséghez tartozók munkaerő-piaci részvétele alacsony.	Munkaerő-piaci szolgáltatások fejlesztése. Roma Nemzetiségi Önkormányzat és roma civil szervezetek ösztönzése, támogatása romák közfoglalkoztatási programban való részvételéhez.	Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciója, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzat a 2015-2020 közötti időszakra	A tartós elszegényedés, a mélyszegénységbe süllyedés megelőzése érdekében az álláskereső számára elhelyezkedést segítő képzések, átképzések szervezése. Speciális célcsoportok (nők, roma nők, alacsony iskolázottságúak, gyermeküket egyedül	Humán Főosztály vezetője	2023. 06.30.	Elhelyezkedést segítő programokba bevont személyek száma (álláskereső, állásvesztéssel veszélyeztetettek, pályakezdők). Átképzési programok száma, típusai az elavult szakmával rendelkezők számára Álláskeresői technikák elsa-	Pályázati források	Források biztosítása, képzési programok folyamatos fejlesztése és a munkaerő-piaci igényekhez történő igazítása. Koordináció és együttműködés az önkormányzat, piaci szereplők, egyéb munkáltatók és a képző intézmények vezetői között.

				<p>gazdasági programja,</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési koncepciója (2014-2020),</p> <p>Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020),</p> <p>Debrecen Integrált Településfejlesztési Stratégia (2014-2020)</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégia 2017-2021.</p>	<p>nevelők, életkori besorolás szerint hátrányos helyzetűek: pályakezdő fiatalok, 45 év fölöttiek, stb.) számára személyre szabott, illetve speciális, csoportos programok szervezése.</p> <p>Veszélyeztetett célcsoportok számára prevenciós és korrekciós beavatkozások tervezése (iskolai programok, tréningek, álláskeresési technikák, vállalkozóvá válás ösztönzése).</p>			játítása és információs szolgáltatásokat igénybevevők száma, a programok típusai.		
2	<i>A szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett területek fejlesztése</i>	Nagysándortelep és Nagymacson (mint, szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett terület) élők	Célzott programokkal, közösségfejlesztés, valamint a közművelődési és könyvtári szolgáltatások fejlesztése az	Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciója,	<p>Kulturális programok, rendezvények szervezése</p> <p>A kisebbségi kultúrák megismertetése a</p>	<p>Humán Főosztály vezetője</p> <p>Kulturális Osztály vezetője</p>	2023.06.30.	Kulturális programok száma (meghívók, beszámolók, stb.)	Humán erőforrás és pályázati pénzügyi források biztosítása	Folyamatos kapcsolattartás a kisebbségi kultúrát képviselő szervezetekkel, lehetőség biztosítása az egymás közötti

		társadalmi kohéziója továbbra is támogatást igényel.	érintett városrészekben.	<p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája,</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzat a 2015-2020 közötti időszakra gazdasági programja,</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési koncepciója (2014-2020),</p> <p>Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020),</p> <p>Debrecen Integrált Településfejlesztési Stratégia (2014-2020)</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város</p>	<p>többségi társadalom tagjaival népszerűsítő rendezvények keretei között</p> <p>A kisebbségi kultúra képviselőinek rendszeres találkozói (konferenciák, stb.)</p>			<p>Konferenciák, egyéb hivatalos rendezvények száma (meghívók, emlékeztetők, előadások dokumentációja, internetes megjelenítés, stb.)</p>	kommunikációra, párbeszédre
--	--	--	--------------------------	--	--	--	--	---	-----------------------------

				Foglalkoztatási Stratégia 2017-2021.						
II. A gyermekek esélyegyenlősége										
1	Gyermekek nyári felügyeletének biztosítása	Gyermekek nyári felügyeletének biztosítására is egyre nagyobb az igény.	Meg kell vizsgálni annak a lehetőségét, hogy a nyári gyermekfelügyelet biztosítása során lehetőségek vannak további helyszínek bevonására is.	Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciója, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzat a 2015-2020 közötti időszakra gazdasági programja, Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési koncepciója (2014-2020),	Több helyszínen a nyári gyermekfelügyelet megszervezése, gyermekek számára színes, tartalmas programok biztosítása. Fedezet tervezése a nyári gyermekfelügyeletre, táboroztatásra.	Humán Főosztály vezetője Intézményfelügyeleti Osztály vezetője	2023.06.30.	Lebonyolított célzott programok száma és típusa. Képességfejlesztő programok száma és a bevont gyerekek száma.	Humán erőforrás, pénzügyi források	Civil szervezetek és az önkormányzat együttműködése

				<p>Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020),</p> <p>Debrecen Integrált Településfejlesztési Stratégia (2014-2020)</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégia 2017-2021.</p>						
2	Hátrányos helyzetű gyermekek nyári üdültetésének biztosítása	Növekvő igény mutatkozik a hátrányos helyzetű gyermekek nyári üdültetésének biztosítására.	hátrányos helyzetű gyermekek nyári üdültetésének biztosítása során meg kell vizsgálni annak a lehetőségét, hogy a szolgáltatás bővíthető-e helyi programokkal és egyéb hátránykompenzáló helyi	<p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciója,</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája,</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzat a 2015-2020 közötti</p>	<p>Fedezet tervezése a nyári gyermekfelügyeletre, táboroztatásra.</p> <p>Nyári programok biztosítása a hátrányok kompenzálása érdekében.</p>	<p>Humán Főosztály vezetője</p> <p>Intézményfelügyeleti Osztály vezetője</p>	2023.06.30	<p>Betervezett költségek</p> <p>Megpályázott programok száma</p> <p>Nyári üdültetésbe bevont gyermekek száma</p>	Pályázati pénzügyi források	Civil szervezetek és az önkormányzat együttműködése

			lehetőségekre l.	időszakra gazdasági programja, Debrecen Megyei Jogú Város Településfejles- ztési kon koncepciója (2014-2020), Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020), Debrecen Integrált Településfejles- ztési Stratégia (2014-2020) Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégia 2017- 2021.						
3	Hátrányos helyzetű gyermek felzárkóztatása	A hátrányos helyzetű és SNI-s gyermek óvodai, iskolai teljesítménye elmarad az átlaghoz képest.	A szülők széleskörű tájékoztatása és programok szervezése a gyermeknek és a szülőknek egyenként.	Debrecen Megyei Jogú Város Önkor- mányzata szolgá- tástervezési kon koncepciója, Debrecen Megyei Jogú	Pályázatfigye- lés, beadás és lebonnyolítás	Humán Főosz- tály vezetője Intézményfelü- gyeleti Osztály vezetője	2023.06.30.	Az óvodai és iskolai felvéte- li gyakorlatok folyamatos monitorozása, a szükséges beavatkozások megtétele.	Pályázati pénzügyi for- rások	Pályázatok figyelése

		Felzárkóztatásuk, a tanulási kudarcok enyhítése, megszüntetése szükséges.	Célzott programok, prevenciós foglalkozások szervezése önkéntesek bevonásával.	<p>Város Önkormányzatának Civil Stratégiája,</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzat a 2015-2020 közötti időszakra gazdasági programja,</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési koncepciója (2014-2020),</p> <p>Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020),</p> <p>Debrecen Integrált Településfejlesztési Stratégia (2014-2020)</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási</p>					<p>Az osztályismétlések számának csökkenése. Az érettségit adó középiskolákban továbbtanulók számának növekedése.</p>		
--	--	---	--	---	--	--	--	--	---	--	--

				Stratégia 2017-2021.						
III. A nők esélyegyenlősége										
1.	A bölcsődei és óvodai férőhelyek számának növelése	A nők munkába állását nehezíti a gyermekek napközbeni elhelyezéséhez történő korlátozott hozzáférés	A gyermekfelügyeletet biztosító intézmények számának, befogadó képességének növelése az igényeknek megfelelően	Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatóstervezési koncepciója, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata 2015-2020 közötti időszakra gazdasági programja, Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési koncepciója (2014-2020), Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020), Debrecen Integrált	Keresni kell a lehetőséget további bölcsődei és óvodai férőhelyek létesítésére. Meg kell ragadni a pályázati lehetőségeket vagy saját forrást kell igénybe venni és támogatni kell más fenntartók ilyen irányú törekvéseit is.	Humán Főosztály vezetője	2023.06.30.	A helyi igényekhez igazított és a családok igényeit is figyelembe vevő szolgáltatások szervezése folyamatosan.	Pályázati források	A gyermekfelügyeletet biztosító intézmények férőhelyszámának és a változó igények folyamatos figyelemmel kísérése.

				Településfejlesztési Stratégia (2014-2020) Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégia 2017-2021.						
2	Krízishelyzetbe került családok segítése	A krízishelyzetbe került családok segítése nem teljes körű, lakhatásuk, életvitelük bizonytalan, lehetőségeik beszűkültek.	Csökken a szolgáltatást igénybe vevő családok száma, azáltal, hogy a prevenció szolgáltatásokat igénybe veszik.	Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciója, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata 2015-2020 közötti időszakra gazdasági programja, Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési koncepciója (2014-2020),	Többnyire krízishelyzetbe került, többgyermeket egyedül nevelő nők szorulnak segítségre. Bár a Családok Átmeneti Otthona férőhelyekkel bővült, a szolgáltatást sokan kívánják igénybe venni, így várólista alakult ki. További prevenció szolgáltatásokkal ösztönözni kell a családokat a tovább lépésre, ebben szükség lehet ún.	Humán Főosztály vezetője Intézményfelügyeleti Osztály vezetője	2023. 06.30.	Krízisközpont létrehozása, életvezetési tanácsadás a családok számára	Pályázati pénzügyi források	Pályázati lehetőségek figyelemmel kísérése

				<p>Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020),</p> <p>Debrecen Integrált Településfejlesztési Stratégia (2014-2020)</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégia 2017-2021.</p>	<p>Krízisközpont létrehozására.</p> <p>A Családok Átmeneti Otthona további fejlesztését, bővítését pályázati úton kell megvalósítani.</p>					
3	A nők foglalkoztatási helyzetének javítása	<p>Magas a pályakezdő fiatal nők száma, kiemelten veszélyeztetettek az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező nők.</p> <p>A magas munkanélküliség egyik oka az alacsony iskolai végzettség.</p> <p>A munkanélküli nők között a legmagasabb az érettségivel, szakmunkásképző vagy</p>	<p>Speciális képzések, átképzések, továbbképzések biztosítása. Egyesületek, képzési intézményekkel való együttműködés.</p> <p>Hiányszakmák felkutatása és képzési programok indítása szakma specifikusan.</p> <p>Pályaválasztási tanácsadások,</p>	<p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciója,</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája,</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata 2015-2020 közötti időszakra gazdasági programja,</p>	<p>Az önkormányzat gazdasági beruházásokra irányuló tárgyalásai során együttműködik a Debreceni Szakképzési Centrummal, annak érdekében, hogy szakképzéseik kielégítsék az érdeklődő befektetőket. Vizsgálni kell annak lehetőségét, hogy a női</p>	Humán Főosztály vezetője	2023.06.30	<p>Atképzési programok száma, típusa az elavult vagy szakmával nem rendelkezők részére.</p> <p>Álláskeresési technikák elsajátítása és információs szolgáltatásokat igénybe vevők száma, programok típusai.</p> <p>A programokba bevont személyek száma.</p>	<p>Pályázati pénzügyi erőforrások.</p>	<p>Források biztosítása, képzési programok fejlesztése és a munkaerő-piaci igényekhez igazítása.</p>

		szakiskolai bizonyítvánnyal rendelkezők aránya	tájékoztatók szervezése	Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési koncepciója (2014-2020),	munkaerő számára is elérhető szakmákat igénylő munkahelyek				
		Az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők, főként alulfizetett, alacsony presztízsű állásokban, vagy közmunka programokban helyezkednek el. Az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők nagyobb arányban kerülnek munkakereső státuszba.	Kiemelt oktatási programokban való részvétel.	Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020),	kerüljenek városunkba és ösztönözni kell a korszerű szakmák elsajátítására az elavult szakmával rendelkezőket is.				
				Debrecen Integrált Településfejlesztési Stratégia (2014-2020)	elavult szakmával rendelkezőket is.				
				Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégia 2017-2021.	A kormány közfoglalkoztatási és képzési programjait a DEHUSZ Kft-n keresztül a továbbiakban is ki kell használni annak érdekében, hogy csökkenjen a munkanélküliek, ezen belül a nők aránya.				

IV. Az idősek esélyegyenlősége

1.	<i>Az idősek fizikai, mentális egészségének megerősítése</i>	Az időskor fizikai passzivitással fenyeget, amely egészségromlás hoz vezet.	Az idősek kulturális és fizikai aktivitást igénylő programokban történő részvételének támogatása. A kulturális programokról való hatékonyabb tájékoztatás. Ingyenes vagy kedvezményes belépőjegyekhez való hozzájutás biztosítása.	Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciója, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata 2015-2020 közötti időszakra gazdasági programja, Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési koncepciója (2014-2020), Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020), Debrecen Integrált Településfejlesztési Stratégia (2014-2020)	Célzott programokkal a szabadidő kondiparkokat be lehet vonni, továbbá az új Család- és Gyermekjóléti Központ földszintjén helyet kapó nyugdíjas szervezetek környezetében is kialakítható sétára, szabadidő mozgásra alkalmas terület. Meg kell vizsgálni a Pallagi út 9. sz. alatti intézmény udvarának megújítási lehetőségeit.	Humán Főosztály vezetője Kulturális Osztály vezetője	2023. 06. 30.	A kulturális programok marketingjének időseket is elérő formái. Kedvezményesen igénybe vett belépőjegyek száma, a rendezvények típusai.	pályázati erőforrások	pályázati források figyelemmel kísérése, tájékoztatási felületek folyamatos karbantartása
----	---	---	---	---	--	---	---------------	--	-----------------------	---

				Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégia 2017-2021.						
2.	<i>Az idősek elmagányosodásának megakadályozása</i>	Az idősek száma, aránya folyamatosan nő. A korcsoport fokozottan sérülékeny, kapcsolatai beszűkültek, lehetőségei korlátozottabbá váltak. Az elmagányosodás veszélyezteti az idősek mentális egészségét.	A lakóhelyi kisközösségek, szomszédok önszervező mozgalmának a kezdeményezése. A meglévő szolgáltatások fejlesztése. Az erre irányuló pályázati lehetőségeket ki kell használni és a civil szervezetek együttműködését, önkéntesek bevonását támogatni kell. Célzott programokkal erősíteni kell a generációk egymás közötti szolidaritását.	Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciója, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata 2015-2020 közötti időszakra gazdasági programja, Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési koncepciója (2014-2020), Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020),	Civilek bevonásával szomszédsági programok megvalósítása, önkéntesség erősítése	Humán Főosztály vezetője Kulturális Osztály vezetője	2023.06.30.	A tevékenységben résztvevő önkéntesek száma. Az önkéntesek által végzett tevékenységek dokumentációja A civil és szomszédsági programok száma A civil és szomszédsági programok típusai, az abban résztvevő lakosok száma.	pályázati erőforrások	a helyi lakosok igényeihez igazított programok, megfelelő és folyamatos civil szervezeti jelenlét támogatása

				Debrecen Integrált Településfejlesztési Stratégia (2014-2020) Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégia 2017-2021.						
3	<i>Az idősök tájékoztatása és bevonása az őket érintő döntések meghozatalába</i>	Az idősök igénylik, hogy közreműködhesenek az őket érintő intézkedések előkészítésében. A város idős lakói nem eléggé informáltak az idősök érdekvédelmével foglalkozó civil szervezetek tevékenységéről, az önkormányzat által biztosított szociális juttatásokról, az igénybe vehető jogsegély szolgáltatásokról	Az érintett célcsoport tájékoztatása az igénybe vehető szolgáltatásokkal kapcsolatban.	Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciója, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata 2015-2020 közötti időszak gazdasági programja, Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési koncepciója (2014-2020),	Az Idősügyi Tanács megalakulásával, a Polgármesteri Hivatalban idősügyi referensi munkakör létrehozásával az idősök fokozott figyelmet kapnak. Meg kell alkotni a város Idősügyi Stratégiáját, amelyet igényfelmérésre és konszenzusra kell alapozni. Az idősügyi Tanácson kívüli szervezeteket is szükséges bekapcsolni a munkába.	Humán Főosztály vezetője Kulturális Osztály vezetője Intézményfelügyeleti Osztály vezetője	2023. 06.30.	Idősügyi Stratégia megalkotása	Humán erőforrások, pályázati pénzügyi források	Civilek, tanácsadók, a külső/belső szakértők tevékenységének bevonása. Pályázatfigyelés

				<p>Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020),</p> <p>Debrecen Integrált Településfejlesztési Stratégia (2014-2020)</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégia 2017-2021.</p>						
4	Idősek egészségügyi állapotának javítása	<p>Az idősokkal romlik az egészségi állapot, mind fizikai, mind mentális téren.</p> <p>Az idősek figyelmének a felhívása az egészséges táplálkozásra és a rendszeres testmozgás fontosságára.</p>	<p>Minél szélesebb körben kell biztosítani az egészségmegőrzést célzó szűréseket, tanácsadást. Fenn kell tartani az őstermelői piacokat, amelyek zöldség-gyümölcsárut kínálnak. Támogatni kell azon kezdeményezéseket, amelyek az idősek egészségi állapotának</p>	<p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciója,</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája,</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata 2015-2020 közötti időszakra gazdasági programja,</p>	<p>Együttműködésben intézményekkel, civil szervezetekkel, az egészséges életmód népszerűsítését célzó, valamint a szociális ellátásokról, és az ezen a területen tevékenykedő szervezetekről alapvető információkat, tájékoztatást nyújtó programok szervezése.</p>	<p>Humán Főosztály vezetője</p> <p>Intézményfelügyeleti Osztály vezetője</p>	2023. 06. 30.	<p>Javul az idősek aktivitása.</p> <p>Erősödik fizikai, mentális állapotuk.</p> <p>Bővülnek az ismereteik az egészséges táplálkozás tárgykörében.</p>	<p>Humán erőforrások, pályázati pénzügyi források</p>	<p>pályázatfigyelés</p> <p>civilek bevonása</p>

			megőrzését javítják.	<p>Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési koncepciója (2014-2020),</p> <p>Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020),</p> <p>Debrecen Integrált Településfejlesztési Stratégia (2014-2020)</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégia 2017-2021.</p>						
--	--	--	----------------------	---	--	--	--	--	--	--

V. A fogyatékkal élők helyzete, esélyegyenlősége

1	<i>A középületek akadálymentesítése</i>	Középületek, kulturális, sport és szociális célú épületek csak részben akadálymentesítettek.	A Területi Operatív Program keretében megvalósuló intézmények, középületek fejlesztése, korszerűsítése során mind a fizikai, mind az infokommunikációs	<p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciója,</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája,</p>	<p>Pályázati lehetőségek feltérképezése és a döntéshozók tájékoztatása.</p> <p>Források elkülönítése a komplex akadálymentesít</p>	Humán Főosztály vezetője	2023.06.30.	Javul az akadálymentesített épületek aránya	humán erőforrás, pályázati pénzügyi források	pályázatfigyelés
---	--	--	--	--	--	--------------------------	-------------	---	--	------------------

			akadálymentesítés szükséges. A pályázatoknak ez kötelező része, a megvalósítás során a fogyatékos szervezeteken keresztül az érintettek véleményét is célszerű kikérni.	Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata 2015-2020 közötti időszakra gazdasági programja, Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési koncepciója (2014-2020), Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020), Debrecen Integrált Településfejlesztési Stratégia (2014-2020) Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégia 2017-2021.	ések biztosítása érdekében					
2	A fogyatékkal élőkkel kapcsolatos társadalmi érzékenyítés	A fogyatékkal élők társadalmi elfogadottsága nem teljes körű.	A fogyatékkal élők között külön csoportként jelennek meg az autista gyermekek és	Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciója,	Folytatni kell a Debreceni Oktatási Tanáccsal és a Debreceni Tankerületi Központtal együttműködve	Humán Főosztály vezetője	2023. 06. 30.	Társadalmi érzékenyítő programok, műhelyprogramok szervezése.	Civil szervezetek bevonása, humán erőforrás biztosítása. Pályázati, pénzügyi források felkutatása.	Folyamatosan együtt kell működni a fogyatékkal élőket képviselő szervezetekkel.

			<p>hozzátartozóik, célszerű megvizsgálni a civil kezdeményezések - pl Kék séta, Szenzoros kert - támogatásának lehetőségét</p> <p>Elfogadó, nyitott, toleráns attitűd hozzájárul a társadalmi előítéletek csökkentéséhez.</p>	<p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája,</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata 2015-2020 közötti időszakra gazdasági programja,</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési koncepciója (2014-2020),</p> <p>Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020),</p> <p>Debrecen Integrált Településfejlesztési Stratégia (2014-2020)</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégia 2017-2021.</p>	<p>egy Autista Központ létrehozására vonatkozó egyeztetéseket.</p>	<p>Intézményfelügyeleti Osztály vezetője</p>				
--	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--

3	A fogyatékosok nappali ellátása tárgyi feltételeinek javítása	A nappali ellátás csak az érintettek egy szűk csoportja számára elérhető. Szabadidős programok, csoportfoglalkozások, gyógytorna szervezése hozzájárul a gondozottak mentális képességének, fizikai aktivitásának a megőrzéséhez.	A Városi Szociális Szolgálat Újkerti Gondozó Szolgálat Fogyatékos Személyek Ifjúság utcai Nappali Intézménye Területi Operatív Program keretében felújítása, bővítése. Így megújult feltételekkel tudja fogadni az ellátottakat, és a felújított intézmény helyet ad majd a Böszörményi úti kiskorúakat ellátó telephely gondozottjainak is.	Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciója, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata 2015-2020 közötti időszakra gazdasági programja, Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési koncepciója (2014-2020), Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020), Debrecen Integrált Településfejlesztési Stratégia (2014-2020)	Pályázati lehetőségek figyelése és a döntéshozók tájékoztatása	Humán Főosztály vezetője Intézményfelügyeleti Osztály vezetője	2023. 06. 30	Növekszik a támogató szolgálat szolgáltatásait és a nappali ellátásokat igénybe vevő fogyatékos személyek száma. Emellett emelkedik az ellátás színvonala. Bővül az önálló életvitelt segítő ellátások, szolgáltatások köre.	Humán erőforrás, Pályázati pénzügyi források	A tárgyi eszközök, az ellátások és szolgáltatások körének folyamatos bővítése.
---	--	---	--	--	--	---	--------------	---	--	--

				Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégia 2017-2021.						
4	A tömegközlekedés csak részben akadálymentesített	A tömegközlekedés, közterületek akadálymentesítése sem valósult meg teljes mértékben.	A közösségi közlekedésben folytatni kell az akadálymentesítést. Az alacsonypadlós új járművek, a hangjelzés a lámpánál, a speciálisan kialakított járófelületek a fogyatékkal élők jobb közlekedési és tájékozási lehetőségeit szolgálják.	Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata szolgáltatástervezési koncepciója, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának Civil Stratégiája, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata 2015-2020 közötti időszakra gazdasági programja, Debrecen Megyei Jogú Város Településfejlesztési koncepciója (2014-2020), Debrecen Integrált Területi Programja (2014-2020),	Pályázati lehetőségek feltérképezése és a döntéshozók tájékoztatása. Források elkülönítése a komplex akadálymentesítések biztosítása érdekében.	Humán Főosztály vezetője	2023.06.30.	A közlekedésben is megoldott lesz az akadálymentesítés.	Pályázati pénzügyi források	Pályázatok figyelése

				<p>Debrecen Integrált Településfejlesztési Stratégia (2014-2020)</p> <p>Debrecen Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégia 2017- 2021.</p>							
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

MEGVALÓSÍTÁS

A megvalósítás előkészítése

Önkormányzatunk az általa fenntartott intézmények vezetői számára feladatul adja és ellenőrzi, a településen működő nem önkormányzati fenntartású intézmények vezetőit pedig partneri viszony során kéri, hogy a HEP-et valósítsák meg, illetve támogassák.

Önkormányzatunk azt is kéri intézményeitől és partnereitől, hogy vizsgálják meg, és a program elfogadását követően biztosítsák, hogy az intézményük működését érintő, és az esélyegyenlőség szempontjából fontos egyéb közszolgáltatásokat meghatározó stratégiai dokumentumokba és iránymutatásokba épüljenek be és érvényesüljenek az egyenlő bánásmódra és esélyegyenlőségre vonatkozó azon kötelezettségek, melyek a HEP-ban részletes leírásra kerültek.

A megvalósítás folyamata

A megvalósítás során elvégzendő feladatok:

- az HEP IT megvalósulásának figyelemmel kísérése, a kötelezettségek teljesítésének nyomon követése, dokumentálása, az egyes feladatok végrehajtására kijelölt személyekkel és szervezetekkel való folyamatos kapcsolattartás,
- annak figyelemmel kísérése, hogy a megelőző időszakban végrehajtott intézkedések elősegítették-e a kitűzött célok megvalósulását, és az ezen tapasztalatok alapján esetleges új beavatkozások meghatározása,
- az intézkedési tervben foglaltak végrehajtása érdekében a pályázati lehetőségek folyamatos figyelemmel kísérése, a pályázati lehetőségekről a végrehajtásba bevont szervezetek értesítése,
- a HEP IT-ben lefektetett célok megvalósulásához szükséges beavatkozások évenkénti felülvizsgálata, a HEP IT aktualizálása,
- az esetleges változások beépítése a HEP IT-be, a módosított HEP IT előkészítése képviselő-testületi döntésre,
- az esélyegyenlőséggel összefüggő problémák megvitatása,
- a HEP IT és az elért eredmények nyilvánosság elé tárása, kommunikálása.

Monitoring és visszacsatolás

Évente megvizsgáljuk az elért eredményeket, és az eredmények tükrében felülvizsgáljuk a HEP intézkedési tervében foglaltakat. Az intézkedési terv módosításának szükségessége esetén a módosított HEP IT-t előterjesztjük képviselő-testületi döntésre.

Nyilvánosság

A HEP-et elfogadás előtt a jogszabályi előírásnak megfelelően véleményezik a települési nemzeti önkormányzatok. A programot DMJV Önkormányzata Közgyűlése nyilvános ülésen fogadja el, melyen bárki részt vehet. Az elfogadást követően a program széleskörű nyilvánosságának biztosításával minden, a településen érintett szervezetnek folyamatosan lehetősége lesz véleményezni a programot, javaslatokat, észrevételeket tenni az intézkedési tervhez, melyeket figyelembe veszünk a HEP megvalósítása, felülvizsgálata során.

A nyilvánosságot biztosító eszközök:

- www.debrecen.hu honlapon, illetve az e helyen közzétett eszrevetelek@ph.debrecen.hu elektronikus elérhetőség biztosításával,
- helyi média,
- az önkormányzat és a partnerszervezetek rendezvényei,

- a dokumentum elérhető lesz az önkormányzati fenntartású intézményeknél és a programban érintett civil szervezeteknél,
- a dokumentum elérhető lesz és észrevétel tehető DMJV Polgármesteri Hivatala Humán Főosztályán ügyfélfogadási időben.

A program megvalósítása során elért eredményekről, a monitoring eredményeiről tájékoztatást adunk a Szociálpolitikai Kerekasztalon keresztül az intézményeknek, az együttműködő szakmai és társadalmi partnerek képviselőinek.

Az eredményekre felhívjuk a figyelmet az önkormányzat és intézményeinek különböző rendezvényein, beépítjük kiadványainkba, a tolerancia, a befogadás, a hátrányos helyzetűek támogatásának fontosságát igyekszünk megértetni a lakossággal, a támogató szakmai és társadalmi környezet kialakítása érdekében.

Kötelezettségek és felelősség

Az esélyegyenlőséggel összefüggő feladatokért az alábbi személyek/csoportok felelősek:

A Helyi Esélyegyenlőségi Program végrehajtásáért az önkormányzat részéről a Humán Főosztály vezetője felel:

- Feladata az önkormányzat és a HEP végrehajtásában résztvevő, valamint az egyéb érdekelt helyi szervezetek közötti kapcsolattartása.
- Felel azért, hogy a település minden lakója és az érintett szakmai és társadalmi partnerek számára elérhető legyen a Helyi Esélyegyenlőségi Program.
- Figyelemmel kíséri azt, hogy az önkormányzat döntéshozói, tisztségviselői és intézményeinek dolgozói megismerik és követik a HEP-ban foglaltakat.
- Támogatnia kell, hogy az önkormányzat, illetve intézményeinek vezetői minden ponton megkapják a szükséges felkészítést és segítséget a HEP végrehajtásához.
- Kötelessége az egyenlő bánásmód elvét sértő esetekben megtennie a szükséges lépéseket, vizsgálatot kezdeményezni, és a jogsértés következményeinek elhárításáról intézkedni.

Az intézmények vezetői

- felelősek azért, hogy ismerjék az egyenlő bánásmódra és esélyegyenlőségre vonatkozó jogi előírásokat, biztosítsák a diszkriminációmentes intézményi szolgáltatásokat, a befogadó és toleráns légkört, és megragadjanak minden alkalmat, hogy az esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismereteiket bővítő képzésen, egyéb programon részt vegyenek.
- Felelősségük továbbá, hogy ismerjék a HEP IT-ben foglaltakat és közreműködjenek annak megvalósításában.

Érvényesülés, módosítás

Amennyiben a felülvizsgálat során kiderül, hogy a HEP IT-ben vállalt célokat nem sikerül teljesíteni, az önkormányzat jelentést kér a beavatkozási terület felelősétől, amelyben bemutatja az indikátorok teljesülése elmaradásának okait, és a beavatkozási tevékenységek korrekciójára, kiegészítésére vonatkozó intézkedési tervjavaslatát annak érdekében, hogy a célok teljesíthetők legyenek. Amennyiben a HEP IT módosítása válik szükségessé, akkor a módosított HEP IT-t előterjesztjük képviselő-testületi döntésre.

Az egyenlő bánásmód elvét sértő esetekben a HEP IT végrehajtásáért felelős személy megteszi a szükséges lépéseket, intézkedik a jogsértés következményeinek elhárításáról.

A HEP IT-t mindenképp módosítani szükséges, ha megállapításaiban lényeges változás következik be, illetve amennyiben a tervezett beavatkozások nem elegendő módon járulnak hozzá a kitűzött célok megvalósításához.

Az elfogadás módja és dátuma

Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata Helyi Esélyegyenlőségi Programjának szakmai és társadalmi vitája megtörtént. Az itt született észrevételeket a megvitátást követően a HEP Intézkedési Tervébe beépítettük.

Ezt követően Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlése a Helyi Esélyegyenlőségi Programot (melynek része az Intézkedési Terv) megvitatta és a(z)/2018. (VI. 28.) számú határozatával elfogadta.

Kelt: Debrecen, 2018. június

Dr. Szekeres Antal
címzetes főjegyző

Dr. Papp László
polgármester

Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata Helyi Esélyegyenlőségi Programjának partnerei ismerik a Helyi Esélyegyenlőségi Programot, és annak megvalósításában tevékenyen részt kívánnak venni.

Dátum

Partner aláírás

Dátum

Partner aláírás

Dátum

Partner aláírás